

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לפלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

מפתח כללי

להקונטרסים אי
שנה ו', שנת תשמ"ג

יוצא לאור ע"י תלמידי כ"ק
מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א

1533 48th Street

Brooklyn, New York

Tel. 871-6623

מפתח הענינים

	מדור אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
	לפרשת נח
	בדברי המדרש עה"פ אלה תולדות נח – ביאור פלוגת רשב"י וריב"ז במדרש עה"פ כי לימים עוד שבעה – ענין מלקות ארבעים – ביאור נחמד בנמ' מכות כ"ב ע"ב
א-ה	לפרשת ויצא
	עה"פ אכן יש ד' במקום הזה ואנכי לא ידעתי – הוספה על דברי הזרע ברח' בכוונת הפסוק עזרי מעם ד' עושה שמים וארץ – פי' בנמ' חולין צ"א ע"ב עה"פ והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו.
ב-ו	לפרשת וארא
	עה"פ והפילתי ביום ההוא וגו' לבלתי היות שם ערוב – כוונת הפסוק על שחל ופתן תדרוך וגו' – ביאור מחלוקת ר"י ור"ש בילקוט עה"פ והשבתי חי' רעה – פי' המסורה ג"פ פדות.
ג-ה	לפרשת תרומה
	ביאור בדברי התנ"כ"א עה"פ ויקחו לי תרומה – פי' נחמד על ב' כתובים בפי' ואתחנן, ויצונו ד' לעשות וגו' וצדקה תהי' לנו וגו'.
ד-ה	לפרשת תשא
	עה"פ רד כי שחת עמך וגו' סרו מהר מן הדרך וגו' – כוונת דברי המדרש שה"ש עה"פ שחורה אני ונאורה.
ה-ה	לחג הפסח
	בהגש"פ, והיא שעמדה לאבותינו ולנו וכו' – ביאור בפסוקים בהלל מן המצר וגו' – כוונת אמרינו בנשמת כל חי וכו' מלפנים ממצרים גאלתנו – בדברי המכילתא בפי' בשלח עה"פ כי' ד' נלחם להם במצרים.
ו-ה	לפרשת קרח
	כוונת הפסוק בוקר ויודע ד' את אשר לו – פי' בדברי הגמ' סנהדרין ק"י ע"א עלו שמש וירח לזבול ואמרו רשב"ע אם אתה עושה דין לבן עמרם נצא וכו' – טעם שרכוש קרח ירד לממון עמו.
ז-ד	לפרשת פנחס
	כוונת דברי רש"י שהיו השבטים מבזים אותו וכו' לפיכך יחסו הכתוב אחרי אהרן – ביאור הוויכוח בין השבטים עם פנחס – סמיכת הפסוקים צרור את המדינים והכיתם אותם, אחר הריגת זמרי בן סלוא – פי' המדרש הנני נותן לו את בריתי שלום, דין הוא שיטול שכרו.
ח-ה	לפרשת ראה
	עה"פ איש כמתנת ידו כברכת ד"א אשר נתן לך – במשנה ריש פ' יציאות השבת – רמז בפסוק מלוא ד' חונן דל – כוונת הפייטן בזמירות ליל ש"ק, צדקתם תצדקו כאור שבעת הימים.
ט-ה	לראש השנה
	המשך החרוז וכל מאמינים שהוא גואל חזק וכו' – כוונה בנוסח התפלה חמול על מעשיך ותשמח במעשיך – רמז בפסוק אשר יאמר היום בהר ד' יראה.
י-ה	

מדור זכרון לראשונים

א-ז	הגאון ר' עקיבא איגר אב"ד פוזנא זצ"ל	גליון ספר זבח שמואל
א-י	הגאון ר' עקיבא איגר אב"ד פוזנא זצ"ל	גליון ספר שמלת בנימין
א-יב	הגאון ר' שלמה קלוגר זצ"ל	בענין ספק קידושין והמסתעף
ב-ח	הגאון ר' דוד אופנהיים זצ"ל	דרוש לחנוכה
ב-י	הגה"ק בעל קדושת לוי זצ"ל	תוקף על פשר בין שני ח"ק
ב-יב	הגאון ר' ליפמאן הלוי אב"ד צילץ זצ"ל	ספק בברהמ"ז, וח"ש באיסה"נ
ב-יד	הגאון ר' שמעון סופר אב"ד קראקא זצ"ל	במס' כתובות י"א ע"ב
ב-טו	הגאון ר' אברהם יצחק אב"ד טאלטשאווא זצ"ל	השגת גבול, וגט ע"י שליח
ג-ז	הגאון ר' משה פרויניציאלי ממנטובה זצ"ל	ביאור בירושלמי פ"ט דב"ב

כדיני כתיבת סת"ם
 גם בנשתטות, ודשלב"ע
 בענין כו"ע מיגמר גמירי
 בדין בישול עכו"ם
 תשובות קצרות בענינים שונים
 בענין קטן או"נ, ועוד
 בענין גזירת סחיטה בשבת
 בענין ברי ושמא
 דרוש לו' אדר
 חידושים והערות
 בענין טע"כ, ואין בנידון כנ"ט
 רחיים של קיטור לחגה"פ
 בענין חזקת כשרות
 דרוש לחג השבועות
 השלמות לספר מור וקציעה
 בענין היתר עגונה
 תולעים הנמצאים בבהמה
 היתר חרגמ"ה לנשתטות
 בענין כפ' ע"י אומדנא
 חציצה ברצועות של תפילין
 בדין אשה שנחשדה בזנות
 בענין שינוי רשות בגזילה, ועוד
 בדין תספורת לאבל
 במס' ראש השנה כ"ט ע"ב
 חידושים בענינים שונים
 דרוש לראש השנה
 בענין תוס' יו"כ, וס"ס
 בענין מינו, ועד מסייע פוטר

מדור אגרות קודש

מהרה"ק ר' משה אליקים בריעה מקאזניץ זצ"ל
 מהגאון ר' מרדכי בנעט אבד"ק ניקלשבורג זצ"ל
 מהגאון בעל חות יאיר זצ"ל אל הגאון ר' דוד אופנהיים זצ"ל
 מהגאון ר' משה מינץ אבד"ק אוכין ישן זצ"ל
 מהגאון ר' אהרן משה טויבש אבד"ק יאסי בעל קרני ראם זצ"ל
 מהגה"ק ר' יחזקאל שרגא הלכרשטאם אבד"ק שינאווא זצ"ל
 מהגאון ר' יואל אשכנזי אבד"ק זלאטשוב זצ"ל
 מהגאון בעל שב יעקב זצ"ל
 מהגאון ר' ישראל דוד מרגליות יפה אבד"ק פעזינג זצ"ל
 מהגאון המקובל ר' משה זכות ממנטובה זצ"ל
 מהגה"ק ר' מרדכי דוב טווערסקי אבד"ק הארנסטייפל זצ"ל
 מכ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע
 מהגאון ר' יוסף שאול הלוי נ"ז אבד"ק לבוב זצ"ל
 מהגה"ק ר' ישכר דוב רוקח אבד"ק בעלז זצ"ל
 מהגה"ק ר' מאיר יחיאל הלוי אבד"ק אוסטראווא זצ"ל

הגאון ר' משה פרווינציאלי ממנטובה זצ"ל
 הגאון ר' יוסף שאול הלוי נ"ז אב"ד לבוב זצ"ל
 הגאון בעל שערי תורה זצ"ל
 הגאון ר' עקיבא יוסף שלעזינגער זצ"ל
 הגאון ר' עקיבא איגר אב"ד פוזנא זצ"ל
 הגאון בעל מלא הרועים זצ"ל
 הגאון ר' נחום ראובן אב"ד רישא זצ"ל
 הגאון ר' יחיאל כהנא אב"ד סאלקא זצ"ל
 הגאון בעל חתם סופר זצ"ל
 הגאון מהרש"ם אב"ד ברעזאן זצ"ל
 הגאון ר' טעביל שייאר אב"ד מאגנצא זצ"ל
 הגאון ר' בעריש רפ"פ אב"ד ראווא זצ"ל
 הגאון ריא"ל אב"ד חענשטין (בנו של הב"ח)
 זצ"ל
 הגאון ר' יוקל הלוי הורוויץ אב"ד גלונא זצ"ל
 הגאון ר' יעקב מעמדין זצ"ל
 הגאון בעל ישועות יעקב זצ"ל
 הגאון ר' יוסף שאול הלוי נ"ז אב"ד לבוב זצ"ל
 הגאון רצ"ה אורנשטיין אב"ד לבוב זצ"ל
 הגאון מהרא"ש היילפרין ראב"ד לבוב זצ"ל
 הגאון מהרא"ש היילפרין ראב"ד לבוב זצ"ל
 הגאון ר' בנימין וואלף איגר אב"ד לייפניק זצ"ל
 הגאון ר' עקיבא איגר אב"ד פוזנא זצ"ל
 הגאון ר' זאבל איגר אב"ד ברוינשווייג זצ"ל
 הגאון ר' מאיר פישלס ראב"ד פראג זצ"ל
 הגאון בעל חתם סופר זצ"ל
 הגאון ר' בצלאל רנשבורג מפראג זצ"ל
 הגאון בעל מנוחת אשר אב"ד טשעננער זצ"ל
 הגאון מהרש"ם אבד"ק ברעזאן זצ"ל

ג-ח
 ג-י
 ג-יב
 ג-יד
 ד-ח
 ד-יב
 ד-יד
 ד-יח
 ה-ז
 ה-יג
 ו-ז
 ו-יא
 ז-ז
 ז-ט
 ז-יא
 ח-ז
 ח-ט
 ח-י
 ח-טז
 ח-יח
 ט-ז
 ט-יא
 ט-טז
 י-ז
 י-ח
 י-י
 י-יב
 י-יד
 א-יח
 א-יט
 ב-יז
 ב-יט
 ב-כא
 ג-טז
 ג-טז
 ד-יט
 ד-כ
 ה-יח
 ה-יט
 ו-יז
 ו-יח
 ז-כא
 ז-כב

ח-כב	ב' מכתבים מהגאון ר' יוסף שאול הלוי נ"ו אבד"ק לבוב זצ"ל
ט-יט	ב' מכתבים מהרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן זצ"ל
ט-כא	מהגאון ר' ישמעאל הכהן אבד"ק מודינא זצ"ל
י-טז	ג' מכתבים מהרה"ק ר' יעקב ישראל מטשערקאס זצ"ל

מדור זכרון לאחרונים

א-כ	הג"ר חיים געלערנטער אבד"ק קוטב ז"ל	בדין שנועה בכתב
א-כג	הג"ר משה הכהן ראבד"ק חעלמא ז"ל	בדין ברכת ברוך שפטרני
ב-כג	הגרפ"א פרענקיל אבד"ק וויעליטשקא הי"ד	חידושים בענין חנוכה
ב-כה	הג"ר חיים צוקער אבד"ק האלאס הי"ד	דרוש ופולפל לחנוכה
ג-יז	הג"ר פנחס צימעטבוים ראבד"ק גרו"ו הי"ד	פולפולים בענין כלאים בציצית
ד-כב	הנה"ק ר' מאיר יחיאל אב"ד אוסטראווצא ז"ל	בסוגיא דר"ח סגן הכהנים
ה-יט	הג"ר שמואל פיהרער אבד"ק קראס הי"ד	בדיני תפירת ס"ת
ו-יט	הנה"צ רא"ח הורוויץ אבד"ק פלאנשט ז"ל	בענין המפקיד חמץ אצל ישראל
ז-כג	הג"ר דוד דוב מיזליש אב"ד אוהעל הי"ד	בענין עשה דוחה ל"ת
ז-כה	הג"ר נחום ברוך גינזבורג אב"ד יאנאווא הי"ד	בדין דם עגלה ערופה, וכיבו כיו"ט
ח-כד	הג"ר ארי' ליב ברודא אבד"ק לבוב ז"ל	בענין חובל משום מפרק
ט-כב	הג"ר אליעזר דייטש אבד"ק באניחאד ז"ל	בדין קרבן אשם תלוי
י-יז	הנה"ק ר' מאיר יחיאל אב"ד אוסטראווצא ז"ל	חשבונות נפלאים כפ"ב דתמיד
י-כ	הג"ר אברהם יעקב הורוויץ אבד"ק פראביזנא ז"ל	הפסק בין תפלת לחש לחזרת הש"ץ

מדור פלפול והלכה

א-כד	הרב מו"ה בן ציון בלוס שליט"א	בענין אשתפוך חמימי
א-כט	הרב אפרים גרינבלאט נ"י	דיני מים אחרונים
ב-כח	הרב חיים יעקב מאיר רובין נ"י	בדין כישול בשבת
ב-לד	הרב יצחק ישעי' ווייס נ"י	בענין מהדרין מן המהדרין
ג-כג	הרב מו"ה משה דוד שטיינאווארצל שליט"א	לאו שניתן לאזהמב"ד
ג-כט	הרב ארי' ליב ריינמאן נ"י	בענין מלאכת כורר
ד-כד	הרב מו"ה משה שטערן שליט"א	סמיכה בקרבן השותפין
ד-כד	הרב יהושע פירער נ"י	בענין נדר חל על ל"ת
ה-כב	האדמו"ר ואבד"ק פאפא שליט"א	בדין צינור שנסתם בשבת
ה-כז	הרב מו"ה מרדכי וויינבערג שליט"א	בענין גר קטן
ו-כ	הרב מו"ה שאול ברייש שליט"א	הכנסת המפתח לחור הדלת בשבת
ו-כב	הרב יצחק זעקל הלוי פאללאק נ"י	כחיוב הסיכה כחג הפסח
ז-כג	הרב מו"ה פנחס הירשפרונג שליט"א	בענין דם שבשלו
ז-ל	ר' יחיאל יהודה פאפיער נ"י	בדין ברי'
ח-כו	הרב מו"ה נתן געשטעטנער שליט"א	בדין מצא מציאה בכיחכ"ס
ח-לג	הרב שמואל שמעלקא פריעדמאן שליט"א	בדין גילוח בין המצרים
ט-כה	הרב מו"ה משה הלברשטאם שליט"א	בדין פט"ח שנפדה כשה טריפה
ט-לא	הרב שלמה געשטעטנער שליט"א	בדין כישול בשבת
י-כא	הרב מו"ה משה הלברשטאם שליט"א	בדין פט"ח שנפדה כשה טריפה
י-כה	הרב ארי' איזראעלי נ"י	בדין טלטול שופר כר"ה
י-כח	הרב יעקב דוד נאדראן נ"י	בסוגיא דשופר של עולה

מדור תפארת בחורים

בענין כישול בשבת

בענין חיזוק שאינו ניכר

בדין מילה שלב"ז בשבת

קידושי אשה ע"י שליח

בדין ספק מילה כיו"ט

בדיקת חמץ שעשה"פ

בענין איסור טלטול מוקצה

בענין מלאכת מכה בפטיש

בענין תשבייתו

בענין קידוש בתפלה ועל הכוס

מדור עולת שבת בשבתו

לשמחת תורה

מנהג דגלים בשמח"ת

לעיני כל ישראל, בראשית

לפ' בראשית

ויתהלך חנוך את האלקים

לפ' נח

ויולד נח שלשה בנים

לפ' לך

ומלכי צדק מלך שלם וגו'

לפ' וירא

והנה שלשה אנשים נצבים

במדרש, נתיירא אברהם וכו'

לפ' חיי שרה

במדרש עה"פ ויענו בני חת

לפ' תולדות

ברש"י לו ולא לה וכו'

בת"י עה"פ ויקרא שמו עשו

לפ' ויצא

בוזה"ק עה"פ ויצא יעקב

אכן יש ד' במקום הזה

לפ' וישלח

ויעקב נסע סוכותה

לפ' וישב

אלה תולדות יעקב יוסף

ויראה יהודה ויחשבה לזונה וגו'

לפ' מקץ

ויתנכר אליהם

לפ' ויגש

ואל יחר אפך בעבדך

כל הנפש וגו' שכעים

הב' נסים שלום בן-עמר נ"י

הב' החתן אברהם שמשון בראדט נ"י

הב' החתן יעקב יצחק אלחנן הלוי ראטענבערג נ"י

הב' החתן אברהם משה שאיב נ"י

הב' אליעזר בצלאל גרינפעלד נ"י

הב' בצלאל מנחם בענשטיין נ"י

הב' יצחק אייזיק פריעדמאן נ"י

הב' שלום דוד געללער נ"י

הב' מרדכי הכהן לומערמאן נ"י

הב' אברהם אפרים נאטהייל נ"י

א-לא

ב-לו

ג-לב

ד-כט

ה-ל

ו-כה

ז-לא

ח-לו

ט-לד

י-לג

הרה"ק ר' משה מראזוואראווצ"ל

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

הגאון ר' דניאל פרוסטיץ ראבד"ק פ"ב צ"ל

הגאון ר' שבתי שעפסיל הורוויץ אב"ד פוזנא

צ"ל

הגה"ק בעל הפלאה צ"ל

הגה"ק רמ"י מאוסטראווצא צ"ל

הגאון ר' יעקב אבד"ק לובלין צ"ל

הגאון ר' מאיר פישלס ראבד"ק פראג צ"ל

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

הגאון ר' יצחק אבד"ק פוזנא צ"ל

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

הגאון ר' מן אשכנזי אבד"ק פיורדא צ"ל

הגה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב צ"ל

הגאון ר' שמואל הלוי אבד"ק סעטשע צ"ל

הגאון ר' יעקב מעמדין צ"ל

הגאון בעל חתם סופר צ"ל

הגאון ר' יעקב מעמדין צ"ל

הגאון ר' דוד אופנהיים צ"ל

א-לג

א-לג

א-לג

א-לד

ב-לט

ב-לט

ב-לט

ב-מ

ב-מ

ב-מא

ב-מא

ב-מא

ב-מב

ב-מב

ב-מב

ב-מג

ג-לד

ג-לד

הגאון ר' יחזקאל קאצנעלבויען אב"ד אה"ו זצ"ל	ג-לה	לפ' ויחי ער כי יבא שילה לפ' שמות במדרש, מי היו המילדות מי שמך לאיש וגו' לפ' וארא דרך שלשת ימים נלך לפ' בא דבר נא באזני העם לפ' בשלח כי אני ד' רופאך לפ' יתרו ויצא משה לקראת חותנו לפ' משפטים כי תראה חמור שונאך לפ' תרומה ועשית שנים כרוכים וגו' לפורים במס' מגילה י"ג ע"ב וישנה ואת נעורותי לפ' תשא למה ד' יחרה אפך לפ' ויקהל ששת ימים תעשה מלאכה מרכים העם להביא לפ' ויקרא במדרש, ת"ח שאין בו דעת כו' לשאיבת מים שלנו ושאבתם מים בששון להגדה של פסח כל דכפין ייתי וייכול ותרבי ותגדלי וגו' לשביעי של פסח רש"י עה"פ ויהפך לבב פרעה ד' ילחם לכם לפ' קדושים ואהבת לרעך כמוך לפ' אמור לנפש לא יטמא בעמיו לפ' בחקותי ואכלתם לחמכם לשובע וגו' לפ' במדבר כל זכר לגולגולתם
הגאון ר' שמעלקא הורוויץ אב"ד מארנא זצ"ל	ג-לה	
הגאון ר' גבריאל עשקעליס אב"ד נ"ש זצ"ל	ג-לו	
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ג-לו	
הגאון ר' מאיר אריק אבר"ק מארנא זצ"ל	ד-לא	
הגאון ר' שמואל פייזוויש כ"ץ מווינא זצ"ל	ד-לב	
הגאון ר' גבריאל עשקעליס אב"ד נ"ש זצ"ל	ד-לג	
הגה"ק בעל הפלאה זצ"ל	ד-לג	
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ד-לד	
הגה"ק בעל הפלאה זצ"ל	ה-לד	
הגאון ר' יהודה ליטש ראזענבוים מפ"ב זצ"ל	ה-לד	
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ה-לה	
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ה-לה	
הרה"ק ר' יהושע רוקח אבר"ק בעלז זצ"ל	ה-לו	
הגאון ר' יואל אבר"ק לעווירטוב זצ"ל	ה-לו	
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ו-כח	
הרה"ק ר' אליעזר אבר"ק דזיקוב זצ"ל	ו-כח	
כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע	ו-כח	
הגאון בעל שב יעקב זצ"ל	ו-כט	
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ו-כט	
הגאון ר' מרדכי זאב אבר"ק לבוב זצ"ל	ז-לג	
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ז-לד	
הגאון ר' יוסף דרשן מפוזנא זצ"ל	ז-לד	
הגאון ר' שמואל קראקאווער מפראג זצ"ל	ז-לד	

ז-לה	הגאון ר' שרגא פיבוש מ"מ בזאלשין זצ"ל	לחג השבועות מדרש עה"פ אנכי ד"א
ז-לה	הגאון ר' יהודה ליב שידלוב אב"ד קראקא זצ"ל	כל האומר דוד חטא וכו' לפ' נשא
ז-לו	הגאון ר' מנחם פרוסניץ אבד"ק צעהלים זצ"ל	כה תברכו את בני' לפ' בהעלותך
ז-לו	כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א	במסורה כ"פ כנסעם לפ' שלח
ז-לו	הגאון בעל שאגת ארי' זצ"ל	ויהיו בני' במדבר וגו' לפ' קרח
ז-לז	הגאון ר' משה אבד"ק הוראדנא זצ"ל	כמס' נדרים ל"ט ע"ב לפ' חקת
ח-לח	הגאון ר' יצחק שמעלקיס אבד"ק לבוב זצ"ל	בת"י עה"פ ושחט אותה לפניו לפ' בלק
ח-לח	הגאון ר' צבי הירש אורנשטיין אב"ד לבוב זצ"ל	אשר יעשה העם הזה לעמך לפ' פנחס
ח-לח	כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א	ליצר משפחת היצרי לפ' מטות
ח-לט	הגאון ר' יוסף שאול הלוי נ"ו אבד"ק לבוב זצ"ל	ואתם חנו מחוץ למחנה וגו' לפ' דברים
ט-לו	הגאון ר' דוד אופנהיים אב"ד נ"ש זצ"ל	אלה הדברים אשר דבר משה לתשעה באב
ט-לז	הגאון ר' יעקב מעמדין זצ"ל	במס' גיטין דף נ"ו ע"א
ט-לז	הגאון ר' יוקל הלוי הורוויץ אב"ד גלוגא זצ"ל	כי גדול כים שברך לפ' ואתחנן
ט-לח	הגאון ר' משה אב"ד האראדאק זצ"ל	לא תרצח לפ' עקב
ט-לח	הגאון ר' חיים כ"ץ אב"ד פוזנא זצ"ל	ברוך תהי' מכל העמים לפ' ראה
ט-לט	הגאון ר' ישראל ליפשיץ אב"ד קליווא זצ"ל	במדרש, עשר בשביל שתתעשר נתון תתן לו וגו'
ט-לט	כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א	לפ' שופטים
ט-מ	הגאון ר' משה בארניווער זצ"ל	צדק צדק תרדוף לפ' תצא
י-לו	הגאון בעל שב יעקב זצ"ל	סמיכות הפרשיות לפ' תבא
י-לו	הנה"ק בעל הפלאה זצ"ל	בערתי הקודש מן הבית בדרך אחד יצאו אליך
י-לז	כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א	לפ' וילך
י-לז	הגאון ר' ישראל ליפשיץ אבד"ק קליווא זצ"ל	ואנכי הסתר אסתיר לראש השנה
י-לח	הגאון בעל איל הלואים זצ"ל	כי אתה שומע קול שופר והעלהו שם לעולה
י-לח	הגאון ר' מאיר אלמאש אבד"ק מט"ד זצ"ל	ליום הכיפורים
י-לט	הגאון ר' דניאל פרוסניץ ראבד"ק פ"ב זצ"ל	ועניתם את נפשותיכם

נוסחאות והערות כרש"י עה"ת

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

ברכה	(1) לג-כא בר"ה ויתא ראשי עם (2) שם בר"ה צדקת ר' עשה	א-לר
בראשית	(1) ב-יב בר"ה חרקל (2) ג-ו בר"ה גם (3) ג-ח בר"ה לרוח היום	א-לה
נח	(1) ו-יג בר"ה קץ כל בשר (2) ט-יא בר"ה והקימותי (3) ט-כג בר"ה ויקח שם ויפת (4) בר"ה לא יבצר מהם	א-לו
לך	(1) יד-יד בר"ה וירק (2) טז-א בר"ה שפחה מצרית (3) טז-יב בר"ה פרא אדם	ב-מר
וירא	(1) יח-יט בר"ה כי ידעתיו (2) יט-כז בר"ה מן השמים	ב-מה
חיי	(3) כא-כז עה"פ לי ולניני ולנכרי (1) כד-טז בר"ה ואיש לא ידעה (2) כד-ס בר"ה את היי לאלפי רבבה (3) כה-טז בר"ה ויגוע	ב-מו
תולדות	(1) כה-כ בר"ה מפרן אדם (2) כה-כא בר"ה ויעתר לו (3) כז-לג בר"ה מי איפוא (4) בר"ה ואוכל מכל	ב-מו
ויצא	(1) כט-יג בר"ה ויחבק (2) ל-ו בר"ה דנני א' (3) ל-ז בר"ה מקל לבנה	ב-מח
וישלח	(1) לב-יב בר"ה מיד אחי (2) לב-כט בר"ה לא יעקב	ב-מח
וישב	(1) לו-ב בר"ה אלה תולדות יעקב (2) שם (3) שם בר"ה את רבתם רעה	ב-מט
מקץ	(1) מב-א בר"ה וירא יעקב כי יש שבר (2) מג-לא בר"ה ויתאפק	ב-מט
ויגש	(3) מג-לב בר"ה וישא משאת	ג-לו
ויחי	(1) מד-כ בר"ה ואחיו מת (2) מה-כח בר"ה רב עוד	ג-לו
שמות	(1) מז-כט בר"ה ויקרא לבנו ליוסף (2) מט-ג בר"ה כחי וראשית אוני	ג-לח
וארא	(1) א-טו בר"ה ושם השנית פועה (2) א-טז בר"ה בילדכן	ג-לח
בא	(3) א-כ בר"ה וייטב	ג-לח
בשלח	(1) ז-ג בר"ה ואני אקשה (2) ט-יז בר"ה עודך מסתולל	ג-מ
יתרו	(1) י-יד בר"ה ואחריו לא יהי' כן (2) יב-יא בר"ה בחפזון	ד-לב
משפטים	(3) יג-ד בר"ה בחדש האביב (1) יד-טו בר"ה מה תצעק אלי (2) יד-יט בר"ה וילך מאחריהם	ד-לז
תרומה	(3) יד-יט,כ בר"ה ויסע, ויבא (4) טו-א בר"ה אז ישיר (5) טו-כג בר"ה ויבאו מרתה	ה-לז
תצוה	(1) כד-כ בר"ה וכל תמונה (2) כ-יא בר"ה וינח כיום השביעי	ה-לז
כי תשא	(3) כ-יב בר"ה למען יאריכון ימיך (1) כא-יב בר"ה מכה איש ומת (2) כא-לז בר"ה או נודע	ה-לח
ויקהל	(3) כב-ה בר"ה או השרה (4) כב-כח בר"ה ודמעך	ה-לח
פקודי	(1) כה-ד בר"ה וארגמן (2) כה-ו בר"ה בשמים (3) כה-יא בר"ה זר זהב (1) כה-ו בר"ה מעשה חושב (2) כח-לח ד"ה וחי' (3) כח-מ בר"ה ולבני אהרן תעשה כתנות (4) כט-כ ד"ה ולחם	ה-מ
	(1) ל-לא בר"ה לדורותיכם (2) ל-לב בר"ה ובתכונתו (3) לד-כו בר"ה ראשית בכורי ארמתך	ה-מ
	(1) לה-ה בר"ה נדיב לבו (2) לו-א עה"פ ועשה בצלאל	ה-מ
	(1) לח-כא בר"ה אלה פקודי (2) לט-מג ד"ה ויברך	ה-מ

ויקרא	(1) ב-א בר"ה סלת (2) ד-כב בר"ה אשר נשיא יחטא (3) ה-ד בר"ה ונעלם ממנו	ה-ל
צו	(1) ו-ג בר"ה הרשן (2) ז-ב בר"ה ושחטו	ה-לא
שמיני	(1) יא-יג בר"ה לא יאכלו (2) יא-מג, מד בר"ה ונסמטם כס וכו'	ו-לב
תזריע	(1) יג-ד בר"ה ועמוק אין מראה (2) יג-נר בר"ה את אשר בו הננע	ו-לג
מצורע	(1) יד-כ בר"ה ואת המנחה (2) טו-ג בר"ה רר, את זובו	ו-לד
אחרי	(1) יז-יג בר"ה אשר יצור (2) יח-כא בר"ה למולך	ז-לה
קדושים	(1) יט-י בר"ה אני ד' אלקיכם (2) יט-טז בר"ה לא תלך רכיל	ז-לט
אמור	(1) כא-יח בר"ה כי כל איש וגו' (2) כב-כד בר"ה ומעוך (3) כב-כה בר"ה לא ירצו לכם	ז-מ
בהר	(1) כה-לג בר"ה ויצא ממכר בית (2) כה-מח, נ בר"ה גאולה, כימי שכיר	ז-מ
בחקותי	(1) כו-ו בר"ה ונתתי שלום (2) כו-כה בר"ה נקם ברית	ז-מא
במדבר	(1) א-א במדבר סיני (2) ג-נ חמשה וששים וג' מאות אלף	ז-מב
נשא	(1) ז-ג בר"ה שש ענלות צב (2) ז-כב בר"ה שעיר עזים	ז-מב
בהעלותך	(1) ט-י בר"ה או בדרך רחוקה (2) י-לו בר"ה רכבות אלפי ישראל	ז-מג
שלח	(1) יד-כה בר"ה והעמלקי (2) טו-כד בר"ה אם מעיני העדה	ז-מד
קרח	(1) טז-טו בר"ה אל תפן אל מנחתם (2) טז-כד בר"ה העלו	ז-מד
חקת	(1) כ-כ בר"ה וביד חזקה (2) כא-יד בר"ה את והב (3) כא-לב בר"ה וישלח משה להגל את יעזר	ח-לט
בלק	(1) כב-ל בר"ה ההסכן הסכנתי	ח-מ
פנחס	(1) כו-נה בר"ה אך בגורל (2) כח-ז בר"ה נסך שחר	ח-מא
מטות	(1) ל-ב בר"ה ראשי המטות (2) לא-מט בר"ה ולא נפקד	ח-מב
מסעי	(1) לה-יב בר"ה מגואל (2) לה-כה בר"ה עד מות הכה"ג	ח-מב
דברים	(1) א-יג בר"ה נבונים (2) ג-א בר"ה ונפן ונעל	ח-מג
ואתחנן	(1) ב-יד בר"ה ואותי צוה (2) ד-כג בר"ה אשר צוך	ט-מ
עקב	(1) יא-ו בר"ה בקרב כל ישראל	ט-מא
ראה	(1) יכ-ג בר"ה מזבח (2) טו-כ בר"ה שמוט	ט-מב
שופטים	(1) טז-יח בר"ה ושופטים	ט-מג
תצא	(1) כא-יג בר"ה וישבה בכיתך (2) כב-כו בר"ה כי כאשר יקום וגו' (3) כג-א בר"ה לא יקח	י-לט
תבא	(1) כח-נר בר"ה הרך כך והענוג (2) כח-סח בר"ה והתמכרתם	י-מ
נצבים	(1) ל-יט בר"ה ובחרת בחיים	י-מ
וילך	(1) לא-ו, ו עה"פ חזקו ואמצו	י-מא
האזינו	(1) לב-ה עה"פ שחת לו (2) לב-ח עה"פ בהנחל עליון גוים (3) לב-לג עה"פ וראש פתנים	י-מא

מדור תמיהות וישובים

תמי' בשו"ת שואל ומשיב	הרב חיים יעקב מאיר רובין נ"י	א-לז
ישוב לדברי האמרי שפר	הרב ברוך נתן הלברשטאם נ"י	א-לח
ישוב לדברי הבית יצחק	הרב ברוך נתן הלברשטאם נ"י	א-לח
פליאה בדברי הפרי מגדים	א. מ. ה.	ב-נב
תמי' כספר שארית יעקב	ר' שמריהו ציטראנעבנוים נ"י	ב-נג

ג-מ	הרב נחום מאיר גערמאן נ"י	ישוב לקושית השער המלך
ג-מא	הרב נחום מאיר גערמאן נ"י	תמי' בספר סדר הדורות
ג-מא	הרב אשר זעליג גאלדמאן נ"י	ישוב לקושיית הגר"א
ד-לט	הרב משה סאכאמשעווסקי נ"י	תמיהה בדברי התוס' יו"ט
ד-מ	הב' וואלף גאלד נ"י	ישוב על קו' המגן האלף
ה-מב	הרב ישראל שמואל הלוי הורוויץ נ"י	סתירה בדברי הרשב"א
ה-מג	הרב דוד אברהם מאנדלבוים נ"י	ישוב לדברי הספרי
ו-לו	הרב שלום דובער שניאורסאהן שליט"א	תמי' בספר בית דוד
ו-לו	הרב חיים אלעזר שטענגל נ"י	תמי' ספר מים חיים להפרי"ח
ו-לו	הרב חיים אלעזר שטענגל נ"י	תמי' בדברי הגה"ק מהר"ש מבעלז
ו-לח	הרב אשר זעליג גאלדמאן נ"י	תמי' בספר בני יששכר
ו-לח	הב' יעקב יצחק גערמאן נ"י	תמי' בדברי השיטה מקובצת
ח-מה	הגאון ר' יוסף שאול הלוי נ"י אב"ד לבוב וצ"ל	ב' תמיהות במס' ערכין לג.
ח-מה	ר' שמריהו ציטראנענבוים נ"י	פליאה במ' יד שאל
ט-מה	הרב אשר זעליג גאלדמאן נ"י	תמי' ספר החינוך
ט-מה	ר' מאיר נתן נטע סג"ל לגרא נ"י	תמי' בדברי מהר"ם שיק
י-מב	ר' יחיאל יהודה פאפיער נ"י	ב' תמיהות במ' נמוקי או"ח
י-מב	הב' יואל קלאננ נ"י	תמי' בתוס' רי"ד
י-מג	הב' אברהם אביש דעמביצער נ"י	תמי' במ' ערכי נחל

מדור הנאהבים והנעימים

בדין מקוה שמימי' חסרין

א-לט	הרה"ג ר' יוסף מנחם הכהן מאטצנער הי"ד אב"ד ראזניטוב	חידושי אגדה, ושאלת חכם
ב-ג	הר' ישעי' איזנבערג הי"ד מקראקא	שתי הערות
ג-מב	הר' לוי פערלמאן הי"ד מפאדגורזע	הערות במס' כתובות ומכות
ה-מא	הב' משה צינגער הי"ד מקרשאנוב	שתי הערות
ו-לה	הר' שמעון רייך הי"ד מצאנו	דברים נחמדים
ז-מו	הר' שלמה פערלבערגער הי"ד ממשלעניץ	במס' מגילה כ"ז ע"ב
ח-מד	הב' משה כרינגער הי"ד מלבוב	בענין ביעור חמץ
ט-מו	הרה"ג ר' יעקב סג"ל גאלדוואסער הי"ד מטשעבין	במס' יבמות ט' ע"א
י-מד	הר' זאב כ"ץ ענגלענדער הי"ד מבאכניע	

מדור זכור ימות עולם

א-מב	קול קורא לרגלי שריפה נוראה בעיר פאקש (תקס"ו)	
ב-נג, ג-מג, ד-מ, ה-מד	פנקס הלואת חן והכנסת אורחים (תקע"ג)	
ו-לט	לקט ענינים שונים מכ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע	
ז-מו	חוו"ד של הגר"ד זינצהיים וצ"ל מח"ס יד דוד אודות ספר „כשמים ראש"	
ז-מו	חוו"ד של הגר"ד זינצהיים וצ"ל מח"ס יד דוד אודות ספר „כשמים ראש"	
ז-ג	צוואת הגאון ר' ארי' לייב קרא אבד"ק לעסלא וצ"ל מח"ס איל המלואים	
ח-מה	התמונת שו"ב בק"ק לבוב (תקע"ב)	
ח-מו	מודעה מהרב ר' ירחמיאל הורוויץ מלבוב ז"ל אודות כולל חבת ירושלים (תרל"ז)	
י-מד	תנאים שנכתבו בין הגה"ק בעל יט"ל וצ"ל ואחיו הגר"ש אב"ד גארליץ (תר"י)	

מדור תעודות וסמיכות

א-מה	הגאון ר' גבריאל פונטרימילי אבד"ק טורינו וצ"ל	כתב קבלה
א-מה	הגאון ר' מאיר באקי מקאסלי וצ"ל	כתב קבלה
ב-סא	הגה"ק ר' דוד הלברשטאם אבד"ק קרשאנוב וצ"ל	מכתב הסכמה

ב-סא	הגאון ר' יצחק שמעלקים אבד"ק לבוב זצ"ל	מכתב הסכמה
ג-מו	הגאון ר' אברהם בינג אבד"ק ווירצבורג זצ"ל	כתב היתר הוראה
ג-מז	הגאון בעל כתב סופר זצ"ל ובית דינו	כתב פרוזכול
ד-מה	הגאון בעל פנים מאירות זצ"ל	כתב קבלה
ד-מה	הגאון רי"ל מרגליות אבד"ק פפר"א זצ"ל	כתב קבלה
ד-מה	הגאון ר' בנימין זאב רפ"פ אב"ד פאפא זצ"ל	כתב מורינו
ז-נד	הגאון בעל חתם סופר זצ"ל	כתב המלצה
ז-נד	הגאון ר' מאיר א"ש אבד"ק אונגוואר זצ"ל	כתב היתר הוראה
ז-נה	הגאון ר' יהושע כץ אבד"ק ווערפליט זצ"ל	כתב היתר הוראה
י-מו	כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע	מכתב תעודה
י-מו	הגאון ר' שמואל ענגיל אבד"ק ראדאמישלע זצ"ל	מכתב הסכמה

צלומי כתבי קודש

א-מד	הגאון ר' עקיבא איגר אבד"ק פוזנא זצ"ל
א-מו	הרה"ק ר' משה אליקים בריעה מקאזניץ זצ"ל
א-מז	הגאון ר' מרדכי בנעט אבד"ק ניקלשבורג זצ"ל
ב-יא	הגה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל
ב-כב	הגאון ר' משה מיניץ אב"ד אובר"ישן זצ"ל
ב-כסד	הגה"ק ר' דוד הלברשטאם אבד"ק קרשאנוב זצ"ל
ב-סה	הגאון ר' יצחק שמעלקים אבד"ק לבוב זצ"ל
ג-מז	הגאון בעל כתב סופר זצ"ל ובית דינו
ד-מו	הגאון ר' יהודה ליב מרגליות אבד"ק פפר"א זצ"ל
ו-יז	כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע
ז-כב	הגה"ק ר' מאיר יחיאל הלוי אבד"ק אוסטראווא זצ"ל
ז-מט	הגאון ר' יוסף דוד זינצהיים בעמח"ס יד דוד זצ"ל
ז-נג	הגאון ר' ארי' ליב קרא אבד"ק לעסלא זצ"ל
ז-נה	הגאון ר' מאיר א"ש אבד"ק אונגוואר זצ"ל
ח-טו	הגאון ר' צבי הירש אורנשטיין אבד"ק לבוב זצ"ל
ט-יט, כ	הרה"ק ר' מאיר מפרעמישלן זצ"ל
ט-כא	הגאון ר' ישמעאל הכהן אבד"ק מורינא זצ"ל

מפתח השמות עפ"י סדר א-ב

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א א-ה, א-לג, ב-ו, ב-מ, ג-ה, ג-לו, ד-ה, ד-לד, ה-ה, ה-לה, ו-ה, ו-כח, ו-ל, ז-ד, ז-לד, ח-לו, ח-ה, ח-לט, ט-ה, ט-מ, י-ה, י-לו, הגאון ר' אברהם בניג אבד"ק ווירצבורג ג-מ, הרב אברהם יפה-שלעזינגער ב-סב, הב' אברהם אביש דעמביצער י-מג, הב' אברהם אפרים גאטהייל י-לג, הגה"צ ר' אברהם חיים הורוויץ אבד"ק פלאנטיש ו-יט, הגאון ר' אברהם יעקב הלוי הורוויץ אבד"ק פרוכניזא י-כ, הגאון ר' אברהם יצחק גליק אבד"ק טאלטשאווא ב-טו, הרב אברהם מאיר איזראעל ד-מו, ר' אברהם משה שאיע ד-כט, ה-ג, הגאון ר' אברהם שמואל בנימין סופר בעל כתב סופר ג-מו, ר' אברהם שמשון כראדט ב-לו, הגאון ר' אהרן משה טויכש אבד"ק יאס ב-יט, הגאון ר' אורי שרגא פיבוש הכהן מבוילשוועץ ג-מד, ר' אלי' ב"ר שלמה מבורשטין ב-נג, הרה"ק ר' אליעזר אבד"ק דזיקוב ו-כח, הגאון ר' אליעזר דייטש אבד"ק באניחאר ט-כב, הרב אליעזר הכהן כ"צמאן י-מח, הגאון ר' אליעזר ליפמאן הלוי אבד"ק צילץ ב-יב, ט-יב, הב' אליעזר בצלאל גרינפעלד ה-לב, הגאון ר' אלכסנדר שמואל היילפרין ראבד"ק לבוב ח-טו, א. מ. ה. ב-נג, הרב אפרים גרינבלאט א-כט, הרב ארי' איזראעל י-כה, הגאון ר' ארי' ליב אבד"ק מיץ בעל שאנת ארי' ז-לו, הגאון ר' ארי' ליב ברודא אבד"ק לבוב ח-כד, הגאון ר' ארי' ליבוש הלוי הורוויץ אבד"ק סטאניסלאוו ד-מב, הגאון ר' ארי' ליב קרא בעמח"ס איל המלואים ז-ג, י-לח, הרב ארי' ליב ריינמאן ג-כט, הגאון ר' אשר אנשיל יונגרויז אבד"ק טשענער י-יב, ר' אשר זעליג גאלדמאן ג-מא, ו-לח, ט-מה, הרב כן ציון כלום א-כד, הב' בנימין קלאנג ט-ג, הגאון ר' בנימין וואלף איגר אבד"ק לייפניק ט-ז, הגאון ר' בנימין וואלף לעוו אבד"ק ווערבוז בעל שערי תורה ג-יב, הגאון ר' בנימין זאב כץ רפאפורט אבד"ק פאפא ד-מה, הגאון ר' בצלאל רנשבורג מפראג י-י, הב' בצלאל מנחם בערנשטיין ח-כה, הרב ברוך נתן הלברשטאם א-לח, הרב גבריאל צינגער י-מח, הגאון ר' גבריאל פונטרימולי אבד"ק טורינו א-מה, הגאון ר' גבריאל עשקעליס אבד"ק ניקלשבורג ג-לו, ד-לג, הרב גדלי' יוסף אויערבאך ג-מח, הגאון ר' דוב בעריש הכהן רפאפורט אבד"ק ראווא ו-יא, הגאון ר' דוד אופנהיים אבד"ק ניקלשבורג ופראג א-ח, ג-לד, ט-לו, הב' דוד געללער ו-מט, הגה"ק ר' דוד הלברשטאם אבד"ק קראשנוב ב-סא, הגאון ר' דוד היילפרין-וויינגארטען אבד"ק ליעזנמק ב-נט, הרב דוד אברהם מאנדלבוים ח-מג,

הגאון ר' דוד רוב מייזליש אבד"ק אוהעל ז-כז,
הגאון ר' דניאל פרוסטיץ ראבד"ק פרעשבורג א-לג, י-לט,
הב' וואלף גאלד ד-מ,

ר' זאב כ"ץ ענגלענדער י-מר,

הגאון ר' זאבל איגד אבד"ק ברוינשווייג ט-טו,

הגאון ר' חיים געלערנטער אבד"ק קוטב א-ב,

כ"ץ מרן הגה"ק ר' חיים הלברשטאם אבד"ק צאנז ו-יו, ו-כח, ו-לט, י-מו,

הגאון ר' חיים כ"ץ אבד"ק פוזנא ט-לט,

הגאון ר' חיים צוקער אבד"ק האלאס ב-כה,

הרב חיים אלעזר שטענגל ו-לו,

הרב חיים יעקב סג"ל הורוויץ ז-נו,

הרב חיים יעקב מאיר רובין א-לו, ב-כח, ז-נט,

הגאון ר' טעכיל שייאר אבד"ק באמבערג ומאנצא ו-ז,

הגאון ר' יאיר חיים בכרך בעל חות יאיר ב-יו,

ר' יהודה הכהן שטראסער א-מט,

הגאון ר' יהודה ליב שידלוב אבד"ק קראקא ז-לה,

הגאון ר' יהודה ליב מרגליות אבד"ק פפר"א ד-מו,

הגאון ר' יהודה ליטש הלוי ראזענבוים מפרעשבורג ח-לד,

הגאון ר' יהודה ארי' ליב אבד"ק חענטשין (בנו של הב"ח) ז-ו,

הרב יהושע פיהרער ד-כד,

הגאון ר' יהושע כ"ץ אבד"ק ווערפליט ז-נה,

הרה"ק ר' יהושע רוקח אבד"ק בעלז ה-לו,

הגאון ר' יואל אבד"ק לעוורטוב ה-לו,

הגאון ר' יואל אשכנזי אבד"ק זלאטשוב ג-טז,

הב' יואל קלאנג י-מב,

הגאון ר' יוסף דרשן מפוזנא בעל יסוד יוסף ז-לד,

הנה"צ מוה"ר יוסף גרינוואלד הארמו"ר ואבד"ק פאפא ח-כב, ח-לה,

הגאון ר' יוסף אשר עהרנבערג אבד"ק פרעמישלא ב-ס,

הגאון ר' יוסף דוד זינצהיים בעמח"ס יד דוד ז-מט,

הרה"ג ר' יוסף מנחם הכהן מאטצנער אבד"ק ראזניטוב א-לט,

הגאון ר' יוסף שאול הלוי נ"ו אבד"ק לכוב ג-י, ו-יח, ח-ט, ח-כב, ח-לט, ח-מה,

ר' יוסף שלמה הכהן גליק ו-מו,

הגאון ר' יוסקא הלוי הורוויץ אבד"ק יאס ב-גח,

הגאון ר' יוקל הלוי הורוויץ אבד"ק גלוגא ז-ט, ט-לה,

הגה"ק ר' יחזקאל שרגא הלברשטאם אבד"ק שינאווא ג-טז,

הגאון ר' יחזקאל קאצנעלבוין אבד"ק אח"ו ג-לה,

הגאון ר' יחיאל כהנא אבד"ק סאלקא ד-יח,

ר' יחיאל יהודה פאפער ז-ל, י-מב,

הגאון ר' יעקב אורנשטיין אבד"ק לכוב בעל ישועות יעקב ח-ז, ח-מו,

הרה"ג ר' יעקב סג"ל גאלדוואסער ט-מו,

הגאון ר' יעקב מעמדין ב-מג, ג-לד, ז-יא, ט-לו,

הגאון ר' יעקב אבד"ק לובלין ב-מ,

הרב יעקב דוד גארדאן י-כח,

ר' יעקב יצחק אלחנן הלוי רוטנבערג ג-לב,

הב' יעקב יצחק גערמאן ו-לה,

הרה"ק ר' יעקב ישראל מטשערקאס י-טז,

ר' יעקב משה יונה הלוי גאלדשטיין ו-מח,

הרב יעקב צבי גאלדשטיין ד-מט,

הגאון ר' יעקב הכהן פופרש בעמח"ס שב יעקב ד-יט, ו-כט, י-לו,

הגאון ר' יעקב צבי יאליש בעמח"ס מלא הרועים ד-יב,

הרב יעקב שלמה מייזליש ה-מט,

הגאון ר' יצחק גריסהאכער אבד"ק דאבראמיל ג-מה,
הגאון ר' יצחק אבד"ק פוזנא ב-מא,
הרב יצחק זעקל הלוי פאללאק ו-כב,
הרב יצחק ישעי' ווייס ב-לד,
הגאון ר' יצחק שמעלקים אבד"ק לכוב בעמח"ס בית יצחק ב-סב, ח-לח,
הב' יצחק אייזיק פרידמאן ז-לא,
הגאון ר' יצחק חיים בלומנפעלד אבד"ק רישא ד-מר,
הגה"ק ר' יקותיאל יהודה טייטלבוים אבד"ק סיגעט בעל ייטב לב י-מר,
הרב ירחמיאל הלוי איש הורוויץ מלכוב ח-מח,
הגה"ק ר' ישכר דוב רוקח אבד"ק בעלז ז-כא,
הגאון ר' ישמעאל כהן אבד"ק מודינא בעל זרע אמת ט-כא,
ר' ישעי' איזענבערג ב-ג,
הגאון ר' ישראל ליפשיץ אבד"ק קליווא ט-לט, י-לז,
הגאון ר' ישראל דוד מרגליות יפה אבד"ק פעזינז ד-כ,
הרב ישראל שמואל הלוי הורוויץ א-מח, ה-מב,
ר' לוי פערלמאן ג-מב,
הגה"ק ר' לוי יצחק מכאריטשוב בעל קדושת לוי ב-י, ב-מב,
הגאון ר' מאיר אריק אבד"ק טארנא ד-לב,
הרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן ט-יט,
הגאון ר' מאיר אבד"ק אייזענשטאט בעל פנים מאירות ד-מה,
הגאון ר' מאיר א"ש אבד"ק אונגוואר ז-נד,
הגאון ר' מאיר אלמאש אבד"ק מאטערסדארף י-לח,
הגאון ר' מאיר באקי מקאסלי א-מה,
הגאון ר' מאיר פישלס ראבד"ק פראג ב-מ, י-ז,
הגה"ק ר' מאיר יחיאל הלוי מאוסטראווצא ב-לט, ד-כב, ז-כב, י-יז,
ר' מאיר נתן נטע סג"ל לנדא ט-מה,
הגאון ר' מן אשכנזי אבד"ק פיורדא ב-מב,
הגאון ר' מנחם הכהן פרוסטיץ אבד"ק צעהלים ז-לו,
הר"ר מנחם בראכפעלד א-לד, ב-מר, ג-לז, ד-לה, ה-לז, ו-ל, ז-לח, ח-לט, ט-מ, י-לט,
הגאון ר' מרדכי כנעט אבד"ק ניקלשבורג א-יט,
הרב מרדכי וויינבערג ה-כד,
הגאון ר' מרדכי ראהליר אבד"ק טיסמניץ ד-מג,
הב' מרדכי הכהן לוטערמאן ט-לד,
הגה"ק ר' מרדכי דוב טווערסקי מהארנסטייפל-ה-יט,
הגאון ר' מרדכי זאב אבד"ק לכוב ז-לג,
ר' מרדכי שמואל יונתן בערקאוויטש ו-מח,
הגאון ר' משה אבד"ק הוראדנא ז-לז,
הגאון ר' משה מראדזיל אבד"ק וואנילוב ג-נו,
הגאון ר' משה בארניווער ט-מ,
הגאון ר' משה הכהן אדימאשיק ראבד"ק העלמא א-כג,
הרה"ק ר' משה מראזוואדאוו א-לג,
הרב משה הלברשטאם ט-כה, י-כא,
הגה"ק ר' משה טייטלבוים אבד"ק אוהעל ב-נט,
הגאון ר' משה אבד"ק הראדאק ט-לח,
הגאון המקובל ר' משה זכות ממנטובה ה-יח,
הגאון ר' משה פרווינצאלי ממנטובה ג-ז,
הגאון ר' משה סופר אבד"ק פרעשבורג בעל חתם סופר ב-מג, ה-ז, ז-נר, י-ח,
הב' משה בריננער ח-מר,
הב' משה צינגער ה-מא,
הגאון ר' משה מינץ אבד"ק אויבן-ישן ב-כא,

הגאון ר' משה שהם אבד"ק דאלינא ג-מר,
הרב משה שטערן ד-כד,
הרה"ק ר' משה אליקים ברעיה מקאזניץ א-יח,
הרב משה דוד שטיינזארציל ג-כג,
הגאון ר' משה יהושע אבד"ק דינוב ד-מב,
הב' משה יוסף צעהנווירטה ז-סג,
הרב משה נחום סאכאטשעווסקי ד-לט, ט-מט,
הגאון ר' נחום ברוך גינזבורג אבד"ק יאנאווא בעל מקור ברוך ז-כה,
הרב נחום מאיר גערמאן ג-מא, ה-מט, ז-נו,
הגאון ר' נחום ראובן פלעקסער אבד"ק רישא ד-יד,
הב' נסים שלום בן-עמר א-לא,
ר' נפתלי עהרנרייך ג-מט,
הרב נתן געשטעטנער ח-כו,
הגאון ר' עקיבא איגר אבד"ק פונזא א-ז, א-י, ד-ה, ט-יא,
הגאון ר' עקיבא יוסף שלעזינגער ג-יד,
הגה"ק ר' פנחס הלוי הורוויץ בעל הפלאה ב-לט, ד-לד, ה-לד, י-לו,
הרב פנחס הירשפרונג ז-כד,
הגאון ר' פנחס סג"ל צימטעבוס ראבד"ק גרויסווארדיין ג-זו,
הרה"ג ר' פנחס ארי' ליבוש תאומים פרענקיל אבד"ק וויעליטשקא קלאסנא ב-כג,
הגאון ר' צבי הירש אורנשטיין אבד"ק לבוב ח-י, ח-לח,
הרה"ק ר' צבי הירש מזירטשוב בעל עטרת צבי ג-מה,
הגאון ר' צבי הירש אבד"ק מיטשין ד-מא,
ר' רפאל אהרן בן ז-סא,
הרב שאול ברייש ו-כ,
הגאון ר' שכתי שעפטיל סג"ל הורוויץ בעל ווי העמודים א-לד,
הב' שלום ווייס ז-סג,
הרב שלום דובער שניאורסאהן ו-לו,
הב' שלום דוד געללער ח-לו,
הגאון ר' שלום מרדכי הכהן אבד"ק ברעזאן ה-יג, י-יד,
הרב שלמה געשטעטנער ז-ס, ט-לא,
ר' שלמה פערלבערגער ז-מו,
הגאון ר' שלמה קלוגר א-יב,
הגאון ר' שלמה רוטינבערג אבד"ק רודניק ד-מג,
הגאון ר' שלמה זלמן באניהאד דומ"ץ בפרעשבורג ג-מז,
הגאון ר' שמואל טייטלבוים אבד"ק גארליץ י-מר,
הגאון ר' שמואל הלוי אבד"ק סעטשע ב-מב,
הגאון ר' שמואל ענגיל אבד"ק ראדאמישלע י-מו, י-מח,
הגאון ר' שמואל פיהרער אבד"ק קראס ה-יט,
הגאון ר' שמואל קראקאווער מפראג ז-לד,
הגאון ר' שמואל שמעלקא הלוי הורוויץ אבד"ק טארנא ג-לה,
הרב שמואל שמעלקא פריעדמאן ח-לג,
הגאון ר' שמואל סיבוש כ"ץ מווינא בעל לקט שמואל ד-לב,
הרב שמואל עקיבא יפה-שלעזינגער ו-מא, מה,
הגאון ר' שמחה אבד"ק בוכרקא ד-מ,
הגאון ר' שמעון אופנהיים דומ"ץ בפרעשבורג ג-מז,
הגאון ר' שמעון סופר אבד"ק קראקא ב-יד,
ר' שמעון רייך ו-לה,
הרב שניאור זלמן בערנלאט ז-נט,
הגאון ר' שרגא סיבוש מ"מ דק' זאלישין ז-לה,
ר' שמריהו ציטראנענבוים ג-נג, ח-מה,

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאללער לשנה

בקאנאדע = 20 דאללער לשנה

בבעלגיע = 600 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

כשאר ארצות = בדואר רגיל 20 דאללער לשנה

בדואר אויר 30 דאללער לשנה

from:

KEREM SHLOMO
M.E.CH. of Bobov
1577 48th Street
Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.
U.S. POSTAGE
PAID
Permit No. 285
BROOKLYN, N.Y.

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מכאבוב וצ"ל

קובץ מוקדש לפלסול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהכחל"ח מרכנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

תשרי תשמ"ג

(נ"א)

שנה ו' קונטרס א'

יוצא לאור ע"י תלמידיו
כ"ק מרן אדמו"ר מכאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

ה לפרשת נח כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

ז גליון ספר זבח שמואל הגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל

י גליון ספר שמלת בנימין הנ"ל

יב בענין ספק קידושין והמסתעף הגאון מוה"ר שלמה קלוגר זצ"ל

מדור אגרות קודש

יח מכתב מהרה"ק מוה"ר משה אליקים בריעה זצ"ל מקאזניץ

יט מכתב מהגאון מוה"ר מרדכי כנעט זצ"ל אבד"ק ניקלשבורג

מדור זכרון לאחרונים

כ ברין שבועה בכתב הג"ר חיים געלערנשטער אבד"ק קוטב ז"ל

כג ברכת ברוך שפטרני שלא בפני הנער הג"ר משה הכהן ראבד"ק העלמא ז"ל

מדור פלפול והלכה

כד כשי' הרמב"ן ובעה"מ באשתפוך חמימו הרב מו"ה בן ציון בלום שליט"א

כט דיני מים אחרונים הרב אפרים גרינבלאט נ"י

מדור תפארת בחורים

לא בענין כישול בשבת הב' נסים שלום בן-עמר נ"י

עולת שבת בשבתו

לג ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים המערכת

לד נוסחאות והערות ברש"י עה"ת הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

מדור תמיהות וישובים

לז הערות קצרות בענינים שונים

מדור הנאהבים והנעימים

לט מקוה שמימי' חסרין הרה"ג מו"ה יוסף מנחם מאטצנער הי"ד אב"ד ראזניטוב

מדור זכור ימות עולם

מב קול קורא לעזרה להגלי שריפה נוראה בעיר פאקש (תקס"ו)

מדור תעודות וסמיכות

מה כתב "קבלה" הגאון מוה"ר גבריאל פונטרימולי אבד"ק טורינו זצ"ל

מה כתב "קבלה" הגאון מוה"ר מאיר באקי מקאסלי זצ"ל

מח מכתבים אל המערכת

מח,מו,מז צילומי כתבי קודש

מש ברכות והוראות

כל הזכויות שמורות להמערכת

Copyright © 1982

by Cong. Shaare Zion

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

הרבני הנה"ח הנכבד

מוה"ר מרדכי שרגא במוה"ר צבי ע"ה ליפשיץ
חתנא רבי נשיאה כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל הי"ד
נלב"ע בש"ט כיום ש"ק ג' מרחשון תשמ"ב לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י אשתו ובניו,

גיטשא ליפשיץ

בת כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל הי"ד

בן ציון צבי ליפשיץ

שלום אליעזר ליפשיץ

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

אבי מורי מו"ה מרדכי אליעזר במו"ה ארי' ע"ה
ציטראנענבוים

נפטר כיום ח"י תשרי שנת תשל"ג לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

ארי' ציטראנענבוים

אנטווערפן

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת שיינדיל בת מוה"ר יששכר ע"ה

וועבער

נפטרה ביום כ' לחודש שבט שנת תשכ"ז לפ"ק

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י חתנה,

אברהם אהרן לעזער

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

זקיני מו"ה שלום ע"ה

בהרב הגאון מוה"ר חיים יהושע בניקיר ז"ל

נפטר ביום כ"ז לחודש אדר שנת תשל"ז לפ"ק

זקנתי מרת וויטא ע"ה

בת הרב הגאון מוה"ר זכרי' טויבש ז"ל

נפטרה ביום י"ד לחודש אדר שנת תשכ"ג לפ"ק

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י נכדם,

חיים יהושע בניקיר

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת נח

במדרש רבה בפרשתו, אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים, הה"ד (משלי י') כעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם, כעבור סופה ואין רשע זה דור המבול, וצדיק יסוד עולם זה נח, הפוך רשעים ואינם ובית צדיקים יעמוד (משלי י"ב), הפוך רשעים ואינם זה דור המבול, ובית צדיקים יעמוד זה נח, הה"ד אלה תולדות נח. וצ"ב להבין אמאי מייתי ב' פסוקים המתנבאים בסגנון אחר, ועוד אמאי מסיים הה"ד אלה תולדות נח רק אחר הפסוק השני, ולא אחר הפסוק הראשון.

עוד איתא במדרש עה"פ כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה, אמר רבי שמעון בן יוחאי הם עברו על התורה שניתנה לארבעים יום לפיכך ארבעים יום וארבעים לילה, אמר ר' יוחנן בן זכאי הם קלקלו את הצורה שניתנה לארבעים יום לפיכך ארבעים יום וארבעים לילה. וראוי לשים לב במאי פליגי רשב"י וריב"ז.

אמנם יובן בהקדם דברי הוזה"ק בפרשתו (דף ס"א ע"ב) עה"פ כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה וגו', רבי יהודה אמר הני ארבעים יום וארבעים לילה מאי עבדתייהו אלא ארבעים יום לאלקאה חייבי עלמא, וכתוב ארבעים יכנו לא יוסיף, לקבל ארבע סיטרי עלמא לכל חד עשרה בגין דבר נש מארבע סיטרי דעלמא אתברי, עכלה"ק. גילה לנו הוזה"ק כאן סוד מלקות ארבעים, דהטעם הוא מחמת שהאדם החוטא מאבד את עצמו וגם מחריב את העולם, ולכן לוקה ארבעים כנגד ה' רוחות של העולם וכנגד העשרה מאמרות שבהם נברא העולם, כנגד כל רוח, וזה ה' ענין המבול ארבעים יום וארבעים לילה. אמנם זה ברור, דאף שהאדם החוטא גורם חורבן העולם, עכ"ז העולם יש לו קיום ע"י הצדיק יסוד עולם, כל זמן שלא נפגם ע"י חטאם, אבל אם נוגע החטא גם אל הצדיק, אז ח"ו בא חורבן העולם.

ועפ"ז יש לבאר דברי הגמ' (מכות כ"ב ע"ב) אמר רבא כמה טפשי הני אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה דאילו בס"ת כתיב ארבעים יכנו ואתי רבנן ובצרו חדא. ותמהו כל המפרשים, וכי בשביל דבצרו רבנן חדא ממלקות ארבעים ראוי לקום מפניהם, ומעלתם גבוהה יותר מקדושת ס"ת. אמנם עפ"י הוזה"ק הנ"ל יובן שפיר, כי מדברי הוזה"ק מתבאר דהא דחייבה התורה מלקות ארבעים הוא משום דפגם בד' רוחות העולם וכנ"ל, אבל עכ"ז לא הגיע הפגם לכל העולם כולו, דהרי העולם עורנו עומד במעמדו בזכותו של הצדיק יסוד עולם וכנ"ל, וא"כ י"ל דמהאי טעמא אין לוקין אלא ל"ט, דכיון דלא פעל חטאו לפגום ח"ו בהצדיק יסוד עולם, גורעין חדא, ולוקין אותו רק ל"ט. וזהו שכיוונו חכמנו"ל באומרם, כמה טפשי הני אינשי דקיימו מקמי ס"ת ולא קיימו

מקמי גברא רבה, דאילו בס"ת כתיב ארבעים יכנו, והוא מטעם הנ"ל שעלה הפגם בארבע רוחות העולם ובמוסדות תבל, ואתו רבנן ובצרו חדא, כלו' שבזכות הלומדי תורה וצדיקי יסודי עולם אשר בהם לא הגיע הפגם, מחמתם בצרו חדא, כי עמדו בצדקתם בלי חטא ועוון כלל, א"כ בוודאי מהראוי לכבדם בקימה והידור.

והנה נודע דברי רז"ל הובא ברש"י ריש פרשתן עה"פ צדיק תמים הי' בדורותיו, יש מרבתינו דורשים אותו לשבח כ"ש שאלו הי' בדור צדיקים הי' צדיק יותר, ויש שדורשין אותו לגנאי, לפי דורו הי' צדיק ואלו הי' בדורו של אברהם לא הי' נחשב לכולם. נמצא דלאותן הדורשין לשבח, לא נפגם הצדיק כלל, ולהיש דורשין לגנאי, נגע הפגם של החטא גם בהצדיק שנפחת ממדרגתו.

ועפ"ז נובל לומר, שזהו פלוגתתן של רשב"י ור' יוחנן בן זכאי במדרש הנ"ל, דריב"ז דאמר הם קלקלו את הצורה שניתנה למ' יום לפיכך מ' יום ומ' לילה, הוא ס"ל כהיש דורשין לגנאי, דנודע דצורה היינו הצדיק וחומר הוא כינוי לפשוטי עם, כמובא כמה פעמים בספח"ק תולדות יעקב יוסף ובשאר ספרי צדיקים, וזהו שאמר ריב"ז שדור המבול קלקלו את הצורה, זה נח, שקילקלו אותו וירד מחמת חטאם מקדושתו העליונה, ולכן מאחר שפגמו גם בהצדיק יסוד עולם, לפיכך נענשו מ' יום בלי שום נרעון. אבל רשב"י סבר כרבתינו הדורשין אותו לשבח, נמצא שבקלקולם לא פגמו כלל בנח, וא"כ שוב א"א לומר הטעם שהי' המבול מ' יום מטעם שפגמו בד' רוחות העולם וכנ"ל, שהרי לא הגיע הפגם בהצדיק יסוד עולם, וא"כ בצרו לה חדא, ואמאי נענשו מ' יום, ולכך מפרש הטעם, מפני שעברו על התורה שניתנה למ' יום.

ומעתה ניתנה ראש ונשובה לבאר דברי המדרש בראש דברינו, אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים הי' בדורותיו הה"ד כעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם, כעבור סופה ואין רשע זה דור המבול, וצדיק יסוד עולם זה נח, ועפ"י דברינו י"ל דזהו להיש דורשין את נח לשבח, דלדידהו, אף שאלו הי' בדור של צדיקים הי' מתעלה טפי, מ"מ הי' צדיק גדול מאוד בכחי' צדיק יסוד העולם, וכל מה שקלקלו ופגמו בני דורו בארבע רוחות העולם, לא הזיקו אותו כלל. ואח"כ מביא המדרש פסוק השני, זה קאי אאותן שדורשין אותו לגנאי שאלו הי' בדורו של אברהם לא הי' נחשב לכולם, דהיינו שירד ממדרגתו מחמת בני דורו, לכן מביא הפסוק הפוך רשעים ואינם זה דור המבול, ובית צדיקים יעמוד זה נח, הה"ד אלה תולדות נח, ר"ל שלא זכה נח להמלט ממי המבול בצדקתו, שהרי לדבריהם לא הי' צדיק יסוד עולם, רק עדה"כ ובית צדיקים יעמוד, שצפה הקב"ה שמוציא חלציו יעמדו בית צדיקים, האבות הקדושים, ושבטי ייה, ושאר צדיקי עולם, כשביל זה הציל אותו השי"ת מגזירת המבול, ושפיר קמסיים ע"ז המדרש, הה"ד אלה תולדות נח, פי' שכל זכותו להמלט היתה כשביל תולדותיו שהי' עתיד להעמיד.

גליון ספר זבח שמואל

מהגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל אבד"ק פוזנא¹

סי' א'. דין מקום שחיטה — סעיף ד'. וש"ך כתב ס"ק ה' בשם הפוסקים להכשיר בהפ"מ אם חתך רוב המפרקת ו לכך צריך שאלת חכמים.

נ.ב. ודעת הרשב"א דמ"מ דינו כשובר מפרקת לענין חתיכה, ודעת הרא"ה בב"ה [דוקא] שובר אבל חותך לא, וכ"כ הב"י סי' ס"ז בשם אשרי.

נ.ב. ודעת הש"ך להקל בהפ"מ, ובתב"ש כ' דאין להקל א[ת] בהפ"מ, ובמדינות דלא נתברר המנהג, אם נתכוין לשחוט המפרקת אין להקל כ"א בהפ"מ, אבל לא נתכוין לכך אין לאסור כלל, והבית [הילל] כ' להחמיר [את] בהפ"מ.

סי' ב'. דין רוב א' בעוף וב' בבחמה — סעיף ב'. ואם שחט רוב הגרגרת ולא רוב הקנה לא הוי שחיטה מעולה ו ויכול לחיות.

נ.ב. כ' בתב"ש הו"ה [=הוא הדין] בחיפוך אם שחט רוב חללה ולא רוב הקנה כגון שנתהפך הסימן פסול דבעי' תרומתו רוב עובי' ורוב חללה.

שם סעיף ג'. וכתב ט"ז סימן כ"א ס"ק ב' צריך רוב הניכר בטביעת עין ולא בצימצום ו ולא במדידה וכו'.

(1) הנהגות הללו הועתקו מגליון ספר זבח שמואל על הל' שחיטה ובדיקה להרב הגדול מוה"ר שמואל שו"ב דק"ק ליסא (נאוודוואהר תקמ"ד) שהי' שייך להגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל אבד"ק פוזנא.

ספר זבח שמואל הנ"ל הי' לפני מלחמת העולם ברשותו של אחד מיקירי וחשובי אברכי באבוב האברך המופלג מו"ה אפרים ווידאווסקי הי"ד מצאנו שדר אחר חתונתו בעיר אושפיצין, כי הי' חתנו של הרה"ח המפורסם מו"ה אלי' יצחק הכהן זילבינער הי"ד מאושפיצין. — באמצע מלחמת העולם השני' (בשנת תש"ב) כאשר הגלו הרשעים ימ"ש את יהודי אושפיצין לעיר סאסאנוואצא, אז טרם עזבם העיר, החביאו איזה אנשים חשובים מאנ"ש הרבה מאות ספרים באיזה עלי' כדי שלא ילכו לאיבוד ח"ו, ובתוכם היו הספרים של ביהמ"ד רחסירי באבוב באושפיצין והספרים של הרה"ח מו"ה ישראל ליב באכנער הי"ד, ושל הרה"ח מו"ה יהודה הכהן זילבינער הי"ד, ושל הרה"ח מו"ה משה רייפער הי"ד ואחיו הרה"ח מו"ה דוד רייפער הי"ד, ועוד. אחר תום מלחמת העולם, נתגלה עלי' זו, והספרים הובלו לאחר המרתפות במחנה אושוויץ. ובעזרת המסכב כל הסיכות הגיע הספר הזה ליד ידידנו האברך היקר החשוב והנעלה מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י והוא מסרו לידינו כדי לפרסם ההנהגות בקובצנו. יברכהו ד' בעזו ותעצומות. — באיזה מקומות היו חסרים איזה תיבות או אותיות ע"י שנחתכו בעת הכריכה והשלמנו עפ"י השערה בין חצאי ריבוע. גם הצננו תמונת "יד" במקום שנסמן מהגרעק"א זצ"ל.

נ.ב. כט"ז שם מכואר דבמקום הפסד יש להקל אף ברוב בצמצום, ובתכ"ש כ' דהמנהג דבעי' רוב גמור הניכר לכל ואין לזוז מהמנהג אף בה"מ, אבל במקומות שאין מנהג יש להקל בהפ"מ ע"י מדידה.

חמשה הלכות שחיטה — סעיף א'. ברמ"א סימן כ"ג סעיף ב' כתב אם נמצא לאחר שחיטה גמי או כיוצא בו מונח בוושט או בקנה ונשחט עמו, טרפה, משום דוודאי הוצרך להשהות מעט בחתיכות הדבר ההוא לאחר ששחט בסימן והוי שהיי' במשהו וטרפה.

נ.ב. כ' התכ"ש דוקא בעוף אבל בבהמה יש להקל בה"מ אם לא שהוא דבר קשה דודאי עיכב בשחיטת הסימן. ואם לא נחתך רק נמצא בתוכו אפי' הוושט מלא שעורים או סוכין כשר (ולחם הפנים כ' להחמיר בה"ג). אם חתך באצבעו אם הרגיש בה בשעת שחיטה יש לחוש ששה' קצת מחמת בעותתא, וטריפה בעוף וכשר בבהמה, ואם לא הרגיש בה בשעת שחיטה או שחתך באצבע חבירו כשר אף בעוף ואם בשעת שחיטה נדחה ידו אל הקיר וכדומה או שהסכין נגע בכותל או בקרקע נוהגים להטריף אף בבהמה.

דין שוהה למות וכו' — אות א'. ולא ימכרנה לעכו"ם כשהוא עודנו חי כי שמא יחזור העכו"ם וימכרנה לישראל אלא ימיתנה וימכרנה לעכו"ם.

נ.ב. או ימכרנה לעכו"ם והעכו"ם ימיתנו מיד לפניו, ועדיף טפי להמיתו ע"י עכו"ם אם אפשר בניקל משימיתנו ישראל. תכ"ש.

שם אות ה'. כתב הש"ך בס' כ"ג ס"ק כ' בשם הפוסקים אע"ג דירעינן שע"י מרישות הנוצות לא ניקב הוושט מ"מ גזרינן אטו נקרע העור מן הצוואר, ואין חילוק בין נמרטו הנוצות בשעת השחיטה לקודם, לכן לעולם אם יצא מהן דם יש להטריפו משום גזירה והוא חומרא גדולה.

נ.ב. וכ' הש"ך בה"מ יש להקל, וכן לכבוד שבת [או] לעני.

דין באיזה זמן שוחטין — אות י'. לעולם שוחטין בין ביום ובין בלילה, כד"א כשאבוקה כנגדו וכו'.

נ.ב. אם התחיל לשחוט באבוקה ובאמצע שחיטה [ככתה] וגמרה באפילה ... עי' שו"ת בית יעקב ... ושו"ת שכות יעקב ...⁽²⁾.

(2) ביו"ד סי' י"א בבאה"ט סק"א הביא בשם שו"ת בית יעקב סי' ק"ו דאם ככתה אין זקוק לה ויגמור השחיטה מבלי שהיי'. ובחידושי רעק"א שם הביא בשם תשובת שבות יעקב ח"ב סי' ס"א דגרע בככתה באמצע השחיטה, דהשוחט מיבעת תוך השחיטה ועושה שהיי' וטריפה ע"ש.

שם. וכתב הרמ"א עליו, וב' נרות חשובים כאבוקה.

נ.ב. בעי' שיהי' שלהבתם נוגעים להדרי, ת"ש.

שם. ויש מי שאומר שלא ישחוט לאור הלבנה, אבל אם היא מאירה יפה מותר לשחוט לאור^ה הלבנה.

נ.ב. התב"ש מחמיר גם בזה.

שם ס"ק ב'. אין שוחטין לתוך ימים ונהרות שלא יאמרו לשר של ים הוא שוחט ולא^ה תוך כלים וכו'.

נ.ב. גם בית קיבול שמאחורי כלי נקרא תוך. ואם יש לו צורך [לד]ם למכור, יאמר לעכו"ם לקבל הדם בכלי אחר השחיטה.

שם ס"ק ו"ד. אין שוחטין לתוך הגומא אפי' בבית, וכתב עליו הט"ז ס"ק א' אפי' אינה נקיי' מעפר.

נ.ב. אפי' יש בו מים לא מהני אא"כ מלא [מים]. תב"ש.

שם. ובזמן הזה דאין דרך עובדי עכו"ם בכך יש להתיר^ה לשחוט בדיעבר לימים ונהרות וכו'.

נ.ב. נטה קו על תיבת לשחוט וכתב בצדה, השחיטה.

דין עינוניתא ששינתה מקומה — סעיף ד'. אם נמצא בה ב' וורדות ויש להם^ה שורש אחד כעובי אצבע כשירה.

נ.ב. כ' הש"ך סי' ל"ה סקח"י בשם מהר"ם כסמח"ב דאם נמצאו ב' ורדות בשורש א' שאינו כעובי אצבע ואין לו תואר ורד רק ע"י צירוף, מכשירים, ובתב"ש חולק דמ"מ בעי' שורש א' כעובי אצבע.

שם סעיף ה'. אם חסר מקצת מן הוורדא יש לבדוק באונות או באומה מצד שמאל (ס"א בצד ימין) אם נמצאת החתיכה החסירה יש אומרים רכשר כי כן נמצא לפעמים בגדיים וטלאים^ה.

נ.ב. והש"ך כ' ע"ז, הלשון משמע לכאורה שאף בגסה הדין כן כיון דאורחא להמצא כן בגדיים וטלאים, אבל בגליון שהביא הר"ן איתא שדוקא בגדיים וטלאים כי כן נמצא לפעמים בגדיים וטלאים — ולענין דינא כ' הר"ן שם ע"ז אבל אין אנו נוהגין כן אלא בכל שינתה מקומה מטריפין בין בגדי בין בטלה עכ"ל. והכנה"ג כ' ובעל דמשק אליעזר כ' להקל בזה היינו רק בגדיים וטלאים

אבל לא בגסה וכ"כ הד"מ עכ"ל, ובשמלה חדשה כ' סתם אם חסר וכו' דקי"ל דאורחא בהכי עכ"ל. [וכן משמע] סיום דברי הגה כי כן נמצא א[למא] משמע דרעתו להכשיר ככולן.

דיני מראות כשרות — סעיף ה'. להסובר במראה אסורות צריך לשנות למראה ריאה ממש, ה"ה במראה הכשרות צריך לשנות קצת לליבון.

נ.ב. זה אינו, דהדבר פשוט דמראות כשרות כשר לגמרי, ודוקא במראות פסולים כיון דאיכא ריעותא בפנינו לא מתכשר עד שישתנה למראה ריאה ממש לקצת פוסקים, ופשוט.

(בלקוטי דינים) דיני יתרת — סעיף ה'. אם נמצא היתרת בדרי דאונא ושרשה יוצא לחוץ נגד הצלעות כט"ד [= כטרפא דאסא] יש לחוש להתחכך בצלעות וסופו לנקוב וטרפה, אבל א"כ אם שרשה עומד עם שאר אונות בשוה ולמעלה נתעקם ויוצא לחוץ כמו ט"ד יש להכשיר.

נ.ב. זה אינו, דכל שמתעקם ויוצא לחוץ כט"ד [= טרפא דאסא] טריפה, וזה נקרא בליטה יתירה, ובפחות מט"ד מקרי מתעקמת והולכת³, וכ"כ המחבר זה בעצמו בפנים במקור הדיון.

גליון ספר שמלת בנימין

מהגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל אבר"ק פוזנא¹

סי' רט"ז סעיף ג' ד"ה עתה. — הרמב"ם פ"ה מהל' נדרים פסק דחליפין וגדולין הוי ספיקא ולחומרא, והוא פלאי דהא כל הסוגיא (נדרים מ"ז) אודא בחליפין, אי נימא שהם כגדולין או לא, אלמא דבגדולין פשיטא ל' דאסורא, והוא פוסק אף גדולין לספיקא. ונראה דהנה הר"ן פסק הך בעיא לקולא, וקשיא לי

(3) זהו דלא כדעת חתנו הגאון בעל חתם סופר זצ"ל בתשובותיו חיו"ד סי' ל' שכ' שם בד"ה ולהיות וז"ל, ונראה דכל שהיא משורשת כראוי בדרי אחד עם האונות ורק למעלה בגובהה וחודרה נוטה לגבה מקרי עיקום ושרי' אפי' יתר מטרפא דאסא דמבואר אין חילוק בין ט"ד ליתר מט"ד עכ"ל, ושם בד"ה ויש, סיים בזה"ל: והנראה דהמקיל כבהמת ישראל או לצורך שבת לא הפסיד, והמחמיר לעצמו תע"ב, עכ"ל, יעיי"ש באריכות. — ובס' ברכת משה להג"ר משה נחום ירושלמסקי בקונטרס יפה לבדיקה נתיב ט', כתב דלהלכה דעת הובח שמואל והחת"ס מכוונים, יעיי"ש.

(1) הגהות הללו הועתקו מגליון ספר שמלת בנימין על הל' נדרים ושבועות להגאון מוה"ר בנימין זאב כ"ץ רפאפורט אבר"ק פאפא (דיהרנפורט תקמ"ח). שהי' שייך להגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל אבר"ק פוזנא. מחמת שקצץ הכורך את הגליונות חסרים הרבה תיבות בהגהות הללו, והשלמנו עפ"י השערה בין חצאי ריבוע.

טובא, ע"פ מה דאי' בגמרא דביצה דף ד' א"ר אשי לעולם ספק י"ט ספק חול ודבר שיש לו מתירין אפי' בדרבנן לא בטיל, ופי' רש"י אפי' בדרבנן כגון ביצה דגזירה משום פירות הנושרין היא ולא בטלה בתערובת, וכי היכא דבטולו מחמרין מה"ט בספיקא נמי מחמרין, ובש"ע יו"ד סי' ק"ב סעיף ב' יש מי שאומר שלא אמרו דבר שיש לו מתירין אלא כשיש בידו להתיר, והקשה הש"ך למה כתב יש מי שאומר ואנן לא מצינו מאן דפליג ע"ז, ע"כ. ובאמת יש חולק ע"ז, והוא הרמב"ם שכך הוכיח הכ"מ לדעתו בפ"ז מהל' ע"ז הל' יו"ד גבי רמונים שנתערבו שאם יתפררו יתבטלו הלכך הוי דבר שיש לו מתירין. והשתא קשיא לי על הר"ן ממ"נ מאי ס"ל, אי ס"ל דאפי' דבר שאינו בידו הוי דשיל"מ א"כ הכא באוסר פירותיו על חברו נהי דאין ביד חברו להתיר מ"מ מיקרי דשיל"מ, ולמה פסק ספיקא דהך בעיא לקולא דהא דשיל"מ אפי' בספיקא דרבנן לא בטל, ואי ס"ל דכה"ג לא הוי דשיל"מ, א"כ מאי קאמר או דלמא חליפין כגדולין דמי, הא טעמא דגדולין דאסורי ואין (מועלין) [מבטלין] האיסור משום דהוי דשיל"מ, והא הכא הוי דבר שאין לו מתירין וכו'.

נ.ב. [אינו] מספיק דמ"מ [הלא] הר"ן פסק [דאף] באוסר על [עצמו] ולא אמר [פירות] אלו דהחליפין [מותירין], והרי בזה [הוי] דשיל"מ, ולזה [צ"ל] דטעמא דהר"ן [דספיקא] דדינא [מותר] בדשיל"מ [ועיין] כפר"ח א"ח [סי' תצ"ז]⁽²⁾.

נ.ב. [הך] טעמא חיינו כגדולי גדולים [כאין] זרעו כלה, [אכל] כגדולים עצמו אפי' [זרעו] כלה וליכא [איסור] מעורב בו [אסור] דבא מכא [איסור], וע"ז [בעי] אי [חליפין] כגדולים דמי [חיינו] כגדולים [שזרעו] כלה⁽³⁾.

(2) כ"כ גם בתשובותיו ח"א סי' ס"ה ד"א ואף, וז"ל: מ"ש הפר"ח (סי' תצ"ז) דבספיקא דדינא בדרבנן ספיקו להקל אף בדשיל"מ אא"כ דהוי ספק במעשה, וכ"כ בשו"ת שאנ"א (סי' צ'), ואנכי הבאתי רא' לזה ממ"ש הר"ן בפ' השותפין (נדרים מ"ז ע"ב) באיבע' דלא איפשטא בנדר מפירות והחליפין אחר, כתב הר"ן דספיקא דרבנן לקולא, ולכאורה קשה הא נדרים הוי ישל"מ, אע"כ דבספיקא דדינא ספיקו לקולא, עכ"ל. (3) עיין עוד בזה בהנהגות רעק"א ביו"ד סי' רט"ז על הש"ך סק"ג, ובטו"ז שם סק"ו, ובגליון מהרש"א שם (הנדרם בשו"ע יו"ד בסופו בתקונים והשמטות לגליון מהרש"א) על הש"ך סק"ז, והובא בשו"ת רעק"א הנ"ל בסי' ס"ה בסופו יעוי"ש.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועזו להרפים שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

בענין ספק קידושין והמסתעף

מהגאון מוה"ר שלמה קלוגער זצ"ל⁽¹⁾

בעזה"י. יום א' לסדר והי' ברכה כת"ר לפ"ק.

לכבוד ידידי הרב החרף המופלג יר"א החכם השלם כש"ת מוהר"ר
יוסף יהודא ליב נ"י מ"ץ דק' ראחמוסטריווקא נ"י.

ע"ר שאלתו וזה לשונו. מעשה אירע סמוך לנבולינו, איש אחד מו"ה יצחק
רצה להשתדך עם בתולה אחת, בת הר"ר דוד, ושלה אנשים לאבי הבתולה לדבר
מזה, ולא נגמר הדבר ביניהם, עבור כי ה"ר דוד אבי הנערה, גיום להרבות מוהר
ומתן, והי' הרברים ביניהם איזה משך, ולא נגמר הקישור שידוכין ביניהם, ועשה
אבי הבתולה שידוך אחר, וכשעשה קשר שידוך עם השני, בא הר"ר יצחק הנזכר
הראשון לפני ב"ד ודיבר לפניהם כדברים האלה, את האלקים אני ירא, ואני
האמת, שבשנה העברה, בעת שדיברו בו נכבדות עם בת ה"ר דוד, הי' כבית אבי
הנערה ארבעה אנשי חיל, בני י"ח שנים, שהיו עומדים בקהל הזהות בעת ההוא,
ואמר להעדים שמעו מה שאומר להבתולה בפניכם, ולקח דג חשוב הנקרא
קאפצאנאק, ונתן להבתולה בפני העדים, ואמר לה בעת הנתינה בזה"ל, ברעתי
איז דיא זאלסט זיין מיין ווייב, ע"כ גיב איך דיר דאס פון דעסט וועגן אז דיא
זאלסט זיין מיין ווייב, ולקחה הדג והלכה לה, והוא עשה זאת בכוונה, למען לא
תהי' לאיש זר, והעדים פ' ופ' שמיחד אותם, אינם נמצאים עתה בקהלה זאת
לדרוש מפייהם, ורק הלכו למאסקאווע, ע"כ אני רוצה ליתן לה ג"פ על הוצאת
שלי, להצילה מעון חמור כזה, ורוצה לברר ג"כ על הוצאות שלו, אך באם לא
תנשא, עד זמן הבירור, כי הדרך רחוק למאסקאווע, כ"ז הגיד הר"ר יצחק בפני
האשה הבתולה בת הר"ר דוד בב"ד, והבתולה מכחשת כל המעשה, ואומרת
להר"ם, ואינה חפצה לקבל ממנו ג"פ, זולת בתרקיב דרנרי, והמשודך שלה עתה
אינו כהן, ואעפ"כ אינה רוצית לקבל ממנו ג"פ, זולת שיפייסנה ברצי כסף, כי
מכחשת אותו מכל וכל, זהו שורש המעשה.

תשובה. הנה רו"מ האריך קצת בזה, ועשה מזה ד' ספיקות, ואני לקצר אני
צריך, כי אני חלש כח לעת זקנותי, גם מוטרד, ואשיבהו בקצרה בעזה"י, ואחד
המרבח ואחד הממעיט. הנה מה שספק לו אם תקבל גט ברצון אם מותרת לכהן,
והביא בשם הרמ"א בסימן מ"ח שפסק שמותרת לכהן, הנה אחר המחילה
מכבודו, אינו בהרמ"א, שהרמ"א שם לא כתב רק שמותרת בקרובים, ולא זכר

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה ב' קונט' ה' עמוד י"ד. תשובה זו הגיע לידינו מאת
הרב וכו' מוה"ר יצחק מאנדראוויטש שליט"א משיקאנא בעמח"ס מי מעין על הל'
מקאות וס' מעיני הישועה על מס' ב"מ. ישא ברכה מאת ד'.

שם לכהן, רק הח"מ וב"ש דימו זה לזה, ובאמת דבריהם תמוהין, דמה ענין כהונה לאיסור קרובים, דבכהונה אפילו ריח הגש פוסל לכהונה, משא"כ לקרובים, אינה נאסרת, רק מה דאסור מן הדין, ואיסור כהונה שאני, כדאמרין בש"ס יבמות דף פ"ח ע"ב דאיסור כהונה שאני, וכן בפ"ק דכתובות, דמעלה עשו ביוחסין של כהונה, לכך בודאי תהי' אסורה לכהן. גם בענין הקרובים צל"ע, דהן אמת דהרמ"א פסק שמותרת בקרוביו, אך לדעתי י"ל דזה דוקא במקום דליכא חרנמ"ה, והמררכי יתכן דלא ס"ל חרנמ"ה, כמו שהמחבר לא הביאו, ולכך כיון דבירו לגרשה בע"כ, לכך אין קבלתה כהוראה, דשאני היא דחוששת מה תרויח, אם לא תקבל ברצון, יתן לה בע"כ, לכך יש לחלק בינו לבינה, אבל לדין דאסור לגרש בע"כ רק ברצונה, א"כ אם היא מקבלת הגש ברצון הוי כהוראה, כמו בו, אף דכופין אותו ליתן גמ, מ"מ כיון דהוי לשון הבעל הוי כהוראה, כן ה"נ מכ"ש בה, כיון דמקבלת ברצון, הוי כהוראה, ואסורה אף בקרוביו, ולכהן ודאי דהוי עכ"פ כמו ריח הגש.

וגם מה שכתב דאם מותרת לכהן אם כופין אותה לקבל גמ מכח מדת סדום, נמי אין נראה, חדא הרי דעת כמה דאף באומר לא קדשתיך ונתן גמ מותר בקרובותי, ומ"מ תנא במשנה, רק דמבקשין ממנו ליתן גמ, ולא אמרינן דכופין מכח מדת סדום, עיין בב"ש סימן מ"ח, ואף גם להסוכרים שם דאסור בקרובותי ולכך מבקשים ממנו, מ"מ כאן אינו דומה, דהוי בזיון לה לומר דבחור אחד קרשה שלא כדרך הכשרות, ובפרט בכתולה, שאם תקבל גמ תצטרך להתלבש בצעיף, וגם יצא עלי' קול גרושה, ודאי אין כופין אותה לקבל גמ, אף אם היתה מותרת לכהן ולקרובים, ובאמת אסורה כנ"ל.

גם מה שנסתפק אם היא ממאנת לקבל גמ, אם הוא מותר לישא אשה, זה נמי נראה דודאי מותר לישא אשה, דלא מבטיא לפמ"ש אני בתשובה מכבר לישב קושית הח"ץ על הרמ"א, בארוסה ודאי הדין עם הרמ"א, שבארוסה לא תיקן, אף גם אם נימא דגם בארוסה שייך חרנמ"ה, היינו רק אם רוצית להתגרש ולקבל גמ, אבל אם היא ארוסה ואין רצונה לקבל גמ, ודאי דמותר ליקח אחרת, ובכה"ג ודאי לא גזר רנמ"ה. ועוד, בשלמא בשאר ארוסה דבאמת היא ארוסה, ואין רצונו לכנוס, י"ל דגם בכה"ג גזר, אבל באם הי' רוצה לדור עמה, והיא כופרת בקדושין א"כ היא גרמה לנפשה העיגון, ודאי בכה"ג לא גזר רנמ"ה, דהוא תיקן רק לשובת הנשים, א"כ תינח אם היא לא גרמה לנפשה זה, אבל אם היא גרמה לנפשה, שכפרה בהקדושין, ודאי בכה"ג לא גזר רנמ"ה, ובודאי מותר ליקח אחרת.

והנה קעת נדבר מגוף הקדושין, אם צריכין אנו לחוש לדבריו, אם לא. והנה לכאורה הי' נראה לי דצריך לחוש לדבריו, כיון שמבואר בפ"ק דקדושין דף י"ב ע"ב דאביי ורבא אמרו אם הקלנו בשבוי' דמנוולה נפשה לגבי שבאי, ניקל בקדושין, א"כ הוי ראוי לפסוק כאביי ורבא, ומ"ש הרמ"א בתשובה בסימן למ"ד בשם הריב"ש דשאני התם דודאי נתקדשה וכן בשבוי' כיון דודאי נשבית וכן

בקדושין כיון דודאי נתקדשה לכך החמירו אביי ורבא, משא"כ היכי דאין ידוע אם נתקדשה כלל, תמוה לי מן הש"ס דב"ב דף קל"ה דהרי התם נמי קאמרי אביי ורבא כן, והרי התם לא הוי ידוע לנו שיש לו אחין, ואדרבא הוי מוחזק דאין לו אחין, והיתה בחזקת היתר לשוק וקאמרי נמי אביי ורבא לחוש לה, וכן מסיק התם הש"ס.

ועוד אם הוי סברא לחלק בזה למה הוצרך אביי ורבא שם לומר מכח דבשבוי' הקילו, עיין תוס' כתובות כ"ג, או מכח דמנוולה נפשה לגבי שבאי הו"ל לומר בלא זה הרי התם לא הוי ידוע דנשבית רק על פי', א"כ כיון דאמרה טהורה אני יש להאמין לה, ולא לחוש דבאסתן יש עדים, כיון דהוי לה מינו דלא היתה אומרת נשביתי כלל, ולא הוי ידוע דנשבית, ואז ודאי לא הוי חוששין לעדים דבזה מודה אביי ורבא להריב"ש משא"כ בקדושין דידוע שנתקדשה ואין לה מינו, והו"ל לחלק כן, ועוד הו"ל לומר, דהתם אין ידוע שנשמאה והוי הספק בגוף המעשה אם נעשה תמיד מוקמינן הדבר בחזקת שלא נעשה מעשה, לכך אין חוששין לעדים בצד אסתן, אבל בקדושין אין הספק במעשה, כיון דודאי נתקדשה, והספק רק אם הוי ב' שוה פרוטה, ואין הספק במעשה, לכך ראוי לחוש לעדים במדינת הים, ומדלא אמרו כן, מוכח דס"ל דבכל ענין ראוי לחוש לעדים רק בשבוי' הקילו מכת דהוי דרבנן או מכח דמנוולה נפשה, ומוכח דלא כהריב"ש וסייעתו, מיהו מטעם אחר יש להקל בזה, לפמ"ש התוס' בכתובות דף כ"ג, ובקדושין דף י"ב, ובב"ב דף קל"ה, בכל מקומות הנ"ל פירשו התוס' דהכוונה דהוי קול שיש עדים, ולכך י"ל דחששו אביי ורבא דקלא קורם נשואין חיישינן לה, אבל באם ליכא קול, רק שאחד מוציא קול שיש עדים, כיון דהקול הוי רק מפיו, ודאי דאינו נאמן, לא מבני אדם אומר שהיא קדשה רק גם אם הי' אומר שיש עדים שאחר קדשה, נמי הוי ע"א בהכחשה ואינו נאמן כיון דאין כאן קול, רק זה אומר כן, וזה לא נחשב קול כיון דהוי רק מחמתו.

ומה שחושש רי"מ כיון דרוצה ליתן גט על הוצאות שלו לשלוח אחר עדים, זה הבל, דהרי בע"א דעלמא אם הי' מעיד כן ודאי אין לחוש לו לנגיעה, וכן בכמה דוכתי שע"א מעיד ואין לחוש בו לנגיעה, ומ"מ קיי"ל ע"א בהכחשה לאו כלום הוא, וגם בלא זה הרי י"ל דערומי קא מערים כמ"ש חז"ל כעין זה בפ"ק דב"מ גבי חצי' שלי יעיי"ש, וכן בסוגיא דפוגמת, וא"כ ה"נ י"ל דמדבר כן כדי להאמין לו, וכשנפסוק שאסורה לעלמא לא ירצה ליתן גט רק לעננה שתנשא לו, לכך הי' נראה דאין לחוש לדבריו, ומה גם שאומר שהיו העדים אנשי חיל, ובזה נראה שהוא משקר, כי הרוצה לשקר ירחיק עדותו, אם לא הי' יכול לעשות זה לפני עדים שאינם אנשי חיל, בזה נראה שמשקר, ובפרט דבאנשי חיל שכיח הוא דהם פרוצים בעריות, ועכ"פ חשודין על עריות, והחשוד על עריות פסול לענין קדושין כמ"ש באה"ע סימן מ"ב, וא"כ צריכין העדים בעצמן, עדים אחרים עליהן, שהם כשרים, וכמו דקיי"ל בעבדים דסתמן אינן בחזקת כשרות, כן ה"נ באנשי חיל

המלך, וא"כ עד כאן לא חשו אב"י ורבא לקלא, רק אם הקול דיש עדים פשוטים, דאז כל ישראל בחזקת כשרות, והוי חד ספקא, משא"כ בזה לחוש לקלא דיש עדים מרחוק ולחוש אולי יהי' עדים על עדים שהם בחזקת כשרות, בזה ודאי לא חיישינן אף לאב"י ורבא.

והנה כל זה לדינא, אם הי' אומר בלשון קדושין ממש, או הי' אומר בקיצור, הרי את אשתי, אבל בלשון זה המבואר בשאלה, נראה דאין זה קדושין כלל, דנראה רבזה ודאי לא הבינה שהוא לשון קדושין, ואף דאינה אומרת שלא הבינה, רק אומרת להר"מ, נמי אין בזה כלום, דמילי דכרי לא דכירי אינשי, כעין שאיתא כן בחו"מ סי' פ"א גבי טענת משטה יע"ש, ולא מבעי' לפי דעת הח"מ בסימן כ"ז דהיא נאמנת לומר דאינה מבינה, רק אף גם לדעת הב"ש שם שנראה שהוא והב"ח חוששינן לסכרת רבינו ירוחם דהוי ספק קדושין, והן אמת דמלשון רבינו ירוחם אין ראי', די"ל שהוא מיירי בהיו מדברים תחלה על עסקי קדושין, ובזה אף בשתיקה מקודשת, רק דהיא אומרת דהבינה שהוא מכון לדבר אחר ולא לקדושין, וכעין רמשני הש"ס בבועי' דמיועדת לי ומיוחדת לי וכו', ולפי דבריו נרע זה שאמר לה הרי את אשתי וכו' בזה ס"ל דאינה נאמנת והוי ספק קדושין, אבל באם לא היו עסוקין באותו ענין י"ל דמודה דנאמנת לגמרי.

אך הנה לכאורה הי' מוכח דתמיד נאמנת לומר שלא הבינה, ממ"ש בקדושין דף וי"ו גבי הרי את חרופתי, דמסיק הש"ס אלא ה"ק האומר חרופתי ביהודא מקודשת שכן ביהודא קורין לארוסה חרופה, ופירש"י ומקרא אין ראי' וכו', ולמה לרש"י לפרש כן, נאמר דלעולם מקרא יש ראי' דהוי קדושין, מיהו בעלמא אם אומרת שלא הבינה נאמנת או הוי ספק קדושין, אבל ביהודא קמ"ל רבזה מקודשת בודאי ואינה נאמנת כלל לומר שלא הבינה כיון דביהודא קורין כן הוי לשון קדושין ממש, ובע"כ מוכח דס"ל לרש"י דאף ביהודא אם אומרת שלא הבינה נאמנת, וכן יהי' מוכח תחלה דפריך שם וליתניניהו כולם כחדא, ומה פריך, נימא דלכך חלקם לתרתי, דבהרי את אשתי, הרי את ארוסתי, הרי את קנוי' לי, מקודשת, ואף דאומרת שלא הבינה אינה נאמנת, אבל בהרי את ברשותי, והרי את זקוקתי, אז נהי דמקודשת, מ"מ אם אומרת דלא הבינה נאמנת, לכך חלקם לתרתי, ומזה מוכח דתמיד נאמנת לומר שלא הבינה, מיהו מזה אין ראי' כ"כ לסתור דברי רבינו ירוחם, די"ל דבכל ענין הוי ספק קדושין, מיהו אף לרבינו ירוחם נראה דהיינו דוקא אם אמר לה בלשון הקודש, אז הוי לה לדקדק ולשאול מה כוונתו ומה הוא אומר, ומדלא שאלה על כוונתו יש הוכחה דידעה דהוא לשון קדושין, אבל בלשון לעז שאומר דיא זאלסט זיין מיין ווייב, בזה אנן סהדי דלא הבינה, וסברה רק שאומר שנותן לה בשביל איבה שהי' ביניהם, ותסכים להיות לו לאשה. ובר מן דין ומן דין, הנה אם לא הי' אומר לה, בדעתי דיא זאלסט זיין מיין ווייב, רק הי' אומר בקיצור דיא זאלסט זיין מיין ווייב הי' סברה לומר שמכוין לקדשה בזה, אבל כיון דאומר בדעתי דיא זאלסט זיין מיין ווייב, זה משמע דשואל

רק פי', כיון דברעתו שרוצה בזה, נותן לה, שגם היא תסכים לכך, והוי רק כשואל את פי', ובזה ודאי בעינן שתאמר הן, כיון דהוי רק כשואל לה, וכיון דלא השיבה הן, אינו כלום, גם אף אם לא הי' אומר, בדעתי, רק איך גיב דיר דאם, דיא זאלסט זיין מיין ווייב, זה הי' משמע שהוא מקדשה בזה, אבל באומר דיא זאלסט זיין מיין ווייב, לשון זה אינו מורה שהוא מקדשה, רק שאומר שממילא תהי' לו לאשה, אבל לא שהוא מקדשה בזה, זה אינו לשון קדושין, ואינו כלום לפענ"ד.

והנה חזן מזה נראה לי היתר חדש, דהנה מריש הוי קשיא לי, למה פסקינן בש"ע באומר עזרתי צלעתי דהוי ספק קדושין, הן אמת דזה נשאר באיבעיא בש"ס אם הוי קדושין או לא, אך הרי קיי"ל דנהי דדברים שבלב אינן דברים, מ"מ היכי דהוי אומדנא דמוכח הוי דברים שבלב דברים כמ"ש הר"ן בנדרים, ולכך בשלמא בהרי את אשתי דהוי ודאי לשון קדושין, אף דהוי אומדנא דמוכח שלא כיוון לקדושין, מדלא אמר בלשון המורגל, הרי את מקודשת לי, מ"מ כיון דהוי ודאי לשון קדושין לא מהני אומדנא דמוכח אם הוי ממש נגד לשון הפה וכדמוכח מנדרים אונסין דצריך לכיון בלבד, הא בלא"ה לא הוי מועיל כיון דהוי נגד מה שבפיו, וא"כ תינח דהני דודאי הוי לשון קדושין, אבל בהני דהוי בעי' דלא אפשר, וא"כ יתכן להיות דכיון למלאכה, שוב כיון דספיקא הוי ראוי לומר לילך בתר אומדנא דמוכח, דכיוון למלאכה, מדלא אמר לשון המורגל בקדושין הרי את מקודשת לי, ולמה קיי"ל דהוי ספק, אך א"ש, דגם אם כיוון למלאכה קשה למה אמר הך לישנא ולא אמר לשון המורגל גבי מלאכה, א"כ הך אומדנא הוי נמי להיפוך, ובפרט כיון דהוי עסוקין בעניני קדושין נמי הוי אומדנא דכיוון לקדושין, ולכך הוי ספק, וא"כ תינח התם, אבל בזה, כיון דאמר בלשון לעז, זיא זאל ווערין זיין ווייב, אם הוי כוונתו שתהי' אשתו ולא לשם קדושין שפיר אמר ההוא לישנא, ולומר דכיוון לשם קדושין, קשה למה לא אמר בלשון המורגל, הרי את מקודשת לי, וא"כ הוי אומדנא דמוכח שלא כיון לשם קדושין, ונגד מה שבפיו אינו, דהרי אמר שיתכן לומר שהיא תסכים להיות אשתו, ואם רוצה רק רצונה שתסכים להיות אשתו בקדושין וחופה שאח"כ, נמי שייך לשון זה, שפיר ראוי לילך בתר אומדנא דמוכח שלא כיוון לשם קדושין, ולא הוי קדושין, וזה נראה לי היתר חדש וברור.

לכך מכל הלין טעמי, הנני מסכים בעזה"י שהבתולה מותרת להנשא לאחר בלי חשש ופקפוק כלל, גם כבר הוי אומדנא דמוכח שלא הבינה דודאי לא היתה נשאת נגד רצון אבי', ובפרט שכבר נשתדכה לאחר, ושארית ישראל לא יעשו עולה, לכך בזה הוי אומדנא דמוכח שלא הבינה, ורבינו ירוחם מיירי היכי דליכא אומדנא דמוכח על כוונתה, וכאן הוי אומדנא דמוכח, ובהתולה ליכא אמירה, לומר דהוי נגד מה שבפיו לכך ודאי לא הבינה הלשון, לכך מכל הלין טעמי מותרת לעלמא בלי חשש ופקפוק כלל, כנלפענ"ד נכון לדינא. ואני תפלה לא"ל חיי להאיר עיני להורות כדת וכהלכה כאשר נפשי אוותה כן יאמר ה'. דברי ידירו.

הנה ע"ד שאלתו במקוה שלהם שא"א לנקותה מכח שיהי' חשש שאובין, ושאל אם מותר להטיל בו יין או חלב, ועשה בזה ג' ספיקות, ואני אשיבהו בקצרה, ידע כי אין חילוק בין נשתנו השאובין תחלה למראה יין או חלב בין אם נשתנו במקוה במראה, וכבר הוא בחבורי שירי טהרה ה' מקוואות סימן ר"א בתשובתי סימן ל"ד, שם הוכחתי דאין חילוק ובכל ענין מהני. והנה ידע דגם בבא"ד [= בבארדיטשוב] עיר הגדולה מלאה חכמים וסופרים עושין כן, ובתשובה לשם כתבנו דגם בבארשט אדום יכולין ליתן שם לטהר בזה שאובין, והוא נרפס ג"כ בחבורי הנ"ל.

ומה שחשש רו"מ למעיין דלא מהני לי' שינוי מראה, הנה גוף הדבר מה שחשש לדברי בעל משכנות יעקב דגם מעיין פוסל בשאובין, זה גופו אינו, ולית מאן דחש לדבריו, וסוניין דעלמא דלא כוותי' רק כדברי הש"ע, דמעיין אינו נפסל בשאובין, ואף לחשש רו"מ, מ"מ אם נשתנה למראה אחרת ודאי מותר.

ומה שחשש רו"מ דמעיין אינו [נפסל] בשינוי מראה, זה טעות גדול, דמה שמעיין אינו נפסל בשינוי מראה, היינו לקולא דאף אם הוי בו שינוי מראה כשר, אבל לא להחמיר שלא יועיל להכשירו משאובין, ובפרט דהוי חומרא דסתרי אהרדי, אם הוי לו דין מעיין אינו נפסל כלל בשאובין, ואם הו"ל דין מקוה שוב מהני בי' שינוי מראה להכשירן משאובין, ובפרט כיון דשאובין דרבנן לכ"ע אם אינו כולו שאוב, לכך אין לגבב בו חומרות יתירות, והרי שאובין שהמשיכוהו כשרה אף דכבר ה' בו פסול שאובין מהני לו המשכה, וה"ה נמי דמהני לו שינוי מראה, ואין לגבב בי' חומרות יתירות והדין דין אמת כאשר כתבתי, ואם יוכל להשתדל [להשיג] שם ספרי שירי טהרה, יראה שם בה' מקוואות סימן ל"ד וגם בתשובה שם לעיל לק"ק בארדיטשוב, ויותר אין להאריך.

דברי ירדו,

הק' שלמה קלוגר

כוס תנחומין

משתתפים אנו בצערך של ירדנו

הב' הנעלה כמר מרדכי טיבערג נ"י

תלמיד ישיבתנו

בהלקח ממנו אחיו ע"ה

המקום ינחם אותך בתוך שאר אצו"י

ואל יוסיף לדאבה עוד.

המערכת

מכתב

מהרה"ק מוה"ר משה אליקים בריעה זצ"ל מקאזניץ¹

ב"ה יום ה' מטותקפ"ה.

שו"ר ושמחת לב ליריד ד' ויריד נפשי ומחו' הרב המופלג ומושלם
בתורה וביראה חריף ושנון זית רענן פרי תואר אי"א חסיד המפואר
כקש"ת מו' איתמר נ"י²).

הן היום קבלתי פ"נ עבור בתו ת' ועבור בנו הילד שי' ובוודאי הנני עושה
מה שמוטל עלי לאפוזי ברחמים עליהם בתפלות ופדיונות עבורם, וד' ברחמיו
ישמע שוועתי ויקבל תפלתי. וביום אתמול עשיתי פ"נ עבור בנו שי' וגם ביום
מחר ער"ח אעשה כן, ועוד לא אחשה מלהתפלל בעדם וד' ירחם עליהם ויושיע
אותם בכל עניניהם להפקד בדבר ישועה ורחמים ולשמח נפש עבדו הוא מחו' שי'
בנחמה בכפליים ולהנצל מהיום והלאה מכל צוקה וצרה ולא יגיע לו ולב"ב עוד
שום צער ואנחה ויהפך להם הכל לששון ולשמחה לשמוח תמיד עם כל בני ביתו
בהרחבה וטוב לב מרוב כל ונראה ונשמחה בישועתו, וישמיעני ששון ושמחה
תמיד מאתו ומכל ביתו, כנפשו וחפץ מחו' ירדו השמח בגדולתו ובישועתו
ודו"ש באהבה,

הק' משה אליקים בריעה בן הרב המנוח מו"ה ישראל זצלה"ה מ"מ דק"ק
ואומר שלו' לכל ילדי ביתו הנעימים ולכל המסתופפים בצל קדשו.

זוגתי הרבני' ת' וכל בתי דו"ש זוגתו הצנועה הגבירה ת' ושלו' בנותי' וילדי' שי'
לאי"ט.

(1) נולד בשנת תקי"ז בערך לאביו הגה"ק מוה"ר ישראל המגיד מקאזניץ זי"ע,
ונתחנך על ברכיו. בזיו"ר ה' חתנו של הרה"ק מוה"ר ליב הכהן מאניפאלי זצ"ל בעל
אור הננו, ובזיו"ר ה' חתנו של הרה"ק מוה"ר אלעזר זצ"ל בעל אורח לצדיק בנו של
הגה"ק מוה"ר אלימלך זי"ע בעל נועם אלימלך. אחר פטירת אביו בערב חג הסוכות שנת
תקע"ה מילא מקומו, בפקודת הגה"ק החוזה מלובלין זי"ע. — נדפס ממנו ס' באר משה,
דעת משה, קהלת משה, בינת משה, ויחל משה, מטה משה, פרקי משה. (בספר בית
ישראל על הש"ס לאביו הגה"ק זצ"ל מביא קושיא בשמו בסוף פרק כיצד מברכין
יעי"ש). — נפטר ביום י"ב לחודש אלול שנת תקפ"ח לפ"ק ומנ"כ בקאזניץ. —
פאקסימיליא ממכתב זה להלן בעמוד מ"ו.

(2) הוא הרה"ק מוה"ר איתמר מקאנסקיוואלי. ה' תלמיד של הגה"ק המגיד
מקאזניץ זצ"ל ושל הגה"ק החוזה מלובלין זצ"ל. נדפס ממנו ס' משמרת איתמר עה"ת.
נפטר בליל ש"ק י"ז אייר שנת תקצ"א לפ"ק.

מכתב מהגאון מוה"ר מרדכי בנעט זצ"ל אבר"ק ניקלשבורג¹

בע"ה. יום ג' י"ד אדר ראשון תקפ"ו לפ"ק נ"ש.

שלו' רב, אליו יקרב, לה"ה הרב כהן צדק, מחזיק ברק, המאה"ג
מעוז ומגדול הגאון מה"ו משה הכהן נר"ו אב"ד ור"מ כעת בק"ק
אייבשיץ יע"א וכו"ל ש.

על דברת בני האדם הנד הוגד לו למעכ"ת כי כתבתי אגרת לידירי הקצין
הנעלה כ"ה סענדר יצ"ו להעלות על שלחן גבוה זכר טוב בני הרב דק"ק מיזלוב²
יע"א, אמת הרבר, יען ידעתי ומכירו אני, הוא אוהב ללומדי תורה, אמרתי כי כן
אשאלה ממנו עצה אם לכתוב להאלופי הקהל משם על אודות בני או לא. ועודנה
תשובתו מעל, והוא לו לחכמה כי עדיין לא הגיע החפץ. ואשר אמרו המתלוננים
כי כתבתי גם להקצין ר' שמשון ואחוזת מרעיו, להד"ם. גם אשר אמרו כי כתבתי
למעלת הרב הגאון נר"ו, אליו ידוע כי כחשו. ולמה זה אינע לכתוב למעלתו,
ידעתי כי גם מבלעדי מבוקשי שוקד כ"ת לטוב, ואם חלילה אין בידו טובו, למה
זה אינעוהו לריק.

ואולם בדבר אשר רבים נטו אחורי הארי התו' ר' ליב שוואב³, אודיע
למעכ"ת כי אני לא הורשתי להורות ולא מניתיו להיות לראש בנעוויש, אם
אמנם גם לא מנעתי ולא מחיתי ביד בוחריו, וכאשר שאלו אנשי ק"ק גורעוויש
ממנו אודותיו, לא השבתי מענה, גם הקצין ר"ז רה"ק דשם דרש דרש ממני
פא"פ, ואמרתי מפי לא יצא דבר לאהוב ולקרב, או לרחק. וכי ישאל איש, הרי
השתיקה לאיש כמוני יש לו תורת הודאה, יש להשיב חורפי דבר, כי יש שתיקה
שאינה כהודאה, רק מפני שלא חשתי לדבר הנעשה שלא בעצתי ולא מדעתי.
והנה אשא עיני למרום, קרנו ורגלו בכבוד ירום, לרומם ולפאר בית אלקינ
בית מקדש ומעון חכמים צדיקים ההולכים בתורת ד'. יהי נועמו עמו, דבר יום
ביומו, ולמרבית הימים יחזו עיניו צאצאיו לפניו ישרים ולומדי תורה לשמה, כחפץ
ידידו הרש"ת,

הק' מרדכי בנעט

(1) ראה אודותו בכר"ש שנה ד' קונט' י' עמוד נ"ז. — הכת"י נמצא בספריית הרב
פערלבערגער בלונדון, ונמסר לנו בהשתדלות ר' משה לייב ווייזער נ"י ותשח"ח להם.

(2) הוא בנו השני הגאון מוה"ר ישעי' בנעט זצ"ל שימש כרבנות בק"ק נאחור,
מיזלוב, ואח"כ בק"ק קאלוב. נלב"ע ביום י"ט כסליו שנת תרכ"ו לפ"ק. ומנ"כ בעיר
קאלוב.

(3) נתקבל אח"כ לרב בכוראפעסט, ובשעה שעמדו היראים על נפשם נגד כת
המתחדשים, פנה להם עורף.

כדין שבועה בכתב

מהרב הגאון מוה"ר חיים געלערנטער ז"ל אבד"ק קוטב¹

ב"ה. ועש"ק כ"ב סיון בעת"ר לפ"ק פ"ק קוטב.

שלום אשיב להרב הגדול החריף ובקי מאד נעלה כו' מו"ה נחום שמר' שעכטער האבד"ק דארבאן נ"י.

מכתבו היקר השגתי, ואבקש סליחתו על מה שלא השכתי להדרכת"ה עד עתה, כי טרדות רבות גדולות ועצומות סביב שתו עלי, וגם לא הייתי בביתי כי שמת' עקבותי לעיר בעלו על החתונה של הרב הצדיק שליט"א משם, ובאתי לביתי ביום אתמול ועודני עיף ויגע כח ומצאתי מכתבים רבים בענינים נחוצים המבקשים תשובה ממני, ובכ"ז הקדמתי להשיב להדרכת"ה יען כי כתב אלי זה פעמים.

והנה כפי אשר כתב הדרכת"ה במכתבו אשר הר"ר צבי כהנא נ"י משם חתם א"ע על כתב אשר בו נאמר שהוא נשבע בשבועה דאורייתא ובח"ח [1]ובחרם חמור] ע"ד רבים ובביטול כל מודעות כו' שלא יורה שום הוראה שם, בודאי צדקו דברי הדרכת"ה, ואתפלא מאוד על הרר"צ הנ"ל מה ראה על ככה לפרוץ גדר ולחלל חומר השבועה והח"ר בעיני ההמון, ואם בארזי המורים נפל כזאת, מה יעשו איזובי ההמון, וכבר נשתכרו הרבה קולמסים בענין שבועה בכתב, וגם אנכי הארכת' הרבה בזה בימי נעורי במכתבי להרב הגאון האבד"ק האראדענקא ז"ל, וכבר נדפס בספרו אוריין תליתאי (סי' קס"ו) תשו' אלי בענין זה, וע"ש שכ' דכל המקילים בשבועה בכתב לא ראו דברי הרדב"ז (ח"א סס"י תקפ"א) שפסק להדיא דלא גרע החתימה מקיום שבועה ע"י שישביעוהו אחרים ואמר אמן, ובפרט בחרם כבר העלו דאין להקל בכתב כו' ע"ש, ונהירנא שאחר השינוי תשובתו הזאת כתבתי לו כי אתפלא ע"ז ממ"ש בעצמו בספרו דבר משה (קמא סי' פ"ז) בשם תשו' הרדב"ז (ח"ג סי' תר"ה) שהעלה להלכה דבכתב לא הוי שבועה, ואנא מוטיב לה ואנא מפרק לה בעת ההוא דשם (בסי' תר"ה) מיירי שנשבע מעצמו, ושם (בסי' תקפ"א) מיירי שאחרים השביעוהו, וחדאי נפשאי אחרי רואי במכתב הדרכת"ה שהביא כן בשם שו"ת מהרש"ם, ות"ל כי אני זכיתי בזה תחלה. אמנם מ"ש כת"ה דהיכא שהי' לזה הרהור קודם חתימתו מהני משום דהרהור כדבור דמי כמו בק"ש רכתיב ודברת בם וכמו בנזיר כו' וה"נ בשבועה

1) כתבנו אודותו בכר"ש שנה ד' קונט' ד' עמוד כ"א. (שם נדפס בטעות שנפטר בוויין בשנת תרפ"א, והנה"ח מו"ה מאיר וואונדער נ"י מירושלים, בס' מאורי גאליציע ח"א מוכיח שבשנת תרפ"ט עדיין הי' בחיים). — תשובה זו הגיע לירינו מגנוי ידירנו הרגול הרבני החסיד הנגיד המפורסם מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

אף דכתיב לבטא בשפתים היינו משום דדברים שבלב אינם דברים משא"כ כשכתב או חתם דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מהני מתורת הרהור כדבור דמי, עכ"ד. ומשמע מדבריו שכ"כ אליבא דכ"ע, פליאה בעיני שלא העיר מדברי הנוב"י (קמא חיו"ד סי' ס"ו) שכ' דיש לחלק בין שבועה דכתיב בה לשון ביטוי ובין עדים דכתיב בהו לשון הגדה די"ל דלשון ביטוי משמע דוקא דיבור בפה ממש, והעלה שם דזה תלוי בשני תירוצי התוס' (גיטין ע"א א'), ואח"כ כ' כיון דכתיב בשבועה לבטא בשפתים, כתיבה לאו בשפתיו הוא ע"ש, וכ"כ בנוב"י (חו"מ סי' ל') שכ"ת בעצמו הראה מקומו במכתבו, וכן כתבו עוד הרבה אחרונים, דדוקא להסוברים דשבועה בכתב מהני הטעם משום דס"ל דהא דאמרינן בגמ' (שבועות כ"ו ע"ב) גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים לא בא אלא למעט גמר בלבו לכד משום דדברים שבלב לא הוי דברים, אבל כשנשבע בכתב דמי לידות נדרים ושבועות, ולכן לא תקשה מה שהקשה בשב יעקב (ח"א סי' ע"ט) מש"ע יו"ד (סי' רכ"א ס"י) דהנודר שלא ידבר מותר לכתוב דאע"ג דכתיבה לאו כדיבור דמי מ"מ כיון שיש הוכחה ואומדנא לדבריו שבלב שפיר מהני, ומבואר מדבריהם דהסוברים דשבועה בכתב לא מהני ס"ל דהא דכתיב לבטא בשפתים גזה"כ היא דבעינן דוקא ביטוי בשפתים ולא בכתב, והסוברים דשבועה בכתב מהני ס"ל דלא בא הכתוב אלא למעט דלא נאמר דברים שבלב הוי דברים וכמו בנזיר דהאומר אהא הר"ז נזיר כשנזיר עובר לפניו משום דאיכא ידיים מוכיחות כמבואר בגמ' (נזיר ב' ע"ב).

ואנא זעירא אמרתי דזה תלוי בפלוגתא בגמ' (שבועות כ' א') במסרבין בו לאכול ואמר לא אכילנא ואח"כ אמר שבועה שאוכל סובר אביי דאסור באכילה ורב אשי פליג ע"ז, ומשמע דאביי ס"ל דסני בגמר בלבו כשאיכא אומדנא שרצה לישבע שלא יאכל, אבל רב אשי סובר דאפי' אם גמר בלבו שלא יאכל ואיכא אומדנא ע"ז, גזה"כ היא דלא מהני השבועה עד שיבטא בשפתיו, והארכתי בזה במק"א. עכ"פ מבואר מדברי הפוסקים האחרונים דדוקא להסוברים דשבועה בכתב מהני היא דאמרינן דהיכא דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ואיכא אומדנא מהני, אבל להסוברים דשבועה בכתב לא מהני, אמרינן דלא מהני כשמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, ואפי' בדאיכא אומדנא, משום דגזה"כ היא דצריך שיבטא בשפתיו, ועי' ח"ס (יו"ד סי' רכ"ז) בשם השב יעקב מזה. ובכ"ז מאן ספין ומאן רקוע להקל בשבועה בכתב נגר דעת גדולי הפוסקים גאוני האחרונים דאסרו זה, והאריכו להביא ראיות לדבריהם כאשר יראה המעיין, כתשו' מהר"ם פדאוה (סי' נ"ט), וכתשו' שבות יעקב (סי' ט'), ומהרנ"ח (ח"ב סי' נ"ח), וכתשו' חו"י (סי' קנ"ד), ותשו' ברית אברהם (סי' נ"ט), ותשו' חת"ס (חיו"ד סי' רכ"ז) ע"ש, ותשו' הרדב"ז הנ"ל, ותשו' מבי"ט ומהרשד"ם שהביא כ"ת, שאסרו שבועה בכתב, ומי ירום ראש להקל כנגדם, ועכ"פ מירי ספיקא לא נפקא, וספיקא דאורייתא לחומרא.

וזה כביר כ' אלי רב א' להביא רא' דכתיבה כדיבור דמי, מגמ' (קידושין מ"ג א') האומר לשלוחו צא הרוג את הנפש שמאי הזקן אומר משום חגי הנביא

שולחיו חייב, והלא דוד לא אמר כפה להרוג את אורי' רק כתב כן בספר, דכתיב (שמואל ב', י"ב) ויכתוב בספר לאמר הבו את אורי' מול פני המלחמה וגו', הרי מוכח דכתיבה היא כדיבור, והארכתי בזה בתשובתי, ולא באתי בזה רק לעזור, ואכמ"ל. וגם היטב אשר דיבר כת"ה במכתבו עפ"ד הש"ע והסמ"ע (חו"מ סי' מ"ה ס"ג) ע"ש. ובפרט בנ"ד שנאמר בהכתב שהוא מקבל עליו בח"ה, בזה בודאי אין להקל כמ"ש בתשו' נוב"י (סי' ס"ו) הנ"ל ע"ש, והביאו ראי' לזה מגמ' (מ"ק י"ז ב'), הגם שיש מהאחרונים שכתבו להקל בכה"ג שהכתב נכתב ע"י אחר דהוי כנשבע ע"י שליח, וכמ"ש בנוב"י (חיו"ד סי' ס"ז), אמנם בתה"ד בפסקים וכתבים (סי' רנ"ד) מבואר דמהני שבועה ע"י שליח, והביאו ראי' לזה מגמ' (גיטין מ"ו ב') בהא דנשבעו נשיאי העדה דהוו שלוחין של בני העיר, וכ"כ במשפטי הח"ר להרמב"ן ובס' הכלבו בשם הראב"ד ועי' בקצוה"ח (סי' קכ"ג סק"ד) ע"ש.

ואתה תחזה בשו"ת בית שלמה (תנינא סי' צ') שמקיל בזה, ובכ"ז סיים שם דאין לגבב קולות כיון שיש אומרים דשבועה בכתב מהני כו', וסיים שם לבסוף, אם הי' מקום לצרר להתיר אין מהראוי לחפש אחר היתרים בכדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים וחרמים ולא יהי' חילול השם בעיני החמון לאמר שהתורה מסורה בידי הרבנים לעשות בה כחפצם לצורך הנאתם ונצחונם, וכש"כ מי שרוצה להיות מורה הוראה בישראל אין לו להכניס א"ע בדרכים כאלו, וע"ש דאפי' אם מסר מודעה לא מהני אם קיבל מעות דהוי כתלו' וזכין דזבונ'י זבונא. ואקוה שהר"ר צבי הנ"ל נ"י לא יוסיף עוד לעשות כדבר שאין לו שחר, לבוא בשדה אחר, ולחלל ש"ש ברכים, שלא יאמרו שונאי דתנו אשר גם מורה הוראה בישראל יפרץ חק דת קדשנו. ובטוח אני שאם יופיע דעתו על עצתי יכיר וידע כי לטובה אייעצהו. והנני מברכהו בחיים ושלום וכל טוב, כנפשו וכנפש תדרשהו לטובה,

חיים געלערנמער אבד"ק קוטב והגליל

המחבר ס' פרי עץ חיים וס' שמחת החג וס' עונג חיים לשבת

אלון בכות

על פטירת ידידנו

הרבני החסיד הנכבד

מו"ה נחמן עדער ע"ה

המקום ינחם את כל המתאבלים עליו בתוך שאצו"י.

המערכת

בדין ברכת ברוך שפטרני שלא בפני הנער

מהרב הגאון מוה"ר משה הכהן אדימאשוק ז"ל
ראב"ד ק"ק חעלמא⁽¹⁾

ב"ה. יום ג' בא תרצ"א חעלמא.

שלום וישע רב לירידי המופלא ומופלג זית רענן השלם במעלות
ומדות שלשלת היוחסין כש"ת מו"ה ירוחם ליינער⁽²⁾ נ"י.

מכתבו השנתי, ה' לי לעונג מבשורת החיים והשלום, כה יוסיף ד' חסדו
יצליח דרכו וירומם קרנו בכבוד בהרמת קרן ישועה.
את אשר דרשת מאתי להודיע לך דעתי אודות ברכת, „אשר פטרני" איך
שתתנהג, אחר שכבר הגיע זמן בר מצוה לבנך יקירך, בעזה"י. הנה כפי שמקור
הברכה הזאת מביא הר"מ באו"ח סי' רכ"ה ממהרי"ל שמביא בשם המרדכי, וכן
נמצא במדרש פ' תולדות, וכתב הנוסחא שפטרני מעונשו של „זה", מבואר
דתיקון הברכה ה' לברך בפני הנער, ואין קפידא לברך דוקא בשעת קריאת
התורה, רק דהמג"א שם מביא דהמנהג לברך בשעת הקריאה או בשעה שמתפלל,
שאו נודע לרבים שנעשה בר מצוה, אבל לברך שלא בפני הנער לא ראיתי ולא
מצאתי בשו"ע ובאחרונים שידברו מזה, גם לא בס' שערי אפרים, שיהי' איזו
חיוב להאב או רשות לברך ברכה זו. גם ה' צריך לשנות נוסח הברכה, כמובן.
ומה שכ' בשם תשובת חתן סופר⁽³⁾, אין לי ספר זה, וכנראה דגם הוא מדבר
שמברך בפני הנער רק שלא בשעת קריאתו לתורה, לכן כתב לברך בשעת
בהמ"ו, היינו שהנער מברך בזימון דג"כ נודע לרבים שכבר נעשה בר מצוה,
(ולשונו) במכתבך שכתבת שאינך מבין וכו', לא אדע מה כוונתך, כי הוא מגומגם
קצת), אבל לברך שלא בפני הנער לא מצאתי גילוי לדין זה. אמנם מפני שסוגיין
דעלמא לברך בלי שם ומלכות, כהכרעת רבינו הרמ"א בר"מ ובשו"ע, אין
נפקותא כ"כ, ובדואר רשות לברך באופן זה, שאין חשש ברכה לבטלה, ה' נראה
לי, כאשר תקבל מכתב מבנך אי"ה שכבר עלה לתורה ונעשה בר מצוה, תקרא
את המכתב לפני איזו אנשים ממכירך ומיודעך, ואז תברך ברכה זו לפניהם,
שכבר נודע להם שנעשה בנך בר מצוה, והברכה תהי' בנוסח זה, ברוך שפטרני
מעונשו של בני יוסף. ותהלל ותודה לד' שהגיעך לזה.

(1) הג"ר משה הכהן כמ"ה חיים צבי הכהן אדימאשוק ה' מתחלה אב"ד בק"ק
קריליווע ואח"כ נתקבל לראב"ד ק"ק חעלמא. נרפס ממנו חידו"ת בספר גן רווה על הפרמ"ג
הל' שבת (לבנו הרה"ג מו"ה יהודא ליבוש אדימאשוק) בסוף סי' רמ"ה. — נלב"ע בשנת
ת"ש ונקבר בחעלמא.

(2) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ו' עמוד כ"ה. הגיע אלינו מאת בנו הרב וכו'
מוה"ר מרדכי יוסף ליינער שליט"א רב דקהל חסידו ראדוין. טוב עין הוא יבורך.

(3) היא בס' צ"ו, ונרפסה גם בראש ספרו חתן סופר על הגשפ"פ.

יותר אין בידי לכתוב לך, והנני מברך אותך שתזכה לגדל את הנער המדובר ולכל בניך לתורה ולחופה ולמע"ט, ותרזה עונג ונחת מהם, בנך יצלה בלימודו לעלות במעלת החכמה והאושר, ואתה תעלה ותרכב על במתי צלחה כרצונך ורצון ידיך דו"ש באהבה,

משה הכהן אדימאשוק ראב"ד דפה

מצב בריאותי כנהוג וכידוע לך, תודה לר' בעד זה, כן כל ב"ב ת"ל בחיו"ש.

ביאור

בדברי הרמב"ן ובעה"מ ז"ל באשתפוך חמימי

בן ציון כלום

חרב"ן כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
ור"מ במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

בר"ן שבת פרק ר"א דמילה הביא מחלוקת הרמב"ן ובעה"מ באשתפוך חמימי זו"ל, והיכא דאיכא חמימי לרחוץ קודם המילה ואשתפוך הנך דלאחר מילה בכה"ג הוא דאיכא למידק אי אמרינן תדחה מילה כיון שאם נימול נצטרך אח"כ לחלל שבת במכשירין (היינו להחם חמין לרחצו אחר המילה דבימי הגמ' ה' סכנה בלא"ה) או דלמא השתא מיהת בדין מהלינן ובתר הכי פקוח נפש הוא שדוחה את השבת, והרמב"ן ז"ל כתב דשרי למימהלי שאין למצוה אלא שעתה ואין דוחין את המילה מפני שנצטרך אח"כ לדחות את השבת דבתר הכי פקוח נפש הוא דרחי ל' ולא מכשירי מילה ומתניתן דיקא לה הכי (אעתיק לשון המשנה בשבת קל"ג ע"א אם לא שחק הכמון מערב שבת לועס בשיניו ונותן ואין עושין לה חלוק לכתחילה אבל כורך עלי' סמרטוט אם לא התקין מע"ש [היינו ששכח להביא החלוק או הסמרטוט למקום המילה] כורך על אצבעו ומביא ואפילו מחצר אחרת [היינו חצר שלא עירב עם זו] עכ"ל המשנה), דקתני לא שחק כמון מע"ש לועס בשיניו ונותן ולא קתני בשאין לו כמון בביתו או שא"א ללעוס בשיניו דתדחה דמרקתני תקנתא ולא קתני דחי' ש"מ כדאמרן ועוד דכורך על אצבעו ומביא מחצר אחרת בשלא נשתתפו איסורא דרבנן מיהא איכא ואם איתא דמכשירין לאחר המילה כמקמי מילה תדחה מילה שהרי העמידו דבריהם במקום כרת אלא ש"מ שאין סכנה שלאחר מילה דוחין את המילה אלא שמל ואח"כ מחלל לצורך הסכנה עכ"ל, (היינו שהרמב"ן ז"ל פירש המשנה הנ"ל בעומד עתה לפני המילה והתירו לו למול וללעוס הכמון בשיניו דרך שינוי ומדלא קתני שבאם א"א לו הלעיסה לא ימול כלל ש"מ דבאמת בכל אופן מותר המילה כיון שאח"כ הפ"ג הוא הרוחה ולא המילה רק דלכתחילה ילעוס דרך שינוי, ואח"כ כתב

הרמב"ן עוד ראי' שני' דאם נאמר דאסור למול מפני שצריך עכשיו לחשוב על החילול של אח"כ ולפ"ז דין מכשירין שלאחר מילה כדין מכשירין שלפני המילה א"כ גם חילול איסור דרבנן שלאחר המילה תדחה המילה שהרי לפני המילה אסור מכשירין אפילו באיסור דרבנן כגון הבאת הסכין דרך כרמלית וא"כ למה התירה המשנה הבאת החלוק על אצבעו (כלאח"י) דרך חצר שאינה מעורבת לא ימול ולא נדחה השבת אפילו בשבות אלא ש"מ דלגבי מכשירין שלאחר המילה מתירין המילה וא"צ לחשוב עתה כלל על הדחי' של אח"כ, וה"ה מכשירין של איסור דאורייתא כגון באשתפוך חמימי). אח"כ הביא הר"ן דהבעה"מ והרשב"א ז"ל אוסרין המילה והביאו ראי' מפ"ק דביצה דף ב' ע"א ב"ה אומרים לא ישחוט אא"כ ה' לו דקר נעוץ מבעוד יום לצורך הכיסוי וב"ש מתירין ושיוין שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה ואם איתא שמלין מפני שבשעת המילה אין כאן דחי' ה"נ נשחוט מפני שמחת יו"ט ואח"כ נאמר שמצות הכיסוי הוא הדוחה ולמה נאסר השחיטה לכתחילה מפני איסור החפירה של אח"כ אלא ש"מ כל שאנו יודעים בתחלת הדבר שיבא לידי איסור דוחין את המצוה ומה שהתירו לו לכרוך על אצבעו ולא דחו את המילה איכא למימר דאי אתיידע לו מקמי מילה (שאין לו החלוק) אח"כ לא ימול ומתניתן דלא ידעי עד לאחר המילה עכ"ל.

והנה בתוספות רעק"א על המשנה הנ"ל (אות קנ"ט) הקשה בדברי הרמב"ן בראייתו השני' דנקט ההוכחה מדרשין למול אף שיודע שיהי' צריך להביא החלוק כלאח"י ואמאי הניח מלהביא ראי' מלועס בשיניו (דין הקדום במשנה) דמתירין המילה אף שיודע שיצטרך לחלל השבת בסחינה כלאחר יד דכיון דראייתו הראשונה הוא מדין לועס למה אח"כ הניח הרישא ונקט ההוכחה מסיפא. ונ"ל לתרץ דהנה בסברת הרמב"ן ז"ל שהתיר להביא א"ע במצב של דחיית איסור ואפילו של דאורייתא צ"ע שהרי במקום שהתורה התירה דחיית איסור כגון עשה דוחה לא תעשה מצינו בש"ס דבאפשר לקיים שניהם אסור מדאורייתא הדחי' א"כ לכאור' הכא אף שבאמת פקוח נפש דוחה את האיסורין אבל מ"מ מסתבר שאסור (אפילו מה"ת) להביא א"ע לידי מצב של פקוח נפש לדחות איסורי דאורייתא, וא"כ הכא כיון שמצות מילה אינה דוחה רק מילה ופריעה אבל לא המכשירין ומצד מצות מילה ה' אסור למול ולחלל השבת במכשירין רק הפקוח נפש הוא הדוחה א"כ האיך התיר להביא את עצמו במצב כזה דהיינו לעשות המילה ועי' יחי' פ"נ ויצטרך לחלל, לא ימול ולא יחלל. וראיתי בקובץ הערות יבמות סי' כ"ג שהקשה כן, וכתב לתרץ דברי הרמב"ן עפ"י דברי המהר"ם מרוטנבורג הובא ברא"ש ז"ל יומא פ"ח סי' י"ד בשאלה דחולה שיש בו סכנה אם לא יאכל בשר ויש לנו נבילה ואין לנו שחוטת רק שנשחוט בשבת אם נותנים לו הנבילה ויעבור רק בלאו דנבילה או שנשחוט בשבת אף שהוא איסור סקילה וכתב כיון שהתירה התורה פקוח נפש הוה כל מלאכה שעושה בשבת בשביל החולה כאלו עשאה בחול עכ"ל. והאחרונים ביארו דבריו דס"ל למהר"ם מרוטנבורג ז"ל דאיסור שבת, הותרה"מ מפני פ"נ ולא דחוי' הוא כיון שכשבת יש לנו פסוק ושמרו בנ"י את השבת לעשות את השבת מוטב

שיחלל שבת אחד כדי שישמור שבתות הרבה חוץ מהפסוק שיש בכה"ת וחי בהם ולא שימות בהם, וא"כ איסור שבת, "הותרה" מפני פ"נ אבל שאר איסורי תורה אינם רק, "דחיים" אצל פ"נ וא"כ שוחטים לו בשבת אף שהוא איסור סקילה משנאכילהו איסור נבילה (וע"ש בקרבן נתנאל אות ב' בשם שו"ת הרשב"א סי' תרפ"ט), ולפ"ז י"ל דגם הרמב"ן ז"ל ס"ל דשבת הותרה אצל פ"נ ושפיר מותר לו להביא א"ע במצב של פקוח נפש כיון שאח"כ הוא היתר גמור ולא דחוי וכמבואר בתוס' מנחות דף מ' ע"א ד"ה כיון שאם נאמר כלאים בציצית הותרה ולא דחוי מותר ללבוש בגד כלאים בציצית אף באפשר לקיים שניהם וכמו למ"ד שומאה הותרה בצבור דמותר להקריב בכהנים טמאים אף שיש מיעוט טהורים באותו משמר, עכ"ד בתוס' ביאור.

ולדבריו דברי הרמב"ן ז"ל הם רק באיסורי שבת אבל לגבי שאר איסורים אסור מה"ת להביא א"ע במצב של פ"נ לדחות האיסור וגם באיסורי שבת דהותרו מפני פ"נ מותר לכא' אף שלא במקום מצוה להביא א"ע במצב של פ"נ. עש"ה. ולדעתי דבריו צ"ע דלפ"ז מאי הקשה עליו הרשב"א מממרא ביצה דלמה לא נשחוט מפני שמחת יו"ט אף דאין לו דקר נעוץ ואח"כ ידחה מצות כיסוי איסור חפירה, כיון שהרמב"ן ז"ל לא התיר רק באיסור שבת במקום פ"נ דהותרה אבל לא במצות כיסוי שהוא רק, "דוחה" איסור חפירה כמו בכ"מ עדל"ת שהוא רק דחוי. אשר ע"כ נ"ל דבאמת ס"ל להרמב"ן ז"ל כדעת רוב ראשונים וכן הוא להלכה דכל האיסורים ושבת בכלל הם רק דחיים לגבי פ"נ והא דמותר למול אף שיודע שידחה איסור דאורייתא להחם החמין י"ל דס"ל דכיון דעתה יש לו חיוב מצות ובים השמיני ימול מסתבר שעתה יעשה החיוב שלו וא"צ לחשוב על הדחי' של אח"כ כיון שיש לו חיוב מצוה והבעה"מ והרשב"א ז"ל ס"ל דאעפ"י שעושה עתה מצוה חייב לחשוב על הדחי' של אח"כ ולדברי אפילו לדעת הרמב"ן אם עושה רק דבר רשות (ולא מצוה) י"ל שאסור מה"ת להביא א"ע במצב פ"נ לדחות איסורין ואפילו איסורי שבת כיון שהוא רק דחוי, ולפ"ז מיושב שפיר הן קושית הרשב"א ז"ל, והן דקדוק לשונו שכתב נשחוט מפני, "שמחת יו"ט" שזה עיקר קושייתו לדברי הרמב"ן ז"ל שמתיר מפני שעתה עושה מצוה א"צ לחשוב על הדחי' של אח"כ א"כ ה"נ יתירו לו השחיטה לכתחילה מפני מצות שמחת יו"ט ואח"כ יחפור בדרך. וע"ע בר"ן ז"ל שם שתירץ קושית הרשב"א ז"ל דהרמב"ן לא התיר רק במילה שהוא מצוה קבועה על אותה יום דייקא אבל לא התם כיון שאינה קבועה (כוונתו דמצות שמחת יו"ט הוא רק האכילה והשחיטה הי' לו אפשרות לעשות מאתמול), מבואר ג"כ כדברינו דרק המצוה הוא המתנת הדחי' ולפיכך התם דאינה קבועה אסור, וע"ע במנ"ח מצוה ה', שמשמע כדברינו. אך דלפ"ז קשה האידך מותר להפליג בספינה ביום א' ב' וג' אפילו לדבר הרשות וכמבואר בגמ' ושו"ע סי' רמ"ח ס"א וב' והא הטעם דאסור להפליג לפני השבת ביום ד' ה' ו' כתבו כמה ראשונים הוא משום שהדרכים בחזקת סכנה ויצטרכו לחלל שבת וא"כ האידך מותר ביום א' ב' וג' אפילו לדבר הרשות הא מביא א"ע לידי דחיית איסורין (בשלמא לדעת הקובץ הערות דס"ל בין לשיטת

הרמב"ן ובין לשיטת הבעה"מ דאיסור שבת הוה הותרה במקום פ"נ כתבתי לעיל דלדידי' באמת מותר מה"ת לכו"ע לעשות אף דבר הרשות אף שעו"ז יבא למצב של פ"נ ויבא לדחיית איסורין ואף הבעה"מ שאוסר באשתפוך חמימי היינו רק מדרבנן וי"ל שגזרו דוקא אם יעשה המעשה בשבת עצמה או מלפני השבת ביום ד' ה' ו' אבל להפליג בספינה ביום א' ב' וג' לא אסרו רבנן אבל לדידי' דלדבר הרשות אסור לכו"ע ואפילו מה"ת, קשה דלא מסתבר כלל לחלק כזה בדיני דאורייתא).

ויש ליישב זה לפי מה שראיתי בהגהות חכמת שלמה בשו"ע שם סעיף ד' שהק' על הא דמבואר בגמ' ובשו"ע דלדבר מצוה מותר להפליג אפילו ביום ו' דלכאור' לשיטת האוסרין המילה באשתפוך חמימי אף שהוא מצוה מפני הרחי' של אח"כ ולמה מותר כאן לדבר מצוה. וכתב לתרץ דהתם במילה החילול הוא ודאי שיצטרך אח"כ להחם המים משא"כ בספינה הוה רק ספק פ"נ שהרי פוסק עמו לשבות עש"ה, ולדבריו מיושב ג"כ למה מותר ביום א' ב' וג' אפילו לדבר רשות כיון שאינו מבורר לפנינו הרחי', וי"ל דרוב פעמים לא יצטרכו החילול כלל ומה"ת מותר בכל אופן ורק דרבנן גזרו בזה וי"ל שפיר דלא גזרו רק לפני השבת ולא ביום א' ב' וג'. אך מה שקשה ע"ז הוא מדברי המחבר שם ס"ד שכתב וי"ל, היוצאים בשיירה במדבר והכל יודעים שהם צריכים לחלל השבת כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לברם, ג' ימים קודם שבת אסורים לצאת וביום א', ב', וג' מותר לצאת ואם אח"כ יארע סכנה ויצטרך לחלל שבת מפני פ"נ מותר ואין כאן חילול עכ"ל, ומקורו מתשובת הריב"ש שלמד כן מדין ספינה, הרי שהתיר המחבר אף שיודע בודאי שיבא לידי חילול שבת, אך באמת המג"א שם ס"ק י"ד הביא שבתשובת מהריב"ל ותשובות הרדב"ז אוסרים אם החילול ודאי ועיינתי בתשובת רדב"ז וראיתי באמת שזה עיקר קושייתו על הריב"ש דהאיך מותר לו להכניס א"ע במצב כזה לדחות איסורי דאורייתא בודאי והיינו שגם הוא למד דהיתר דין הפלגה דספינה הוא רק מפני שאין החילול ברור. ולדברי הריב"ש צ"ל דהוא ס"ל דאיסורי שבת באמת הותרו לגבי פ"נ וכשיטת הר"ם מרוטנבורג הנ"ל ולפיכך מותר לצאת בשיירה אף שיודע בודאי שיצטרך לחלל, ואף להבעה"מ שאוסר המילה היינו רק מדרבנן לפי שמביא את עצמו לידי פ"נ ע"י מעשה בשבת עצמה, ולצאת בשיירה אסור דוקא לפני השבת אבל בא' ב' וג' מותר לכו"ע וכדברי הקובץ הערות הנ"ל, אבל להלכה דעת הבי"י בס' שכ"ח והמג"א שם ס"ק ט' וכל הפוסקים אחריהם דאיסורי שבת רק דחיים הן אצל פ"נ ולפיכך אסור לצאת בשיירה מה"ת אם יודע בודאי שיבא לידי חילול וכדברי תשובת מהריב"ל והרדב"ז הנ"ל.

ועתה נחזור ליישב קושיית הגרעק"א ז"ל בדברי הרמב"ן, דהנה זה נראה ברור דמה שמבואר בגמ' ובפוסקים דמותר לחלל שבת בשבותין בשביל חולה שאין בו סכנה וכ"ש לחולה שיש בו סכנה, היא כגדר הותרה, שבשעה שגזרו על השבותין לא גזרו דיניהם על החולה ואינו מטעם דחוי', ולפ"ז מה דמבואר במשנה דבשכח לשחוק הכמון מע"ש שילעוס בשינוי כלאחר יד ומבואר ברש"י

וברע"ב ז"ל שהוא לצורך רפואה להעמיד הרם כיון שעושהו דרך שבות כלאח"י עושה היתר גמור, אך דין השני שבמשנה בשכח להביא החלוק למקום המילה ומבואר ברש"י וברע"ב שאינו לצורך רפואה רק כדי שלא יחזור העור לכסות את הגיד מסתבר שהוא רק מטעם דחוי, רבשלמא איסור דרבנן לצורך רפואה כיון דשכיחי חולה שאין בו סכנה בכל יום מסתבר שבשעה שתקנו השבותין לא גזרו לצורך רפואה כלל, אך להביא חלוק „לצורך המילה" כלאח"י דלא שכיחי כלל שישכח להביאו מע"ש, מסתמא לא התנו בשעת גזירת השבותין שבאופן כזה לא גזרו, ובדאי לכתחילה צריך להביאו מקודם שבת, רק שבאם שכח התירו לו, והוה רק מדין דחוי.

ולפ"ז מיושב דברי הרמב"ן ז"ל שלא הביא הראי' רק מסיפא דמתני' (היינו מדין חלוק) דמרישא דהתירו המילה אף שיודע שאח"כ יצטרך ללעוס הכמון ולא אמרינן תדחה המילה אין ראי' לדינו באשתפוך חמימי ד"ל דדוקא הלעיסה כיון שהוא איסור דרבנן לצורך רפואה ומותר מדין הותרה כדלעיל שפיר מלין וא"צ לחשוב על הדחי' של הלעיסה כיון שהוא מדין הותרה לצורך רפואה וכמו שהובא לעיל בשם הקובץ הערות לשיטתו בדברי הרמב"ן דאפי' איסורא דאורייתא הותרו לחולה שמותר להביא עצמו לידי מצב של פ"ג, אבל לדברינו דאיסורא דאורייתא הוי רק דחויי' אצל פ"ג, שפיר י"ל דאסור למול אם נשתפך החמימי כיון שביא לידי דחיית איסור, ולפיכך מביא ראי' מהבאת החלוק כלאח"י שאינו לצורך רפואה רק לצורך המילה כדי שלא יחזור העור והוה רק מדין דחוי' ואעפ"כ מותר המילה ולא אמרינן תדחה המילה מפני השבות של הבאת החלוק, ומוכח מזה דשבותין שאחר המילה קיל מקמי מילה שהרי מקמי המילה אוסרין אף הבאת הסכין דרך כרמלית ודוחין המילה וכאן מתירין המילה וע"כ מטעם כיון שעתה עושה מצוה א"צ לחשוב על הדחי' של אח"כ א"כ מסתבר שגם לדחות איסור דאורייתא כגון באשתפוך חמימי מותר המילה כיון שעתה עושה מצוה וא"צ לחשוב על הדחי' של אח"כ ודו"ק.

דרך אגב יש ליישב עוד קושיא של הגרעק"א ז"ל שם, שהק' דלמה מבואר במשנה דהחלוק מביאו על אצבעו ואפילו מחצר אחרת (היינו שלא עירבו ביחד) ומשמע דלהביאו דרך רה"ר על אצבעו אסור אף הוה כלאח"י וכן מבואר להלכה במג"א א"ס' של"א ס"ק ה', ולמה בלעיסה בשיניו הוה טחינה כלאח"י שרי ומ"ש הוצאה לרה"ר כלאח"י דאסור עכ"ל. אך לפי המבואר ברש"י וברע"ב ז"ל מיושב שפיר, דהתם לצורך רפואה מתירין חד דרבנן (היינו הלעיסה בשיניו) כמו בכל חולה דמתירין השבותין, אך הבאת החלוק שהוא רק לצורך המילה ואין בו ההיתר של חולה או של פ"ג התירו לו רק תרי דרבנן היינו על אצבעו (כלאח"י) ורק דרך חצר שאינה מעורבת ולא דרך רה"ר, כנ"ל פשוט.

דיני מים אחרונים

אפרים גרינבלאט

מח"ס שו"ת רבכות אפרים ג"ח
מעמפים, טענעסי

בסימן קפ"א כ' המחבר בס"ד אי"צ ליטול אלא עד פרק שני של אצבעות, ובמ"ב כ' בסק"י שלמעלה משני פרקי אצבעותיו אין מגיע לכלוך המאכל (ומן אצבע האגודל צריך לטול פרק הראשון) ואם הי' המאכל מגיע מכאן ואילך צריך רחיצה גם למעלה (א"ר בשם כל בו ועי' ביה"ל) ורע עלי המעשה אשר ראיתי שיש אנשים אשר המה זהירים בנטילת מים אחרונים אבל אינם יוצאים ידי חובת הדין כלל וכלל ראויים נותנים כ"א טיפים מים על ראשי האצבעות עד אשר אפילו עד סוף פרק הראשון אינה מגעת ולפעמים יוצאים בנגיעה בעלמא במים וידיהם נשארים מטונפות מזהמת המאכל כבראשונה, ובאמת מן הדין צריך לרחוץ לפחות עד סוף שני פרקי אצבעותיו עכ"ל. ובמאמר מרדכי סק"ד כ' מבואר בב"י משום דלמעלה מזה אינו מגיע שם לכלוך ונראה ברור דאם רואה שם לכלוך דצריך לרחצו וכ"כ הרב א"ר ופשוט עכ"ל, והוא כמ"ש המ"ס המ"ב בשם א"ר, ובא"ר הוא בסק"ה בשם הכל בו, אבל בשלחן ארבע לרבנו בחיי בשער הראשון כ' מים ראשונים עד הפרק והוא המקום שהיד כלה שהיד וקנה הזרוע מחוברין שם, אחרונים א"צ אלא עד פיסת היר במקום שהאצבעות כלין, וי"א שזהו שיעור למים ראשונים מקום שהאצבעות כלין, ושיעור הפרק למים אחרונים פיצול אמצעי שבאצבעות עכ"ל, וא"כ יש שיטה על יותר מב' פרקי האצבעות, (ובענין מים אחרונים עיין מ"ש המהר"ל בנתיבות עולם נתיב העבודה סימן י"ח). וגם הב"י הביא דעת השלחן ארבע, ועיין בכף החיים שם סק"ז מ"ש בזה בשם אחרונים דמשמע כהשו"ע עד פרק ב' מאצבעותיו. ועוד כתב בכף החיים בסק"ו וז"ל, יזהר שיהיו מים אחרונים מעט ולא ירבה כי המה חלק הסט"א ואם ידיו מזהמות הרבה מן התבשיל וכן פיו ושפמו שצריך להם מים הרבה ברחיצתם טוב שירחצם קודם נטילת מים אחרונים אדעתא לאכול עוד אח"כ ויהיו אלה כמו מים אמצעים ויאכל פת ואז יטול מעט מים אחרונים ויברך והביאו מבין איש חי פ' שלח אות ט', והוא שם בשנה ראשונה, ובסק"ח ולא ס"ט, ובאות י"ג כתב שם שיטול עד פרק השלישי וראש פרק השלישי ובאות ו' כ' ריחבר ד' האצבעות לבד והאגודל לבד וישפיל אצבעותיו כלפי מטה, ובאות ז' כ' אם אין לו שהות לומר ד"ת אז יאמר, מים אחרונים חובה, ויוצא בזה, ובאות ט' כ' שיאמר זה חלק אדם רשע מאלקים ויכון אדם רשע ר"ת אחר, דהוא הסט"א ויאמר בלחש והמבין יבין עכ"ל. ועיין בערוך השולחן סק"ח שכ' ורע שראיתי שיש מקפידין שלא יהא רביעית במים אחרונים רק פחות מרביעית דווקא ולא מצאתי זה בשום מקום וכמה מגדולי הדור שלא נהגו כן ונוטלים מרביעיים ויותר מרביעית (ושמעתי איזה

טעם בזה ולא נתקבל אצלי עכ"ל). ועי' קיצוש"ע סי' מ"ד ס"א ובהוצאה של הרב דוד דלכצקי שליט"א באות ב' כ' ולכתחילה כשיש לו מים טוב לנהוג ע"ד סוף האצבעות. ועיי"ש בביאור לקט בני איש באות א' ובאות ב'. ומה שכתבנו לעיל עיין במ"ב סקי"ט שהביא מה שכתבנו והביא מהגר"א ממעשה רב שלקח רביעית ועיין בזה.

ועיין בס' יד אליהו פסקים סי' י"ז אות ו' וז"ל, נ"ל דאסור ליטול מים אחרונים ע"ג רצפה דרוקא קנסא דלא בטלינהו לארעא כארעא סמיכתא דמי ונם מוכח זה מדלא קאמר א"ב רצפה, ודוחק לומר דאשמעינן רבותיה דאפי' קנסא חשוב להפסיק בין הקרקע, ובמג"א כ' להיפוך, מיהו אין נפקותא כלל דהא באם יש כלי ודאי שצריך כלי שצריך לחוש לל"ק דחמירא סכנתא עכ"ל. ועיי"ש בשער הציון סקי"ז שכ' ולפ"ז אין להקל לשפכם ע"ג רצפה, ולענ"ד גם להחניוך גופא צ"ע דאפשר דרצפה חשוב כקרקע, ומה שכ' קנסא וכל דבר שחוצץ היינו נמי דומיא דקנסא שאינו מחובר עכ"ל, וצ"ע בזה לפי היר אליהו, ועיין בזה. ועי' בראב"ד בהנש"י הובא בתמים דעים סי' ס"ו וז"ל מ"א א"צ אלא עד הפרק האמצעי ודיו שאין המאכל מגיע מכאן ואילך ואם הגיע צריך רחיצה וכן הביא הכל בו כהל' נט"י. ועיין באורח נאמן סקי"ב י"ג, ובשערים המצוינים בהלכה שם על הקיצשו"ע אות א' ועיין בדעת תורה סימן זה שכ' עי' רש"י יומא פ"ג ע"ב ד"ה מים אחרונים שדרך הנוטלים לקנח שפמם בידים טופחות, ולא נזכר בפוסקים עכ"ל, ועי' ברי השולחן שעל קצות השולחן סי' מ"ג אות י' שהביא שטוב להסיר הכלי עם המים האחרונים מהשולחן בשעת ברהמ"ז וכן נוהגין עכ"ל, אבל ראיתי דיש שמכסין את המים, ומסתמא מועיל. עוד כ' שם בדין דאין נוטלין במים חמין לדין דנוטלים אפי' לא היו ידיו מזוהמות מהמאכל ויש לו רק מים חמין אם יכול להשתמש בהם עיי"ש באות י"א, ועי' בזה. ועיין בשלמת חיים ח"ד סי' ג' דנשאל וז"ל, לדין בענין מים אחרונים לנשים, דלכאורה בין לטעם והייתם קדושים אלו מים אחרונים ברכות נ"ג ע"ב, ובין לטעם מפני מלח סדומית חולין ק"ה ע"ב, שווה אשה לאיש, והשיב כבר פשט לעצמו ונכון ואין ספק עכ"ל, וא"כ גם נשים חייבות לפי"ז במים אחרונים. ועיין באוצר החיים סי' ק"ז שכ' לא הרשה ליטול הידים למים אחרונים מכוס של כסף, ובוילקט יוסף הביא מטעמי המנהגים שלא ליטול מים אחרונים בכוס שעושין בו קידוש או שמברכין בו ברהמ"ז, עיי"ש בוילקט יוסף.

בענין בישול בשבת

נסים שלום בן-עטר

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

במסכת שבת דף מ"ב ע"א בתוס' ד"ה נותן ארם חמין לתוך צונן, הקשו על פי' רש"י שכתב דהאיסור בכרייתא ליתן צונן בתוך חמין הוא מפני תתאה גבר דא"כ הוה ראייה בפירוש למאן דאמר תתאה גבר וקשה למ"ד במסכת פסחים דף ע"ו. דאמרינן עילאה גבר, ועוד דלמאן דאמר תתאה גבר נמי קשה הא מבשל כרי קליפה עכ"פ היכא דנותן חמין לתוך צונן דאמרינן עד דמיקר ליה בלע וכאן לא אסרינן (ואף שכתבו תוס' במסכת פסחים דף ע"ו. דבלח בלח לא אמרינן כרי קליפה, היינו לענין בישול דלא מצרכינן ס' כנגדו לגבי איסור והיתר, אבל לגבי בישול נתבשל כרי קליפה) עכ"ק.

וכדי לתרץ קושית התוספות נקדים מה שכתב המגן אברהם בסימן שי"ח ס"ק ל"ה וזה לשונו, ונ"ל דאסור ליתן חתיכת בשר רותח לתוך רוטב צונן [ר"ל אפילו היכא דאיכא צונן מרובים כמו שכתב לגבי מתערבין חמים עם צונן בתחילת הס"ק] דכיון שאינו מתערב מבשל כרי קליפה עכ"ל. ובחוות דעת ביורה דעה סימן צ"א סק"ה בכיאותים כתב על דברי המג"א שהוא דבר תמוה, דהא מותר ליתן למיחם רותח דהוא כלי ראשון (דחמור יותר מבשר רותח דרק נרמה לכלי ראשון כמ"ש מהרש"ל) הרבה צונן כרי להפשיר אותם, והטעם דכיון שהמים הוי דבר המתערב א"א שיהיו מקצתן מבושל וכל זמן שאין הירד סולדת בו בכולן לא הוי בישול כלל, ומה"ת יהיה בשר רותח גרע ממיחם, וכתב החו"ד שאפשר לחלק דבשבת התורה אסרה מלאכת מחשבת, וכיון שנבלע בתוך המיחם ונתבשל אינו נהנה מהן [ומה שכתב החו"ד שהמים נבלע בתוך המיחם לאו דוקא אליבא דרב אדא בר מתנה דאוקי מתניתין שפנה ממנו מים אלא גם אליבא דאביי שסובר דמשנתינו איירי שנתן צונן לתוך המים חמים ג"כ אינו נתכוין לבשל הצונן] ולאו מלאכת מחשבת דמחייב עליו משא"כ הרוטב שנבלע בתוך הבשר ונתבשל, שם נהנה ממנו ומש"ה אסור, עכת"ד.

ולפי דבריו אפשר לתרץ קו' התוס' על פי' רש"י שכתב הטעם דנאסר חמים לתוך צונן משום דתתאה גבר ואפילו הכי היכא דנותן חמים לתוך צונן לא נאסר משום דמבשל כרי קליפה, דכיון דלגבי שבת תלוי הבישול במלאכת מחשבת כמו שכתב החו"ד, ולכן היכא דנותן חמין לתוך צונן אין כוונתו לבשל הצונן אלא כרי שיתחמם קצת, לפיכך לא נאסרו משום כרי קליפה, דסוף סוף נתערב הקליפה במים ואינו נהנה ממה שנתבשל כרי קליפה, ודומה למים במיחם.

ואפשר לומר עוד, שמכאן יהי' ראייה לשיטת הערוך (הובא בפרק הבונה דף ק"ג. בתוס' ד"ה לא צריכא) דכל פסיק רישא דלא ניחא ליה מותר לכתחלה, שהרי

כאן מתירין לכתחלה במשנתנו להניח צונן מרובים בתוך המיחם אע"ג דמבשל כרי קליפה כיון דאינו נהנה מאותו בישול וכמ"ש החו"ד, הרי מבואר כשיטת הערוך שמותר לכתחלה כל פסיק רישא דלא ניחא ליה. אלא דלפי שיטת התוס' החולקים על שיטת הערוך שם וסוברים שכל פסיק רישא דלא ניחא ליה נשאר איסור דרבנן, צריכין לתרץ כרי שלא יקשה מכאן על סברת התוספת, דלכאורה קשה על תוס' דס"ל דמותר מן התורה ואיסור רק מדרבנן, ע"כ מודים לשיטת הערוך דהך דלא ניחא ליה מסלק האיסור תורה, וא"כ אמאי אסור מדרבנן, מ"ש מכל דבר שאינו מתכוין דלאו פסיק רישא דמותר, ולא גזרינן אטו מכוי, או אטו דבר שאינו מתכוין דהוי פסיק רישא דניחא ליה דחייב מן התורה, ועכצ"ל דיש חילוק בדבר, דבפסיק רישא דלא ניחא ליה חיישינן שיעשה באופן דניחא ליה ואז חייב מה"ת, וזה אמרינן דוקא בפסיק רישא דלא ניחא ליה, ששייך שיהיה ניחא ליה, כמו גבי חבית שפקקוהו בפשתן להסיר הפקק ולמשוך ממנו יין בשבת שאע"פ שא"א שלא יסחוט כשמסיר הפקק והוי פסיק רישא כיון דאינו נהנה בסחיטה זאת שהיין נופל לארץ מותר מן התורה, אבל עכ"פ נשאר איסור דרבנן לשיטת התוס' מדשייך להיות ניחא ליה היכא שאינו נופל לארץ אלא בתוך הכלי, משא"כ גבי נותן צונן מרובים לתוך המיחם ונתבשלו המים בתוך המיחם כרי קליפה לא שייך שיהנה מאותו בישול שנתבשל בתוך המיחם בשום פעם.

ועל קושיא הראשונה שהתוס' הקשו על פי' רש"י דא"כ הוה ראייה בפירוש שפסקין תתאה גבר יקשה למ"ד שסבר במסכת פסחים עילאה גבר, אפשר לתרץ דרש"י נקט אליבא דהלכתא שפסקין תתאה גבר כמ"ש הטורי זהב כסימן שי"ח סס"ק י"ח על דברי הטור שנקט טעם ההיתר לערות מים חמים לצונן משום תתאה גבר, דלכאורה קשה הא ר"ת דחה טעם זה, אלא שהטור נקט אליבא דהלכתא דפסקין תתאה גבר, ולמ"ד עילאה גבר צריך לפרש במים מרובים כמו שכתבו התוס' בתירוצם, וכמו כן אפשר לומר גם אליבא דרש"י דנקט תתאה גבר.

זמן תשלומי דמי החתימה, הוא בתחלת השנה ולא בסופה!
וכל המוסף יוסיפו לו מן השמים שפע ברכה והצלחה וכמ"ס.

עולת שבת בשבתו

לשמחת תורה

מבואר בזוה"ק רזא דר' דגלים אינהו בסוד המרכבה דאינהו מ'כאל ג'בריאל ר'פאל א'וריאל בסוד ארגמ"ן כנודע. ויבואר בזה מנהגן של ישראל לעשות דגלים בחג הזה, עם הנודע רזא דג' דגלים פסח שבועות סוכות אינון חסד גבורה תפארת ג' רגלי המרכבה, וחג הזה הוא רגל רביעי שבמרכבה ונשלם בחג הזה המרכבה באשלמותא. ובהיות שזכרנו ברזא דארבע דגלים דאינון סוד ד' רגלי המרכבה, ע"כ המנהג בדגלים, לרמוז השלמת הדגלים סוד המרכבה בחג הזה. (הרה"ק מוה"ר משה מראזוואדאו זצ"ל)

י"ל לקשר סוף התורה לתחילתה, אשר עשה משה לעיני כל ישראל, בראשית ברא, דהנה איתא בגמ' (עירובין י"ג ע"ב) אמר רבי האי דמחדרנא מחבראי דחזיתי לר' מאיר מאחורי ואילו חזיתי מקמי' הוה מחדרנא מפי דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך. הרי דראית פני ת"ח וצדיק היא סגולה ללימוד התורה. וזהו, משה לעיני כל ישראל, שתועלת גדול יש במה שצורת משה נראית לעיני כל ישראל, וכן ראית פני הצדיקים שבכל דור ודור, ע"ד אתפשטותא דמשה בכל דרא, שעיי"ז זוכין לחידוד התורה, וזהו בראשית ברא וכאז"ל במדרש בשביל התורה שנקראת ראשית, שהתועלת היא בשביל התורה. (כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

בראשית

ויתהלך חנוך את האלקים ואיננו כי לקח אותו אלקים. פי' רש"י שלקחו קודם זמנו, וקשה כיון שלקחו ה', פשיטא שאיננו. ונראה, דבאמת ה' חנוך באותו פעם ג' מאות וששים ושבעה שנים, והי' לו בן צדיק מתושלח, כידוע דנתעבב המבול באבלתו של שבעה, רק שלא הי' בגדר קדושתו עדיין, ואם הי' עדיין בחיים עשרים או שלשים שנים הי' מחנך מתושלח עד שיהי' ממש כמותו, וידוע שצדיק שמת ומניח בן כמותו, הרי הוא כאלו הוא בחיים, א"כ זהו שאמר הפסוק, ויתהלך חנוך את אלקים ואיננו, שלא הניח בן כמותו, כי לקח אותו אלקים קודם זמנו, ולא הניחו בחיי עה"ז כדי לחנך מתושלח. (הגאון מוה"ר דניאל פרוסטיץ זצ"ל ראבד"ק פרעשבורג²)

(1) מכת"י מעתיק א'.

(2) הועתק מעצם כתי"ק המונח באוצרו של ידידנו האברך היקר החשוב והנעלה מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. יברכהו ד' בעז ותעצומות.

נח

אלה תולדות נח נח איש צדיק וגו' ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת, ויש להקשות אלה תולדות נח, שם, מבעי לי, גם יתורא דאת למה לי, גם ויולד נח שלשה בנים, מניינא למה לי, ופי' הענין הוא, ע"ד המדרש רבה פ' בראשית דור המבול על ידי שהיו שטופין בזמה היו מולדין נקיבות וכו'. והנה הן הן דברי הפסוק, בהקדים עוד מדרש בראשית רבה, את קין ואת הבל, מלמד שנוולדו תאומים עמהם, עיין שם. והנה על פי הדברים האלה יהי' ביאור הפסוק כך, אלה תולדות נח איש צדיק, והי' המכוין ע"י התולדות של נח תראה בהכרח שהי' צדיק, דהא ויולד נח שלשה בנים וגו' והיו כולם זכרים, ואם איתא שלא הי' צדיק אלא רשע כמו בני דורו והי' גם כן שטוף בזמה ח"ו הי' לו גם כן בנות כמו בני דורו, אלא על כרחך שהי' צדיק. אך ירא הפסוק עצמו שמא יבא בעל דין ויחלוק ולומר יתורא דאת מורה שהי' נולד תאומה נקבה עם כל א' וא', ואם כן הי' לו גם כן נקיבות, ואם כן שמא רשע הי', לכן תני והדר מפרש, ויולד נח שלשה וגו', שלשה דייקא, שלא הי' לו מעולם יותר אלא שלשה בנים הללו.

(הגאון מוה"ר שבתי שעפטיל סג"ל הורוויץ זצ"ל בעל ווי העמודים³)

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

ברכה

קאפ' ל"ג פסוק כ"א.

ויתא, גר, ראשי עם, הם היו הולכין לפני החלוץ וכו'. הנראה שרש"י מפרש ויתא מלשון אתא בוקר, ואתה מרככות קודש. שבא גר בראש העם, והגם שלפי זה חסרה האלף קודם התי"ו כמ"ש הראב"ע, מ"מ אין הכתוב מקפיד על חסרונה כמ"ש רש"י בפסוק וימש חשך (שמות י', כ"א), וכן כתב רש"י בירמ' (י"ב, ט') התיו לאכלה, בואו. ובתיבת התיו פירש הראב"ע והרד"ק שה"א תחת אל"ף, (ישעי' כ"א י"ב). אמנם בתהלים (ס"ב, ד') בפסוק עד אנה תהותתו, הביא רש"י פירושו של מנחם שפירש תהותתו מגזרת התיו לאכלה, ויתא ראשי עם, עד אנה תאספו על איש, ע"כ. הרי שאותם שהם בלא אל"ף הם מגזירה אחרת ולא מלשון אתא, ואף שרש"י חלק עליו שם בפירוש תהותתו, אבל על ויתא והתיו שתק לו. ולפי פירוש זה שפירש ויאסוף את ראשי העם, אין לפרשו על גר, אלא שהוא לפי הר"א, ויתא, משה, ראשי עם, ומפרשו שיאסוף את ראשי העם, כמו שדרשו בספרי.

(3) הועתק מכת"ק הגאון מוה"ר יוסף דרשן מפוזנא זצ"ל בעל יסוד יוסף, וכתב ע"ז „שמעתי ממורי הרב הגדול מהר"ש אב"ד דק"ק פוזנא", והוא הגאון מוה"ר שעפטיל הלוי הורוויץ זצ"ל בעל ווי העמודים, בנו של השל"ה הק' זצ"ל.

שם.

צדקת ה' עשה, שהאמינו דבריהם וכו'. בדפוס אלקבץ גרס, שקיימו דבריהם.

בראשית

קאפ' ב' פסוק י"ב.

חדקל, שמימינו חדין וקלין. בברכות (דף נ"ט:) פירש"י חדין חריפין מיא וקלין לשקול במאזנים וטובים לשתות שאין מכבידין את הגוף. משמע שמפרשו על השותה, וכן משמע שם כגמרא דאמר רבא האי דחריפי בני מחוזה משום דשתו מיא דרגלת, הרי שפירושו חדין על השותים אותם שנעשו חריפין, וכן קלין הם להשותין. אבל בנוסח דפוס אלקבץ, חדקל, חד וקל כמרוצתו: ועיי"ש במהרש"א שפירש קלין שקולן נשמע כמ"ש במדרש אמרו לו לחדקל מפני מה קולך הולך וכו'. ופירושו אפשר להעמים בנוסחה זו, שבמרוצתו משמיע קול. שוב ראיתי דפוס ישן נושן מס' ברכות ברש"י שם, שכ' וז"ל, לישנא אחרינא חדין שהוא נהר שוטף שמהלכין מימיו במהירות, וקלין שהומין מימיו בהליכתן ונותנין קול גדול. קלין, קולנין: מבואר שנוסחת האלקבץ ודברי מהרש"א הם לפי לישנא אחרינא שברש"י.

קאפ' ג' פסוק ו'.

גם, לרבות בהמה וחיה: בדפח"ר ובדפוס אלקבץ הנוסחה, לרבות כל בהמה וחיה. ונוסחה זו מדויקת דהנה בס' אמרי שפר (להרנ"ש) הקשה למה השמיט רש"י את העופות ובמדרש הוזכרו גם העופות, ותירץ דלא פסיקא לי' בעופות ע"פ מה שאמרו במדרש שם כולם שמעו לה חוץ מעוף אחד ושמו חול וכו' ע"כ, ולפ"ז התינה להנוסחה, "כל" בהמה וחיה הוכרח להשמיט העופות דלא לכל העופות האכילה, אבל לנס"ש דלא גרסי, "כל" הרק"ל הו"ל להזכיר עופות שהרי גם לעופות האכילה.

שם פסוק ח'.

לרוח היום, לאותו רוח שהשמש באה משם [ס"א לשם, ודוק כי כן עיקר] וזו היא מערבית וכו'.

מה שכתבו שנוסחת, "לשם" היא עיקר מפני שרש"י פירש שהוא מערבית ולרוח מערבית השמש שוקעת לשם ולא שהיא באה משם. אבל הגו"א פירש בטוב מעם את הנוסחה באה משם דלא נזכר בפסוק ביאת השמש ושקיעתה, אלא הצד שהי' בו השמש, ומשם באה זהרורה לעולם, ובשעה העשירית היא רוח מערבית. וכן בדפח"ר הנוסחה הוא שהשמש באה משם. ובדפוס אלקבץ הנוסחה, שהשמש באה משם וזו רוח דרומית מערבית.

נח

קאפ' ו' פסוק י"ג.

קץ כל בשר, כ"מ שאתה מוצא זנות וע"ז אנדרלמוסא באה לעולם וכו'. המאמר

הזה נאמר ונשנה כמה פעמים, במדרש רבה סוף בראשית (פ' כ"ו, ה') ובפ' אחרי (כ"ג, ט') ובמדרש תנחומא בראשית, ובירושלמי (סוטה פ"ה ה"ה) ובשום מקום לא נזכרה תיבת ע"ז. וכן בנוסחת דפה"ר ובנוסחת דפוס אלקבץ כאן, תיבת וע"ז ליתא.

קאפ' ט' פסוק י"א.

והקימותי, אעשה קיום לבריתי, ומהו קיומו את הקשת, כמו שמסיים והולך: לשון את הקשת קשה להולמו, ואם כוונתו ללשון הפסוק את קשתי נתתי וגו' הול"ל את קשתי. ובדפה"ר ליתא לתיבת „את" רק, ומה קיומו, הקשת. ובנוסחת דפוס אלקבץ, ומהו קיומו אות הקשת וכו'.

שם פסוק כ"ג.

באה"ד יפת זכה לקבורה לבניו שנאמר וכו'. לנוסחה זו קשה הלא גם המצרים בני חם זכו לקבורה, כמ"ש רש"י בפסוק תבלעמו ארץ. אך בדפוס אלקבץ הנוסחה היא, ובני יפת זכו לקבורה בארץ ישראל שנאמר אתן לגוג שם קבר. וכן נראה מלשון המדרש רבה (פ' ל"ו, ו') שהביא את כל הפסוק ביום ההוא אתן לגוג מקום שם קבר בישראל גיא העוברים קדמת הים וגו', וכן כתב הרד"ק שם ביחזקאל (ל"ט, י"א) שהזכות ה' ליפת שזכו בניו לקבורה בא"י.

קאפ' י"א פסוק ו'.

לא יבצר מהם, יבצר לשון מניעה כתרגומו, ודומה לו יבצור רוח נגידים: ובתהלים שם (ע"ו, י"ג) פ' יבצור, ימעט, כמו לא יבצר מהם: וגם המתרגם תירגם שם יזער והוא כפירש"י שם, והנראה מפירש"י שלדעת האונקלוס הוא מלשון מניעה כאן ושם, לכן פירש כאן כפי האונקלוס, ודעת המתרגם תהלים שהוא מלשון מיעוט שם וכאן, לכן פ' שם רש"י לפי דעת המתרגם, ובלשון מיעוט הוא בדברי חז"ל בציר חדא, ספרא בצירא, וכן תרגם יב"ע בפסוק לא תוסיפו על הדבר וגו' ולא תגרעו ממנו (דברים ג', ב) וכן שם (י"ג, א') בפ' לא תגרע ממנו, לא תבצרון, והאונקלוס תרגם שם לא תמנעון, ויתכן ששניהם ענין אחד.

ועוד פירוש שלישי פירש"י בפסוק הזה, באיוב (מ"ב, ב') בפסוק ולא יבצר ממך מזמה, פירש"י שאין מזמה ומחשבה נבצרת ונסתרת ממך אשר כל מחשבותיך תוכל לגמור וכו' ומקרא זה דוגמת ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות עכ"ל, ונראה שמפרשו מלשון ערים בצורות שהארם נסתר בהם.

תמיהות וישובים

תמו' בשו"ת שואל ומשיב

בשו"ת שו"מ מהדו"ק ח"ב סי' קנ"ג הביא קו' הגה"צ מוה"ר נפתלי חיים הורוויץ מדזיקוב ז"ל על דברי התוס' בחולין ס"א. ד"ה כל עוף הדורס טמא, וז"ל וא"ת והיכי קים להו לרבנן הק מילתא וכו' וי"ל דשמא קבלה היתה מימות נח שהקריב מכל עוף טהור ובדק את כולם ומסר לדורות שאין עוף טהור דורס עכ"ל, וע"ז קשה לפי דברי הגמ' זבחים קט"ז ע"א דנח לא ידע כלל מי הטהור ומי הטמא רק כל שהתיבה קלטה שבעה ידע שהוא הטהור וכל שקלטה שנים ידע שהוא הטמא עיי"ש, והשתא לפמ"ש התוס' שם בחולין ד"ה הדורס דדורס היינו ממית עיי"ש, היכא מסר נח לדורות דטהור אינו דורס, ע"כ לא משכחת רק דראה טמא דורס דאל"כ מנא ידע דטהור אינו דורס, והלא קודם ביאתו לתיבה לא ידע חילוק בין הטהור לטמא, ובתיבה גופא ע"כ שום בע"ח, אפי' הטמא לא דרס, דא"כ יחסרון מן הטהורים שבעה, ומן הטמאים כל המין, וגם התשמיש נאסר לכל החי בתיבה להשלים המין, ותי' השו"מ עפ"י דברי הש"ס סנהדרין דעורב שמש בתיבה, וא"כ י"ל דהוליד מין עורב וא' דרס לחבירו ושפיר ידע נח שעורב טמא דורס והמין לא חסר עיי"ש, ודבריו צ"ב דבפשטות מש"כ התוס' דנח בדק את כולם ומסר לדורות שאין עוף טהור דורס, היינו שבדק מכל מין עוף טמא הנמצא בעולם וכל מין עוף טהור, דאי לא בדק רק מקצת מהטמאים או מקצת מהטהורים וראה שהטמאים דורסים והטהורים אינם דורסים, מ"מ לא הי' יכול ליתן סימן לדורות, דאפשר דיש איזה מין עוף טמא שאינו דורס שהוא לא בדק, או אפשר יש איזה מין טהור שדורס, וע"כ רכוונת התוס' שבדק מכל מין שבא אל התיבה, וא"כ מה אהני לן דברי השו"מ שראה העורב דורס, וכי משום מין אחד הי' יכול למסור סימן לדורות וצ"ע.

(ועיין בהסכמת אא"ז הרברי חיים זצ"ל לספר מנחה חרשה ונרפס בתשובות נוספות לשו"ת ד"ח סי' ט' שרמז לקושיא זו, וז"ל אשר שאלת בתוס' חולין בסוגיא דנשר יפה שאלת, אך כפום המבואר במדרש חז"ל הרבה מהם נהרגו בשעת כניסתן לתיבה, ואולי כוונתו די"ל דההורגים היו מכל מין ומין בין טהורים ובין טמאים, ואז ראה נח שחלק מהם דורסים ואוכלים מחיים וחלק מהם אינם דורסים רק ממתנים עד שתמות, וכשנכנסו לתיבה הבחין שהדורסים הם הטמאים, והאינם דורסים הם הטהורים ודו"ק).

ובאמת עיקר הקושיא אינו מובן, דהתוס' כ' וי"ל דשמא קבלה היתה מימות נח שהקריב מכל עוף טהור ובדק את כולם ומסר לדורות שאין עוף טהור דורס, וכוונתם שאחר צאתו מן התיבה קודם שהקריב או אח"כ בדק אז את כולם דהיינו כל העופות הטמאים וכל העופות הטהורים ואז כבר היו יכולים להמית זה את זה ומסר הסימן לדורות ולק"מ.

חיים יעקב מאיר רובין

בלאאמו"ר הגה"צ מציעשינוב שליט"א
ומגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון בברוקלין

ישוב לדברי האמרי שפר, ולדברי הבית יצחק

בכר"ש שנה ג' קונ' א' תמה על האמרי שפר עה"ת (מהג' האדיר מוהר"ש קלוגער) שכ' דמה דאמרינן (בסנהדרין נ"ט ע"ב) אר"י א"ר אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה דכתיב לכם יהי לאכלה ולכל חית הארץ ולא חית הארץ לכם וכו', היינו רק חיות ועופות ורומש אבל דגים הותר לו לאכול עכ"ד. ותמו' דבגמ' שם אמרינן מיתיבי ורדו בדגת הים מאי לאו לאכילה לא למלאכה ודגים בני מלאכה נינהו, אין כדרכה וכו' ת"ש ובעוף השמים מאי לאו לאכילה לא למלאכה ועופות בני מלאכה נינהו, אין כדבעי רבה ב"ר הונא וכו' ת"ש ובכל חי' הרומשת על הארץ, ההוא לאתווי נחש וכו' ע"כ, הרי בפירוש דנאסר לו לאכול דגים. ונלענ"ד לתרץ דבאמת י"ל דהותר לו לאכול דגים ואפ"ה פריך שפיר דהכי מקשה מיתיבי ורדו בדגת הים מאי לאו לאכילה וא"כ גם ובעוף השמים ובכל חי' הרומשת דכתיב בפסוק זה, נמי היינו לאכילה הרי דהותר לו לאכול בשר, ומשני לא למלאכה, אבל ממה שהותר לו לאכול דגים לא מקשה דגם רב סובר שלא נאסר לו לאכול דגים, ואח"כ מקשה מעוף השמים ואח"כ מבכל חי', והא דלא מקשה קודם מעוף השמים וכל חי' דבזה אמר רב דנאסר לו לאכול, משום דמקשה כסדר הקרא. [ובזה ניחא מש"כ המפרשים הטעם שהותר לנח לאכול בשר, מפני שהוא הצילם וטרח בעדם בתיבה, וקשה הלא הרגים לא הציל ולא טרח בעדם ולהנ"ל ניחא דדגים מעולם לא נאסר לו, אולם באוה"ח הקדוש כ' דהי' אסור לאדה"ר לאכול דגים וגם כ' הטעם שהותר לנח לאכול בשר מפני שטרח בעדם, וקשה כנ"ל הלא בדגים לא טרח. וי"ל דכיון שהותר לו בשר חי' ועוף הותר לו גם דגים].

* * *

בכר"ש (אלול תשמ"ב דף מ"ד) הקשה על השו"ת בית יצחק (או"ח סי' ק"ו (בהגהות ומפתחות) שמפלפל בדברי ר"א (ביבמות דף ק"כ) וכתב דר"א הלא הוא מתלמידי בית שמאי וסובר כוותייהו וכו' עיי"ש. והקשה דהלא שם איתא ר' אלעזר ולא ר' אליעזר שהי' מתלמידי בית שמאי, עכ"ד. ולק"מ דבהרבה דפוסים במשניות איתא ר' אליעזר, וכ"ה ברע"ב ותוס' יו"ט, וכ"ה בפירוש המשניות להרמב"ם בכמה דפוסים, וכ"ה במאירי, וכ"ה במגיד משנה בפ"ג מהל' יבום ה"ט, ובב"י באבהע"ז סוס"י קנ"ח עיי"ש. וכיון דגרסו כן במשנה ע"כ גם בכרייתא גרסו כן, דהא בגמ' יליף מר"א דברייתא על ר"א דמשנה.

ברוך נתן הלברשטאם

[בן הנה"צ מקיוויאשר שליט"א]

ברוקלין, ניו יארק

הנאהבים והנעימים

(מדור זה מוקדש להדפסת חידו"ת בפלפול ואגדה שרירי אש שנשארו לפליטה מחידושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" דבאבוב בגאליציע, שנהרגו ונשרפו על קידה"ש בשנות הזעם ת"ש"תש"ה לפ"ק).

בדין מקוה שמימי' חסרין

מהרה"ג מוה"ר יוסף מנחם הכהן מאטצנער הי"ד¹)
אבר"ק ראזניטוב

ב"ה..

החוה"ש תמימים, יחדיו יהיו תואמים, על ראש כבוד הרב הגאון המובהק, שר התורה, ארך האברה, רשכבה"ג, עיניו כיונים על אפיקי ש"ס ופוסקים, צמ"ס פ"ה ע"ה, סיני ועוקר הרים, המפורסם על פני תבל בחיבוריו היקרים כש"מ מוהר"ר שמואל ענגיל אבר"ק קאשוי שליט"א מלפנים אב"ד דק' ראדאמישלא.

אחרשהדרג"א. באתי בזה לבקש מאוד מאת כבוד הרג"א שליט"א שיואיל בטובו להשיבני חו"ד הגדולה עפדתוה"ק בנידון המקוה ביישוב אחד בגליל שלי אשר דרים שם הרבה יהודים כ"י.

(א) היות שזה כחמשים שנה נבנתה שם מקוה ע"י הגדולים הרבנים שהיו אז, ונבנתה בדרך זה, דהיינו שני מקואות זה בצד זה וביניהם מחיצת לבנים הפסק לערך מעטער אחד, והמקואות היו בניות ג"כ מלבנים, אבל לא כל הכתלים היו מסודרים בסיד הנקרא צעמענטיט, ואז הוכשר רק המקוה הקטנה עבור נשים,

(*) נולד בשנת תרס"ה בערך לאביו הרבני הנגיד החסיד מו"ה דוד הכהן מאטצנער הי"ד ראש הקהל בעיר רידניק (בנו של הגביר המפורסם מו"ה גד מאטצנער מקראקא). למד בישיבת עץ חיים דבאבוב והי' מצויין מאוד בתורה ביראה ובחסידות. כשהגיע לפרקו לקחו לבתו הרבני החסיד המפורסם מו"ה משה צבי נעבענצאהל הי"ד בנו של הרב הגאון מוה"ר אלטר יחיאל נעבענצאהל זצ"ל ראבד"ק סטאניסלאוו ומח"ס פרי העץ ומנחת יחיאל. יש אליו כמה תשובות בשו"ת מנחת יחיאל. בשנת תרצ"ג בערך נתקבל לאבר"ק ראזניטוב. נהג נשיאותו ברמה ובדרכי נועם והי' אהוב על כל בני הקהלה. מחמת גודל השתוקקותו להרביץ תורה, פנה אל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שכבר שימש אז כאבר"ק באבוב ור"מ דיישיבת עץ חיים רשם (כי אז הי' איתן מושבו של כ"ק אביו הגה"ק זצוק"ל הי"ד במשעבין) שברעתו לייסד שם בראזניטוב סניף ישיבת עץ חיים דבאבוב, ולכן מבקש שישלח אליו איזה מתלמידיו, ושלא אז כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א אליו קבוצת תלמידים, והוא הרצה להם שיעורים, והשגיח עליהם, ודאג עבורם על כל הצטרבותם. — בשנות הזעם הגלה לעיר קאלוש הסמוכה לסטאניסלאוו ושם נהרג עקה"ש כיום כ"ז תשרי שנת תש"ג לפ"ק, יחד עם אשתו הרבנית מלכה עם ילדיהם, נפתלי הירץ, חיים, אלטר יחיאל, חנה רחל. הי"ד ותנצב"ה.

מכתב זה הגיע לידנו מאת ידירנו הרב מו"ה דוד מייזליש שליט"א אב"ד דקהל יטב לב דסאטמאר במאנטרעאל מעזבון אביו הרב הגאון אבר"ק ווייצען ז"ל. טוב עין הוא יבורך.

וכאשר נמדרר אז השיעור מ' סאה במקוה הקטנה, נתנו בכותל שני האקעס לסמן להבלין שישגיח תמיד לבל יזפתח משיעור זה, כי חוץ מזה שנחסר המים פעמים מחמת ששאבו משם מים לרחיצה, נחסרו ג"כ בימי הקיץ כאשר נתייבש המים שעל השדות הנקרא בלאַנים, אשר רחוק משם כערך מאה מעטער, וגם כאשר נחסרו המים שבנהרות שבסביבות העיר, ונתמעטו אז המים בהמקוה, כי בשבע המים לעמוד בגובה כפי הוואססער שפיענעל, והיינו כאשר התחילו למעט, שפכו לשם מים שאובים להיות שיעור טבילה, ואח"כ לא עמדו תמיד המים שהוסיפו, רק נתמעטו מעט מעט.

(ב) וזה לפני איזה שנים כאשר התפרצה בעוה"ר הקלות בעניני טהרת המשפחה, ולא רצו לילך במקוה הקטנה מפני שלא היו יכולין לנקות המים כראוי, הוכשרו בשם עפרתוה"ק המקוה הגדולה לטבילת נשים, ואחר מדידת השיעור בקרוב לשני פעמים מ' סאה מלמטה, עשו שולים מנסרים להבדיל בין שיעור המקוה דלמטה למים העליונים, למען שבעת שינקו את המקוה ישאבו רק המים העליונים עד הנסרים, ושיושאר תמיד השיעור מתחת. הנסרים מכילי שום חשש לנגוע אל השיעור מ' סאה, ונשאר כנסר אחד פתוח בצדו כדי לחבר המים העליונים במים התחתונים, וגם עשו בסיד כותלי המקוה הנקרא צענטמעטער, ואח"כ כאשר ניקו את המקוה שפכו לשם מים ע"י פלאמפ בצינורות שהולכין מבור מחדר אחר אשר הוא מעין חזק (רק שלא נתכשר לטבילה) עד למקוה, שיהי' שיעור טבילה, זרת למעלה מן הטבור, וגם עשו נקב בין שני המקואות כשפופרת הנוד באמצע הכותל, כדי שיהי' בהכשר יותר.

(ג) ועתה כאשר שבימי הקיץ והחום נתייבשו המים שבשדות לגמרי, מתמעטים גובה המים במקוה במשך מעל"ע כערך ד' או ה' צענטמעטער, וזאת לדעת שהמקוה היא חפירה בתוך הקרקע בעומק כערך שלשה וחצי מעטער. ועתה קם אחד ומערער ומוציא לעז על המקוה, ואומר שהיא פסולה, כאשר שאמר לו אחד מהישוב בתורת עדות שנחסר במשך מעל"ע 15 צענטמעטער מגובה המים, וכל בני הישוב יודעים שהעדות הנ"ל שאב מהמקוה כל המים שהי' צריך לו לרחיצה לאמבטאות (שהי' הבלן מהמקוה) וא"כ ממילא לא נבלע כל החמשה עשר צ"מ אפי' לפ"ד העדות, ואנכי בדקתי ג"כ ע"י אישים נאמנים, ואמרו לי שלא נחסר רק ד' או ה' צ"מ במשך מעל"ע. וזאת הוא לדעת, שהמקוה היא מעיין מתחת הנסרים, אשר לא ייבש מעיינה לגמרי לעולם אפי' בימי הקיץ והחום היותר גדול, רק מחמת שהמים לא נבעו בחזקה והיו צריכין להמתין ימים רבים עד שיהי' שיעור טבילה, לכן שפכו לשם מים. וביושב הזה אשר דרים הרבה יהודים אין שם מקוה אחרת, ובאם לא יהיו יכולין לטבול במקוה הזה, היו צריכין לנסוע למקומות אחרים עד שיבנו מקוה חדשה, ויכול לצמוח מזה הרבה מכשולות.

(ד) ועתה לענין דינא, לפע"ד היא כשירה בלי שום חשש ופקפוק. כי ידוע דעת המחבר בס' ר"א סעיף נ"א בשם הרשב"א, ותשובת חת"ס חיו"ר ד' ס'

ר"א שמקוה שמימיו נוטפים מעט מעט ונבלעים בקרקע כשר לפי שאין זחילה נכרת, והביא ראי' ממקוה שנמדר ונמצא חסר וכו' כידוע לכל, וכן בשו"ת שו"מ מהר"ת סי' קע"ה כ' כרעת הרשב"א דמה דמים נבלעים בקרקע לא נקרא זחילה, וכן מבואר בשו"ת עין יצחק חיו"ר סי' ל"ב סק"ב, וכ"כ בשו"ת מהרש"ם תליתאי סי' רל"ט וסי' שס"ז, וכן הוא במהרש"ם בקמא, דאם אין הזחילה נכרת לעין הרואה רק ע"י שמתמעט לאט לאט במשך איזה שעות לא מקרי זחילה, וכן בשו"ת ביי"צ ח"ב יור"ד סי' כ"ח כתב כן, הגם שבשו"ת ר"ח להנה"ק ארמו"ר מסאנדרז וצל"ה סי' צ"ט ח"ב מחמיר בטיף אחר טיף, בטח מיירי שהז' זוחל לחוץ כמו שמבואר שם בסי' צ'.

(ה) ועיקר דברי המערער, לפי שראה בתשובת כבוד הדרג"א מהר"ש ח"א סי' ע"ח שכ' שם שיש להשתדל בכל מה דאפשר לתקן שלא יהי' נחסר ולא יהי' בזה חשש זחילה, הגם שכהרג"א מסיק שם שמעיקר הדין לית בי' שום חשש, הוא אומר שהפשט בדברי תשובת כבוד הדרג"א שליט"א כמה שכ' שיש לתקן, הוא שפסול לטבילה קודם התיקון, הגם שלפ"ד ח"ו שכבוד הדרג"א יפסול המקוה, וכמו שכ' בפירוש שמעיקר הדין לית כאן שום חשש, ובוראי מותר לטבול בה כ"ז שלא תיקנו עד שיתקנו, ורק כוונת כבוד הדרג"א שישתדלו אם אפשר לתקן, אבל לא לעכב ח"ו טבילת נשים בשביל זה, ובפרט איך אפשר לומר שפסול מקוה כזו עד שיתקנוה, אשר משתמשים בה מעת שנכנתה ועד עתה כחמשים שנה, ונמצא אתה מוציא לעז על בנים ובנות שנולדו עד הנה, וע' בש"ך סי' קצ"ח מה שהביא בשם מהר"ם לובלין, ובהגהות בית הלל סי' ר"א סעיף ל"ז, וגם כבוד הדרג"א בעצמו בתשובת מהר"ש בח"א סי' צ"ח כ' לענין המקוה לדעמכין שהי' ספק אם ערל אחד שפך ג' לוגים מים שאובים לאחר שניקו המקוה, והקיל שם משום הוצאות לעז על הנשים שטבלו, ובאם שנפסוק שהמקוה פסולה יכול לבוא מכשול ח"ו כי יהיו צריכין לנסוע למקומות אחרים, בעתים הללו, ולא כ"כ מהר"ב יבנה מקוה חדשה, וגם אינו בקל לתקן וצריך הוצאה רבה כמעט כמקוה חדשה, ובפרט שהמקוה שלנו אינה דומה למקוה שמוכא בספרו דמר בסי' ע"ח כי שם מבואר שהי' נחסר הרבה במשך ב' שעה ומחצה, אבל במקוה דידן לא נחסר רק ד' או ה' צ"מ ככל מעל"ע, ואפי' אם יהי' בדברי העדות ג"כ לא יהי' נחסר הרבה כמו המעשה אשר מובא בספרו, ע"כ אבקש מכ' הדר"ג שליט"א, באשר שהמערער המוציא לעז על המקוה הוא סומך רק על דברי כבוד הדרג"א שכ' בספרו שיש לתקן, והוא אומר פשוט שכ"ז שלא תיקן הוא פסול, ע"כ יכתוב כה"ג דעתו בזה, כדי שלא לעכב הטבילה עד שנעשה התיקון, כי מאוד אנו מסופקין אם יהי' עצה לעשות תיקון, ואפשר יהי' צריכין מקוה חדשה, והמערער מעכב טבילת נשים. ואבקש עוד הפעם למען המצוה הגדולה להשיב במקום האפשרי.

והנני בזה דוש"ת הדרג"א ומשתחוה מול הדרג"א מרחוק, המצפה לתשובתו הרמה,

יוסף מנחם הכהן מאטצנער אבר"ק ראזניטוב והגליל תע"א

קול קורא לעזרה לרגלי שריפה נוראה בעיר פאקש בשנת תקס"ו לפ"ק⁽¹⁾

וינועו אמות הסיפים מקול המקוננות בערים ערי הפרזות פרוזות צדקתם בישראל, נודע בשערים ערים המוקפות בתורה ומצות חקים טובים ומשפטים ישרים, לישרים נאווה תהלה, חוד והדר פעלם, היכל ה' המה ראשי עם קודש, שלמי גבורים, נשיאי עדה, טפסרי ארץ, נגידים קצינים התורנים המופלאים יראים ושלימים, ראשי רוזני מנהיגי עדת ישורון, ועל גביהם הרבנים המובהקים המאה"ג הגאונים המפורסמים לשבח במחנה העברים סיני ועוקר הרים אב"ד ור"מ ומ"צ בכל עיר וקדיש כלם ישאו ברכה מאת ה', וירבו כחול ימים ושנים כבירים ברכות הטובות והצלחות בלי שיעורים, ויצו שחקים ממעל להוריד עליהם ברכת עליונים, ויתכרך הבית בגללם והי' לאור עולם ומהרה עיניהם ועינינו נזכה לראות בנין היכל ואולם אמן, כן יעשה אלקים, יבנה ביתינו בקרוב ושבו בנים לגבולם. כבדו ידינו מלבא ככותבת דלא מייתבא דעתינו בשן של שואל חוץ לדרכינו, אשר מעולם לא נסינו כאלה הדברים, לרמוס בחצר הגבורים אשר מעולם אנשי השם המה, אמנם כן ההכרח לא יגונה, אשר מגודל לחץ זו הרחק והלחץ נלחצנו אל הקיר להתפלל מקירת לבבינו, ולהודיע צערינו לרבים, כי ידוע זאת לפנים בישראל כי בעתים הללו היתה קהלתנו החשובה יושבת ברוב טובה, ובחמלת ה' עלינו, על מי מנוחות נהלינו, ועל חק התורה והיראה מאז זה דרכינו, כאן נמצאו וכאן היו מחזיקי תורה ולומדי⁽²⁾ מחזיקי עץ החיים כפי מסת ידינו ומעוטה דמעוטה אשר ממקומו זה, אך זכה להם מקומם לשמור דרך עץ החיים, לשמור ולעשות ולקיים, אף גם זאת אשר אם הי' תקראינה כאלה סבה לא טובה לאיזה קהלה, אזרנו כגבור חלצים לבוא לעזרת ה' בגבורים, נדרים ונדרבות להרים כנדרי כשרים. לפי יכלתינו.

-
- (1) הועתק מגובתי"ק הגאון מוה"ר יצחק גריסהאבער זצ"ל אבד"ק פאקש. הגיע לידינו מאת ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמפואר כש"ת מו"ה שאול הוטמערער נ"י מאנטווערפן. יברך ד' חילו ופועל ידיו ירצה.
- (2) נולד בקראקא לאביו מו"ה דוד. בשנת תקמ"ב נתקבל לאב"ד בק"ק פאקש. נדפס ממנו ס' מקל נועם בענין הדג הנקרא שטירל, וגם נדפס ממנו הגהות וחידושים בס' קרבן ראשית עמ"ס ר"ה (דפוס ווארשא). יש אליו תשובה בנוב"י מהדור"ת חאהע"ז סי' קנ"ה ובשו"ת חת"ס אהע"ז ח"א סי' צ"ב וקכ"ו. — הניח אחריו ברכה חידו"ת בכת"י ט"ו כרכים וביניהם „קונטרס התפילין" בדיון תפילין העשויים משני עורות. (כמה מחיבוריו נשארו לפליטה עד היום). נפטר בעיר פאקש ביום ש"ק ט' כסלו שנת תקפ"ג לפ"ק ונקבר שם למחרתו. — (יתר פרטים אודותו נמצא בס' מזכרת פאקש ח"א).

אך חלק, ל"ג למכ"י העבר, יד ה' נגעה עלינו, ושפך עלינו זעם ועברה, ובחצות היום הבערה ללהב יוצאת חרב המתהפכת מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, וכמו שעה ומחצה נשרפו בתי רוב עשירי קהלתינו יצ"ו, ערו עד היסוד בה, וכשם שאנו מודיעים צערינו לרבים, נודיע גם הנס הגדול שהבית הזה עליון זה מקדש מעט בה"כ המפוארה, לא שלט ב"י שבילי דנורא, וכמה וכמה בעלי בתים יצאו נקי מנכסיהם, עד כי לא נשאר להם כי אם גוויותיהם, ולא הצילו אף בגדיהם, ולא שום כר וכסת ולא שלית ותפילין, וה"י דים להפקיע את עצמם ובני ביתם מסכנה גדולה אשר בשעה מועטת היתה דולקת כל הבירה משני הצדדים, עד שה"י קשה לילך הילוך של הרחק באמצע הרחוב, והעשירים נעשין בינונים, ובינונים עניים, והרלים נעשים דלי דלות, ואותם המעט אשר הצילו העשירים, אין מספיק לבנות ביתם, ולפרנס בהנשאר בני ביתם.

נוסף על זה, ווי לן מגוואי ווי לן מאבראי, כי שבר אל שבר יחדיו ירבקו, וגדול צער האחרון יותר מן הראשון, כי כאשר שבכו"ה התחלת הלהב יצא מבית אחד מיקרי ב"ב דקהלתנו ויצא מחוץ לרחוב היהודים, ושרף קרוב מאה בתים מאינם יהודים, ובתוכם בתי שרים ושני בתי תפלות להם, ומעלילים עלינו צרות רבות, וגזרו אומר שלא יבנו הנשרפים את בתיהם, ורצונם שיבנו מחוץ לעיר אשר אין מקום שם להחיות את נפשם וב"ב, ואם ח"ו הם מלהזכיר לא יבוטל גזרתם, אברה תקותינו ונתפרדה החבילה ח"ו, וצריכים אנו כמה וכמה אלפים לבטל הגזירה, או דרך פשר, או דרך בקשת המשפט אצל המלך והשרים יר"ה, גם נתפסו שלשה נפשות מישראל באותה הבית שמשם התחילה השריפה, ואף שלא נתברר משל מי יצא הרעה, ואדרבה כמדומה שמחוץ לבית הובא התקלה בכוונה, עכ"פ הושמו בבית הסוהר כבכלי ברזל, ומי יודע עד כמה תכבד העבודה, ותרב בבית יהודה תאנ"י ואנ"י, ועתה עברים הכיטו וראו אם יש מכאוב כמכאובינו, אשר אין זכרון לראשונים מצרה גדולה אשר מצאתנו, דבקה לארץ בטנינו, אוי לנו שכך עלתה בימינו, ואנחנו מעט מזעיר נשארים שיש לאל ידם להושיע, ואשר מיעוט קנינים עוד ברשותם, עשו הרבה איש איש יותר לפי ערכו, ומעתה אין לנו אלא להרים כשופר קולינו, הקול קול יעקב נוהם ממכאוב לבבינו, ומן המיצר נקרא אליכם אישים חכמי חרשים נכוני לחשים, זרע קדושים, עורו עורו נא נדיבי עם זרע אברהם רחום תרחמינו, לבוא בעזרתינו, ולהיות זריון מקדימין, עכ"פ בשוק פעסט הסמוך למסוד נדבותם להמרומם כ"ה אברהם סג"ל ר"ה דפ"ק יצ"ו שהוא אחיו של הק' המפורסים כ"ה פסח גראן יצ"ו בעיר פעסט, או לאחר משארי יקורי דקהלתנו יחיו, כדי שיגיע נדבותם לנו ע"י המוקדם, כי נחוץ הדבר מאוד כמובן. חוסר חוסר נא על עניים ואביונים ועל כלל קהלתנו המפוארה וזרעו צדקה לפי חסד ברוב הימים תמצאינו, ויהי נועם מעשי ידיכם, וה' יאריך ימיכם ושנותיכם, וגדול כח המעשה להביא ברכה אל תוך בתיכם, ונא לגמול חסד גם בנופכם למחול לא"פ מי שרצונו לשלוח נדבתם על דרך אחר ממקום מושבם, ולא

דרך פעסט, להודיע לנו על הדואר, על איזה דרך אשר ישלחו מסת נרבת ידם כברכותיכם.

הכ"ד אב"ד רפ"ק נר"ו, והאלופים ראשים ומנהיגים פה פאקש, יום א' מ"ה למב"י תקס"ו לפ"ק.

הק' יצחק איצק גריסהאבר מקראקא?
חפ"ק הנ"ל ואנפי' יע"א

הק' אברהם גרין וואלד
הק' יעקב כ"ץ מפאקש
הק' שלמה מכונה זלמן נ"ש
הק' מתת' בן כ"ה בנימין ז"ל
נא' מיכאל בר"ז
הק' יאקב גוטמאן סג"ל
הק' קאפל בן

דניאל גייט

זבח שמואל

ג' סעיפים

הריאה ויש לו שורש בפני עצמו והוא חוץ לכל פיצול שנתפלל מגוף הריאה
שיש גומא תחתיו וכשנפחין הריאה הפיצול נופל לגומא אם כן נראה
שנתפלל מגוף הריאה ואינו חוץ וסופו להתפרק ועדיף: אם נמצא פיצול
מקמא של הריאה ויש לו כיס שמוצא ממנו אפ"ס יש להעריך משום דכיס
לאו משום חגמה הוא אלא דבר דגרוע הוא דכופו להתפרק משום שהולך
ומתקבץ בשורש של הפיצול והפילוק דין פיצול לימדת פיצול יש לו גומא
ואין לו שורש רק שנתפלל מגוף הריאה ואין לו סימפון והימרת יש לו
סימפון ולית ליה כל הני: וכעמים להבשיר הפיצול מקמא ואף שיש בו
כיס דהיינו אם השורש של הפיצול עב וחתך ועומד על חוד ארוכה ועבה
והולך ברוחב של ארוכה עד החציה דזה אינו יוכל להתפרק מחמת שהשורש
חוץ שהיא עב למטה וזה משמע ממה שכתב הש"ך סי' ל"ב ס"ק נ"ז ולא

וגמא רחתיח
וך הגומא כשירת
זאר בשר הריאה
מן הגומא והא
שהיתרת יש לת
אה מקום גבות
גבשושית:

פאקסימילא מחתי"ק הגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל על ספר זבח שמואל.

ראה לעיל עמוד ז'.

תעודות וסמיכות

כה.

מוקירו הייתי לשעבר הבחור המשכיל כ"מ אברהם ל"ב מאושר בכל ענייניו, ויראת ה' על פניו, תורת אלקיו בקרבו, חקוקה על לוח לבו, ועכשיו ביותר ראיתי כי התאווה תאווה אוה ואבה ללמוד דיני בדיקת הריאה וגם אמן את ידיו אל הבדיקה כאשר עדותיו נאמנו מאד, ולכן הרשות נתונה לו לבדוק בינו ובין עצמו כל מיני בהמות גסות ודקות וכל בר ישראל יוכל לסמוך על בדיקתו, ולאכול בשר המוכשר ממנו כרצונו ותאותו, כי בטוח אני בו שלא תצא תקלה מתחת ידו להיותו צנוע ומעלי מופלא ומעולה מסולה בכל מדות חמורות, מדובר בו נכבדות, על כן הסכמתי אל הרשות הנ"ל, וזה יצא מאתי הח"מ פה טורינו בסדר וימלא אתו רוח אלקים בחכמה ובתבונה וברעת שנת התפ"א ליצירה.

נאם הצעיר גבריאל בכמ"ר שלמה פונטרימולי ז"ל¹

כט.

מי הוא שיבא אחר המלך מאן מלכי רבנן ובפרט אחרי חתימת מע' מ"ו האלוף כמהר"ר גבריאל פונטרימולי נר"ו אשר מלא ידיו בקסת הסופר לשפר באמרי שפר להבחור המשכיל הלזה כ"מ אברהם ל"ב הנ"ל ולמנותו ולקרותו בשם בודק מומחה ובקי שבישראל ולהרשות לכל בר ישראל לאכול משחיטתו ובדיקתו כי ראוי והגון הוא, מ"מ כיהודה ועוד לקרא לבקשת הבחור כמר אברהם הנ"ל, הנני מעלה על ספר ומסכים לכל אשר עשה האלוף מ"ו הגפ"ן, הגם כי מי אנכי לאשר אושר מעשה ידיו כי אחרי כתיבתו וחתימתו אין להרהר, והנה הבחור הנ"ל אחרי כל העדויות והרשות הניתן אליו ממע' האלוף מ"ו הגפ"ן הנ"ל, ראוי לסמוך עליו ולאכול משחיטתו ובדיקתו שישחוט ויבדוק אפי' בינו לבין עצמו כמשפט כל השוחטים והבודקים המומחים שבישראל, וחפץ ה' בידו יצליח אכ"ר. קאסלי בס' ונזבחה לה' אלקינו תפ"ב לפ"ק.

מאיר בכמהר"ר שמשון באקי זצוק"ל

1) הגאון מוה"ר גבריאל פונטרימולי זצ"ל, ה' בתחלה ראש ישיבה בעיר קאסאלי והעמיר שם הרבה תלמידים, ובשנת תע"ד נתקבל לאב"ד בק"ק טורין. ה' מגדולי המקובלים בדורו. נרפס ממנו תשובה בשו"ת שמש צדקה חאהע"ז סי' ג', ובס' אמונת חכמים פרק ח' נרפס ממנו חידו"ת. גם בס' שם עולם עה"ת (לבעל עקרי הד"ט) בפ' נצבים הובא ד"ת משמו, ובס' פחד יצחק מביא כמ"פ מתשובותיו.

ב' תעודות הללו הועתקו מכת"י הנכרך בסוף ס' בית נאמן (וויניציא שפ"א) באוצר הספרים של הרכ המפורסם וכו' מוה"ר בן ציון הכהן שליט"א אבד"ק סענפעטער ומח"ס שערי ציון ואבני ציון. טוב עין הוא יבורך.

[illegible]

פאקסימיליא מכתב"ק הגאון מוה"ר מרדכי בנעט זצ"ל אבד"ק ניקלשבורג. נדפס לעיל עמוד י"ט.

מכתבים אל המערכת

ב"ה. יום א' לס', „את לבבך ואת לבב" טו"ב אלול תשמ"ב לונדון.
לכבוד המערכת החשובה היו"ו.

אחדשה"ט כראוי.

הן הגיע לידי קונטרס ד' דהשתא, ואמצא כתוב בליקוטים מס' יוסף הלל (עמוד ל"ו) עה"פ צללו כעופרת במים אדירים דמוכח מהטעם טפחה על במים, דאדירים קאי אמצרים, וכדראיתא במנחות (נ"ג.), ונראית כוונתו כי טפחה הוא טעם מפסיק כידוע, ובמבט שטחי באמת נראה כן.

אמנם, מידעיה קלה בסדר הנחת פיסוק טעמים, אדרבה, מוכח בהיפך דאדירים קאי אמים. דהכלל הוא דאם יבוא הסילוק (סוף-פסוק) בתיבה ארוכה, ר"ל שיש שתי הברות לפני הנגינה אז יבוא טפחה בתיבה שלפניו אע"פ שאין שם הפסק כלל (חוץ ממקומות מספר) כאשר מבואר משמות כ"א בפסוק עין תחת עין וכו', שבכולם תיבת תחת בטעם מונח או מרכא חוץ מחבורה תחת חבורה שהוא בטפחה מהטעם הנ"ל. וכדי להראות שעיקר ההפסק הוא אחרי תיבת חבורה יש שם זקף שהוא מפסיק גדול מטפחה, וזה דבר פשוט. ומעתה אף כאן יש טעם זקף על תיבת כעופרת להראות שעיקר ההפסק הוא שם, ואין שום נ"מ בכוונת הכתוב כשתיבת כעופרת מוטעם בזקף ומים בטפחה לכשתיבת כעופרת מוטעם בטפחה ומים במרכא, כמו שאין נ"מ בין פצע תחת פצע לחבורה תחת חבורה. ולו היתה כוונת הכתוב דאדירים קאי אמצרים היתה תיבת כעופרת מוטעמת בתביר (ותיבת צללו בדרגא), שהוא המפסיק הפחות מטפחה. ומה שיש להקשות ע"ז מגמ' מנחות, כבר תי' ר' דוד צבי שלמה וועבער נ"י במכתבו אל המערכת קונטרס ה', דהגמ' הוא דרך דרש ולא לפי פשוטו של מקרא.

אגב, ראיתי שם בהנהגות חק נתן דאדירים קאי אמצרים, דאי קאי אמים וכי אין דרך עופרת לצלול אלא במים אדירים, והלא אפי' במים שאינם אדירים דרך העופרת לצלול, ע"כ. — הנה אשתמיטתיה פ' הראב"ע שם שכתב בהדיא דבמים אדירים רבץ עם צללו ולא עם כעופרת, ע"ש באורך, וממילא בטלה ראיתו.

בברכת כתיבה וחתימה טובה,

ישראל שמואל הלוי הורוויץ

מנזר שיעור בישיבת באבוב בני ציון

לונדון

* * *

ב"ה. כ"ח תמוז תשמ"ב לפ"ק.

כב' המערכת, „כרם שלמה" שלומכון יסנא.

ראיתי בירחונכם מחודש תמוז דהאי שתא הובא מכתב מהגאון בעל „חתן סופר" זצ"ל, ברצוני להעיר שבקוים לדמותו שנדרפסו שם מתחת לקו יש להוסיף שנדרפס ממנו ג"כ חתן סופר על שו"ע או"ח.

ובמה שכ' שם בסוף המכתב זו"ל: ובאמת בזמן הזה, מי שפועל דבר אפי' חצי דבר כח"ל, טוב יותר להיות בכאן וכו' עכ"ל. — מצאתי תנא דמסייע לי, הוא הנה"ק מוה"ר הילל מקאלאמאי זצ"ל במכתב שנדרפס בריש ליקוטי חבר בן חיים ח"ג כתוב לאמר זו"ל: עצור במילין לא אוכל מי יתן ויהי' כל ההלכות ברורים לי כמו שברור לי בלי שום ספק ומוסכם אצלי שיותר חביב הוא בעיני הש"י אם אני כאן בארץ השמאמה ממה שאחי'

באה"ק הולך וגדול מעלה מעלה ואני לעצמי ועיני ולבי תמיד למעלה מתאוה ומשתוקק וחומר ורניג להרים קרן התורה ולהגדילה ולהאדירה וזה הוא עיקר עיכובי בארץ הזאת ... עכל"ק. הרי לך מפורש יוצא מדבריו כד' מרן החתנ"ס ז"ל.

כמו"כ הנני מראה מקום לס' שאילת יעקב להג"ר יעקב סג"ל פראגער זצ"ל חרב"נ הגאון בעל מהר"ם שיק ח"ב בס' נ' דן שם בענין כתיבת שם „שמואל" במילואו ובין הדברים כ' וז"ל: וראיתי שמו"ח (המהר"ם שיק) הגוצ"ל לא ה' נמנע מלכתוב שלום במילואו אבל במכתב קודש של מרן ח"ס ראיתי שכתב שלום וכמעט בכל דבר נהג אמו"ח כרבו הח"ס ובזה נטה מרעו אולי רק במכתב של תורה שאין זורקין לאשפה עכ"פ נלמד אעפ"י שמרן ח"ס החמיר גם כזה אעפ"כ ראיתי במכתב קודש הג"ל שכתב ד"ש לחתנך מו"ה שמואל (מלא) באותיות נפרדות וכן יש בידי מכתב מהגאון החסיד מו"ה שמואל שמעלקא רב בסעלעש וכן מהגאון החסיד מו"ה שמואל פרענקל וכן מהגאון החסיד מו"ה שמואל עהרענפעלד וכו' כולם לברכה וכולם כתבו שמם בשלימות עכ"ל, ע"ש.

חותם בברכת התורה,

יודא הכהן שטראספער

ברוקלין, ניו יורק

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם ריינהאלד נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' אברהם קלעצקין נ"י מירושלים עיה"ק להולדת התאומים
להאברך היקר ר' אלעזר אלימלך באקאן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' אשר זעליג לייפער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' בצלאל הלוי שטיינבערג נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים יצחק אייזיק גרינפעלד נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' חיים אלישע טייטלבוים נ"י להולדת הבן
להרב יהושע פיהרער נ"י ראש הכולל רחסידי באבוב בטאראנטא להולדת הבן
להאברך היקר ר' יצחק דאמיניץ נ"י מאנטווערפען להולדת הבן
להאברך היקר ר' יצחק מרגליות נ"י ממאנסי להולדת הבן
להנה"ח מו"ה ישכר קאנער נ"י מבני ברק להולדת הנכד
להנה"ח מו"ה ליבוש אטלאס נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' מאיר הלוי לנדא נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מנחם אליעזר שאול סג"ל לנדא נ"י מלונדון להולדת הבן
להאברך היקר ר' מנחם מענדיל ריינער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מרדכי מנחם מיללער נ"י להולדת הבן
להרב מו"ה משה דוד שטיינזארציל שליט"א ר"מ דמתיבתא עץ חיים דבאבוב
ורב דקהל בית אפרים להולדת הנכד

להנה"ח מו"ה פינחס צבי ציטראנענבוים נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' ראובן שמשון שארף נ"י להולדת הבן
להרב שלום קעספלער נ"י סגן מנהל רישיבתנו להולדת הבן
להנה"ח מו"ה שלמה זלמן גיטהייל נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' שמעון ראפאפורט נ"י מקרית באבוב להולדת הבן
יוזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הדעת לאויט"א.
המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אהרן קרויס נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' בן ציון יהודה ליב טווערסקי נ"י מפיטסבורג נכד כ"ק מרן
אדמו"ר זצוק"ל הי"ד להולדת הבת
להאברך היקר בנש"ק ר' בעריש וויינבערגער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' דוב בעריל ראזענפעלד נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' דוד הכהן ווייס נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יוסף ווייזנער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יעקב אפרים פישל ווישליצקי נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יעקב משה יונה הלוי גאלדשטיין נ"י מאנטווערפען להולדת הבת
להאברך היקר בנש"ק ר' מנחם מענדל שטערנהעלל נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' צבי אייזיק הלוי מאססבערג נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שמואל לעמעל נ"י מטאראנטא להולדת הבת
להאברך היקר ר' שמואל פרוינד נ"י מאנטווערפען להולדת הבת
יוזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכי"ר.
המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח בנש"ק מו"ה אלטר זאב הלברשטאם נ"י לאירוסים בתו תחי'
להנה"ח מו"ה יהושע העללער נ"י מכני ברק לאירוסים בתו תחי'
להנה"ח מו"ה יוסף קוריץ נ"י מקרית באבוב לאירוסים בתו תחי'
להנה"ח מו"ה שמעון הכהן קליין נ"י לאירוסים בנו הב' הח' הנעלה כמר נתנאל
גרשון נ"י תלמיד ישיבתנו
להרב שמעון משה דיסקין נ"י מכני ברק לאירוסים בנו הב' הח' הנעלה כמר חיים
שלמה נ"י נכד כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זצוק"ל
להב' החתן הנעלה כמר חיים יחזקאל יצחק צבי פרייבערג נ"י תלמיד ישיבתנו
בקרית באבוב לאירוסיו
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

הרוצה להשיג קובצי „כרם שלמה“, וכן בכל עניני המערכת,
לפנות אל האדרעסין דלהלן:

בארץ ישראל

כרם שלמה
שע"י אוצר הספרים
רישיבת קדושת ציון
קרית באבוב ת.ד. 204 בת"ם

במאנטרעאל

KEREM SHLOMA
c/o Goldberg
5659 Hutchison St.
Montreal H2V-4B5, Canada

בטאראנטא

KEREM SHLOMA
c/o Lemel
127 McGillary Ave.
Toronto, Ont. M5M-2Y7, Canada

בארצות הברית

KEREM SHLOMA
1533 - 48th St.
Brooklyn, N. Y. 11219

בענגלאנר

KEREM SHLOMA
Kahal Chasidim Bobov
87 Egerton Road
London N. 16, 6UE

בבעלגיע

KEREM SHLOMA
c/o Kwadrat
28 Nervier St.
Antwerpen 2000, Belgium

SIMCHA GRAPHIC ASSOCIATES
BROOKLYN, NEW YORK

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאלער לשנה

בקאנארע = 20 דאלער לשנה

בעלגיע = 600 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

בשאר ארצות = ברואר רגיל 20 דאלער לשנה

ברואר אויר 30 דאלער לשנה

m:

KEREM SHLOMO

M.E.CH. of Bobov

1577 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.

U.S. POSTAGE

PAID

Permit No. 285

BROOKLYN, N.Y.

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לפלסול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח וכחורי חמד הי"ו.

שנה ו' קונטרס ב' (נ"ב) חשוון-כסלו תשמ"ג

יוצא לאור ע"י תלמיד

כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א

1577 48th Street

Brooklyn, New York 11219

Tel. 871-6623

הרוצה להשיג קובצי „כרם שלמה“, וכן בכל עניני המערכת,
לפנות אל האדרעסין דלהלן:

בארץ ישראל

כרם שלמה
שע"י אוצר הספרים
דישיבת קדושת ציון
קרית באבוב ת.ד. 204 בת"ים

במאנטרעאל

KEREM SHLOMA
c/o Goldberg
5659 Hutchison St.
Montreal H2V-4B5, Canada

בטאראנטא

KEREM SHLOMA
c/o Lemel
127 McGillary Ave.
Toronto, Ont. M5M-2Y7, Canada

בארצות הברית

KEREM SHLOMA
1533 - 48th St.
Brooklyn, N. Y. 11219

בענגלאנד

KEREM SHLOMA
Kahal Chasidim Bobov
87 Egerton Road
London N. 16, 6UE

בבעלגיע

KEREM SHLOMA
c/o Kwadrat
28 Nervier St.
Antwerpen 2000, Belgium

כל הזכויות שמורות להמערכת

Copyright © 1982

by Cong. Shaare Zion

התוכן

מדור אמרי קודש

לפרשת ויצא כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ו

מדור זכרון לראשונים

דרוש לחנוכה הגאון מוה"ר דוד אופנהיים זצ"ל ח
תוקף על פשר בין שני ח"ק הגה"ק בעל קדושת לוי זצ"ל י
ספק בכרהמ"ז, וח"ש באיסה"נ הגאון מוה"ר ליפמאן אבר"ק צילץ זצ"ל יב
כמס' כתובות דף י"א ע"ב הגאון מוה"ר שמעון סופר אבר"ק קראקא זצ"ל יד
השגת גבול, וגט ע"י שליח הגאון מוה"ר אברהם יצחק אבר"ק טאלטשאווא זצ"ל טו

מדור אגרות קודש

מכתב מהגאון בעל חות יאיר זצ"ל אל הגאון מוה"ר דוד אופנהיים זצ"ל. יז
מכתב מהגאון מוה"ר משה מינץ אבר"ק אוכין ישן זצ"ל יט
מכתב מהגאון מוה"ר אהרן משה טויבש אבר"ק יאסי זצ"ל בעמח"ס קרני ראם כא

מדור זכרון לאחרונים

חידושים בעניני חנוכה, ועוד הג"ר פנחס ארי' פרענקיל אב"ד וויעליטשקא הי"ד כג
דרוש ופלפול לחנוכה הג"ר חיים צוקער אבר"ק האלאס הי"ד כה

מדור פלפול והלכה

בדין ביטול בשבת הרב חיים יעקב מאיר רובין נ"י כח
בש"י הרמב"ם במהדרין מן המהדרין הרב יצחק ישעי' ווייס נ"י לד

מדור תפארת בחורים

בענין היוזק שאינו ניכר הב' החתן אברהם שמשון בראדט נ"י לו

עולת שבת בשבתו

ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים המערכת למ
נוסחאות והערות ברש"י עה"ת. הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א מר

מדור תמיהות וישובים

הערות קצרות בענינים שונים נב

מדור הנאהבים והנעימים

חידושי אגדה, ושאלת חכם הר' ישעי' איזנבערג הי"ד נ

מדור זכור ימות עולם

פנקס „הלואת חן והכנסת אורחים" (תקע"ג) נג

מדור תעודות וסמיכות

מכתב „הסכמה" הגה"ק מוה"ר דוד הלברשטאם אבר"ק קרשאנוב זצ"ל סא
מכתב „הסכמה" הגאון מוה"ר יצחק שמעלקים מח"ס בית יצחק זצ"ל סא
מכתבים אל המערכת סב
צילומי כתבי קודש יא, כב, סד, סה
ברכות והודאות סו

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

האברך המופלג היקר והנעלה שלשלת היוחסין
מו"ה אלכסנדר זיסקינד בנימין ביינוש ע"ה

תלמיד חביב בשיבתנו

שנקטף לדאבוננו באבי ימיו

ביום ד' לחודש כסלו שנת תשל"ב לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י אביו,

אשר ישעי' שארף

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת פריידא אדיל בת מו"ה יעקב יצחק שפיצער ע"ה

נפטרה בשם טוב

ביום כ"ה לחודש טבת שנת תשכ"ד לפ"ק

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנה,

יעקב יצחק הכהן לעוויטא

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

הרבני החסיד הישיש והנכבד

מו"ה אברהם במו"ה יחיאל גרשון גוטוויין ע"ה

שבק לן חיים

ביום י"ח לחודש תשרי שנת תשמ"ג לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י נכדו,

יחיאל גרשון גוטוויין

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת ויצא

וויקיץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ד' במקום הזה ואנכי לא ידעתי. וצריכים להבין, דהרי מבואר בגמרא פרק גיר הנשה (ומובא ברש"י כאן) כי משא יעקב לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו יהב דעת' למיהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הארץ, הרי שלא הי' נעלם ממנו קדושת המקום, וא"כ איך אמר כאן ואנכי לא ידעתי, ועוד יש לדקדק דתיבת ואנכי נראה כשפת יתר, דהרי די הי' באומרו ולא ידעתי.

אמנם יתבאר בהקדם דברי המדרש בפרשתנו עה"פ ויצא יעקב, רבי שמואל בר נחמן פתח שיר למעלות אשא עיני אל ההרים, אשא עיני אל ההורים למאלפני ולמעבדיני, מאין יבא עזרי וכו' אלא עזרי מעם ד' עושה שמים וארץ. ובספר זרע בירך בפרשתו הביא דברי המדרש הלז, וכ' לדקדק על אומרו ב' התוארים הללו למאלפני ולמעבדני, וגם מהו השייכות של שני התוארים הללו בכינוי הרים שמביא מהפסוק אשא עיני אל ההרי"ם. ומבאר שם עפ"י הירדע מחכמו"ל עה"פ ויפגע במקום שנעקר הר המורי' ובא לכאן, ועוד ידוע מדברי הראשונים ז"ל שהר סיני שניתנה התורה עליו הוא ניהו גופא הר המורי', דגם בשעת קבלת התורה נעקר ובא לו הר המורי' למדבר כדי שתנתן התורה על מקום זה המעולה. ומפרש בזה הפסוק בפרשת שמות, וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, ולכאורה לפירש"י דהכוונה על קבלת התורה שעתידים בני"ל לקבל לסוף ג' חדשים שיצאו ממצרים, א"כ קשה דהול"ל בהוציאך את העם ממצרים תקבלו את התורה על ההר הזה, ותיבת תעבדון מאי עבדתי' הכא, ולהנ"ל יתכן, דבתיבת תעבדון נרמז להם שעל ההר הזה גופא יזכו גם לעבוד העבודה דהיינו עבודת הקרבנות כשיבנה עליו בית המקדש. ועפ"י מיישב שם ג"כ מאמר הכתוב (דברים כ"ו) ויביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת, ופירש"י אל המקום הזה, זה בית המקדש, ויתן לנו את הארץ הזאת, זה ארץ ישראל, ולכאורה איפכא הול"ל דבתחילה נכנסו בני"ל לארץ ישראל ואח"כ ניתן להם בית המקדש, אמנם עפ"י האמור שהר המורי' נעקר ובא למדבר וניתן עליו התורה, נמצא שכבר היו על מקום המקדש טרם שנכנסו לארץ ישראל. וזהו שאמרו במדרש אשא עיני אל ההרים למאלפני ולמעבדני, דכשפגע במקום ההוא דהיינו הר המורי', אמר אשא עיני אל ההרים, כי אעפ"י שלא פגע אלא בהר אחר, אמר הרים בלשון רבים, כי ראה שם ב' הרים, הר סיני, והר המורי', ולכן שפיר אמר, למאלפני, נגד מה שניתנה התורה עליו דהיינו הר סיני, ולמעבדני, נגד הר המורי' המיוחד לעבודה, עכת"ד יעו"י ש מה שהאריך עוד בזה לפרש כמה פסוקים ומאמרי חז"ל.

ועפ"י דבריו נוכל להבין המשך דברי המדרש שאמר יעקב מאין יבא עזרי אלא עזרי מעם ד' עושה שמים וארץ, דהנה במס' פסחים (ס"ח ע"ב) א"ר אלעזר אילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנא' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתני, וכן אמרו חכמז"ל (מגילה ל"א ע"ב) אילמלא המעמדות לא נתקיימו שמים וארץ, נמצא שבזכות התורה והקרבנות נתקיימו שמים וארץ, ולכן כשראה יעקב כאן ב' ההרים הללו שרומזים על תורה וקרבנות, אמר עזרי מעם ד' עושה שמים וארץ, שבזכותם יתקיימו שמים וארץ.

ועפ"י יובן הפסוק הנ"ל, ויאמר אכן יש ד' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, דזה ידע מכבר שמקום הזה יש בו השראת השכינה שהרי מטעם זה רצה לחזור לשם מחרן כדי להתפלל במקום שהתפללו בו אבותיו, עכ"ז הי' נעלם מאתו מעלה יתירה שיש במקום הזה, ששם יקבלו בני"י את התורה, וענין זה לא נתגלה לו עד עתה, ולכן אמר, אכן יש ד' במקום הזה, זה ידעתי מכבר, אבל „אנכי" לא ידעתי, כלו"ד רבר זה שגם העשרת הדברות שמתחילין בתיבת „אנכי" יקבלו בני"י במקום הזה, זה לא ידעתי. ומיושבים הדקדוקים הישב.

ובענין זה יובן כוונת דברי חכמינו ז"ל (חולין צ"א ע"ב) עה"פ והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, עולים ומסתכלין בדיוקנו של מעלה ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה, ופירש"י בדיוקנו של מעלה, פרצוף אדם שבארבע חיות ברמות יעקב. ולכאורה דברי רז"ל צריכין ביאור, וכי הדיוקן שלמעלה הוא צורה גשמית שיוכל להתרמות לדיוקן של מטה. אמנם יתבאר דמבואר בס' מגלה עמוקות על הא דאמרו חכמז"ל נטל הקב"ה דיוקנו של יעקב ונתן את התורה לישראל, דתיבת יעקב"ב רומז על עשרת הדברות שניתנו בסיני, אות י' נגד י' דברות, וקע"ב נגד קע"ב תיבות שבעשרת הדברות. נמצא דדיוקנו של יעקב"ב החקוק בכסא הכבוד הוא אור קדושת התורה, וזהו שאמרו, שהמלאכים הסתכלו תחלה בדיוקן של מעלה, ואח"כ ירדו והסתכלו בדיוקן של מטה, וראו כי יעקב שהוא עמוד התורה שוכב על מקום הר סיני ששם יקבלו בניו עשרת הדברות כאמור לעיל, תיכף נתקנאו בו, ע"ד אוז"ל (שבת פ"ח ע"ב) עה"פ מה אנוש כי תזכרנו, ולכן רצו לסכוני, מיד והנה ד' נצב עליו.

זמן תשלומי דמי החתימה, הוא בתחלת השנה ולא בסופה!

וכל המוסיף יוסיפו לו מן השמים שפע ברכה והצלחה וכט"ס.

דרוש לחנוכה

מהגאון מוה"ר דוד אופנהיים זצ"ל אבד"ק פראג⁽¹⁾

במס' שבת דף כ"א ע"ב דרש ר' תנחום נר של חנוכה שהניח למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי ואמר ר' כהנא דרש ר' תנחום מאי דכתיב והבור ריק אין בו מים ממשמע שנא' והבור ריק אינו יודע שאין בו מים אלא מה ת"ל אין בו מים מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו עכ"ל. הנה כבר צווחו בי' קמאי דקמאי להעמיד הדת על תילה תל המתלקט במלקט, ורהיטנא רהיט ואזיל, ועינא משייפא לחבר אל האהל אחד, איך תליא תניא בדתניא שני דברים הללו. ליישב את כל זה בס"ד נלע"ד ליישב בחקדים, הנה מצינו בסוכה דיעות חלוקות למה היא פסולה למעלה מעשרים, עיין בריש מס' סוכה אמר רבה דכתיב למען ידעו דורותיכם כי בסוכת הושבתי את בני ישראל עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה למעלה מכ' אמה אין אדם יודע שהוא דר בסוכה משום דלא שלטא בי' עינא, ור' זירא אמר מהכא וסוכה תהי' לצל יומם מחורב, עד כ' אמה אדם יושב בצל סוכה למעלה מכ' אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות וכו', ורבא אמר מהכא בסוכת תשבו שבעת ימים אמרה תורה כל שבעת ימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי עד כ' אמה אדם עושה דירתו דירת עראי למעלה מכ' אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע עכ"ל.

אמור מעתה, לדעת רבה איכא לדמוי חנוכה לסוכה כמו שסוכה פסולה משום דלא שלטא בי' עינא ה"נ איכא למימר בחנוכה אי הוי למעלה מכ' לא שלטא בי' עינא וליכא פרסומא ניסא על כן פסולה, אמנם לדעת רבא דסובר הטעם למעלה מכ' דפסולה משום דבעינן דירת עראי, לפ"ז בנר חנוכה למעלה מכ' אמה כשירה דאפשר לומר דשולט העין יותר מעשרים אמה.

והנה במאי קמפלגי, י"ל שהמה מחולקים אי הוה ז' ענני כבוד או רק חמשה, דמצינו דיעות חלוקות, ח"א שהיו ד' על ארבע רוחות וא' מלמטה וא' מלמעלה וא' לפנים, וח"א שהיו רק ד' על ארבע רוחות וא' לפניו. הנה רבה הוא מסכים כמ"ד שהיו ז' ענני כבוד, על כן סוכה למעלה מעשרים אמה פסולה דלא שלטא בי' עינא בסכך שהוא כנגד הענן שהיו למעלה מראשיתן של ישראל, משא"כ לפי דברי רבא דמפורש הטעם עד כ' אמה אדם עושה דירתו דירת עראי למעלה מכ' אמה אדם עושה דירתו קבע וכו', הוא סובר שהיו חמשה עננים. ודבר זה, אי היו חמשה עננים או ז' עננים, תליא בזה אי המה חמשה חומשי תורה או ז' חומשין, דזה לעומת זה עשה אלקים, והנה מאן מכריע אי המה ז' חומשין או ה' חומשין, נראה דתליא בהא, אי האבות היו מקיימי התורה קודם שניתנה, כי למ"ד שהיו ז' חומשין י"ל שהוא כנגד הז' אבות, שאברהם התחיל לקבל התורה והוא קיים

(1) הועתק מכת"י ירושלים (מספר 730).

תחלה מצות הברית, ומאברהם עד משה המה ז' דורות, אברהם, יצחק, יעקב, לוי, קהת, עמרם, משה, ונגד כל א' הוא חומש א', וספר אלה דברים הוא חומש השביעי, הוא נגד משה, משא"כ אי נימא שהמה רק חמשה חומשים.

אמור מעתה, לדעת שהיו מקיימי התורה עד שלא ניתנה, א"כ חל עלינו חובת ביאור הקרא והבור רק אין בו מים, דזולת זה יש לפרש כמו שמפרש המדרש בפ' וישב, נתרקן בורו של יעקב, ומפרש היפ"ת שהיו עושין השבטים נגד דין תורה דאין מים אלא תורה יע"ש, וא"כ הא בהא תליא, ר' תנחום שאמר הדין נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי, א"כ ע"כ הטעם דלא שלטא בי' עינא כדעת רבה, לפ"ז מוכח שהיו ז' ענני כבוד, כי התורה נחלק לז' חומשין, כי באמת האבות קיימו התורה עד שלא ניתנה, לפ"ז ה' חובת גברא לפרש מאי דכתיב והבור רק אין בו מים, הלא אי אפשר לפרש כדעת המדרש דנתרקן בורו של יעקב דהלא קיימו אבות התורה, ומיישב רבי תנחום פרושו דקרא הוא מים אין בו הא נחשים ועקרבים יש בו.

דהנה מצינו שיהודא ה' אומר מה בצע כי נהרג את אחינו שלא ה' רוצה לידון אותו בסייף שהוא הרג, וכבוד לא ה' מים שהוא נגד חנק, ובאמת מצינו סתם מיתה האמורה לבני נח סייף, ויש דיעות שסוברין שהוא בחנק, והמה לא רצו לדון אותו בדין בני נח, וה' רוצין לידון אותו בדין החמור שהוא שריפה וסקילה כי ה' משליכין אותו לבור שהוא במקום סקילה, וה' שם נחשים ועקרבים שהוא במקום שריפה כראיתא במס' כתובות פ' אלו נערות דין ארבע מיתות לא בטלו וכו', וצ"ע למה ועל מה ראה לידון אותו בעונש זה כי וודאי אלו ה' רוצים לידון אותו בדין בני נח ה' מקום ליישב כי המה ה' סוברים שיוסף חייב מפני שהעיד לפני אביהן על שהמה נותנין עיניהן בכנות הארץ וקי"ל בסנהדרין פ' ד' מיתות (דף נ"ו) בן נח נהרג בעד א' וקרוב ובלא התראה וכו' יע"ש, ויוסף ה' מעיד בפני אביו עליהן שנותנין עיניהן בכנות הארץ וב"נ חייב הבא על שפחה שייחד לעבדו כי מיוחדת יש להן שקורין רביתא דפלניא, וא"כ ה' דיניהן כדין הבא על א"א שהוא בחנק או בסתם מיתה האמורה לבני נח שהוא בסייף, והמה חשבו ששקר ענה בם ודינו כעד זומם ויחשבו בלבם לעשות כאשר זמם לעשות.

אמנם דבר זה א"א לומר, שהרי לא רצו לידון אותו בדין ב"נ, אמור מעתה מהו והבור רק כו', א"א לומר נתרקן בורו של יעקב שלא עשו כדין תורה כי דנו אותו בדין בני נח, הלא דבר זה א"א לאומרו, שהרי אמרו מה בצע כי נהרג את אחינו, אע"כ גם מים לא ה' כבוד, וצ"ל שמש"ה ה' רוצים לידון אותו בדין שריפה או סקילה שהי' חושבין בלבם שיוסף ה' מדבר לשון הרע עליהן, כי מי שמעיד יחיד הוי לשון הרע כראיתא במס' מכות טובי' חטא וזיגוד מנגיד, וקי"ל כל המספר לשון הרע ראוי להכישו נחש ואף גם ראוי לסקלו באבנים, ותלמוד ערוך שבידינו במס' מכות, על כן היו רוצים לדון אותו בדין ישראל, וה' הציל אותו מידם כי נקי ה' אותו צדיק וחישב לטובה.

תוקף על פשר שנעשה בין שני ח"ק

מהנה"ק בעל קדושת לוי זצ"ל¹⁾

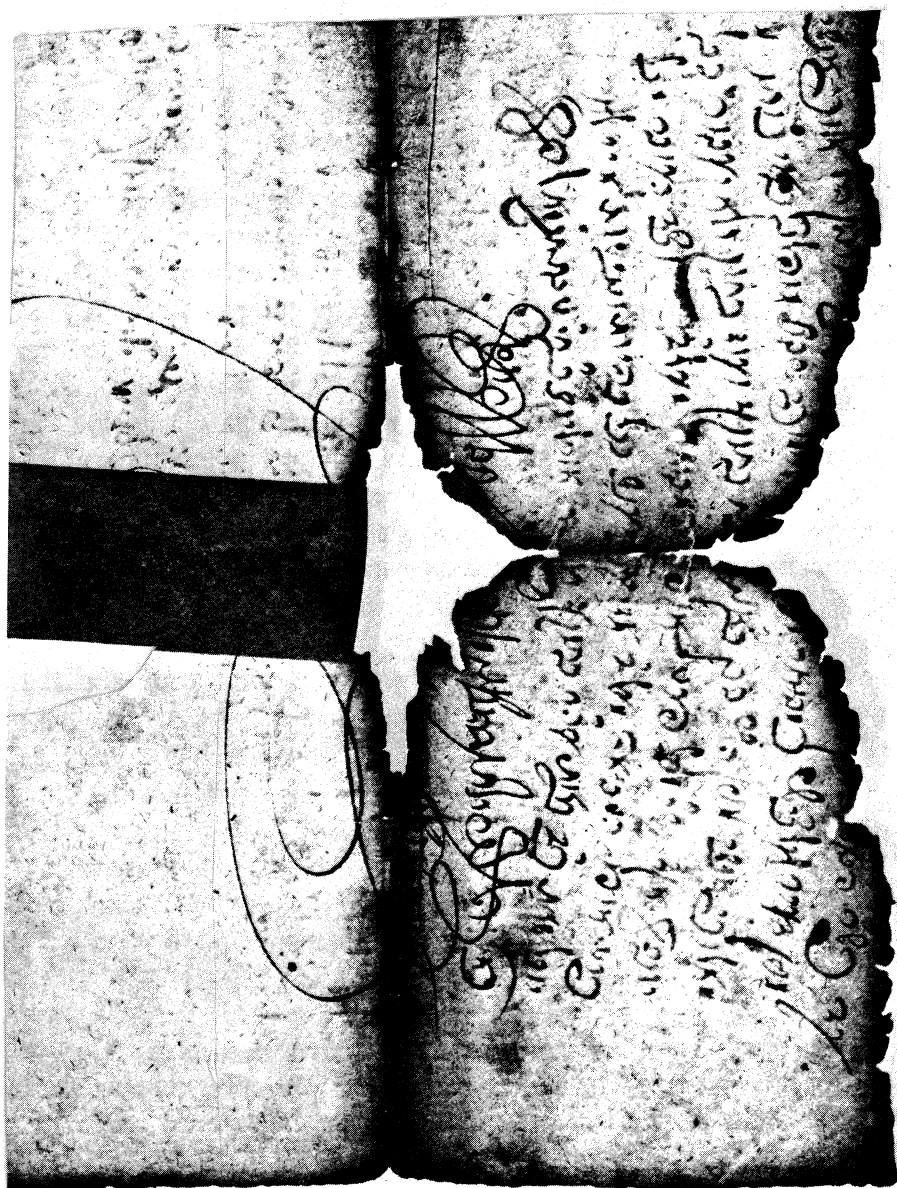
ע"ד פשר הנעשה בין . . . [פעטרי]קאב ובין הח' אלופי אנשי מנין דעיר לעלציץ כמבואר מעל"ד²⁾ . . . אלופי רבנים מופלגים באי כוחו מאלופי אנשי מנין הנ"ל, בכך באנו אנחנו בתוקף ועזו בחוק ולא יעבור בכל יוגרע אף קש"י [=קוצו של יו"ד] מכל פרטי אופני' המבואר מעל"ד. וצד העובר מכל פרטי אופני' המבואר מעל"ד, אזי ענוש יענש בכל כפיות ונגישות אשר לא יוכל שאת. כ"ד באתי עה"ח בתוקף וע[וז] אור ליום ב' ח"י טבת תקמ"א לפ"ק.

נא' הק' לוי יצחק בהגאון מוהרר" [מ זצ"ל] חבק"ק פינסק.
נא' יהודה באמ"ו [אברהם] . . .

(1) גוף הכת"י עם חתי"ק הגה"ק בעל קדושת לוי זצ"ל, הגיע אלינו מגנזי ידידנו הדגול הרבני החסיד הנכבד הנגיד המפורסם מו"ה שאול הוּסְטֶערֶר נ"י מאנשווערפען. ברכות התורה יחולו על ראשו. — פאקסימיליא בעמוד הבא.
(2) נעתיק פה דברי הפשר המבואר מעל"ד:

הן היום נגשו לפנינו הח"ק ה"ה האלוף התורני (הרבני מוהר"ר) ארי' ליב ב"מ משה סג"ל וחתנו ה"ה התורני הרבני מוהר"ר אליהו ב"מ יהודא ליב, והראו לפנינו הח"ק שטר כח שיש בידם מאנשי כפרים השייכים למנין לעלציץ ולנהר אובראט בנידון שיתפשרו עמנו ח"ק בנידון בית עלמין של מקאריץ שהיו שייכים לבית עלמין הנ"ל כפי הכתבים שיש ת"י מגאוני ורבני ארץ. וכהיום התפשרנו עם כל המנין הנ"ל בנידון שיהי' קצבה לכל, דהיינו אם ימות ח"ו איש או אשה אם יהי' (עמיד) [אמיד] אזי יתן לח"ק שלנו שלשה ארומים ואם לא יהי' (עמיד) [אמיד] אזי יתן שלשה רוביל לבד הוצאות מה שצריך, [גם] באם שיהי' קילקול הדרך מחמת הנהר ש[לא יוכלו] לבא לקהילתנו אזי רשאים לקבור על בית עלמין [אשר בק"ק לעלציץ] כפי הנהוג יתן . . . אזי בר מינן שימות . . . ממנינם אזי מוכרחים . . . בית עלמין שלנו וגם מקטן פחות משני שנים מגיע חצי רוביל לבד הוצאות [ומבין] שני שנים עד עשר שנים מגיע א' רוביל לבד הוצאות. כ"ז נעשה באסיפת כל הח"ק דק"ק פעטריקאב, ונתרצו ברצוי גמור ע"ז, ולראי' באנו עה"ח היום יום ה' י"ד ימים לחודש טבת שנת תקמ"א לפ"ק.

נא' יהושע בא"א כמהור"ר יעקב זצלהז"ל	נא' . . . ש"ץ . . .
ונא' נח בן לא"א כהר"ר אלי' מייזילש זצ"ל	ונא' יצחק ב"ר . . .
ונא' שלמה בהר"ר יחזקאל נ"י	ונא' מאיר בן משה . . .
ונא' אברהם ב"ר יהודא ליב מייזילש זצ"ל	נאום משה אלי' כהר"ר . . .
ונא' שלמה כמ"ה מאיר	
ונא' יהודה ליב . . .	

פאקסימיליא מחתי"ק הגה"ק בעל קדושת לוי זצ"ל.

בדין אשה שנסתפקה בברכת המזון, ובענין ח"ש באיסור הנאה

מהגאון מוה"ר אליעזר ליפמאן הלוי זצ"ל אבד"ק צילץ⁽¹⁾

נשאלתי, אם אשה מסופקת אם ברכה ברכת המזון, אם צריכה לחזור ולברך, דלפי מה דפסקינן בש"ע סי' קפ"ד באיש דצריך לברך דבה"מ דאורייתא, אבל באשה לפי מה דמבעי' בברכות דף כ' ע"ב אם אשה מחויבת בה"מ דאורייתא או דרבנן ולא איפשטא, וכן פסקינן בס"י קפ"ו ס"א, ובבאר היטב סי' קפ"ד סק"ז מביא לעיין ע"ז בתשו' שער אפרים, ואין בידי ס' הנ"ל.

ונ"ל לפסוק דצריכה לברך, דכיון דפסקינן ספק אם בירך ברכת המזון חייב לברך, דכיון דהוא מדאורייתא ובספק שאר ברכות להקל דשאר ברכות כולה מדרבנן ולכך אין צריך לחזור ולברך דהם אמרו והם אמרו, דבוודאי תקנו ברכה, אבל בספק משום ברכה לבטלה בלאו דלא תשא לא תקנו כלל ברכה בספק, משא"כ בספק בה"מ באשה, כיון דספיקא אם היא חייבת מדאורייתא אין כח ביד חכמים לפוטרה מספק כמו באיש אם ספק אם בירך בה"מ, ולא שייך ס"ס כמובן מכמה טעמים. ועיי' בבאר הגולה י"ד סי' רס"ה סק"ח.

ונ"ל קצת הוכחה לזה דחייבת, דלכאורה יל"ד שם בגמ' דף כ' ע"ב הנ"ל, דאמר דנ"מ אם חייבת מדאורייתא או דרבנן להוציא אחרים ידי חובתן, למה לא אמר נ"מ בפשיטות, דאם היא חייבת מדאורייתא, בספק אם ברכה חייבת לברך כמו באיש, ואם היא מדרבנן, פטורה כמו שאר ברכות בספק אם בירך, אבל אי אמרינן כנ"ל, י"ל דגמ' דאמר נ"מ אף אם קיימא בספיקא אם היא דאורייתא או דרבנן אינה יכולה להוציא אחרים, משא"כ בספק אם ברכה בה"מ אם היא בספיקא אם חייבת מדאורייתא או דרבנן צריכה לברך שנית, מסברת הנ"ל, לכך קאמר נ"מ דהיא אף אליבא דאמת דקיימא בספיקא, אבל אי אמרינן דפטורה מלברך א"כ קושייתי הנ"ל במקומה עומדת דלימא נ"מ כנ"ל, כנלענ"ד.

* * *

מה שנשאלתי להקשות בשם הגאון המפורסם מו"ה יחזקאל נר"ו אב"ד דק' פראג⁽²⁾, דיש להסתפק בכל איסורי הנאה שיעורא דידהו בכמה, דוודאי שיעור

(1) נולד בליסא לאביו מוה"ר שמשון. נשא אשה בתו של הגאון מוה"ר צבי הירש אבד"ק אה"ו זצ"ל מח"ס שו"ת תפארת צבי. שימש כאב"ד בק"ק צילץ. חותנו הגאון הביא חידו"ת ממנו בשו"ת תפארת צבי חאו"ח סי' ז', ושם בחו"ד סי' ס"ח ואהע"ז סי' י' יש תשובות אליו. גם יש תשובה אליו, בשו"ת בגדי כהונה חחו"מ סי' ג', ובשו"ת רעק"א סי' ע"ח. חיבר ספר משנת ר' אליעזר, ועוד חיבורים, ולא נדפסו. — חידו"ת הללו הועתקו מכת"י מעתיק א' שהעתיקו מכת"י ק.

(2) הוא הגאון בעל נוב"י וצל"ח, ואסתפקתא זו הובא בספרו צל"ח עמ"ס פסחים דף כ"ב ע"ב ד"ה והרי, יעווי"ש.

אכילה דידהו הוי בכזית, והראי' מחמץ בפסח דהוי אסור בהנאה ואפ"ה בכזית, אבל הנאה דידהו בכמה, אם נימא דהוי נמי בכזית או לא, וודאי לשיטת הרמב"ם דאין לוקין על הנאה ליכא ספיקא כלל דהרי קיי"ל כר"י דחצי שיעור אסור מן התורה, אבל לשאר הפוסקים דס"ל דלוקין על הנאה אם נימא דדוקא אכילה בכזית אבל הנאה הרי הוא בכל דהו נהנה או לא, והנה אם נימא דחצי שיעור מותר בהנאה א"כ מה פריך הש"ס בפסחים (כ"ב ע"ב) על ר' אבוהו דס"ל כל מקום שנאמר לא יאכל אחד איסור אכילה ואחר איסור הנאה במשמע מהא דתנן לא יושיט אדם אבר מן החי לבני נח טעמא דלפני עור הא לאו הכי מותר הרי נהנה. ומאי מקשה הש"ס דלמא ס"ל כר"ל דח"ש מותר מן התורה וא"כ מותר נמי בהנאה, ולפ"מ דפסק הרמב"ם בהל' מלכים דשיעורין לישראל נאמרו ולא לבני נח, א"כ דלמא מייירי הבריייתא באבר מן החי חצי שיעור ולישראל מותר משום הנאה דחצי שיעור מותר מן התורה ואף בהנאה, ולנכרי אסור חצי שיעור, ומאי מקשה הש"ס וצ"ע, ע"כ.

ונ"ל ליישב בפשיטות עפ"מ ש"המל"מ פ"א מהל' חמץ בשם הרא"ם דטעמא דר"י דחצי שיעור אסור מן התורה דסתם אכילה בכל מקום הוא בכ"ש רק הלכה למשה מסיני דאין חיוב מלקות וקרבן רק בכזית, ור"ל דס"ל ח"ש מותר מן התורה ס"ל דסתם אכילה דווקא בכזית ולית לי' הלמ"מ, ע"ש. וא"כ טעמא דהרמב"ם בהל' מלכים דאין שיעורין לב"נ משום דפסקין כר"י דח"ש אסור מן התורה דסתם אכילה בכ"ש ולב"נ ליכא הלמ"מ וחייבין בכ"ש כסתם אכילה בכ"ש, וכ"ה בס' גינת וורדים כלל מ"ה ובפלתי סי' ס"ב ס"ג ע"ש, א"כ לר"ל דס"ל דח"ש מותר מן התורה דסתם אכילה בכזית, ע"כ צ"ל דגם בב"נ אינו חייב אלא בכזית, א"כ מקשה הגמ' שפיר דאף אם ר' אבוהו ס"ל כר"ל דח"ש מותר א"כ לשיטתו גם לב"נ מותר ח"ש וליכא לפני עור בח"ש ולק"מ קושיא הנ"ל.

בד"א נ"ל ליישב להרמב"ם לשיטתו עפ"מ דפסק הרמב"ם שם פ"א הל' ו' מחמץ, האוכל חמץ בפסח כל שהוא ה"ז אסור מ"ה שנאמר לא יאכל כו', והקשה הכ"מ האיד מוכח כ"ש מלא יאכל אדרבא אין אכילה פחות מכזית, ותי' בס' מעשה רקח עפ"מ ש"הרמב"ם ברפ"א דאיסור הנאה ילפינן בחמץ מלא יאכל, ומזה מוכח דאכילה אפי' כ"ש אסור כיון דמרכינן אפי' הנאה דלית כגופא שום אכילה ואינו אלא משום דכשמכרו לוקח בדמיו שום דבר אכילה, ובהנאה לית בי' שיעור כלל דלא מצינו שיעור בהנאה, ורכינו כ' בהל' שביטות עשור דהסך אפי' כ"ש, א"כ (איפה) [א"ש] כיון דבלא יאכל נכלל בו הנאה מינה דאכילה אפי' כ"ש אסור דלא יהי' בו שום היתר אכילה, ע"ש מה שתי' בזה עור. נמצא להרמב"ם לשיטתו כל היכי דאסור בהנאה אסור ג"כ חצי שיעור אף לר"ל, וא"כ מקשה הגמ' שפיר דבה"א דאמ"ה אסור בהנאה א"כ גם ח"ש אסור גם לר"ל, ומק' הגמ' שפיר באותו ה"א.

במס' כתובות דף י"א ע"ב

מהגאון מוה"ר שמעון סופר זצ"ל אבר"ק קראקא¹

בעזה"י. כתובות דף י"א ע"א.

אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד, ומקשה מאי קמ"ל דזכין לאדם שלא בפניו הא כבר תנינא זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם אלא בפניו, ומתריך דסד"א חוב הוא לו דבהפקירא ניהא לי' קמ"ל ה"מ גדול אבל קטן זכות הוא לו, ושוב מקשה הש"ס לימא מסייע לי' ממתני' הגיורת והשבוי, ומשני לי' בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו, ועלה קאמר רב יוסף הגדילי יכולים למחות. והקשה בתוס' הא זכי' מטעם שליחות ואין זכי' לקטן, וגם אין שליחות לנכרי, ותירצו דאח"כ לא הוה אלא גר מדרבנן משום דרבנן תקנו זכי' לקטן משום דאתי לכלל שליחות הגם דאין זכי' לנכרי מ"מ לזה יש זכי' משום דאתי לכלל שליחות, ועוד דגירותו וזכיתו באים כאחד, ושוב מסיק התוס' דמשכחת גר קטן מן התורה במעוברת שנתגיירה.

ויש לעיין בענין זה לשיטת הסוברים דנכרי לנכרי נעשה שליח, א"כ בגר שנתגייר ובניו ובנותיו עמו הרי הגדול זוכה לבניו הקטנים דנכרי לנכרי נעשה שליחו, אלא שזה אפשר לומר דא"א לצמצם שיטבלו הוא ובניו בבת אחת, ואם יטבול הגדול קודם הרי הוא כבר נעשה ישראל, ואם נעשה ישראל שוב לא יוכל להיות שליח לנכרי. לפ"ז יש לומר במעוברת שנתגיירה, הגם (דאין?) עובר ירך אמו, מ"מ נעשית היא שליח לכתה לזכות בעדה דזוכית לעצמה ולכתה בבת אחת, ואפשר גם בגר שנתגיירו בניו עמו שייך לומר (הכא) [הכין] דטובל עצמו ובנו בב"א, אלא דא"כ לאו דוקא בניו ובנותיו, אלא אפי' שום גוי גדול שנתגייר יוכל לגייר קטן עמו ולזכות בעדו.

אמנם לזה יש לומר, דלכאורה יש לומר דהוה תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, ותופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה, ואמרו חז"ל קשים גרים לישראל כספחת עיין מס' יבמות ק"ט ע"ב²). אמנם הנלע"ד הוא דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה, היינו דוקא היכא דאינו מגיע מזה טובה לעצמו אבל באיש שתופס חוב בעד אשתו, נ"ל דקנתה, דעיקר הסברה הוא לאו כל כמינך לזכות לאחר ולחוב לאחר, משא"כ כשמגיע הנאה לעצמו, הוה כאלו תופס לעצמו, והנה בודאי בגר הבא להתגייר נח לו שיהיו בניו עמו תחת כנפי השכינה, ושפיר זכה.

(1) ראה אורותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ו' עמוד י"ח. — ד"ז הועתק מגוף כתי"ק והגיע אלינו מאת נכדו ידידנו הרבני הנכבד הרגול והמרומם מו"ה שמעון קארניטצער נ"י. טוב עין הוא יבורך.

(2) עיין כר"ש שנה ה' קונט' ב' עמוד כ"ב בחידושי הג"ר יוסף נחמי' קארניטצער ז"ל אבר"ק קראקא, שרמו על נקודה זו, בשם זקנו זצ"ל.

והנה הא דאמר ר' יוסף הגדילו יכולין למחות, נלע"ד דהיינו טעמא דהב"ד הוה תופס לב"ח גמור, אלא שהתוס' שם הקשו והא מצאנו דנענש יעקב אבינו ע"ה על שלא קיבל תמנע, ומצאנו הלל קבל גרים, ותי' שיודע הי' שיהיו גרי צדק ולא יהיו קשים לישראל. ומעתה אומר אני, אם הגדיל ומיחה הרי קמן שאינו רוצה לישא עול תורה והרי הוא חוב גמור וספחת, ע"כ באמת לא זכו. אמנם כל זה בב"ד, משא"כ בנתניירו אבותיו עמו הרי כבר אמרנו שלהם לא שייך דינא דתופס לבע"ח, ע"כ אפילו הגדילו אינם יכולים למחות.

וזה הוא נלע"ד טעמא דהפוסקים דס"ל דהא דרב יוסף לא קאי אלא אדינא דרב הונא, אבל בבאו אבותיו עמו אינם יכולים למחות. עיין בשיטה מקובצת, ובתשובת חת"ס סופר לאמא"ו מאוה"ג מהרמ"ס זצ"ל שהעלה כן לדינא.

בענין השגת גבול, וגט ע"י שליח

מהגאון מוה"ר אברהם יצחק גליק זצ"ל אבר"ק טאלטשאווא⁽¹⁾

בעזה"י אור ליום ד' תצא תרס"ב טאלטשווא יע"א.

שוכ"ט וכוח"ט לך אהו' חתני י"נ הגאון המושלם אוצר בלום וכו'
כק"ש מו"ה יחזקאל בנעט נ"י⁽²⁾ ע"ז בתי היקרה הרבנית תי'
עמוש"א עכב"ח שי' כ"א עמוש"א.

מכתבך היקר היגעני יום העבר לעת ערב ואמהר להשיבך להניח דעתך אשר נפלות בעיניך על אשר הסכמתי אודות הקמת פאבריק חדשה לזעלכווארען⁽³⁾ בעיר ה"ש שיש בזה השגת גבול, ותמיהא היא לפניך כמ"ש במכתבך, ע"כ הט אונק ושמע אהובי, הן נפשי יודעת מאור וכן נודע לכל מתחיל שאם יעלה בלב איש להכין לעצמו עוד פאבריק כזאת אין בזה השגת גבול כמו שאם יש בנמצא חנות א' ובא איש אחר ויפתח ג"כ חנות אין להאשימו משום השגת גבול, אבל בענין שלפנינו הוא ענין אחר, כי אני תל"ת סופר ומונה המילים במכתבי ובאתי רק לקיים דברי הגאב"ד משעשטאוויץ נ"י אשר שלח אלי הרב מבעלעניעש שכ' שהוא בקי היטב בטוב הפאבריק של ר"א פאללאק ושותפו שעתה רוצים לקפח

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' י' עמוד ט"ו. — ד"ז הועתק מכת"ק והניע אלינו מאת נכדו ידידנו האברך היקר החשוב והנעלה בנש"ק מו"ה יהושע צבי הלוי יונגרייז נ"י. תשח"ח לו.

(2) הוא הגאב"ד דק"ק וואראהל.

(3) הוא מה שקורין בלשונינו „וואורשט“.

פרנסתם ליטול מהם בשר הכשר כמ"ש שם באורך, וכן כ' הרב מבעלעניעש, ותוכן דבריו שרוצים ליקח להפאבריק החדשה כל הבשר הכשר המצוי אצל טבחי גוים דשם וממילא לא ישאר להפאבריק הישנה הקדומה המוחזקת בזה מאז ומקדם שום בשר המסוגל למלאכתה או שתהי' מוכרכת לקנות הבשר עכ"פ בשער גבוה שא"י לעמוד בו, עכ"ד קרוב ללשונו. וע"ז כתבתי שאם כן הוא כאשר ערכו ותארו לפני, גם אני מסכים שהוא השנת גבול ולא יעשה כן בישראל לקפח פרנסת חבירו, וכן הסכים לזה הגאב"ד מבאניהאד נ"י והוא נרפס כבר בעלה העברית כאשר נשלח לי לוטה תוך האגרת, וכפי מ"ש הרב הנ"ל כבר הסכימו לזה עוד רבנים אחרים, ומעתה אני בתומי הלכתי בעזה"י להציל עשוקים מעושקם, ואם הרבנים הנ"ל הפיחו עליהם כזבים אשר רחוק מלהאמין שחזקה גדולה שלא יוציאו מידם דבר שא"מ אבל לו יהא כן אני מבחוץ כי אני רק מלאתי דבריהם, ובהת[רועע] היסוד וכו'. ומעתה ידי מסולקת מכ"ז, ולדעתי אם ירצו להעמיד פאבריק חדשה ולהסיר מעליהם עקשות פה ולזות שפתים יושיבו ב"ד של רבנים ת"ח י"א ע"ז משני הצדדים וישמעו מענותיהם ואז יוציאו לאור משפטם עפ"י ד"ת, זה דרך הסלול והנכון, ותו ל"מ.

ומ"ש אם נכון לשלוח גם שע"י שליח תחילה על הפאסט וכו' או שיסע השליח בעצמו עם הגט למקום האשה, הנה ודאי פשוט לעשות השליחות רק עה"ד שיסע השליח בעצמו עם הגט והוא יהי' איש י"א וזריו ובר דעת נכונה ולהבינו היטב איך ישמור הגט מכל לחלוחית מים או זיעה או שאר קלקולים, כי מלבד שכן הנוסח שלא יוציאנו מידו, יש לחוש עוד שע"י השליחות הבי דואר יהי' בו קלקול קטן או גדול באותיות באופן שהרכ המסדר לא ירגיש בו כלל, ועוד חששות אחרות, ולכן לא נכון לעשות כן רק שהשליח יעשה שליחותו מתחילה וע"ס באזהרה יתירה, ואני מעולם נמנעתי לסדר גם ע"י שליח למקום אחר הגם שהבטיחו לי שכר טוב וגדול בעמלי.

חיו בטוב ונעימים כעתירת חמיך ואביך,

אברהם יצחק גליק

טהיירע קינרער לעבען עמ"ש. גרוססע הערצליך. רייצה גליק

אזהרה חמורה

הננו אוסרים ככל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

מכתב מהגאון בעל חות יאיר זצ"ל¹ אל הגאון מוה"ר דוד אופנהיים זצ"ל

שיר המעלות לדוד, הקטן בשנים וגדול בתורה בעושר וכבוד, המפואר בכמה מעלות חננו אלקים זכר טוב זכור, לעיוני ולאוקמי גרסא גרסתו שמורה נצח ואין דבר אבוד, דעתו ברעת תורה ודעת נוטה בשיעורין ומחיצין גוד ולבוד, ה"ה מחותני האלוף בחור מעם, מקל נועם, החרף ובקי כהר"ר דוד איש אופנהיים יצ"ו.

הנה אף כי זה ימים רבים של צער נקיטנא בדעתאי עלווי' במחילה מכבודו זאת היא נפלאה בעיני אשר מיום פרידתו ויציאתו מבית אביו מהכא להתם לא ביקש פני לעוררני בקול דוד"י דופק בשאלת חכם ומבין מדעתו בדבר תורניי כיד ה' הטובה עליו, ואף כי על שלחן המלך לחם אבירים ובישרא שמינה אוכל לשובע אין מחסור קילורין שלו דבר, מ"מ לפעמים כי יהי' לאיש ברבורים אבוסים וראשי פסיונין די והותר יאמר מי יאכילנו בשר, ואף אם יהי' לו יין ישן ומיושן כמטר השמים יתאו ויאמר מי ישקני מים, הלא נפשו יודעת מאד הן בהיותו פה עמדי תמיד אשתעשע בחכמתו ועיונו מדי דברי בו, ועתה אשר נעשה איל מנגח, ודודאיו נתנו ריח, אלקים ואנשים משמח, מה זו שתיקה מפשטיא דאורייתא דטבין בביתא, ובלוייתו, ואם אמר יאמר כך נהגו גבן וכו', אענינו, זה מנהג הפוך, ואדרבה לא מר זעירא ולא אנא רבה, לכן אמרתי אם איהו שתקו אנן מי שתקינן, ואהבה רבה גילגלה השורה ושורתיים בשומעי כי למז"ט בא בקישורים עם בת גילו בת אחד מגדולי הדור המופלגים ביחוס² קושר ויושר וגם הכתולה כל"ה הקרנ"א אשר לריוחא מישתעבר אין על עפר משלה גר גדי וסינוק לא, יהא רעוא שזיווגו דמר יעלה יפה יאריך ימים יראה זרע וחפץ ה' זאת התורה בידו יצליח, ועלי לוח, אקטוף משיח, כמה שהקשיתי בענין חנוכה במ"ש ריב"ל בפ' כמה מדליקין נשים חייבות בנ"ח שאף הם היו באותו נס, ומשמע הא לאו הכי פטורים מפני שהוא מ"ע שהזמן גרמא, ותיפוק לי' דחייבים מפני שהוא תיקון חז"ל וכארו"ל שם בגמ' וציוונו והיכן ציוונו מלא תסור וא"כ ה"ל לא תעשה וכל מצות

(1) הגאון מוה"ר יאיר חיים בכרך זצ"ל נולד בשנת שצ"ז בערך לאביו הגאון מוה"ר משה שמשון בכרך מח"ס חוש השני. למד אצל אביו זצ"ל וגם ה' תלמידו של הגאון מוה"ר מענדל בא"ס זצ"ל אבר"ק פפר"מ ונסמך ממנו להוראה. הרכיץ תורה בק"ק קאבלענץ ובק"ק ווירמיישא. נרפס ממנו ספר שו"ת חות יאיר, והשאר אחריו בכתובים כמה חיבורים, וביניהם ס' מקור חיים על שו"ע או"ח שיודפס בקרוב ברצ"ה. נפטר בוורמיישא ביום א' טבת שנת תס"ב לפ"ק.

(2) הוא הקצין מוה"ר אליעזר ליפמן כ"ץ מהנובר.

ל"ת אפילו שהזמן גרמא נשים חייבות כבמשנה שלימה פ"ק דקידושין³), ולכי אמר לי פתח אתה תחילה כחודו של מחט, ואני שלום יעניני, ופתחתי לו כפתחו של אולם ארבעים לבינה ורעת, וכבר אמרתי שבהיותו אמן אצל אומן באר מים חיים נובעת, עם כל כלי יוצר עליו יצלח לב מבין ואוזן שומעת, ואינו צריך לי ולמטלתי שלש על שלש מטלית המנוגעת, כ"ד נפש נענה ונכנעת, אל השערה קולעת, מול פני המגבב ומחבב דברי חכמים כדרבנות ומרדעת, אנכי תולעת, הטרוד יאיר חיים בכרך

זאת חנוכת המזבח אמ"ת לפ"ק.

ותפק לר"ב נפשי ופריסת שלומי ה"ה מחותני הגאון נ"י אב"ד ור"מ כמוה"ר וואלף נר"ו⁴).

(ע"ג הכתב)

פרידבורג

ליד אהובי, איש אשר כנפשי ולבבי,
מחותני התורני הבקי וחרף כחץ
שנון, אחריתו יהי' מנון, הבורר
תלמודו ככתמחוי וקנון, כהר"ר
דוד איש אופנהיים נר"ו ואשוי"ר
ויח"ל
מוזרמישען

-
- (3) עיין עוד בזה בספרו שו"ת חות יאיר סי' י'. — קטע זה מהמכתב הובא בשו"ת נשאל דוד חאו"ח סי' כ"ח, ועיי"ש מש"כ ליישב קו' זו.
- (4) הוא הגאון מוה"ר בנימין וואלף סג"ל עפשטיין זצ"ל אבד"ק פרידבורג.

כוס תנחומין

משתתפין אנו בצערו של ידידנו
הנה"ח מו"ה יעקב גוטוויין נ"י מבני ברק
במות עליו אביו ע"ה
המקום ינחם אותו בתוך שאר אצו"י
ומחה ר' דמעה מעל כל פנים, אמן.

המערכת

מכתב מהגאון מוה"ר אהרן משה טויבש זצ"ל אבד"ק יאס' בעמח"ס קרני ראם

ב"ה. יום א' א' דר"ח אייר תר"ו לפ"ק.

רוח ששון והצלחה, ושמש צדקה ורחה, למעלת כבוד אהו' ידידים, חביבים וצמידים, הרבנים המופלגים הנגידים הגבירים היקרים הנכבדים ספונים וחשובים, יראים ומושלמים, ראשים ויחידים סגולה בק' פאלטשען שו' יהי' כבוד ה' חופף עליהם. ושלו' ככל אשר להם, נצח סלה ועד.

לקול השמועה נרתעתי, הייתי כשוכב בראש חבל, וכמו פולח ובוקע בארץ, נפזרו כל עצמותי ותחתית ארגזי, כי לא האמנתי כי יקרה כן בעיר קטנה אשר יושבי' אנשי בלי שם דלים ושחים, מה גם בעיר גדולה רבת המרכלת, אשר יושבי' יראים ושלמים הולכים בדרכי התורה והיראה גם תופשי זהב וכסף ורוח אלקים בקרבם, כי הוגר אלי ושמעתי אשר הקצבים בקהלתם המה יתהללו להחטיא את העם למגדולם ועד קטנם, ישחיתו אף ירעו לירות כמו אופל, באמרים בדוים מלבם ולהסב לב האדון הספראוויניץ דשם להרעים בקולו על השו"ב מומחים אשר המה שו"ב מאז ומקדם, לאמור כי בשאט נפשם ערום יערימו להטריף בהמות כשרות, ולא ימצא לתת בשר כשר להעם אשר כרגלם, ובכחו גדולות נגד השו"ב כי אם לא יכשירו הבהמות יטה לארץ מנלם ובמקלו על אחורם יכס, ויגיד למו כי הדאקטר אשר בעיר, הוא יבחן הבהמות הבריאות והטובות ועל פיו יצאו הכשרות המצטרך לאנשי העיר, ואין חולה מכם עליהם ואין משים על לב המקרה אשר יקרה, כי כאשר השו"ב נרתעים מפחד הזה, אף כי המה מוחזקים ביראת ה' ומפחדו לא יחתו להכשיר הטריפות, אמנם מחמת המציק אשר יגורו, עשתנותם נבוכו ונקל הדבר כי מאליהם לא יבחנו היטב על בדיקות הריאות ויהי' המכשלה ת"י.

ומאד בעיני יפלא על מעלת כבודם מדוע תשימו יד לפה ולא תשאו חתת לדבר הנוגע לעיקר פנת הדת, הכי מאתם יפלא לשאול את האדון מדוע יצא עתק

(1) נולד בשנת תקמ"ז בלוב לאביו מוה"ר יעקב טויבש. הי' תלמיד של הגאון מוה"ר צבי חריף בעמח"ס טיב גיטין. בשנת תק"פ נתקבל לאבד"ק סניאטין, ומשם נבחר בשנת תר"ב לאבד"ק יאסי. נדפס ממנו שו"ת תועפות ראם, קרני ראם עה"ת, וקרני ראם על חידושי מהרש"א על הש"ס. גם הדפיס איזה קונטרסים קטנים (הריסת משמרת" ויעוד) בענין הריב שהי' לו עם הג"ר יוסף לנדא אבד"ק יאסי בענין מכירת חמץ. — נלב"ע ביום ב' י"א לחודש תמוז שנת תרי"ב לפ"ק ומנ"כ בעיר יאסי.

מכתב זה הועתק מכת"ק המונח בגנזי ידידנו הרבני החסיד הנגיד המפואר מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

מפיו ומדוע נסבה תשלום הטאקסי מבשר, אם לא אשר חוק לישראל לבל יתנאלו במאכלות אסורות, ויאכלו בשר תמותות, ואי' יפצה פיו בדברי הכל כי הראקטר אשר אומנתו להבחין על הבהמות רעות בשר ודקות מראה, והבריאות הטובות, הוא יבדיל בין הבהמה אשר תאכל ואשר לא תאכל, האם לבבו יבין או עמד בדעת קדושים להבחין בין הכשר והטורף. באין ספק כי אם תבחרו דברים עמו, גם הוא ישיב מרעתו, ולא יתערב בזה, כי יגור לו פן יודע הדבר לאזני השרים הרמים, ויהי' לבזו, ואתם מחשים לדבר ואין עונה מכם דברי', אי לזאת הציקתני רוח בטני, ומשפטים אדבר עמכם בתוכחת מגולה מאהבה מסותרת, לא זה הדרך ולא זה העיר אשר שם ה' יקבנו לעיר גדולה, להיות כמו אכזב, באין משים אל לב אל הרעות המתהווה בקרבה, ולכן אחיי ורעיי, שימו [לב]כם עלי' פן תאשמו, ופן תהיו לבזו בעיני השומעים אשר תצלנה אזניו, ותחסמו את העינבים מעבור בתוכם, לבלתי יאשמו במאכלות אסורות, ועליכם המצוה והחובה בהשיגם מכתב זה, לילך להאדון ולהזהירו אשר לא יתערב בכמו אלה ואל ידבר קשות עם השו"ב המומחים, ולהגיד אליו [כי] אך שקר יוציאו הקציבים מלכם על השו"ב הנ"ל כי כל הבהמה הכשרה חלילה להם להתעות יושבי העיר ולהטריפם, כי הם מוזהרים לאסור האיסור ולהכשיר המותר.

גם שמעתי כי הקציבים יתחללו כי בכח האדון הנ"ל יקבלו עליהם שו"ב ממקומות אחרים הקרובים והרחוקים, גם בזה כחשם בפניהם יענה, כי כל ישעם וחפצם להחטיא את אנשי עדתם במאכלות אסורות, ובאין ספק כי השו"ב אשר יראת ה' בלבבם לא יאבו שמוע לבא אל העיר אשר יש שמה שו"ב מומחים קבועים ולא ישחיתו נפשם באיסור השנת גבול, ואם ימצאו שו"ב אשר יאות להם בזאת, הנה רעתם נגד פניהם כי אין פחד אליקים לנגדם, ומי זה יחטיא נפשו לאכול משו"ב מאנשים רעים וחוטאים בנפשותם.

עוד אשוב אתפלא, מדוע תסתרו עין השונתם מהעמיד מקצב השכירות להשו"ב כמאז ומקדם, והשו"ב עשוקים המה מתשלום שכירות המגיע להם, והן חכמה תשכילו כי כאשר לבות השו"ב חרד מאין יביאו טרף ביתם לחם לפי הטף העמוסים עליהם, תקצר מצע שכלם להבין ולהבחין היטב בדיקת סכינים ובדיקת הריאה, ומי יודע אם לא יקרה להם מקרה לא טהור באשר לבם כל עמהם, והרעה ח"ו תיגע לכל יושבי העיר, ולכן עליכם המצוה והחובה להשכיל בזה ולהעמיד מקצב פרנסתם כמאז ומקדם ולא יחסר דבר, אז יהי' לבם מובטח כי לא תאונה להם רעה.

ועד השלשה אני בא, בדבר הנאמנים במקולי, אשר נתפרסם המקרה הרעה אשר קרה בקהלתם בעסק הזה אשר נתערבו כשרות בטרופות והיו לאכול ליושבי העיר, וכאשר לא ישולם שכר הנאמנים לנכון, נקל הדבר כי תקראנה אותם כאלה וכאלה, וכאשר תאכלו הכשר הייטב בעיני ה', לכן זכרו זאת והתאוששו ממאמר החכם מכל, גם מתרפה במלאכתו חבר הוא כו', וגורו לכם פן יעשן אף ה', אם תהיו כמחשים, ולבשו מגן וצנה להציב פנת הדת על תלה, ולא ישמע עוד קול ענות דברים אשר ירדו חררי בטן, ובכל כח ישרשו וישחיתו כל חלקה טובה, וכן

ישמע אליכם ה' לשום לכם שארית בארץ ל[ישוב] שקט ושאנן בכל ימיכם, ובכל אשר יפנו יצליחו מעשם.

דברי אוהבם ומשחרם מוסר, דובר לכבוד התורה מיחל לתשועת ה',
אהרן משה טויבש אבד"ק יאס והגלילות

מכתב מהגאון מוה"ר משה מיניץ זצ"ל אבד"ק אובן ישי

ב"ה. מוצאי שבת אור יום א' כ"ב סיון תקע"ד לפ"ק פק"ק אובן יע"א.

כאור הבוקר יזרח שמש צדקתו, אשר איזור האמונה אפודתו, צדיק יחי' באמונתו, כבוד אהו' ירד נפשי וחביבי אלוף המסובל במשא העם הגביר רב הקצין המפורסם פו"מ כבוד כהר"ר צבי הרש באסקוויטץ יהל נרו, ויציץ ציץ נזרו, והמקום יהי' בעזרו.

אף כי האידנא מסרהיבנא ולא צילאי דעתי מהמוני רגשי הטרדות אשר כאור יומם דעתי בעזה"י לרהוט כל הני פרסי ולנסוע אל מקום פוראד מקום מימי התרופה, עם כ"ז נלחצתי בעצמי לנהוג מנהג ד"א בעצמי בעת פרידתי מהם ומברכותי יתברך בברכה המשולשת אשר שלש אלה יעשה לו יעמוד חי לפני ד' בכריאות גופו ומאודו, והי' כזה ביום ביאתי בשלום אזכה לראותו בהדר פניו וזוהר תמונתו אשר באלה חפצתי וחפץ ד' יצליח.

זולת זה ידעתי כי יערב עליו שיחי עבוד האז צורבא מרבנן דמרחמי לי' בני מתא הרבני המופלג מוהר"ר מאיר ליב חר מדייני העיר אשר הוא למס עובד ונט שכמו לישא ע"ע עול הוראה או"ה אשר זה בא בחביתו וזה בא בכרו כשאר דייני העיר המסובלים מאוד מיושבי העיר להורות להם חוקי אלקים, והנה שפך מרירתו לפני כי קשה מזונותיו ודחיקא לי' שעתא לפרנס א"ע, ומדוע נגרע חוקו בשכר הקצוב לשאר דייני העיר, ידעתי כי מעל' יודע בצערן של ת"ח אף גם בצוק העתים הללו אשר ננעלו שערי עזרה ידי העם רפו וקפצו לחונן דלים, לכן עתירתי להטיב עמו כפי השג ידו בשכירות הקהל אשר גמירי דציבור לא מעני, וכזה תחזקנה ידי למען ילמוד בוך הרעיון ומטיב הגיון.

דברי אהו' ואו"נ הד"ש צופה ומביט לתשועת ד' ומצפה לראותו בחיים ושלו', הטרוד עד מאוד,

הצעריר משה"ק מיניץ מבראד

(1) ראה אודותו בכר"ש שנה ב' קונט' ב' עמוד ז'. — פאקסימיליא מכת"ק בעמוד הבא.

(2) כנראה שהוא הג"ר מאיר ליב אוסטרייך שהי' אח"כ הראב"ד דק"ק אובן-ישי. נלב"ע ב' שבת תר"ט לפ"ק, ושם מנ"כ.

Wm. J. R. R.

12
 13

[The page contains dense handwritten text in Hebrew script, which appears to be bleed-through from the reverse side of the document. The handwriting is cursive and fills most of the page area.]

הגיע אלינו מגנזי ידידנו הדגול הרבני החסיד הנגיד המפורסם מו"ה שאול הוטמערער נ"י
מאנטווערפען. טוב עין הוא יבורך.

חידושים והערות בעניני חנוכה, ועוד

מהרב הג' מוה"ר פנחס ארי' ליבוש תאומים פרענקיל הי"ד¹

אבד"ק וויעליטשקא — קלאסנא

ב"ה. ג' פרשת מקץ ב' רחנוכה תרצ"א לפ"ק.

בימי חנוכה, לכל מיני אורה ושמחה יזכה, כבוד מחו' הרב הגאון המובהק שר התורה מאור הגולה עמוד ההוראה כו' כו' כש"ת מוהר"ר שמואל ענגיל שליט"א האבד"ק ראדאמישלא והגליל יצ"ו.

אחדשהדר"ג שליט"א.

מאוד גדלה הפליאה בעיני על הדרת גאונו שליט"א שזה כמה שבועות אשר הצעתי איזה דברים לפני כבוד הדרת גאונו שליט"א, ובעת היותי בכיתו הבטיח לי שיתן לי מענה ועדיין לא השיגה ידי שום תמונת אות מכבוד הדרת גאונו שליט"א, והנני דן את כבוד הדרת גאונו שליט"א לכך זכות שבטח מחמת רוב טרדותיו אין עתו בידו להשיב לי, ע"כ הנני בזה בבקשה רבה שיאבה נא בשובו ליקח לו מעט פנאי להשיב לי כיד ה' הטובה על הדר"ג שליט"א.

וע"ד אשר הצעתי מה שנשאלתי כמי שיש לו שפחה נכרית ולפעמים בש"ק מבקעת עצים וגחלים לצורך ימי החול אם מחויב למחות בידה, קבלתי כעת תשובה מהרב הגאון המפורסם מו"ה יוסף ראזין שליט"א מדווינסק יצ"ו וז"ל, ובוראי צריך למחות בידה, וכן מבואר בירושלמי ספ"א דשבת ה"ט אף היכי דיש ט"ה לנכרי מלבד ככיבויו, וכמ"ש התוס' שבת דף קכ"ב ע"א דשם אין הישראל נהנה כו' משא"כ כאן, וכן ר"ל בהך דכתובות דף ע' ע"ב דשאר מלאכות אסור משום זה החילוק, דמכבה החילול הוא לא במה שישנו רק במה שאינו כי מה

(1) נולד בשנת תרנ"ח בערך לאביו הגה"צ מוה"ר שמואל שמעלקי עזריאל פרענקיל-תאומים אבד"ק קלאסנא-וויעליטשקא (שה' בן בתו של הגה"ק משינאווא זצ"ל). בשנת תרע"ו נסמך להוראה מהגה"ק מאוסטראווצא זצ"ל. אחר פטירת אביו (כ"ב מרחשון תרצ"ד) מילא מקום אביו כאבד"ק קלאסנא-וויעליטשקא. נדפס ממנו איזה חידושים בקובצים שונים. — בשנות הזעם נתגלגל למחנה העבודה סטאלאווע-וואלא סמוך לעיר ראוואראווא. ביום הכיפורים שנת תש"ג נתוודע להרוצחים הראשיים דשם ימ"ש, שהוא שימש כרב בקהילת ישראל, והתחילו להתעולל בו ולענות אותו בעינויים קשים ומרים, ונסף לזה רצו לכפאו שיאכל ביוהכ"פ, וכשסירב, הכו אותו באכזריות משך שעות ארוכות, ובמוצאי יוה"כ הוציאו הרוצחים אותו החוצה ושוב התחילו לענות אותו ולהתעולל בו, וכשראה כי קרוב קיצו, צעק בקול אדיר וחזק שמע ישראל ד' אלקינו ד' אחר, וירו בו הרוצחים ימ"ש, ויצאה נשמתו באחד עקה"ש. הי"ד ותנצב"ה.

ד"ז הניע אלינו מאת ידידנו הרב מו"ה דוד מייזליש שליט"א אב"ד דקהל יטב לב דסאטמאר במאנטרעאל מעזבון אביו הרב הגאון אבד"ק ווייצען ז"ל. — הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

שהאש בוער כבר כלה ומה שנשאר עדיין לא בער משא"כ שאר מלאכות ויעיין מ"ש התוס' שבת דף י"ח ואכמ"ל עכ"ל.

וע"ר אשר נסתפקו בקטן שנעשה בר מצוה בשבת ומדליק בעש"ק נר חנוכה לשבת אם יכול להוציא ג"כ גדול בהדלקתו רבליה נעשה גדול או דילמא כיון דעתה עוד קטן בשעת הדלקה, שוב אינו יכול להוציא גדול בהדלקתו, כ' לי ע"ז הגאון שליט"א הנ"ל, בנגר חנוכה בעש"ק, שם הזמן הוא קודם שקח"ח כיון דאי אפשר לחנוכה בלא שבת, וא"כ כך הוה התקנה דהזמן אז, ועיין בתוס' מנחות דף נ"א דס"ל דרבר דלא דחי שבת, אז ערב שבת הוה זמנו, ועיין בתוס' יבמות דף ע"ב ע"ב גבי מילה ועיין מגילה דף ה' ע"א גבי מגילה דלא משמע כן לכאורה, רק לכך דייק רש"י ז"ל שם דכיון דבזמן שתקנו מגילה ל"ה גזירה דרבה, לכך נקרא שלא בזמנו, אבל מלאכה ודאי אז הוה הזמן, וא"כ פטור הקטן, ובאמת הארכתי גבי חנוכה קטן שנתגדל באמצע חנוכה פטור לגמרי, ויעיין סוכה דף כ"ז ע"ב, וחגיגה גבי רא"י, ופסחים דף צ"ג ע"ב וכ"מ בזה, ובירושלמי בפ"ב דמגילה גר שנתגייר לאחר שהאיר המזרח פטור לגמרי מן קריאת המגילה ולכך נקט וקבעו ח' כו', ר"ל שהוה דוקא ח' ימים ולא פחות, ונ"מ לזה הדין דגר שנתגייר וקטן שהגדיל באמצע חנוכה פטור לגמרי מזה, עכ"ל. יען שהוא בימי חנוכה כתבתי ג"כ זאת.

וגם הנני בזה להציע לפני כבוד הדרת גאונו שליט"א מה שאמרתי לתרין קושית זקני זי"ע ועכ"א בעטרת חכמים וכבוד הדר"ג שליט"א הביאה בספרו הנחמד שו"ת מהר"ש ח"ב סי' ג', על הטור ז"ל בסי' תרע"ג², בהקדם מה שאמרתי לתרין קושית מחו' הגאון הקדוש זצלה"ה מאסטרטאווצה שהקשה על הטור ז"ל שכ' לחוש שמא יכבה ויחזור וידליקנה הא כיון דקיי"ל דאסור להשתמש לאורה א"כ ממילא אפילו ידליקנה שוב יהי מקלקל, דהא אי אפשר ליהנות מהדלקתו, וקיי"ל מקלקל בהבערה פטור, ואף דעכ"פ אסור מדרבנן מ"מ שוב הוה גזירה לגזירה שמא תכבה ויחזור וידליקנה, אך י"ל דלמ"ד כבתה זקוק לה הוה מצוה להדליקה, שוב חשוב מתקן כמ"ש בתוס' שבת ק"ו ע"א ד"ה מה, אמנם עדיין קשה כיון דאסור להדליק בשבת א"כ ממילא לא מקיים המצוה דנימא כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, והוי כלא הדליק ולא יהי בזה מצוה משום דאי עביד לא מהני עכ"ק.

ואמרתי ליישב, דלא שייך לומר לא מהני היכא דלא בעי כוונה, כמ"ש הבית

(2) בעטרת חכמים ח"ב במס' שבת דף כ"א ע"א הקשה בזה"ל: קשה לפי שיטת הטור או"ח סי' תרע"ג דאי הוה אמינא דכבתה זקוק לה חיישינן שמא כשתכבה בשבת ישכח ויחזור וידליקנה, א"כ גם אי אסור להשתמש לאורה יש לחוש בשמנים הפסולים שיבוא לידי חילול שבת מצד שכבתה זקוק לה, א"כ נשאר קושית התוס' ד"ה ומותר להשתמש, שמקשים דילמא סובר ר"ה אסור להשתמש, ומתריצים מדקאמר בין בשבת ע"כ להורות דבשבת יש עוד חשש שיחלל שבת כנ"ל (ונ"מ באין שמן אחר אסור להדליק בשבת חנוכה בשמנים הפסולים), ולפי שיטת הטור קשה דאכתי לא נדע דר"ה סבר דמותר להשתמש, דהלא אף מטעם כבתה זקוק לה לבד יש חשש חילול שבת שמא ישכח וידליק כנ"ל, עכ"ל.

אפרים ביו"ד סי' ט"ל והר"ג שליט"א הביאו שם אות ה', והטור סי' תע"ה פוסק דאכלן שלא במתכוין יצא, וכתב שם הב"ח ז"ל דבמרור שהוא דרבנן דעת הטור ז"ל דאינו צריך כוונה [ובמג"א סי' ס' הביא כן בשם הרדב"ז ז"ל], א"כ ממילא מתורץ קושית מחו' הגה"ק ז"ל דהטור לשיטתו דבמצוה דרבנן אין צריך כוונה שוב לא שייך לומר אי עביר ל"מ. וא"כ שפיר מתורץ קושית זקינו זצלה"ה, דהא ר"ה סובר מצות צ"כ בפסחים דף קי"ד ע"ב ובתוס' שם ד"ה אר"ה דאפילו במצוה דרבנן ג"כ צריך כוונה, כמ"ש במלא הרועים ערך מצ"כ, א"כ לדירי' אין לאסור משום שמא תכבה ויחזיר וידליקנה, דנימא אעל"מ, א"כ שפיר מוכח דס"ל דמותר להשתמש לאורה, כנלפע"ד לתרץ.

והשי"ת ישפיע לנו הטובות הנסים והנפלאות בזמן הזה מנם חנוכה נר מצוה ותורה אור. א"ד מחו' הדורש שלו' הדרת גאונו שליט"א ומברכו ברפואה שלימה ויזכה להשפיע מחכמת תורתו כל הימים כאוות נפשו הטהורה, הק' פינחס ארי' ליבוש תאומים פרענקיל

דרוש ופולפול לחנוכה

מהרב הגאון מוה"ר חיים צוקער הי"ד אבד"ק האלאס⁽¹⁾

בעז"ה. ב' א' דר"ח ו' דחנוכה עזר"ת לפ"ק האלאס יצ"ו.

יצו ה' אתו את הברכה, שמורה וערוכה, בחלין יומי דחנוכה, ימי אורה ושמחה, לכבוד אהובי דודי היקר, רחומאי, יתיב בתוונא דלבאי, כבוד הרב הגדול המפורסים, החו"ב בחדר"ת, עוטה אורה, כליל המעלה נדיב ושוע, רודף צדקה וחסד, מוכתר בנמוסין, ברב קלוסין, וכו' כקש"ת מו"ה מרדכי זאב הכהן שווארטץ⁽²⁾ שליט"א ועכב"ב הע"י בכלל ובפרט.

אחדש"ה כמשפט באהבה עזה לכבוד דודי היקר שי' כמותו ירבה בישראל. ... ואם אמנם כבר הצעתי לפני כבוד אדוני דודי שי' זה לא כביר לשמח לבבו בדברי תורה, מפרי עשתנותי אשר חנני ה' ולא הגיעני שום תשובה ומענה ע"ד, להשתעשע באהבים, וארון אותו לקף זכות כי בטח מרוב טרדותיו אינו באפשרי

(1) נולד בשנת תר"מ בערך לאביו הרב הגאון מוה"ר אליעזר צוקער זצ"ל ראבד"ק בערעגסאז (חתנו של הגאון בעל קול ארי' זצ"ל). בשנת תרס"ה נתקבל לאבד"ק האלאס, ובשנת תר"פ מילא מקום אביו כראבד"ק בערעגסאז. נדפס ממנו קונטרס חלקת חיים הנספח לס' באר שלמה (במהדורא חדשה שנדפס בשנת תשכ"ד), ומתכוננים להדפיס ממנו בקרוב ברצ"ה ספר נקוב בשם טל חיים. — נהרג עקה"ש באושוויץ בחודש אייר שנת תש"ד לפ"ק. הי"ד ותנצב"ה.

ד"ז הגיע אלינו מאת ידידנו הרב מו"ה דוד מייזליש שליט"א אב"ד דקהל יטב לב דסאטמאר במאנטרעאל מעזבון אביו הרב הגאון אבד"ק ווייצען ז"ל. ישא ברכה מאת ד'.

להאציל לי פנאי ע"ז, עכ"ז לא אוכל עצרה גם כעת ולא אמנע הטוב ממנו לבוא
 כעת גם בשניות מדברי סופרים להציע קדם מעכת"ה איזה דבר הלכה בענינא
 דיומא מה שחנני ה', ואקוה כי יתענג ברצו"ה בדברי, והדברים לומה מעבר לך,
 ואבקש אהובי דודי שי' יכבדני בתשובתו הרמתה להודיעני אם הוטבו הדברים
 בעיניו הטהורים. זו"ז חדשות א"א, החוה"ש אתנו מסתופף כה לחי, ועינינו
 מיחלים ומצפים לישועת ה' בכלל ישראל. מנאי ב"א דו"ש כולכם באונ"ה מצפה
 לשמוע בשו"ט כה"י, ולתשובתו הנעלה,

הק' חיים צוקער האבד"ק הנ"ל

עיין ש"ס שבת דף כ"ב סמיכות ב' דר' תנחום, ובחי' בעז"ה הרביתי מילין
 בזה, וכעת נר"ל ע"ד חירוד ופולול בקישור המאמרים משולכות אשה אל אחותה
 בס"ד. הנה בתוס' שם הקשו מדוע נקיש פסולה ולא קאמר ימעט כמו במבוי
 דרבנן תני תקנתא, והנר"ל בישוב קו' התוס', עיין תוס' ריש ערובין דכתבו הפי'
 מבוי דרבנן תני תקנתא סוכה דאורייתא לא תני תקנתא דלשון ימעט משמע רק
 חומרא בעלמא והיינו רק לכתחילה אבל בדיעבר יצא ואתי לשעות בכך לכך
 בסוכה דאורייתא לא תני תקנתא, משא"כ מבוי דרבנן אין לחוש אף אם ישעה
 כיון דל"ה רק דרבנן יע"ש. ומעתה, הנה בפנ"י כ' ההיתר לדין בשמן שריפה
 לישראל בחנוכה מצד מצות לאו ליהנות ניתנו, ועיין בשו"ת בית אפרים חאו"ח
 שביאר בזה דברי הירושלמי דדוקא באין לו שמן אחר מותר להדליק בשמן
 שריפה (וכ"פ הרמב"ם בפ"א מהל' תרומות) דאז שייך לומר מצללה"נ, משא"כ
 ביש לו שמן אחר אז משתרשי לי' שאינו מדליק בשמן שלו והו"ל כהנאה הגוף
 בהדי מצוה דלא אמרינן מללה"נ ושוב אסור לישראל להדליק בשמן שריפה
 דאסור בתרומה טמאה לישראל כהנאה של כילוי (לדעת התוס' פסחים ל"ד ושבת
 כ"ו אסור מה"ת, ולדעת הר"ש סוף תרומות וכן הוא שי' הרמב"ם הנ"ל לדעת
 המל"מ שם דל"ה רק מדרבנן יע"ש).

וא"כ לפי"ז מיושב היטב קו' התוס' דלא קתני ימעט דא"א לתנות בחנוכה
 תקנתא כיון דמדליקין גם בשמן שריפה מצד מללה"נ, משא"כ אי הו"ל למעלה
 מעשרים אמה ופסול וליכא מצוה שוב נהנה בתרומה טמאה כהנאה של כילוי
 ולדעת התוס' אסור מה"ת א"כ שוב ליכא למתני תקנתא, כמו בסוכה דאורייתא,
 כיון דע"י הטעות יוכל לבוא לידי מכשול איסור דאורייתא, והוא נכון מאוד בס"ד
 בישוב קו' התוס'.

ועוד יותר נר"ל אפי' לדעת הפוסקים דהנאה של כילוי אינו אסור רק מדרבנן
 ג"כ אתי שפיר דברינו בישוב קו' התוס', למש"כ במל"מ בפ"ד מהל' מלוה ולוה

(2) נולד בעיר מאד בשנת תרכ"ד לאביו הנאון בעל קול ארי' זצ"ל, ונתחנך על
 כרכיו. אחר חתונתו דר בעיר קראקא, ואח"כ נתיישב בווינערבארען. הי' ת"ח עצום
 וחרף. נשאר ממנו הרכה חירו"ת בכת"י, ודבר חידוש אחד נרפס ממנו בשו"ת קול ארי'
 סי' קכ"ח ד"ה ובהניע, ובקובץ חרדי תורה (שיצא לאור בקראקא) בחוברת ג'. — נלב"ע
 ביום ה' לחודש שבת שנת תרפ"ט, ומנ"כ בווינערבארען.

דב' איסורי דרבנן הו"ל כדאורייתא, ועיין ברע"ב פ"ג דערובין שכ' דבשני שבותין גזרו אף בכין השמשות, ובשו"ת שער אפרים ובחי' בעז"ה הארכתיו בפרט זה בעז"ה בנפלאות דבב' איסורי דרבנן לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא ואכמ"ל, א"כ כמו כן בנ"ד הו"ל ב' איסורי דרבנן, דלא קיים מצות נר חנוכה, ונהנה מהנאה של כילוי בתרומה שמאה, ובכה"ג הו"ל כדאורייתא, א"כ שוב גזרינן דאתי למטעי, ולכך לא קתני ימעט, ודו"ק.

אלא דכל זה אי אסור להשתמש לאורה וא"כ מותר להדליק בשמן שריפה בחנוכה, שפיר דלא תני ימעט דאתי לידי מכשול ע"י הטעות, משא"כ אי מותר להשתמש לאורה ואז בלא"ה אסור להדליק בשמן שריפה בחנוכה כדברי הפנ"י שם דנהנה מהנאה של כילוי חוץ מהמצוה, א"כ שוב ליכא למטעי כלל לבוא לידי מכשול, א"כ שוב הרק"ל למה לא קתני ימעט, אך דר' תנחום אמר משמ"י דרב³, ורב ס"ל דאסור להשתמש לאורה, ואתי שפיר דלא קתני ימעט ודו"ק.

עכ"פ מהא דרשא דר' תנחום דלא קתני ימעט ע"כ נשמע דאסור להשתמש לאורה, ובבני יששכר כ' הטעם דאסור להשתמש לאורה דאור חנוכה מרמז לאור תורה כי נר מצוה ותורה אור, ורמזו בזה דאסור להשתמש לאורה דאסור להשתמש בכתרו של תורה כדאמרינן במס' נדרים ס"ב יע"ש. והנה עיין בישמח משה בפ' וישב שכ' ביאור דברי המדרש דיהודא שפתח בהצלה ולא גמר מתה אשתו ובניו, ותוכן דבריו בקצרה, דלכאורה קשה על יוסף כיון שהשליכו אותו לבור נחשים ועקרבם כדרשת חז"ל והוא ברי היזיקא (ורק האחים לא ידעו בזה שיש שם נחשים ועקרבם כמ"ש הרמב"ן והמזרחי יע"ש), וא"כ ה' יכול יוסף להציל עצמו מאחיו בהראות להם איך שניצל מנחשים ועקרבם שיש בהבור ההוא, ומזה יכירו וידעו שהוא צדיק ולא יעשו עמו רעה, אך כיון דאסור להשתמש בכתרו של תורה כדאי' בנדרים בעובדא דר"ט כנ"ל, לכך גם יוסף הצדיק לא רצה להשתמש בכתרו של תורה. אך הא מבואר שם בש"ס ובתוס' דר"ט עשיר גדול ה' והי' יכול לפייסו בממון, לכך לא ה' לו להשתמש בכתרו של תורה ולכך נתחרט כל ימיו, משא"כ היכא שאי אפשר בענין אחר אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש ומותר להציל עצמו בכתרו של תורה, וא"כ עדיין ה' לו ליוסף להציל עצמו אך כיון דיהודה אמר מה בצע ואין כאן פק"נ, שוב אסור להשתמש בכתר תורה ולכן לא הציל עצמו, וא"כ יהודא בהצלתו הרע ליוסף בזה, ולכך נענש, עכ"ד בקצרה.

ומעתה המשך דברי ר' תנחום כמין חומר, דנר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים פסולה כסוכה וכמבוי, וקשה קו' התוס' מדוע לא קתני ימעט, וע"כ כנ"ל דאתי לידי מכשול באיסור הנאת שמן שריפה, וקשה הא בלא"ה אין מדליקין דמותר להשתמש לאורה וליכא מכשול וע"כ דאסור להשתמש לאורה והיינו מצד דאסור להשתמש בכתרו של תורה, והוכחה וראי' לזה דאסור להשתמש בכתרו של תורה, אמר אידך ר' תנחום דנחשים ועקרבם יש בו, וקשה דא"כ מדוע לא הציל את עצמו יוסף בזה, וע"כ דאסור להשתמש בכתרו של תורה כדברי הישמח

(3) צ"ע, כי דבר זה לא אמר רב תנחום משמ"י דרב, יעו"ש בנמרא.

משה, וא"כ אסור להשתמש לאורה ומותר להדליק בשמן שריפה, ושפיר דלא קתני ימעט, ודו"ק.

והנה בביאור סמיכות ר' תנחום הנ"ל עפי"ד הישמח משה הנ"ל, אמר כ"ק אא"ז רבינו הגה"ק זצ"ל⁽⁴⁾ כאשר שמעתי מכ"ק אאמו"ר הגה"צ שליט"א, ועיין ג"כ בס' בית נפתלי עה"ת מאחיו דורי הגה"צ ז"ל שנדפס שם בטעות על שמו, אך אני מעולם לא הבנתי הקישור עפי"ז, כאשר שאלתי ג"כ לכ"ק אאמו"ר שי', דעפ"י תי' התוס' שם מהא דלא קתני ימעט אינו נשמע דאסור להשתמש לאורה, דו"ל הטעם דהדלקה עושה מצוה ולא משום דהרואה אומר לצרכה הוא דאדלקה, כמבואר היטב למעיין בפוסקים בדיון זה, אך עפי"ד, הרבר נכון ומתוקן ע"ד פלפול וחידוד. ועוד הארכתי בסגנון זה בכמה אופנים, אך לא ארצה להעמיס כ"כ על כבוד דורי שי', ודי בזה כעת.

בדין לשפוך מים לתבשיל העומד ע"ג האש בשבת

חיים יעקב מאיר רובין

בלאאמו"ר הגה"צ מציעשינוב שליט"א
מגיד שיעור בישיבת כאבוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

מי שיש לו תבשיל שנתבשל כל צרכו העומד על הבלעך והולך ומתייבש (כגון טשאלענט), ורוצה לשפוך לתוכו מים רותחים מן המיחם שעומד ג"כ על הבלעך, אך מאיזה סיבה שיהי', רוצה לשפוך מן המיחם לתוך כוס, ולערות מן הכוס לתוך קדירת הטשאלענט אי מותר או לאו, והנני להעיר כי לא באתי לברר הרבר להלכה למעשה רק לבאר הספיקות והצדדים שיש בשאלה זו, אך כדי לירד לעומקה של הלכה זו כדאי להציע מקורם הדין אם מותר לשפוך המים מן המיחם ישר אל קדירת הטשאלענט שהולך ומצטמק, ולהקיף כל הספיקות שנשנו בדין זה בקצירת האומר.

בס' רנ"ג ס"ד כ' המחבר יש למחות ביד הנוהגים להטמין מבעו"י קומקום של מים חמין ונותנים אותם לתוך הקדירה בשבת כשהתבשיל מצטמק, (עיין בתשב"ץ בחוט המשולש טור ג' סי' י'), ובכ"י כ' הטעם מהנמ"י בשם רבינו יונה דפעמים שהאחת אין היס"ב והאחת היס"ב ומתבשל זע"ז ונמצאו מבשלין בשבת, ודברי הרבינו יונה מובא גם בר"ן כפ' במה טומנין עיי"ש, ויש להעיר דהלא הרבינו יונה ס"ל דלא אמרינן יש בישול אחר בישול אלא כשמצטמק ויפה לו, אבל כשמצטמק ורע לו אז אפילו דבר לח ונצטנן אמרינן דאכא"ב וכמש"כ הב"י בס' שי"ח מהרי"ו בשם רבינו יונה וכ"פ הרמ"א שם בס"ד, וא"כ איך כ' הר"י דמים יש בא"ב הא מים הוה מצטמק ורע לו כמבואר בר"פ כירה (ל"ח.), וראיתי בס' אגלי טל (מלא' אופה ס"ק י"א) שעמד בזה והאריך ליישב בכמה

(4) הוא הגאון בעל קול ארי' זצ"ל.

אופנים, וכתב דבפשיטות י"ל דסברת ר"י היא, דע"י שנותן המים ברוטב ומתערב בהתבשיל ומקבל המים טעם התבשיל חשובים אף החמין מצטמק ויפה להן עיי"ש, ומצאתי שכן מבואר בר"י (נתיב י"ב ח"ב) וז"ל נשים שטומנות מים חמין וכו' אסור לתת מן המים בתוך הקדירה דהא אפשר שלא הוחמו כ"צ מע"ש והוי כמבשל, ואפילו הוחמו כ"צ מע"ש, לכשנותן מהמים בקדירה צריך התבשיל להצטמק וזה יפה לו' ונמצא הוא מבשל, כי כבר כתבתי למעלה שאפילו הוחם או נתבשל כ"צ מע"ש שאם נצטמק ויפה לו שאסור לשהותו וה"ה להחזירו עכ"ל, ומש"כ כשנותן מהמים בקדירה צריך התבשיל להצטמק וזה יפה לו, נראה דכוונתו כמש"כ האג"ט, אך מה שסיים הר"י כי כבר כתבתי למעלה וכו' אין לו מובן שהתחיל מחשש בישול ומסיים מענין שהי' וחזרה שאינו ענין לכאן, עיי"ש וצ"ע.

וכתב שם המג"א בס"ק ל"ב דלפי מה שיבואר לקמן בסי' שי"ח סט"ו כהג"ה דאנו נוהגין כהפוסקים דאם לא נצטנן לגמרי אפילו בדבר לח אין בו עוד משום בישול, א"כ מותר ליתן מהקומקום לתוך הקדירה בשבת דאפילו אם אחד אין היס"ב ויתחמם ע"י התערובות ג"כ שרי עיי"ש, ובמג"א הוסיף לרדן כהא דמעשים בכל יום שנותנין לתוך הקערה קטניות ומערין עליהן מכ"ר רוטב של בשר וכו', ומסיק המג"א ומובא במ"ב דטוב יותר ליתן הקטניות לבסוף לרוטב כדי לצאת דעת המח' דס"ל דיש בא"ב אפילו לא נצטנן לגמרי, עיי"ש בפמ"ג ובקצה"ש סי' קכ"ד ס"ק ל"ט, ונראה דאף שבמסקנתו החמיר המג"א לכתחלה לצאת דעת המח', מ"מ לא קאי אתחלת דבריו שהתיר לידון ליתן מים מהקומקום לתוך הקדירה, שהרי בסי' שי"ח ועוד כ"מ סתמו כל האחרונים כהרמ"א ולא העירו דעכ"פ לכתחילה יש לחוש לדעת המחבר, וצ"ל דרוקא הכא דיש עצה ליתן הקטניות לבסוף החמיר המג"א משא"כ בסתם נוהגין לכתחלה כמש"כ הרמ"א דאם לא נצטנן לגמרי אבא"ב, אולם יש לעיין בדברי המג"א דאף דאין בו משום בישול מ"מ בציור של המחבר שהקומקום של מים הי' מוטמן מבע"י, א"כ אסור ליתן לתוך הקדירה דהו"ל מחליף מהטמנה לשהי' דאסור כמש"כ המג"א בס"ק כ"ג, וצ"ל דהמג"א מיירי כשהקדירה אינה עומדת על האש רק כנגד המדורה וכדומה דאין בו איסור שהי', ואז התיר מטעם דאין בו משום בישול, ועיין בחזו"א סי' ל"ז אות י', ואף שהב"י הביא מר"י וז"ל ובשם הרשב"א כ' להתיר לתת מים חמין לתוך הקדירה, אפילו כשהיא עומדת על הכירה, לק"מ דהרשב"א לא מיירי כשהי' המים מוטמן מבע"י רק שהי' על הכירה כמפורש בר"י עיי"ש. ואגב כראי לציין דבר פלא באג"ט (מלא' אופה סעיף כ"ג) וז"ל אבל תבשיל שסילקו בשבת מהכירה, או שהיתה קדירה מוטמנת וסילקה מותר להניחה ע"ג כירה גרו"ק, והיא תימה דהא קי"ל דאסור להחזיר מהטמנה לכירה וכ"פ הרמב"ם בפ"ג הל' י"א ומקורו בירושלמי ומובא בב"י והעתיקו המג"א וכל הפוסקים וצ"ע.

עוד כ' הב"י וז"ל, ובכלכו כ' שיש ליזהר מלתת מים חמין בעוד הקדירה על האש לפי שהן מערבות ומגיסות בקדרה כדי לערב יפה וקי"ל דמגיס חייב משום

מבשל אפילו בקדירה מבושלת כ"ז שהיא על האש, ולכאורה יש להבין דהמג"א שהתיר לתת המים לתוך הקדירה מטעם דאין בו משום בישול, למה לא חשש לשעם הכלבו דהוי מנים, אמנם לפי מה שהוכחנו לעיל דהמג"א מיידי כשאין הקדירה ע"ג האש, י"ל דבאמת המג"א חושש לדעת הכלבו ולא התיר רק כשהקדירה אינה על האש, דגם הכלבו לא מחייב משום מנים רק כל זמן שהיא על האש, ומטעם זה יש נוהגין להחמיר ולהגביה הקדירה מן הכירה בשעת ששופכים לתוכה המים מן המיחם, אולם בס' קצוה"ש סי' קכ"ד סק"י כתב דהמנהג פשוט שמוסיפין מים חמין בקדירה על הכירה, והאריך ליישב למה אין חוששין לדעת הכלבו עיי"ש, וע"ע בשש"כ פ"א הערה מ"ב שיקפיד לשפוך בנחת.

והאחרונים דנו עוד דאם נתייבש הטשאלענט לגמרי ושופך לתוכו המים הוי כבישול אחר צלי וכמש"כ הביה"ל בס' שי"ח ס"ה ד"ה יש, אולם הפמ"ג ס"ל דאין בישול אחר צלי אחר בישול וכ"פ האג"ט סעי' ט', ועיין בשש"כ שם הערה מ"ג ושו"ת קנין תורה בהלכה ח"ב סי' ק"ה. — וראיתי בשו"ת לבושי מדרכי (מהר"ר תליתאה או"ח סי' ט"ו) שכ' להחמיר בנ"ד מטעם כיון דהדבר נמסר ביד הנשים וכי הם מבחינים אם אינו מצומק כ"כ עד שאינו ראוי לאכילה דאז הוי בישול דאורייתא כמ"ש הרמ"א בס' שי"ח (סעי' ד') ואפי' בפושטין אסור, וכ"פ ראיתי שמביאים טשאלענט מצטמקים כ"כ עד אשר מקצתן אינו ראוי לאכילה, ובלא"ה אין ראוי מדרבי המג"א די"ל דהתבטל ה' סמוך למדורה דלא גזרינן שמא יחתה אבל בטשאלענט (המונח בתנור וכדו') פשיטא דיש לחוש שמא יחתה עכת"ד, והנה מש"כ להחמיר מטעם דלפעמים מצטמק כ"כ דחייב משום בישול, אפשר דבימים ההם שהי' רגילין להניח הטשאלענט בתנור וסותמין את פיו ונפיש הבלי' ה' שכיח שיצטמק כ"כ אבל כהיום שמניחין הקדרות על הבלעך אינו שכיח שיצטמק כ"כ שלא יהי' ראוי עוד לאכילה, ולא מסתבר להחמיר בשביל גזירה זו, ומש"כ דבטשאלענט יש לחוש שמא יחתה, אפשר כוונתו כמו בציוור של המחבר שהמים ה' מוטמן מבקעו", וכשנותנו לתוך הקדירה שעומדת על האש הוי כשהיי' בתחלה דאסור משום שמא יחתה כנ"ל, אבל כנ"ד שגם המים עומד על הכירה ה"ז כחזרה לכירה גרו"ק דמותר ולא גזרינן שמא יחתה. — עוד ראיתי בשו"ת קנין תורה שם שכ' להחמיר מטעם דעושה ממש הוי' חדשה בשבת לעשות ממים מרק ורוטב בכ"ר על האש ויש בו משום בישול עיי"ש, וכבר קדמו בסברה זו השואל בשו"ת השיב משה סי' י"א, אמנם ההשיב משה דחה דבריו וכ' דבר שנתבשל כבר אבא"ב אפילו אם מפליט ומבליע עתה טעם חדש וסיים וזה פשוט וברור אצלי, וכן ביאור בשו"ת חת"ס או"ח סי' ע"ד דאין בזה משום בישול (וכוונתו דמותר אפילו בכ"ר דהא מייתי רא' מתרגמולתא דר' אבא בשבת קמ"ה ע"ב ושם מיידי דהי' שורה בכ"ר כמבואר בראשונים), וע"ע בס' שביית השבת מלא' אופה ס"ק ע"ה, ע"ו.

ומעתה נבוא לבאר שאלתינו אם מותר לשפוך מים מן המיחם לתוך הכוס וליתנם לקדירה העומדת ע"ג הכירה, ויש בזה כ' חששות, — חשש בישול שנותן

המים לתוך הכוס דהוה כ"ש ושוב נותנו לתוך הקדירה שעומדת ע"ג האש, וחשש שהי". והנה מצד איסור בישול נראה דיש להקל בנ"ד, דלפי מש"כ הרמ"א בסי' שיי"ח דאנן נוהגין כהפוסקים דאם לא נצטנן לגמרי אפילו בדבר לח אין בו עוד משום בישול, מסתברא דה"ה אם נותנו בכ"ש אם לא נצטנן לגמרי ג"כ אין בו משום בישול, דכיון דאין היס"ב מאי נ"מ אם מונח בכ"ר או בכ"ש, וכ"מ במג"א רנ"ג ס"ק ל"ב, וכ"כ שם הפמ"ג וז"ל, לדירן נוהגים להקל כשלא נצטנן לגמרי אפי' אין יס"ב וכלי שני ולח, וכ"מ במ"ב ס"ק פ"ד, ומש"כ בביה"ל סי' שיי"ח ס"ד ד"ה אם בשם הפמ"ג דאם הורק לכלי שני אף אם הי' עדיין יס"ב יש לומר דדינו כמו נצטנן ויש בו עתה משום בישול, פשוט דכוונתו רק לשיטת המחבר שם דס"ל דבלח יש בא"ב אפילו לא נצטנן לגמרי, וכן מבואר בפמ"ג א"א ס"ק י"ב דכוונתו לשי' המח' עיי"ש, וא"כ גם בנ"ד אף שנתן המים לתוך הכוס דהוה כ"ש מותר ליתנו לתוך הקדירה דאבא"ב כיון שלא נצטנן לגמרי, (ובעיקר דברי הפמ"ג דלשי' המח' הורק לכ"ש דינו כמו נצטנן, עיין בחזו"א סי' ל"ו אות י"ג ובפמ"ג רנ"ג א"א סק"כ ואכמ"ל).

אכן ראיתי במ"ב סי' שיי"ח ס"ק ל"ג שכ' על דברי המח' דדבר שנתבשל כבר והוא יבש מותר לשרותו בחמין בשבת דהיינו אפילו בכ"ר רותח אבל לא יתנו לכ"ר שעומד ע"ג האש, ובשעה"צ ציין ע"ז, "א"ר מפני דיש מחמירין דעל האש יש בישול אחר בישול" ועוד דיש בזה משום חשש חזרה וכדלעיל בסי' רנ"ג במ"א סקל"ו עכ"ל, ומשמע שחושש להיש מחמירין דעל האש יבא"ב, ולפי"ז בנ"ד יש להחמיר מלשפוך מהכוס דהוה כ"ש כיון שהקדירה עומדת ע"ג האש, ואף דהמים עדיין היס"ב, כבר הבאנו מהפמ"ג דלשי' המח' דיבא"ב אם נותנו לתוך כ"ש אף שהיס"ב דינו כמו נצטנן ויבא"ב כנ"ל, אמנם דברי השעה"צ נפלאים בעיני שהרי בסי' רנ"ג פסק המג"א ס"ק י"ט דלדירן מותר להחזיר לכירה גרו"ק אף אם אין היס"ב אם לא נצטנן לגמרי, וכ"פ שם השו"ע הרב ושי"א וכ"כ המ"ב בעצמו ס"ק נ"ד עיי"ש, הרי דנוהגים כהרמ"א דאבא"ב אם לא נצטנן לגמרי אפילו על האש, ואפילו הב"ח שמחמיר בזה הובא במג"א, היינו מטעם חזרה ולא מטעם בישול כמבואר להדיא בב"ח, ובאמת לא מצאתי דבר זה בא"ר, וגם לא ראיתי באחרונים שיביאו חומרא זו, ודברי השעה"צ צ"ע.

ועכשיו נבאר חשש הב' מכת שהי' בתחלה, ובפשטות הי' נראה דיש להחמיר בנ"ד כיון ששופכו לתוך הכוס בטלה לה שהי' ראשונה והוי כשהי' בתחלה, וכמש"כ הרמ"א בסי' רנ"ג סעיף ב' דכדי להחזיר בעינן עורה בידו, וכ' המג"א סק"כ דר"ל אם הניחה ע"ג מטה או ספסל או שפינו ממיחם למיחם אסור עיי"ש, וסיים שם הרמ"א דטוב להחמיר אפילו נוטלו משחשיכה, וה"נ בנ"ד יש להחמיר, וכ"פ בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' כ'.

כרם דנתעוררתי שבספר שמירת שבת כהלכתה (פרק א' הערה מ"ד) דן ג"כ בשאלה זו לשפוך מים מן הדוד לתוך כוס וליתנם לקדירה העומדת על גבי האש, וכותב, שמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א, דאפשר שראוי להחמיר, דכיון

רבפינה ממיחם למיחם פסק המ"א סי' רנ"ג ס"ק כ' לאיסור, ורק המ"ב בשעה"צ ס"ק מ"ז מכריע להיתר, נראה דאין להוסיף על דבריו, ולא שרי אלא ליתן מהמיחם שעמד ע"ג האש לתוך קדירה שמעמידה ע"ג האש, אבל אם עירה באמצעות כלי לתוך הקדירה, אפשר דחשיב כהניח ע"ג קרקע ואסור, עכ"ל. אך שוב אמר לי הגרש"ז שליט"א, דאעפ"כ נראה דמכיון שמותר להעמיד על האש את הכוס עם המים שבה, לא מסתבר כלל לאסור להעמיד את המים בלבד ע"י עירו לתוך הקדירה שעל האש, עכ"ד.

ובאמת דברי הגרש"ז שליט"א היו תמוהין בעיני, דמש"כ בשעה"צ וז"ל ולא הזכרתי פינה ממיחם למיחם שזכר המ"א, משום דבלא"ה יש דעות שמקילין במיחם שני עיין בתוס' ור"ן, ע"כ לפענ"ד פשוט דיש לסמוך על המקילין בבטיא זו, עכ"ל, בפשטות נראה כוונתו, שהתוס' והר"ן הקשו דאדרבה במיחם שני קיל שפי דהא אמרינן לגבי מטמין בדבר שאינו מוסיף הבל דפינן ממיחם למיחם מותר, וכתבו לחלק בין שהי' להטמנה עיי"ש, ולפי תירץ זה הוי האיבעיא אי מותר ממיחם לתוך מיחם שמעמידה ע"ג האש, וכיון דהרמ"א ס"ל דנקטינן כל האיבעיות לחומרא וכמש"כ המ"א, גם בזה הי' ראוי להחמיר, רק דהר"ן כתב תירוץ אחר וז"ל, א"נ הכי פירושא דקא מיבעיא לן פינן ממיחם למיחם מהו להחזיר למיחם ראשון ולהחזירה על גבי כירה מי הוי כהניחו על גבי קרקע או לא עכ"ל. ולתירוץ הב' מותר ליתן ממיחם למיחם כשמעמיד מיחם הב' ע"ג האש כמו בהטמנה, ורק כשמחזיר המים למיחם הראשון אז איבעיא לן, ונקטינן לחומרא לשי' הרמ"א, וזהו כוונת השעה"צ דיש דעות שמקילין במיחם שני, והיינו תירוץ הב' של הר"ן, וזהו דוקא כשמעמיד מיחם הב' ע"ג האש, אבל אם מחזיר המים למיחם הראשון גם השעה"צ ס"ל דנקטינן לחומרא, ולפי"ז תמוה לי מה שהגרש"ז שליט"א חזר לומר דלא מסתבר כלל לאסור להעמיד את המים בלבד ע"י עירו לתוך הקדירה שעל האש, דהרי מדברי הר"ן מפורש להיפוך, ובודאי אין סברא לחלק בין אם מחזיר המים למיחם ראשון או אם נותן המים לתוך קדירה אחרת העומד ע"ג האש, ודו"ק.

ובהיותו בזה מצאתי בחידושי רבינו משה קוים עמ"ס שבת (תלמידו של הרמ"ע מפאנו), שכתב על תירוץ הב' של הר"ן דהכי קמבעיא לי' מהו להחזירם למיחם ראשון וכו', וז"ל, נראה לי שאין לפרש שבא לתרץ מה שהקשה מפ' במה טומנין ולומר שלעולם אין לחלק בין חזרה להטמנה, וחזרה נמי מותרת במיחם שני וכי קא מבעיא לן כשהחזירן למיחם ראשון, דהחילוק שחילק בין חזרה להטמנה הוא חילוק נכון, דודאי לא שרי בשבת להשים בתחלה ע"ג כירה את הצונן, ואי חשיב מיחם שני כהניחו ע"ג קרקע הי' אסור להניחו ע"ג כירה בשבת, אלא האי אי נמי דקאמר הר"ן קאי אמאי דפירש לעיל דמבעיא לי' אי שרי במיחם שני, והשתא מפרש דבמיחם שני פשיטא דאסור ומבעיא לי' אי שרי כשהחזירו למיחם ראשון, עכ"ל. ולדבריו אין מקום לדברי השעה"צ, ואפשר שהמ"א וסייעתי' פירשו כן דברי הר"ן ומש"ה לא הקילו בזה, עכ"פ גם כפי הבנת השעה"צ בדברי הר"ן, מ"מ בנ"ד לשפוך מים מן הדוד לתוך הכוס וליתנם לקדירה העומדת ע"ג האש, לכאורה גם השעה"צ ס"ל דיש להחמיר וכנ"ל.

והצעתו הרברים לפני הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך שליט"א, וזאת אשר השיב לי, מה שהעיר כת"ר בחכמתו על מה שהובא בשמי בס' שמירת שבת, נכון הדבר שבתחלה חשבתי כמו"ש כת"ר דבכנון דא סובר גם המשנ"ב להחמיר, ברם אח"כ התבוננתי דמסתבר שגם לדעת הר"ן הספק הוא רק משום דכיון שמחזיר שוב את המים למיחם הראשון ה"ז נראה יותר כמעמיד ע"ג קרקע, מפני שהרואה אומר שהוא רק מתחרט דבתחלה כשהוציא את המים מסתמא הי' בדעתו לשתותם או להשתמש בהם ולא נתכוין כלל להחזיר שוב על האש, ורק אח"כ חזר ונמלך להחזירו שוב לתוך המיחם ולכן אסור, דאף שהוא עצמו יודע שלא הסיח דעתו מלהחזיר, דמ"מ ה"ז חשוב כמעמיד ע"ג קרקע דאסור אף שכוונתו שוב להחזיר, משא"כ בנותן לתוך קדירה אחרת הוכיח סופו על תחילתו שנוח לו יותר להעביר את המים מהרוד לתוך הקדירה ע"י כוס מלטלסל את המיחם (צ"ל הקדירה) עצמו תחת הברז של הרוד, ולכן אמרתי כיון דמיחם חדש לא חשוב כהעמדה בתחלה, ה"ה נמי דשפיר שרי לערות את המים לתוך קדירה שעומדת מכבר על האש, אך בזה ודאי צורך כת"ר, דרבנו משה קזיס ז"ל לא סובר הכי, וגם לא כהמשנ"ב, ומ"מ צ"ע למעשה כי לכאורה נראה דלשון „אי נמי" לא משמע כמותו משום דאם כדבריו הי' צריך לומר והכי פירושא ולא לומר כלל אי נמי, עכ"ל.

והנה גברא רבה אמר מילתא, מ"מ מסתבר שיש להחמיר בזה, שהרי סברת הגרש"ז אויערבאך שליט"א אף שהיא מתקבלת על הדעת, מ"מ בודאי אינו מוכרחת, וכמו כן י"ל דלתירוץ הב' של הר"ן אין חילוק בין אם מחזיר המים למיחם ראשון או אם נותן לתוך קדירה אחרת, והנה כל הפוסקים אשר מפיחם אנו חיים ס"ל להחמיר כהמג"א בפינה ממיחם למיחם, התוספת שבת ס"ק כ"ד, מאמר סק"ט, שו"ע הרב סעי' י"ד, פמ"ג א"א סק"כ, מנה"ט בקנה"מ סקכ"ב, שע"ש מלא' אופה, מסנה"ש סי' ע"ב סקי"ג, כף החיים סק"מ, וא"כ אפילו מי שירצה לסמוך על הכרעת המ"ב להקל בפינה ממיחם למיחם, מ"מ די לו אם יקיל בפינה ממיחם למיחם ומעמיד מיחם הב' ע"ג הכירה, דבאופן זה בודאי מותר לתירוץ הב' של הר"ן, אבל אם שופך אח"כ המים לתוך קדירה אחרת העומדת ע"ג האש, דיש מקום לומר דגם לתירוץ הב' של הר"ן ה"ז בכלל האיבעי' ואוליגן לחומרא, א"כ מה"ת מסברא בעלמא להקל כנגד כל הני פוסקים, ודו"ק. וכיון שהרמ"א מסיק דטוב להחמיר אפילו נוטלו משחשיכה, ה"נ בנ"ד טוב להחמיר. (אמנם בעת הצורך עיין במ"ב ס"ק נ"ו, וע"ע בחזו"א סי' ל"ז אות י"ב).

אלון בכות

על פטירת אחד מבני החבורה

הרב מוה"ר שמגאל ארי' רובינשטיין ע"ה

רב דקהל אנשי ספרד בבראנקס

המקום ינחם את כל המתאבלים עליו בתוך שאר אצו"י, אמן.

המערכת

בשיטת הרמב"ם במהדרין מן המהדרין

יצחק ישעי' ווייס

ר"מ בישיבת נאדבורנא

בני ברק

בש"ע סי' תרע"א סעיף ב' כתב: כמה נרות מדליק בלילה הראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה עד שבליל האחרון יהיו שמונה נרות, ואפילו אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר, הג"ה וי"א דכל אחד מבני הבית ידליק (רמב"ם) וכן המנהג פשוט, ויזהרו ליתן כ"א נרותיו במקום מיוחד כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין.

ובש"ז כ' דעת המחבר כתוס' דהמהדר מן המהדר עולה על גר איש וביתו דאז המהדר מן המהדר מוסיף והולך אבל אם כל א' ידליק לא יוסיף כי אין היכר לתוס' הנס כי יאמרו הרבה בני הבית, ודעת הרמ"א היא דעת הרמב"ם שאף לאותן שמדליקין גר לכל א' יעשו ב' נרות ביום שני וכו', וזה חידוש במנהג, הספרדים נוהגים כתוס' והאשכנזים כרמב"ם וזה לא מצינו בשאר מקומות, עכ"ל הט"ז.

והאחרונים נתקשו הרבה בהבנת דברי הרמב"ם והרמ"א, עיין כפת"ש בשם גליא מסכת סי' ח' שהשיג על רמ"א שאין כונת הרמב"ם שכל אחד ידליק בפ"ע אלא שהבעל הבית יוסיף גר עבור כל אחד. ובמאמר מרדכי (כרמי) הקשה על הב"י שהשמיט מ"ש הרמב"ם שמנהג בני ספרד להדליק גר א' לכל בני הבית ומוסיפין גר א' בכל לילה. וכן על הרמ"א הקשה שמפשט דברי הרמב"ם נראה שכולם מדליקין ביחד כלומר במקום א' ולא כמ"ש הרמ"א להזהר ליתן כל א' נרותיו במקום מיוחד ע"ש, ואין להאריך בקושיות הרבות בדרך זו.

ולענ"ד לפרש דברי הרמב"ם בס"ד באופן חדש ויתיישבו כל הקושיות. וז"ל הרמב"ם בפ"ד מהל' חנוכה הל' א', כמה נרות הוא, "מדליק" בחנוכה, מצותה שיהיה כל בית ובית "מדליק" גר א' בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם א', והמהדר את המצוה "מדליק" נרות כמנין אנשי הבית גר לכל א' וא' בין אנשים ובין נשים, והמהדר יותר על זה ועושה מצוה מן המובחר "מדליק" גר לכל א' וא' בלילה הראשון ומוסיף והולך בכל לילה ולילה גר א'. כיצד הרי שהיו בני הבית עשרה בלילה הראשון "מדליק" עשרה נרות וכו', "מדליק" ביום שמיני שמונים נרות. מנהג פשוט בכל ערינו בספרד שיהיו כל אנשי הבית "מדליקין" גר א' בלילה הראשון ומוסיפין והולכין גר וכו' עד שנמצא "מדליק" בליל שמיני שמונה נרות בין שהיו אנשי הבית מרובים בין שהיה אדם אחד. ועיין בלח"מ שתמה שהך מנהג כמאן, דמהדרין מדליקין נרות כמנין אנשי הבית בלי הוספה והמהדרין מן המהדרין מוסיפין על כל א' כל יום ואנן אין מדליקין אלא א' ומוסיף והוא דלא כמאן ע"ש. וכהבנתו נראה שהבינו כל האחרונים הנ"ל.

ולענ"ד כשנדרק בלשונו דבתחילה נקט "מדליק" בליל שמיני שמונים

נרות, והיינו שהבעה"ב מדליק עבור כולם וכן"ל בשם גליא מסכת, ובסיום הלשון נקט כל אנשי הבית „מדליקין" נר א' בלילה הראשון, ואי כוונתו שא' מדליק עבור כולם לא הו"ל לשנות והי' צריך לכתוב מדליק לכל אנשי הבית נר א', ועל כרחק כוונתו שכל א' מדליק נר ואינו סומך על הבעה"ב. אך לכאורה מסיום דבריו אין נראה כן, שנקט עד שנמצא מדליק כליל שמיני שמונה נרות בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שהיה אדם אחד, ומשמע לכאורה שאין מודליקין בבית יותר מח' נרות.

אך י"ל שכוונת הרמב"ם ליישב בזה דקדוק התוס' שכתבו דעל כן מהדרין מן המהדרין אין מוסיפין לפי מנין בני הבית אלא לפי מנין הימים בלבד, ראל"ב ליכא היכרא כנגד ימים היוצאים דסובר דכך בני הבית יש בבית, אך באמת חשש זה הוא רק כשנאמר שכל הנרות מדליק א' דאז כשידליק שמונים במקום א' לא נדע אי יש עשרה והיום שמיני או עשרים והיום רביעי, אבל אם כל א' מדליק לעצמו הרי יוכר ע"י כל מדליק לכמה ימים מדליק, ובפרט אם כל א' מדליק במקום אחר כמ"ש הרא"ש. וזה כוונת הרמב"ם שאף שמעיקר הדין המהדר מדליק כל הנרות וכן"ל, מ"מ הנהיגו בספרד שידליק כל אחד לעצמו הנר ונמצא כליל שמיני מדליק שמונה נרות לעצמו אף שבני הבית מרובים, מ"מ הם מדליקין לחוד ושפיר יש היכר, וכוונתו לומר שבספרד לא ימצא שידליק א' למעלה משמונה, וכשבני הבית מרובים מדליקין הם שאר הנרות, ושפיר המנהג הוא כהלכה ורק בשינוי שלא אחד המדליק אלא כל אחד ואחד מדליק.

וכן נראה לדייק מלשון הרמ"א בדרכי משה הארוך שכתב „אבל מדברי הרמב"ם נראה דאם רבים בני הבית כ"א מדליק כליל ראשון נר א' ומוסיף והולך עד שבאחרונה יהי' ח' וכן המנהג", ואי כוונתו על מ"ש בהל' א' כמ"ש הבאר הגולה ושאר אחרונים הול"ל שידליק בעה"ב עבור כולם ובאחרונה יהי' ח' לכל א', אלא שכוונתו באמת למנהג ספרד לפי מה שפירשתי, וא"כ זה כוונת הרמ"א בהג"ה, וי"א דכל א' מבני הבית ידליק (רמב"ם), ושפיר הוסיף לזה הזהרה שאף שבשעת ההדלקה ניכר ע"י המדליק באיזה יום מדליק מ"מ יזהרו ליתן כ"א נרותיו במקום אחר, שיוכר גם אח"כ מנין הימים.

אך הב"י הבין דברי הרמב"ם כמנהג ספרד כהבנת האחרונים שאין מוסיפין מפני שחוששין לקושיית התוס', וע"כ פסק בספרו כהתוס' וכהבנתו במנהג הספרדים, ועל זה בא הרמ"א והביא מנהג הספרדים כהבנתו, שבזה לא שייך חשש התוס'. ושפיר יש לנהוג כן כדי שיהיו המהדרין על המהדרין מוסיפין על המהדרין ולצאת ידי כל הדעות, וכן עמא דבר שאנו יוצאים ביד רמ"א, וכל א' מבני הבית מדליק, וכמ"ש לפרש דברי הרמב"ם, וה' יאיר עינינו בתורתו.

בענין היוזק שאינו ניכר

אברהם שמשון כראדט

תלמיד במתיבתא עץ חיים רבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

כתבו התוס' בב"ק דף ק' ע"ב ד"ה חייב, על הא דאמרינן מחיצת הכרם שנפרצה אומרים לו גרור נתיאש הימנו ולא גדרה ה"ז קידש וחייב באחריותו ע"כ הוי היוזק ניכר כיון שניכר שהוא כלאים כשרואה הגפנים בשרדה, וא"א לומר שלא ה' היוזק ניכר ולפיכך מחייב שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו ויאמר פטור אני כמו במטמא, כיון שבעל הכרם נמי מפסיד לא חיישינן לזה. והקשה הכרתי ופילתי בסימן ד' סק"ד הא הש"ס בחולין דף מ"א. הקשה על הני דסברי שאפילו ע"י מעשה אמרינן אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ממתני' (גיטין נ"ב ע"ב) שהמטמא והמדמע והמנסך בשונג פטור, במזיד חייב, וחזינן שאוסר דאלא"ה לא ה' צריך לשלם, ומתרץ דאית ליה שותפות בגויה והוי שלו ושפיר נאסר. ולפי"ז הקשה כיון שמנסך היוזק שאינו ניכר הוא, ובמזיד חייב, ע"כ משום שלא יהא כל אחד הולך כנ"ל, ואי דאית ליה שותפות, א"כ הוא נמי מפסיד, ולפי שיטת התוס' לא ה' צריך לחשוש לזה כדי לחייבו במזיד.

והנראה בזה בהקדם דברי החק יעקב מובא בקצוה"ח סימן שס"ג שיצא לחדש על הא דאיתא בב"ק צ"ו: גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך, דזה דוקא לאחר הפסח, אבל בתוך הפסח אין יכול הגזול לומר הרי שלך לפניך כיון שמצוה לבקרו וכשרוף דמי. והקשה עליו הקצות החושן דאם נימא דאי אפשר לומר הרי שלך לפניך בתוך הפסח, א"כ מדוע לאחר הפסח יכולים לומר הרי שלך לפניך הלא קנה בשינוי בתוך הפסח כדחזינן שהש"ס בגיטין נ"ג: מקשה על חזקי' שסובר היוזק שאינו ניכר שמיה היוזק מגזל חמץ ועבר עליו הפסח שאומר הרי שלך לפניך, וא"א שמי' היוזק אינו כעין שגזל, וא"כ קונה בשינוי, וא"כ א"א לומר הרי שלך לפניך. ונראה לתרץ דבאמת צריכין להבין למה אם מצוה לשורפו אין יכול לומר הרשל"ל, דהנה פסחים דף ו: מבואר דשני דברים אינם ברשותו של אדם, ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו חמץ בפסח ובור ברשות הרבים. והמקור חיים הקשה להני דסברי איסורי הנאה יש להם בעלים א"כ מה חידוש של חמץ בפסח. וכתב דהחידוש הוא דאפילו הני דסברי יש להם בעלים אבל בדבר שצריך לשורוף אז אין להם בעלים ולפיכך חמץ שצריך לשורפו הרי אין להם בעלים ולפיכך צריכין לחידוש התורה. וא"כ אפשר לומר דמשום הכי אין יכולים לומר הרי שלך לפניך, כיון שצריך לשורפו, וא"כ אין להם בעלים ואין זכי' באיסורי הנאה, וא"א להגזול לומר טול שלך, כיון שעכשיו אינו שלו עוד. משא"כ שאר איסורי הנאה דאין חיוב לשורפו. ולפי"ז הגמ' בגיטין נ"ג: שמקשה כיון שאין יכול לומר הרי שלך לפניך קנה בשינוי כפרש"י שם שקונה בשינוי היינו דמייירי לאחר הפסח, שאין צריך לשורפו, וכיון שכן יש להם בעלים, ושפיר קונה הגזול החמץ בשינוי כיון ששמיה היוזק, וא"א לומר הכי שלך לפניך, אבל בתוך הפסח שצריך לשורפו הגם שאין יכולים לומר הרי שלך לפניך, כיון שאין להם בעלים,

אבל הגזולן ג"כ אין לו שם בעלים עליה, וא"כ א"א לזכות בה, ומש"ה לאחר הפסח שפיר יכולים לומר הרי שלך לפניך, כיון שגזולן לעולם לא קנה (משא"כ בחמץ לאחר הפסח דכיון ששמי' היוזק, אין יכול לומר הרשל"ל, ולכן קנה הגזולן בשינוי כיון שאין צריך לשורפו ויש להם בעלים, ודו"ק). היוצא לנו מזה שהחק יעקב סובר שבדבר שצריך שריפה אין יכולים לומר הרשל"ל, והקצות החושן חולק עליו.

והנה הרמב"ן בדינא דגרמי מסביר דלפיכך במוחל שטר חוב שמכרו לאחר חייב לשלם משום דינא דגרמי ולא אמרינן שהזיק לו באמת אלא תביעה שיכול הלוקח לתובעו הוי היוזק שאינו ניכר, לפי שבכל דבר שאין יכול לומר הרי שלך לפניך היוזק ניכר הוא, וכיון שאין יכול להחזיר התביעה הוי היוזק ניכר, ועיי"ש. ולפי"ז יש להקשות שהגמ' בניטין נ"ג. מקשה על חזקי' שסובר היוזק שאינו ניכר שמי' היוזק, ממתני' כהנים שפגלו במקדש מזידין חייבין לשלם מפני תיקון העולם ואי שמי' היוזק שונגין פטורים מפני תיקון העולם מבעי' ליה, ולפי דברי החק יעקב שבדבר שצריך לשורפו אין יכולים לומר הרי שלך לפניך, ולפי דברי הרמב"ן שבדבר שאין יכול לומר הרי שלך לפניך היוזק ניכר הוא, א"כ פיגול צריך לשורפו, ואפילו למ"ד לא שמי' היוזק ג"כ קשה למה חייב במזיד רק מדרבנן הלא א"א לומר הרי שלך לפניך בדבר שצריך שריפה, וא"כ הוי היוזק ניכר כהרמב"ן. (ובבית יצחק חיו"ד ח"א סימן י"ב אות ג' הקשה כעין זה).

ונראה בזה דהאחרונים הקשו (עי' שו"ת חת"ס חיו"ד סי' ס"ט) על האי משנה של כהנים שפגלו במקדש מזידין חייבין לשלם הלא מבואר בש"ס ערכין ג' ע"ב שהלובש בגדי כהנא שלא בשעת עבודה לוקה משום כלאים שהי' באבנא, וא"כ בשעה שפיגל הוי שלא בשעת עבודה וחייב מלקות וא"כ למה משלם הלא אינו לוקה ומשלם.

ונראה לתרץ, דבס' קובץ שעורים בב"ק הקשה על הרמב"ן שמשביר דלפיכך המסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו אינו אלא דינא דגרמי, לפי שבלא ניותא דירי' לא נעשה כלאים, וא"כ אינו אלא מזיק במחשבה ולא מחייב אלא משום דינא דגרמי, ולפי"ז הקשה הלא כהנים שפגלו במקדש ג"כ לא הוי אלא במחשבה ומשמע דהוי היוזק ממש שהמשנה לא מחלק בזה בין ר"מ ורבנן שחלקו בדינא דגרמי. אמנם התירוץ הוא פשוט, שאם אחר פיגל בשחיטה מעשה השחיטה בעצם הוי מעשה קלוקל, רק אם הוי במחשבתו לה' אז הוי מעשה תיקון, אבל בלא זה אז המעשה בעצם הוי היוזק, ושפיר הוי מזיק ממש, משא"כ בכלאים שהמעשה בעצמו לא הוי היוזק, אלא מחשבתו גרמה לזה שיהא היוזק, שפיר הוי דינא דגרמי. אמנם זהו דוקא בשחיטה, אבל בשלש עבודות אחרות, נשאר דינא דגרמי, דלא הוי מעשה היוזק בעצם, אלא מחשבה, וא"כ המשנה בכהנים שפגלו איירי ע"כ בשחיטה וקיימ"ל שחיטה לאו עבודה היא ואין צריך ללבוש בגדי כהונה, ושפיר חייב בתשלומין כיון שאינו לוקה, שאינו צריך ללבוש כלאים, ודו"ק.

אלא דלפי"ז נשאר קושיית הריטב"א במקומה, שהקשה שאם המשנה איירי בשחיטה למה אמרה הגמ' בניטין נ"ג: דהוי היוזק שאינו ניכר, הלא ניכר היוזקו. וע"כ הי' נראה לפשוט מזה ספיקו של המשנה למלך שחקר בהא דמבואר שלא

מיקבעה פיגול אלא בזריקה, אם זה רק לענין כרת, או דילמא הבשר אין בו איסור פיגול לחייבו באכילה משום זה, אלא בזריקה. ואם נאמר כצד זה שאין בו איסור פיגול אלא בזריקה, ו"ל דמשו"ה הוי היזק שאינו ניכר, כיון שבשעת שחיטה אין יכולים לומר שזה פיגול, אלא הוי כשאר קדשים לפני זריקה, לפיכך מיקרי היזק שאינו ניכר.

ולפי"ז מיושב מה שהקשיתי מתחלה כיון שצריך לשורפו ואינו יכול לומר הרי שלך לפניך ע"כ הוי היזק ניכר, ולמה מקשה הש"ס דוקא למ"ד שמיה היזק. ולפי הנ"ל נוח, כיון דאיידי בשחיטה, א"כ אין בו איסור עד הזריקה, וא"כ בשעת שחיטה אינו צריך לשורפו כיון שאינו אסור משום פיגול, ושפיר יכול לומר הרי שלך לפניך, ולכן הוי היזק שאינו ניכר.

ועתה ניתנה ראשונה לתרץ קושיית הפלתי הנ"ל, דהנה בש"ס גיטין נ"ב: יש מחלוקת רב ושמואל, רב סובר מנסך היינו ממש וקם לי' בדרכה מיני' ליכא משום ר' ירמי' דמשעת הגבהה קניא ומתחייב בנפשיה לא הוי עד שעת ניסוך, ושמואל סובר מנסך היינו מערב, ולפיכך לא אמר מנסך משום קילב"מ, ופירשו התוס' שם אע"ג דהגבהה לאו צורך ניסוך היא כדברי ירמי', אפ"ה פטור כיון דשעת ניסוך אמרינן קילבד"מ אשעת הגבהה נמי מיפטר דאמר לו הרי שלך לפניך כמו דנסכו אחר, ורב סובר כיון דאשעת הגבהה לא שייך למימר קילב"מ יש לחייבו אשעת הגבהה כל מה שיעשה בידים אחרי כך אע"ג דההיא שעתא הוי קילב"מ. עכל"ה. וכל המפרשים לא מצאו יריהם פירוש בדברי רב, דהלא בשעת הגבהה יכול לומר לו הרי שלך לפניך.

ונראה שחולקים רב ושמואל במחלוקת של הקצוה"ח והחק יעקב הנ"ל, דיון נסך הוי תקרובת עבודה זרה וצריך לשורפו, וממילא רב סובר כהח"י שאין יכול לומר הרי שלך לפניך, אבל שמואל סובר כהקצוה"ח שיכול לומר הרשל"ל ולפיכך שמואל צריך לומר הטעם דפטור משום קילב"מ, היינו או על איסור דרבנן של היזק שאינו ניכר שצריך לשלם לדרבנן, או ו"ל כהמשנה למלך פ"ג מגזילה שמחדש שאם גנבו והזיק בהיזק שאינו ניכר אינו יכול לומר הרי שלך לפניך (עיין פרי יצחק סימן ס"א ח"ב), ולפיכך אם אמרינן קילב"מ הוי כאלו נסכו אחר, ושפיר פטור ויכול לומר הרי שלך לפניך, ודו"ק. ולפי"ז מיושב היטב הא דמקשה הש"ס בחולין ממנסך שחייב לשלם, על הני דסברי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפילו ע"י מעשה, דע"כ היינו לרב שסובר מנסך ממש דלשמואל שמערב היינו איסור במציאות דאיכא יין נסך, וע"ז מתרץ דאית ליה שותפות, וא"כ לדירי' לא קשה למה במזיד חייב, אע"ג דהיזק שאינו ניכר הוא, וא"א לחייבו משום שלא יהא כל אחד הולך וכו', שהרי הוא נמי מפסיד, כיון שלרב א"א לומר הרי שלך לפניך דהא צריך לשורפו, וא"כ שוב הוי היזק ניכר כדברי הרמב"ן, וא"כ מנסך חייב לדיריה משום היזק ממש ולא משום שלא יהא כל אחד הולך, ודו"ק היטב.

והא דאמרינן בשוגג פטור, אע"ג דהוי היזק ניכר, יש להסביר עפ"י מה שתירצו האחרונים בסוגיין ליישב שיטת רש"י דנקט רבוצה משום שאם הגביה אותו בידים קנה, וא"כ מאי פריך הש"ס ממנסך הלא כיון דאגביה קנה ולפיכך

מחייב ואוסר אע"פ שאינו שלו, ותירצו (הלב ארי' והישועות יעקב) דהנמ' מקשה משונג דפטור, ולכאורה מאי פטור שייך ביה כיון שלא נאסר מאחר שלא כיוון לזכות דהרי שונג הוא, ובשונג בוודאי לא שייך כוונה לזכות, וא"כ שוב הוי קלב"מ, ושפיר פטור שונג אעפ"י שהיזק ניכר הוא, ופטור אפילו לרב, ודו"ק.

עולת שבת בשבתו

לך

ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין. י"ל מה שפירש"י שרמזו בלחם ויין מנחות ונסכים, של מנחת העומר, שהי' ביום ב' של פסח. וי"ל שלכך נתן מעשר, שבתחלה הי' התבואה אסורה מחמת חרש, ואין האיסור טבל חל. (הנה"ק בעל הפלאה זצ"ל¹)

וירא

וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו. וברש"י בשם המדרש, אחד לבשר את שרה, ואחד להפוך את סדום, ואחד לרפאות את אברהם. וי"ל הענין בזה, דנודע שמכל מצוה שאדם עושה נברא מלאך, ובחינת המלאך הנברא ע"י עשיית המצוה, היא לפי ערך פעולת המצוה, (עיין בזה בס' מנורת זהב פ' פקודי). והנה אברהם אבינו קיים כאן ג' מצות, חיתוך, פריעה, ומציצה. נמצא דממצות חיתוך הערלה שהוא הסרת הרע, נברא מלאך שיש לו בחינת הסרת הרע, והוא הי' המלאך שנשלח להפוך את סדום, שהוא ג"כ הסרת הרע, וממצות פריעה שהוא התגלות הטוב, נברא המלאך שבא לבשר את שרה על לידת יצחק שהוא ג"כ התגלות הטוב, וממצות מציצה, שהוא ענין רפואה כאו"ל (שבת קל"ג ע"ב) האי אומנא דלא מייץ סכנה הוא ועברין לי', נולד מזה המלאך שבא לרפאות את אברהם.

(הנה"ק מוה"ר מאיר יחיאל הלוי מאוסטראווצא זצ"ל²)

במדרש רבה בפרשתן עה"פ ויהי אחר הדברים האלה, נתיירא אברהם מן היסורים, א"ל הקב"ה אין אתה צריך, כבר נולד איוב שיקבלם, וצ"ב. וי"ל דאי' בגמ' (ברכות ז' ע"א) מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו וכו' צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו צדיק בן רשע, וכתבו חכמי האמת דמה שאמרו צדיק בן רשע קאי על צדיק שנשמת רשע מגולגלת בו, ולכן רע לו, אבל אין

(1) הועתק מעצם כתי"ק.

(2) נמסר לנו מאת ידידנו האב"ר החשוב היקר והנעלה מו"ה פישל ווישליצקי נ"י, מפי השמועה מאיש מהימן.

הכוונה צדיק בן רשע כפשוטו, דכתיב לא יומתו בנים על אבות. והנה מצינו שאיוב ה' גלגול של תרח. ולפי"ז י"ל דאברהם הבין דברי הגמרא הנ"ל כפשוטו דצדיק בן רשע רע לו, קאי על צדיק בן רשע ממש, ולכן ה' מתירא מן היסורים, וע"ז השיב לו הקב"ה כבר נולד איוב, שהוא גלגולו של תרח, ולכן הוא יקבלם, כי מה שאמרו דצדיק ורע לו היינו צדיק בן רשע, קאי על נשמת רשע המגולגלת בצדיק.

(הגאון מוה"ר יעקב אבד"ק לובלין זצ"ל³)

חיי

ויענו בני חת את אברהם לאמר לו, שמענו אדוני נשיא אלקים אתה בתוכנו, ובמרש, מלך אתה עלינו, נשיא אתה עלינו, אמר להם אל יחסר העולם מלכו. וצריך לתת טעם מדוע מיאן אברהם מלהיות מלך מה שהוא נגר הטבע. וי"ל בהקדם דברי הגמרא (קידושין ל"א ע"א) א"ר יוסף מריש הוי אמינא מאן רהוה אמר לי הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מן המצות עבידנא יומא טבא לרבנן דהא לא מיפקידנא ועבידנא, השתא דשמעיתא להא דא"ר חנינא גדול מצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה אדרבה מאן דאמר לי דאין הלכה כר' יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן, ע"כ. עוד אמרו חז"ל (סנהדרין כ' ע"א) מלך שמת לו מת אינו יוצא מפתח פלטרין שלו. ועפי"ז י"ל שזה ה' הפלפל בין בני חת לאברהם, דבני חת היו סוברים דגדול שאינו מצווה ועושה ממצווה ועושה, לכן בראותם שאברהם מתעסק הרבה בקבורת אשתו, אמרו לו מלך אתה עלינו, כדי שיה' פטור מלהתעסק בה, ואז יגדל שכרו, מאחר שאינו מצווה ועושה, אבל אברהם ה' סובר דגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, לכן ה' ממאן בדבר מלהיות עכשיו מלך.

(הגאון מוה"ר מאיר פישלס ראבד"ק פראג זצ"ל⁴)

תולדות

ויעתר לו ד', וברש"י לו ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע. ומקשים המפרשים, הלא רש"י בעצמו הביא לעיל עה"פ בת בתואל, להגיד שבחה שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע ולא למדה ממעשיהם, הרי דאדרבה צדיק בן רשע עדיף טפי.

אמנם י"ל דאה"נ דצדיק בן רשע עדיף טפי, אולם לענין תפלה שאני, דהרי אמרו חכמו"ל (סוטה ה' ע"ב) אריב"ל בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני

(3) בספר בית יהודה על מס' הש"ס (דעסוי תנ"ח) להגאון מוה"ר יהודה אבד"ק קאליש בחידושו למס' ב"ב דף ט"ו ע"ב, ששמע ד"ז בבחרותו מפה קדוש מורו הגאון מוה"ר יעקב מלובלין בעת שדרש ובישר צדק בקהל רב בשבת תשובה רשנת ת'.

(4) הועתק מכת"י תלמיד א', והגיע אלינו מאוצרו של ידידנו הרבני החסיד הנניד הנכבד מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפען. ינשאהו ד' על גבי מרומי הצלחות.

הקב"ה וכו' שאין תפלתו נמאסת שנא' לב נשבר ונרכה אלקים לא תבוזה. וידוע מה שאמר הגה"ק מראפשיץ זצ"ל דצדיק בן צדיק תמיד לבו נשבר בקרבו כי בהעלות על זכרוננו מעשה אבותיו או נחשב בעיניו כאפס ואין, לא כן צדיק בן רשע אין לבו נשבר כ"כ, שהרי בהעריך מעשיו נגד מעשה אבותיו אדרבה יגבה לבו, וזתדה"ק. ומעתה שפיר יובנו דברי רש"י, דרק לענין תפלה עדיף תפלת צדיק בן צדיק מטעם הנ"ל. (ועיין בזה בשו"ע או"ח סי' נ"ג בטו"ז סק"ג ובמג"א סק"ח).

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

ויקראו שמו עשו, ובתרגום יונתן דאתיליד כולי' גמיר בשער רישא ודיקנא ושיניו וככין. וצ"ב למה ה' שיניו זה גבי עשו משאר אנשים שנולד עם שיניים. אמנם י"ל דאיתא במדרש הטעם שהי' אדמוני ששתה הדם במעי אמו, ואיתא בגמ' (נדה דף ט') דדם נעקר ונעשה חלב, ובתרגום יונתן פ' ויחי כ' עה"פ חכלילי עינים מיין ולבן שניים מחלב, דהשיניים גדילים מחלב שיונק התינוק, וא"כ שפיר מובן מדוע נולד עם שיניים, שגדלו מחמת חלב שנתהפך מדם ששתה במעי אמו. (הגאון מוה"ר יצחק אבר"ק פוזנא זצ"ל⁵)

ויצא

בזוה"ק בפרשתו, ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ר' חייא פתח ואמר, זורח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח שם (קהלת א'). י"ל הכוונה בזה, ע"ד אוז"ל במדרש רבה בפרשתו עה"פ אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים, מלמד שהראה הקב"ה ליעקב בית המקדש בנוי וחרב ובנוי, מה נורא המקום הזה, זה בנוי, ואין זה, הרי חרב, כי אם בית אלקים, בנוי ומשוכלל לעתיד לבא. וזהו שמרמז הזוה"ק בהביאו הפסוק הנ"ל, זורח השמש, וזהו ביהמ"ק בנוי, ובא השמש, וזהו ביהמ"ק חרב, ואל מקומו שואף זורח שם, זהו בנין ביהמ"ק במקומו בעת שיזרח לנו שמשו של משיח צדקנו בב"א.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

ויאמר אכן יש ר' במקום הזה, ובמדרש, אכן השכינה שרוי' במקום הזה ולא הייתי יודע. וברש"י ואנכי לא ידעתי, שאילו ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה. וי"ל בזה, דהנה מבואר במדרש עה"פ ויקח מאבני המקום, שאמר יעקב אבינו אם מתאחות שנים עשר אבנים זו לזו יודע אני שאני מעמיד י"ב שבטים, כיון שנתאחו י"ב אבנים זו לזו ידע שהוא מעמיד י"ב שבטים. ובמדרש תנחומא איתא, א"ר אבהו בשם רשב"ל כיון שראו האבנים שהיו תחת מראשותיו כבודו של הקב"ה נמחו כולם ונעשו אבן אחת. ועפי"ז שפיר מובן דברי המדרש ורש"י, שיעקב נתכוון לומר, אילו הייתי יודע שהשכינה שרוי' במקום הזה, וא"כ מה

(5) הובא בשמו בספר ראש יוסף (קטן תע"ז) בחידושו למס' נדה דף ט', ובס' לב ארי' עה"ת (ווילהרמסדורף תל"ד) בפ' תולדות.

שנעשו י"ב אבנים אבן אחת אין ראי' שאעמוד י"ב שבטים, כי מאימת כבוד הקב"ה נתאחו, אז לא ישנתי במקום קדוש כזה, רק הייתי ישן במקום אחר ואז הי' שפיר סימן מובהק אם מתאחות השנים עשר אבנים, וק"ל.
(הגאון מוה"ר מן אשכנזי זצ"ל אבר"ק פיורדא⁶)

וישלח

ועשו הלך לדרכו שעירה ויעקב נסע סוכותה. יל"ד אמאי בעשו נאמר סוף דעתו ממחוז חפצו היינו דרכו שעירה, וגבי יעקב לא יאמר מחוז חפצו שנסע לאביו לבאר שבע או לקרית ארבע. אך משום דצדיק מקיים (משלי ג') בכל דרכיך דעהו ופלם מעגל רגליך. וליכא בי' פסיעה אחת למנן, והיתכן לומר שכל דרכו עד בואו אל אביו הי' על מנן, ודאי שהי' מתקן בכל פסיעה ופסיעה, וכעת שהי' סמוך לסוכות ודאי הי' צריך לתקן איזה תיקון בסוכות, וא"כ בכ"מ הי' מחוז חפצו.
(הגה"ק מוה"ר לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל⁷)

וישב

אלה תולדות יעקב יוסף, י"ל בזה רמז נפלא דהנהו אותיות יעק"ב הנעלם עולה בחשבון משי"ח ב"ן יוס"ף, דהיינו ו"ד מאות יו"ד עולה עשרה, י"ן מעי"ן עולה ס', ו"ף מאות קו"ף עולה פ"ו, וביחד הם אותיות יוס"ף, והנעלם מאות בית הוא י"ת, בגימטריא משי"ח ב"ן, וביחד עולה למספר משיח בן יוסף, ולזה רמז הפסוק אלה תולדות יעקב יוסף, ר"ל הנעלם הנקרא תולדות בגימטריא משי"ח ב"ן יוס"ף היוצא מכית יעקב.
(הגאון מוה"ר שמואל הלוי אבר"ק סעטשע זצ"ל⁸)

ויראה יהודה ויחשבה לזונה וגו' ויאמר הבה נא אבוא אליך. והקשה הרא"ם וא"ת איך הותר לו לבא על הזונה וכו' ושמא י"ל דקדשה אח"כ בכסף או בשטר ואח"כ בא עלי' עיי"ש. ובחי' אגדות מהרש"א במס' סוטה כ' ע"ז, ואין נראה, דכתיב פן נהי' לבוז, ומה גנאי הי' אם נתקדשה לו, ועוד דנראה דמעשה זה לא

(6) הוא הגאון מוה"ר מנחם מן במוה"ר משה אשכנזי. ראשית נשיאותו הי' כאבר"ק קראטאשין (עיין מג"א סי' קל"ב סק"ב בדיני קדוש שכתב בזה"ל: כן שמעתי מהגאון מהו' מן אב"ד דק"ק קראטשין), ובשנת תי"ז נבחר לאבר"ק פיורדא. נזכר כמה פעמים בשו"ת חינוך בית יהודה. נפטר בשנת ת"ך בערך. — ר"ז הועתק מספר זרע אברהם על המדרש רבה, בקהלת ובאיכה, בשם דודו הנ"ל.

(7) בס' טהור רעיונים (להגה"צ מוה"ר יו"ט נעטיל אבר"ק טשעכיוו מתלמידי הגה"ק החוזה מלובלין זי"ע), בפ' וישלח ששמע ר"ז מפיו הקדוש.

(8) הועתק מכתיו"ק בנו הגה"ק בעל מנוחת אשר זצ"ל, בשם אביו הנ"ל. הגיע אלינו מאת נכדו ירידנו האברך היקר החשוב והנעלה בנש"ק מו"ה יהושע צבי הלוי יונגרייז נ"י מגנזי אביו הרב המפורסם וכו' אבר"ק טשענגער שליט"א. ישאו ברכה מאת ר'.

הי' אלא בינו לבינה ואין אשה מתקדשת בלא עדים אפי' בקדושי ביאה עיי"ש.
אמר יעב"ץ. דעדיפא איכא לאקשווי, לשיטת הרא"ם איך קדשה והלך לו ולא חשש למה שאחז"ל לא ישא אדם במדינה זו וכו'⁹), וע"ז נאמר ומלאה הארץ זמה, ואע"ג דבדוראי לא הי' שם חשש שאח ישא אחותו שאינו אסור לבני נח, אלא שהי' לו לחוש לאיסור אשת איש, בפרט אחר שחשדה למזנה, ושינוי', דרבנן קלא אית להו¹⁰), פשיטא דלא שייך כו', אלא מאי אית לך למימר אליבא דרא"ם, נסכה ונרשה, וכן הוא האמת לדעתי, שחזקה לאדם גדול כיהודא שאינו עושה בעילתו זנות, והשתא דאתית להכי, חזר גנאי למקומו, וק"ל.
 ולקושיא הב' שלא היו שם עדים, אין בכך כלום, דאע"ג דאנן פסקינן הכי, מ"מ במחלוקת היא שנוי', ועוד במגרש את אשתו ולנה עמו חוששין, וכן בזיקת יבם לא בעינן עדים, ויהודא ג"כ דין יבמה נהג בה¹¹), שהרי הכניסה לביתו, ודו"ק כי נכון מאוד.

(הגאון מוה"ר יעקב מעמדין זצ"ל¹²)

מקץ

ויתנכר (עליהם) [אליהם]. אחז"ל שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן.
 ורמב"ן טען, ויתנכר משמע שעשה מעשה להתנכר כגון שהליט פניו במליתו וכסהו במצנפתו כדי שלא יכירוהו ע"ש. והנה דקדוקו בויתנכר הגון הוא, אך לא יתכן שאכלו וסעדו אצלו ולא הסיר עיטופו ומצנפתו, ומה אמרו המצרים שסעדו אצלו. אבל נ"ל בהיפוך עפ"י מ"ש רמב"ן בפ' ויגש בפסוק וירא אליו, שיוסף נראה אל אביו, כי דרך מלכי מצרים להיותם עטופים כעטיפת ישמעאלים עד גובה דיקנא, וכשבא אביו הסיר זה¹³) ונראה אליו ע"ש. והנה בבוא האחים לפניו בשוק לקנות והי' עטוף כדרכו ולא יצא ממנו אלא חוטמו ופדחתו וצורתו, הי' ניכר להם מיד, ע"כ הסיר עטיפתו שלא כדרך המלכים, ואז נגלה זקנו וזה השחית פניו שפתיו ולסתיו, וכשהם מושחתים שוב אינו ניכר בחוטם פדחת ופרצוף, וא"ש, וכל דברי חכמים קיימים.

(הגאון בעל חתם סופר זצ"ל¹⁴)

9) כן הוא במס' יומא י"ח ע"ב, תניא ר' אליעזר בן יעקב אומר לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת שמא יזדווגו זה אצל זה ונמצא אח נושא אחותו וממלא כל העולם כולו ממזרות ועל זה נאמר ומלאה הארץ זמה, ע"כ.
 10) במס' יומא שם.

11) כ"כ הרמב"ן בפרשתן. ועיין בזה במהרש"א יבמות דף ע"ו.

12) הועתק מכת"ק בגליון ס' חידושי מהרש"א עה"ת (דפוס הענא).

13) ברמב"ן שם לא כתוב שהסיר עטיפתו, ועיין בחת"ס עה"ת (מהדור"ק) בפ' ויגש ד"ה וירא אליו.

14) הועתק מעצם כתי"ק בתוך חידושי לסוגיא דפרצוף פנים. הגיע אלינו מאת נכדו ירידנו הרבני הנכבד הנגיד המפורסם נדיב ושוע מו"ה אליעזר שרייבער נ"י. יברכהו ר' בעז ותעצמות.

נוסחאות והערות ברש"י על התורה (נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכמפלד שליט"א)

לך לך

קאפ' י"ד פסוק י"ד.

וירק כתרנומו וזרין, וכן והריקותי אחריכם חרב, אזיין בחרבי עליכם וכן אריק חרבי וכו'. המפורשים הקשו שרש"י סותר כאן למ"ש בפ' בשלח שאין לדחוק ולפרש אריק חרבי כלשון וירק את חניכיו אזיין בחרבי אלא אריק חרבי פירושו אשלוק את חרבי עיי"ש,

ובאמת בדפוס אלקבץ ליתא כאן הך „וכן אריק חרבי", והגם שבפסוק והריקותי אחריכם חרב גם שם לא פירש"י אזיין בחרבי, רק כמו שפירש באריק חרבי, כששולף החרב מתרוקן הנדן ע"ש, אבל לא שלל הפירוש הזה כמו שדחאו בפסוק אריק חרבי.

קאפ' ט"ז פסוק א'.

שפחה מצרית, בת פרעה היתה וכו'. עיין בגו"א שכתב שדיוקן של רש"י הוא מתיבת לה רהול"ל ותתן לו שפחתה הגר המצרית כדכתיב אצל יעקב ותקח את זלפה שפחתה וגו' אלא פירושו דהיתה רק לה שפחה אבל לאחרים לא היתה שפחה, שהיתה בת מלכים. ולפ"ז נכון הר"ה כמו שהוא ברפה"ר, ולה שפחה מצרית, וכן נראה שהיתה הנוסחה לפני הגור ארי'.

שם פסוק י"ב.

פרא אדם, אוהב מדברות לצוד חיות, כמו שכתוב ויהי רובה קשת וישב במדבר פארן. ובדפה"ר וכן בדפוס אלקבץ הנוסחה, כמו שכתוב וישב במדבר ויהי רובה קשת.

ובאמת בפסוק לקמן (כ"א כ') כתיב וישב במדבר ויהי רובה קשת, (ובפסוק כ"א) וישב במדבר פארן וגו' ולפי מה דפתח רש"י אוהב מדברות שייך טפי להביא את הפסוק וישב במדבר שלא כתיב באיזה מדבר שמוזה מוכח שהמדבר הי' אוהב לו, לא כן, וישב במדבר פארן שמדגיש מקומו, ובפרט שפסוק זה הוא מוקדם, והוא פסוק אחד.

וירא

קאפ' י"ח פסוק י"ט.

כי ידעתי לשון חבה כמו מודע לאישה וכו' ואם תפרשהו כתרנומו יודע אני בו שיצוה את בניו וכו'. הרמב"ן העתיק את לשון רש"י וז"ל, כי ידעתי למען אשר יצוה, לשון רש"י ארי ידעתיני' כתרנו', לשון חבה כמו מודע לאישה וכו', ע"כ. ולפי נוסחתו שהתרנום הוא ארי ידעתיני' א"כ אין מקום לסוף דברי רש"י שכ' ואם תפרשהו כתרנומו יודע אני בו, שלפ"ז הנוסחה כתרנום שלפני רש"י היתה ארי גלי קדמי, כמו שהוא לפנינו ברוב החומשים, ולכאורה הי' צ"ל שהרמב"ן לא

היו לפניו סוף דברי רש"י, כאשר הם בנוסחאות שלנו, ובדפוס אלקבץ תרומיהו איתנייהו, וכך הוא הנוסחה, כי ידעתיו, ארי ידעתיני' כתרנו', מפורש לשון חבה כמו מודע לאשה וכו' ואם תפרשהו כתרנו' שיש מתרגמין אותו, ארי גלי קרמי, כלומר יודע אני בו שיצו' את בניו וגו' אין למען נופל על הלשון. ואולי כך היתה נוסחת הרמב"ן ז"ל.

קאפ' י"ט פסוק כ"ד

מן השמים, והוא שאמר הכתוב כי במ ידין עמים וגו' כשבא ליסר וכו' וכשבא להוריד המן מן השמים וכו' בדפוס אלקבץ לא הסתפק בתבת וגו', רק הביא כל הפסוק כי במ ידין עמים יתן אוכל למכביר, כי על זה תסוב הדרשה כשבא להוריד מן, ועיי"ש ברש"י שפירשו כך.

ובדפח"ר הנוסחה, מן השמים, הוא שאמר הכתוב, כי במ ידין עמים וגו' כשיבא ליסר הכריות מביא עליהם מן השמים כמו שעשה לסדום כשבא להוריד מן לישראל, הנני ממטיר לכם לחם מן השמים:

ונראה שבדיוק נשמטה תיבת „אש" ונתוספה תיבת „לישראל". והוא ע"פ פירש"י שם בפסוק הזה, כי במ, בעבים ידין עמים ייסרם בעצירת גשמים, ברעב וכל מכה חטאו דור המבול, וארובות השמים נפתחו, אנשי סדום גפרית ומלח שרפת כל ארצה, סיסרא מן השמים נלחמו עם סיסרא, ע"כ. הרי שלא דוקא אש מן השמים רק כל היסורין שמביא ליסר את הכריות מביא מן השמים. ושם באותו פסוק, יתן אוכל למכביר משם באים מזונות הנני ממטיר לכם לחם מן השמים משל לנחתום העומד לפני הכבשן נכנס שונא חותה נחלים וזורק בו נכנס אוהבו מוציא פת חמה נותן לו, ע"כ. לפ"ז נכונה הנוסחה כשבא להוריד מן לישראל עם קרובו שאמר עליהם אהבתי אתכם מוציא פת חמה ונותן להם.

קאפ' כ"א פסוק כ"ג.

לי ולניני ולנכדי, אונקלוס תרגמו ברי ובר ברי, אמנם מרש"י בישעי' (י"ד, כ"ב) בפסוק והכרתי לבבל שם ושאר ונין ונכר, שפירשו שם נין בן מושל במלכות אביו, משמע שלא שייך לקרוא בשם נין רק את בן המלך היורש עצר, שמפרש נין מלשון מושל, וכמו שפירש בתהלים (ע"ד, ח') בפסוק אמרו בלבם נינם יחר, נינם מושליהם וכו', וכן יתפרש כאן שאמר אבימלך לי ולניני היינו בני המושל אחרי במלכותי, ולפ"ז מי שאינו בן מלך אינו נקרא נין. אמנם מלשון רש"י בתהלים (ע"ב, י"ז) משמע שלכל בן שייך לקרוא נין ששם כתב רש"י ג"כ בפסוק לפני שמש ינון שמו שהוא לשון מלכות ושררה, והביא הפסוק שלפנינו ופירשו ולניני, השליט על נכסי אחרי, הרי שלא כתב השליט על מלכותי רק על נכסי, וכל בן שולט בנכסי אביו אחריו, וכן כתב במשלי (כ"ט, כ"א) בפסוק ואחריתו יהי' מנון, שליט, וכו' וכן כל נין שבמקרא, שהנין קם תחת אביו לשלוט בנכסיו, עכ"ל. לפ"ז אף שהוא מלשון ממשלה שייך הוא בכל אדם שהבן קם תחת אביו לנחלה ומושל בנכסיו. וברש"י תהלים (הוצאת מאהרשען) כתוב שם השליט בנכסי אחרים (במקום אחר), אבל הנראה שהוא טעות כמו שמוכח מרש"י משלי.

חיי

קאפ' כ"ד פסוק ט"ז.

לפי שבנות הנכרים היו משמרות מקום בתוליהן ומפקירות עצמן ממקום אחר. ובדפ"ה ר' אינו בלשון עבר, רק בלשון הווה, לפי שבנות הגוים משמרות מקום בתוליהן וכו'. וכן הוא בדפוס אלקבץ.

שם פסוק ט'.

את היי לאלפי רבבה, את וזרעך תקבלו אותה ברכה שנאמר לאברהם כהר המורי' וכו'. ובדפ"ה ר' דיבור זה ליתא. ועיין ברשב"ם שהביא פירוש זה בשם ר' יוסף ב"ר שמעון קרא, ובוודאי לא הי' לפניו דיבור זה בפירושי רש"י זקנו.

קאפ' כ"ה פסוק ט"ז.

ויגוע, לא נאמרה גויעה אלא בצדיקים: עיין בשפ"ח שהביא מדברי הגמ' (ב"ב ט"ז סע"ב) רהריוק הוא היכא דכתיב גויעה אצל ויאסף. ובנוסחת דפוס אלקבץ הוא בדברי רש"י כאן וז"ל, ויגוע, לא נאמרה גויעה ואסיפה אלא בצדיקים. אבל גויעה לבדה נאמר ברשעים בדור המכול שנאמר ויגוע כל בשר:

תולדות

קאפ' כ"ה פסוק כ'.

בסה"ד שבלשון ישמעאל קורין לשדה פדן: בנוסחת דפוס אלקבץ, ובלשון ישמעאל קורין לשדה אלפדאן. ויש לציין כאן מה שכתב רש"י בסנהדרין דף פ"ב ע"ב בד"ה ופינחס וז"ל, ונראה בעיני שהתיבה הזאת (אלקום) לשון ערבי שכל פתיחת תיבותיהן אל ע"כ. וכן כאן אלפדאן, אם תסיר הפתיחה היא פדן.

שם פסוק כ"א.

ויעתר לו, נתפצר ונתפיים ונתפתה לו. כתב בדברי דוד (ט"ז) צריך ביאור על ג' לשונות אלו, ועיי"ש מ"ש שנתפצר נלמד מויעתר שהוא לשון רבוי ונתפתה מתיבת לו שמורה על קירוב, ועיי"ש שנדחק מנ"ל על הריצוי שנתפיים. ובדפ"ה ר' הנוסחה הוא, ויעתר לו, נתפצר לו, נתפתה לו. ותיבת נתפיים ליתא.

קאפ' כ"ז פסוק ל"ג.

מי איפוא, לשון לעצמו משמש עם כמה דברים, ד"א איפוא איה פה מי הוא ואיפוא הוא הצד ציד. ובדפ"ה ר' תיבות „דבר אחר" ליתא. וכן משמע מכל דברי המפורשים שהוא פירוש אחר, וכן הוא בדפוס אלקבץ.

שם.

ואוכל מכל, מכל טעמים שבקשתי לטעום טעמתי בו. בדפוס אלקבץ הנוסחה, כל

מטעמים שבקשתי וכו', וכן במדרש א"ל טועם הייתי טעם פת טעם בשר טעם דגים טעם מגדים טעם כל מעדנים שבעולם.

ויצא

קאפ' כ"ט פסוק י"ג.

ויחבק, כשלא ראה עמו כלום, אמר שמא זהובים הביא והנם בחיקו: כתב במשכיל לדוד, שדיוקו הוא דהול"ל ויחבקו, לכך פירש שויחבק לו לעצמו כלומר להנאתו. ולפ"ז נכון הוא הר"ה כמו שהוא בדפוס הראשון, ויחבק לו, וכו'. כי כל דיוקו הוא מתיבת לו.

והריבור וינשק לו, אמר שמא מרגליות הביא והם כפיו, ליתא בדפוסה"ר, וגם מדברי הרא"ם נראה שלא הי' בנוסחתו עיי"ש הטעם בזה, ובדפוס אלקבץ ישנו ומסיים וז"ל, כלומר לא הנשיקה ולא החיבוק הי' בלב שלם כי אם בעבור חיפוש הממון, עכ"ל.

קאפ' ל' פסוק ו'.

דנני א', דנני וחייבני וזכני: וכתב הרא"ם ז"ל וז"ל, בב"ר אמרו דנני וחייבני דנני וזכני, דנני וחייבני ורחל עקרה, דנני וזכני ויתן לי בן, וא"כ יהי' פירוש דנני א' וגם שמע בקולי שני עניינים כאלו אמר דנני ועקרני, וגם דנני ושמע בקולי וגו', אבל רש"י ז"ל שלא פירשו רק לעניין הזכות בלבד לא ידעתי מה יעשה במלת וגם, שהי"ל דנני א' ושמע בקולי ויתן לי בן. עכ"ל. ולפי נוסחת ספרים שלנו אין מובן לדבריו, שהרי רש"י כתב ממש כלשון המדרש, ומה קשה לו בדברי רש"י.

אמנם בדפוסה"ר הנוסחה ברש"י היא, דנני א', דנני וזכני: וכן היתה הנוסחה לפני הרא"ם, וע"ז הקשה מה יעשה למלת גם, מאחר שלא דרשו רק לענין הזכות, וכן היתה ג"כ הנוסחה לפני הגו"א, ולפני בעל ספר זכרון.

שם פסוק ל"ז.

מקל לבנה, עץ הוא ושמו לבנה כמ"ד תחת אלון ולבנה, ואומר אני הוא שקורין טרימבל שהוא לבן: לח, כשהוא רטוב: וכתב הרא"ם ז"ל, ושמו לבנה, לא מענין לובן כי אחריו ויפצל בהן פצלות לבנות מחשוף הלבן, שלא הי' נראה הלובן רק אחר הקלוף וכו', אבל בב"ר אמרו מקל לבנה לח, חופר חפור רטוב והוא תמוה מאד. עכ"ל. וכ"כ הרב גו"א. שלא הי' לבן רק העץ נקרא לבנה וכו', ונראה מזה שלא הי' בנוסחתם כמו שהוא לפנינו ברש"י שרש"י מסיים שהוא לבן, לכן לא תמה הרא"ם רק על המדרש שכ' חפור. אמנם גם שם בחושע (ר', י"ג) שהביא רש"י, פירשו שם, ולבנה, עץ שקליפתו לבנה. הרי שהעץ נקרא לבנה על שם לבנותו. והוא כמ"ש כאן שהוא לבן, וכדברי המדרש. אמנם תשובתם הוא תשובה נצחת שהרי נאמר מחשוף הלבן, שלא הי' נראה הלובן רק אחר הקילוף. והנה יש עוד לדקדק בדברי רש"י שכתב, לח, כשהוא רטוב שאם בא לפרש תיבת לח הול"ל רטוב, וכמו שתרגם אונקלוס, וכמ"ש במדרש. ובדפוס אלקבץ ליתא

להך ר"ה, "לח". ובזה יבוא הכל על נכון שבתחלת דבריו פרש"י שהוא עץ ששמו לבנה וכמ"ש מהושע, אך מאשר ששם העץ הוא ע"ש לבנותו כמ"ש המדרש, ותקשה קושיית המפורשים ממחשופ הלבן, ע"ז בא רש"י לתרץ ואומר אני הוא שקורין טרימבל שהוא לבן כשהוא רטוב, ר"ל אבל לאחר שמתייבש הוא משחיר קליפתו ולא תקשה מאי מחשופ הלבן, ואיך ה"י מנומר אם כולו לבן, תוכו וקליפתו, כי לאחר שנתייבש היתה קליפתו שחורה.

וישלח

קאפ' ל"ב פסוק י"ב.

מיד אחי מיד עשו, מיד אחי שאינו נוהג עמי כאח אלא כעשו הרשע: לנוסחא זו יקשה קצת איך העמים רש"י בתיבות אחי שאינו נוהג כאח שהוא ההיפך ממה שכתוב. ובנוסחת דפוס אלקבץ הנוסחה, מיד אחי מיד עשו, מיד אחי שאינו נוהג עמו כאח, והוא אינו נוהג עמי אלא כעשו הרשע.

שם פסוק כ"ט.

לא יעקב, וכו', וסופך שהקב"ה נגלה עליך בבית א-ל ומחליף שמך וכו'. מלשון זה משמע שלא המלאך החליף את שמו לישראל רק שגילה ליעקב מה שעתיד להיות, שסופו שהקב"ה יחליף את שמו. וכן כתב בספר יוסף דעת, בכאן כתיב לא יעקב יאמר, ולהלן בסדר זה כתיב לא יקרא, כי שנוי הלשון מורה על שהמלאך אינו רשאי לשנות שום שם ולכן אמר לשון לא יעקב יאמר כמבשר שאח"כ ישנה הקב"ה שמו ולהלן הקב"ה אמר לא יקרא כמצוה על האזהרה עכ"ד.

אבל לא כן כתב רש"י בישע"י (מ"ד, כ"ו) בפסוק ועצת מלאכיו ישלים מלאך א' אמר ליעקב, ישראל יהי' שמך, וקיימתי דבריו ע"כ, הרי שהמלאך הוא הקורא שם ולא שהוא מבשר מה שעתיד להיות, אבל במדרש ילקוט שם, הלשון, מלאך אחד נגלה ליעקב ואמר עתיד הקב"ה להגלות עליך ולהחליף את שמך וכו', לשון זה מתאים יותר למש"כ רש"י כאן.

וישב

קאפ' ל"ז פסוק ב'.

אלה תולדות יעקב, ואלה של תולדות יעקב וכו', סבה ראשונה יוסף בן שבע עשרה וגו' ע"י זה נתגלגלו וירדו למצרים וכו'. הנה וי"ו זו (של ואלה) יתירה היא, שרש"י בא רק להוסיף תיבת "של" כדי לפרש ע"פ דרכו שתולדות הם הבנים לא המאורעות כמ"ש הראב"ע, אבל למה לו להוסיף הוי"ו על תיבת אלה. ובדפוס הראשון הוי"ו הזאת אינה. וגם אחר שהתחיל שהיא סבה ראשונה שעל ידה נתגלגלו למצרים אין לומר ע"י "זה" שסבה היא לשון נקבה, ובדפוס"ר וכן בדפוס אלקבץ גורס, ועל ידי זו.

שם.

וכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף זה נשטם וזה נשטם זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשין להרגו וכן הרבה ככ"ר. הנה במדרש קחשיב כ"ד דברים שאירעו ליוסף כמו ליעקב, ורש"י קיצר בהם, מ"מ בנס"ש קצרו יותר מדאי שעל שני דברים בלבד לא שייך לומר כל מה שאירע.

ובדפוס אלקבץ הנוסחה, זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשין להרגו זה נתקשה לו אמו וזה ג"כ, זה פירש מאכיו כ"ב שנה וזה ג"כ, זה נתגדל ע"י חלום וזה ג"כ, זה נתגדל בית אדוניו בשבילו וזה ג"כ, וכן הרבה ככ"ר.

שם.

את דבתם רעה, כל רעה שהי' רואה כאחיו בני לאה וכו'. דבתם, כל לשון דבה וכו' דבה, לשון דוכב שפתי ישנים. לפי סדר הזה רש"י מקדים לפרש תיבת רעה לתיבת דבתם שהוא מוקדם בפסוק. ובדפוס"ר הסדר הוא, את דבתם רעה, כל מה שהי' יכול לספר בהם רעה הי' מספר דבה, לשון דוכב וכו'. את דבתם רעה, כל רעה שהי' רואה וכו'. לפי סדר הזה רש"י מתחיל לפרש תיבת דבתם, ואח"כ מפרש מה היתה הרעה שספר עליהם.

מקץ

קאפ' מ"ב פסוק א'.

וירא יעקב כי יש שבר במצרים, ומהיכן ראה, והלא לא ראה אלא שמע שנאמר וכו'. בדפוס אלקבץ יש כאן נוסחה אחרת, וירא יעקב כי יש שבר ומהיכן ראה והלא הוא אומר הנה שמעתי ומהו וירא יעקב כי יש שבר אמרו רז"ל כי יוסף אמר להשליך תבן ביאור, ויעקב ראה התבן וזהו וירא יעקב.

קאפ' מ"ג פסוק ל"א.

ויתאפק נתאמץ, והוא לשון ומזיח אפיקים רפה וכן אפיקי מגינים, חוזק. אבל בישע"י (ס"ג, ט"ו) פירשו מלשון חסרון עה"פ ורחמיך עלי התאפקו המון רחמיך הראשונים אלינו עתה התאפקו, נתחסרו מהיות הומים עלינו כאשר מאז. התאפקו, כמו ויתאפק ויאמר שימו לחם, נתאפק ולא הכירו את אשר נכמרו רחמיו אל אחיו, עכ"ל.

שם פסוק ל"ב.

וישא משאת מאת פניו אליהם, רש"י פירש משאת, מנות, אבל לא פירש מהו וישא ואונקלוס תרגמו ונטל חולקין, אבל בהושע (א', ו') עה"פ כי נשוא אשא להם, פירש"י אחלק להם מנת כוסם ופעולתם, כמו וישא משאת, ע"כ. ולפ"ז פירוש וישא משאת ויחלק חלקים, שהם המנות.

הנאהבים והנעימים

(מדור זה מוקדש להרפסת חידו"ת בפלפול ואגדה שרידי אש שנשארו לפליטה מחידושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" דבאבוב בגאליציע, שנהרגו ונשרפו על קידה"ש בשנות הזעם ת"ש-תש"ה לפ"ק).

חידושי אגדה, ואגרת שלומים מהאברך המפואר החו"ב מו"ה ישעי' איזענבערג הי"ד מקראקא¹

בפ' וישב, ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים. ויל"ד על אומרו וחטאתי לשון עבר, דהול"ל ואחטא לאלקים. וי"ל דהנה אשת פוטיפר כהסיתה את יוסף לעבור עבירה עשתה כל תחבולה וטעדיק שבעולם להטות לבו לזה, ובכך שידלתה אותו, הרי כל אדם צריך להתאמץ לקיים את כל התרי"ג מצות ד', והרי אחת מהנה היא מצות תשובה, ואיך יוכל לעשות תשובה טרם עברו עבירה, ולזה יעצתו לעבור עבירה כדי שיוכל לקיים מצות תשובה. אך באמת אין בדבריו כלום, כי הצדיקים מקיימים מצות תשובה על מצוה שלא נעשית בשלימות כראוי. וזהו שאמר יוסף, ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת, ואי משום מצות תשובה, הלא אוכל לעשות תשובה על רעה קטנה, דהיינו על קיום המצות בחוסר השלימות, ועוד זאת, וחטאתי לאלקים, פי' שכבר יש בידי עבירות מקדמת דנא, וא"כ שתי תשובות בדבר, לבטל טענתך.

ועד"ז יש לפרש המשך פסוקי תהלים, אשרי תמימי דרך הולכים בתורת ד', אשרי נוצרי עדותיו בכל לב ידרשוהו, אף לא פעלו עולה בדרכיו הלכו, אתה צוית פקדין לשמור מאד (תהלים קי"ט). שאשריהם של צדיקים שמתמימים את דרכם לקיים תורת ד' תמימה, כל התרי"ג מצות, ומ"מ הולכים תמיד בדרך ד',

1) נולד בשנת תרס"ב בערך בעיר קאלוואריע לאביו הרב החסיד המופלג המפורסם מוה"ר יחיאל מיכל איזענבערג ז"ל. (הוא הי' תלמיד ותיק ומובהק מכ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זצוק"ל, ומחסידים הראשונים אצל כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ב צ'צוק"ל הי"ד. נודע בגלילותיו בשם ר' מיכלי' קאלוואריער. הי' ת"ח עצום, מלא וגדוש בספרי חסידות, בעל מדרגה ובעל השגה, וכל תפלותיו בהתלהבות עצומה. מנ"כ בעיר באבוב סמוך ונראה אצל האוהל הקדוש של כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זצוק"ל). בנו מו"ה ישעי' הנ"ל (שהיו קורין אותו בבאבוב ר' ישעי' ר' מיכל'ס) נתגדל ונתחנך על ברכי אביו בקאלוואריע ושם שקד על התורה ועל העבודה יומם ולילה, ואח"כ נשיכת באבוב סניף קראקא, עד שמילא כריסו בש"ס ופוסקים וספג בקרבו מלא חפנים יר"ש וחסידות, והי' מאברכי-משי דחסידי באבוב בקראקא. — במשך השנים אבר חוש השמיעה ל"ע, אבל חוש הריבוי לא סר ממנו, והי' מלא רוח חיים, וכן החסידות נסוך על פניו, פה מפיץ מרגליות, ובדבריו הי' משמח אלקים ואנשים. — בשנות הזעם הגלה לעיר טארנא, ומשם נשלח לגיא ההריגה ונהרג עקה"ש, הי"ד ותנצב"ה.

אנב כדאי להזכיר כאן למזכרת נצח את שלשת אחיו, כולם אהובים כולם ברורים כולם קדושים, האחד מו"ה חנה הי"ד אברך ותיק וחסיד ובעל משפיע באושפצין, והשני, מו"ה משה יהושע הי"ד שו"ב בלאפינוב, והשלישי, מו"ה ירוחם הי"ד בגריבוב. שלשתם נהרגו עקה"ש בשנות הזעם. ר' ינקום דמם לעינינו במהרה, ותנצב"ה.

ואף נוצרים עדותיו ככל לב ככוונה רצוי' בלי פניות, ואם תקשה לך, הלא אחת ממצות ד' היא מצות תשובה, והיאך יכולים לקיים מצות תשובה אם אינם חוטאים, ע"ז קאמר, אף לא פעלו עולה, שאינם חוטאים כלום, עכ"ז בדרכיו הלכו, לקיים מצות תשובה, (כי דרך איקרי תשובה עדה"כ על כן יורה חטאים בדרך, ובילקוט, שהוא מורה לחטאים דרך שיעשו תשובה), והדר מפרש, באיזה אופן, כי אתה צוית פקודיך לשמור מאד, דהיינו שצריכים לקיים מצות ד' בכל פרטי' ודקרוקי' עם כל הכוונות, ולזה אין שיעור וקצבה, ועל זה שפיר יכולין לעשות תשובה⁽²⁾.

* * *

ב"ה. ג' בלק ברצו"ת ד' קראקא יע"א.

שוכט"ס לכבוד ידי"נ האבר"ך כמדרשו החרף החסיד חכם ונבון
ערום ביראה כו' כש"ת מו"ה יחזקאל ר"ב נ"י⁽³⁾.

אחרדרש"ה כמשפט לאוהבי שמו. ואבוא היום אל העיו"ן במידי דאית כי' שאלה, ואחלה נא פניך תאבה נא כמדת טובך לתת את שאלתי ולעשות בקשתי ולישאל בדבר איש האלקים אדמו"ר הק' שליט"א להשיבני דבר. היות כי בני הילד אברהם ירמי' שי' ימלאו לו אי"ה ג' שנים ביום ש"ק כ"ח תמוז הבע"ל וא"א לקיים בו מנהג ישראל תורה לגלח ראשו ביום מלאת לו ג' שנים תמימים דוקא, ובע"כ להקדים או לאחר, איזה מהם עדיף טפי, יען ראיתי בשו"ת ערוגת הבושם החמיר מאוד שלא להקל במנהג זה יעיי"ש סי' ר"י, ובני"ד שבע"כ א"א לגלח במועדו אפי' בשבת מה עדיף להקדים או לאחר⁽⁴⁾, הגם כי כפי המבואר בשו"ת הנ"ל מוכח דטפי עדיף לאחר מלהקדים אפשר אין ללמוד מזה לני"ד שלא

(2) נמסר לנו מאת ידידנו הרבני החסיד המופלג המפורסם כש"ת מוה"ר מנחם
בראפפעלד שליט"א, ששמע ד"ז ממנו.

(3) הוא הרה"ח המפורסם מו"ה יחזקאל שרגא ראטטענבערג הי"ד הכותב בבית
כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד. ראה אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ט' עמוד נ"א. —
מכתב זה קבלנו מאת ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה שמואל הכהן
ראזענגארטען נ"י. תח"ח לו.

(4) בענין זה שמענו פ"א מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, כי בשנת תרצ"ו, כשבוע
לפני יומא דהילולא של כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זצוק"ל (ב' דר"ח תמוז), ביום כ"ד
סיון, נעשה בנו הילד מרדכי דוד הי"ד בן שלש שנים. כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד לא
הי' אז בביתו בעיר באבוב, כי נסע על זמן קצר לאיזה כפר להנפש קצת, וכ"ק מרן
אדמו"ר שליט"א כתב מכתב לכ"ק אביו זצוק"ל, שאולי ראוי להמתין עם תגלחת בנו
הנ"ל עד היומא דהילולא, שאז יבוא כ"ק אביו זצוק"ל לעיר באבוב להשתטח על קבר
כ"ק אביו מוהר"ש זצוק"ל, ויגזו שערות נכדו. והשיב לו כ"ק אדמו"ר זצ"ל הי"ד כי אף
שבל"ג בעומר נוהגים בא"י ליגזז השער ביומא דהילולא של התנא רשב"י אף במקום
שצריכים להקדים או לאחר, שם היא סגולה מיוחדת ומנהג קדמון ודוקא על קברו בעיר
מירון, כנודע, אבל זולת זה אין ממתנים, כי אין לאחר אף יום אחד, וכמבואר בקדמונים
רמז לזה בפסוק שלש שנים יהי' לכם ערלים וגו'.

להקדים לגלח ביום ה' שלפניו כמובא כ"פ בשו"ע לענין איסור תגלחת שמקדימין לגלח ביום ה' כיון שהוא לכבוד ש"ק ואין זה מיקרי קדימה ואם אמרתי לאחר קשה עלי ביותר מחסרון בריאותי ל"ע וסובל אנכי יסורים גדולים רח"ל והרופאים מצוים אותי למהר לנסוע לשטשאווניץ ובשביל תגלחת בני שי' מתעכב אני בביתי, וזה היום יעשה ד' נגילה ונשמחה בו לחנך בני שי' למצות בעז"ה, ועי"ז שוב נסתפקתי כיון שבאמת מובא בשע"ת סי' תקל"א שעושין שמחה בתגלחת ראשונה של קטן שמחנכין אותו במצות כו' יעי"ש, הנה כי כן כיון שבע"כ א"א לגלח במועדו וכיון שחל ג"כ בימים שבין המצרים אולי נכון להקדים התגלחת קודם י"ז בתמוז כיון שהוא יום שמחה רבה בעז"ה, ועי"ז אוכל ג"כ למהר נסיעתי לשטשאווניץ שהוא ג"כ מצוה רבה כפי אזהרת כל הרופאים, גם שבוע העברה הייתי עוד פה אצל רופא וצוה דוקא לנסוע תומ"י לשטשאווניץ. נא מאוד תראה לבוא תיכף לקודש פנימה ולישאל לכ"ק אדמו"ר שליט"א דעתו הק' בכ"ז, ותמחול למהר תשובתך בכל האפשרי דבר ברור כדת מה לעשות. ודרך אנב תמחול לישאל האיך להתנהג עמו ביום תגלחת ראשו, כי מנהגים הרבה בזה. ומירי דברי מנסיעה הנ"ל אמרתי כי טוב לדרוש גם בזה הסכמת מרן הק' שליט"א אם לית דין צריך בושש לנסוע מביתי בעתים הללו, השי"ת ירחם, ע"כ תמחול גם בזה לישאל אם כ"ק אדמו"ר שליט"א מסכים שאסע ושיברכני שאצליח בכ"ע לטובה ולברכה, וד' הטוב ברחמיו ישלח עזרו מקודש ויזכני לישועתו בהרף עין בכ"ע ואוכל לבשר בש"ט במהרה.

כ"ד ידירו"ש באה"ר ואהב"ע יושב ומצפה לתשובה שלימה מהרה,

הק' ישעי' איזענבערג

תמיהות וישובים

פליאה בדברי הפרי מגדים

בקובץ כרם שלמה מחורש אלול העל"ט פלפל הגאון בעל פמ"ג אם שילוח הקן היו מ"ע שהז"ג. ותמהתי מאד, הרי הוא גמרא מפורשת בסוגית מ"ע שהז"ג בקידושין דף ל"ד ע"א, איזוהי מ"ע שלא הזמן גרמא, מזוזה, מעקה, אבירה, ושילוח הקן. ומה יש עוד לפלפל בזה. ואם הי' כותב בדרך קושיא על הגמ' איך קחשיב לה למ"ע שלא הז"ג, הרי אינו נוהג בשבת, הוי ניחא, אבל מלשוננו משמע שיש ספק בזה אם הוא מצות עשה שלהז"ג. וזה תמי' רבתי.

א.מ.ה.

תמי' בספר שארית יעקב

בספר שארית יעקב (להג"ר יעקב יצחק יוטעס מלכוב) בחידושים על משניות מס' שבת פ"א מ"ד, כ' בזה"ל: יש לעיין אוכלין שלא הוכשרו אם נפל עליהם משקה טמא אם בא ההכשר והטומאה ביחד, אך י"ל דבעינן דומיא דכי יותן דניחא לי', ואמרתי דיש לנו אופן דבוראי ניחא לי' כגון שהי' טמא ואכל תרומה טהורה שלא הוכשרה ויש עליו חיוב מיתה ושתה בעודו בפיו משקין טמאין וא"כ בוראי ניחא לי' בהכשר למען לא יהי' עליו חיוב מיתה, יעוי"ש מש"כ בזה לפשוט ספיקתו.

ולפלא, כי משנה מפורשת היא בריש מס' מכשירין, משקין טמאים מטמאין לרצון ושלא לרצון, וברע"ב שם מפרש, כיון דטמאין הן, טומאתן והכשירן באים כאחד ואם נפלו על הפירות אפי' שלא לרצון מטמאין אותו דלא בעינן דניחא לי' אלא כשבא המשקה קודם לטומאה, דכתיב וכי יתן מים על זרע והדר ונפל מנבלתם עליו, אבל כשהמשקה והטומאה באין כאחד, כגון שהמשקין טמאין, לא בעינן דניחא לי', עכ"ל.

שמריהו ציטראנענבוים

ברוקלין, ניו יארק

פנקס הלואת חן והכנסת אורחים

תחת כותרת זאת נרפים ברצ"ה בהמשכים העתק פנקס חשוב מאוד (שנשאר לפליטה בכת"י מעתיק) של חברה „הלואת חן והכנסת אורחים" שנתייסד ע"י הרבני החסיד הישיש מוה"ר אליהו כמו"ה שלמה מק"ק בורשטין. הוא הגבר אשר שם לדרך פעמיו (בשנות תקס"ה-תקע"ה בערך) ליסד חבורות של גומלי חסדים בערי ישראל. לרגלי עבודתו קיבל מכתבים נלהבים מגדולי וצדיקי דור ההוא כגאליציע, וכולם מהללים ומשבחים מפעלו הנשגב. גם תיקן תקנות נחוצות ומועילות בדבר החברה גמ"ח ונכתב בפנקס בשנת תקע"ג לפ"ק. — בשנת תרצ"ג העתיקו הרה"ג מו"ה בנימין כמו"ה ישראל שמערלער הי"ד מסטאניסלאב מח"ס אהבת יהונתן על תרגום יונתן בן עוזיאל, והגיע לידינו מגנוזי הכתבי יד אשר באוצר הספרים בירושלים (מספר 348).

(נוסח השער)

זה השער לד' צדיקים יבאו בו
 כולם באו בנדבה איש איש מה שנרכו לכו הטהור
 והוא

פנקס של החבורות גומלי חסדים של „הלואת חן והכנסת אורחים“

הנעשות בערי ישראל על פי בעל התיקון הישיש ונכבד
 מו' אליהו במו' שלמה ז"ל

אשר העיר ד' את רוחו וישנם מתניו להיות הולך ונסוע מעיר לעיר
 וממדינה למדינה, ובכל מקום בואו ויחן את פני העיר ותיקן להם את
 הדרך הישר לחון רלים ברוב חנינה, וד' הצליח דרכו להוציא מגמתו
 מכח אל הפועל, כאשר יעידון ויגידון עליו הרבנים הגאונים חכמי
 זמננו, כפי מכתבי פתוחי חותם שתחת ידו אשר הועתקו פה בפנים
 אות באות הדברים ככתבם וכלשונם כאשר עיניכם תחזינה מישרים.

ומי ראה כאלה יוצאים, ולא יצא לעזרת ד' בנבורים,
 ואיש אל אחיו יאמר חזק, בעד אחינו אנשי לב המרים,
 ובזכות זה מהרה יצמיח ד' משיח צדקנו וקרנו ירים.

בשנת פנק"ס ז"ה צדיק"ם יבא"ו כ"ו לפ"ק (תקע"ג)

* * *

העתק של בנימין בן ישראל שמערלער תושב סטאניסלאב יצ"ו בעהמח"ס
 „אהבת יהונתן“ על התיב"ע עה"ת, וס' מגן אבות, והמסדר ספרי פרדס
 המלך, מאורות נתן, לקושי אמרים, וכתבי קודש.

מחזיון כל יום ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו ויש להם על מה שיסמכו וידין דין אמת והכל מתוקן למעודה

(אבות פ"ג מ"ו.)

הכל נתון כענין ומצודה מרובה על כל הדברים הנחת מפתוח והחזיון מקיף והפנקס מפורסם ויהי כותבת וכל הרוצה ללדת יבא וילדה והנבאים

אל עין הקורא!

היות ידועים מאמרי חז"ל שגמ"ח רבה היא עד למאר, והיא א' משלשה דברים שהעולם עומד עליהם, והנה בעתים הללו רעה ראינו בני עלי' והמה משי"ם, מחמת שבועה"ר אין לך יום שאין קללתו מרובה משל חבירו, והיוקר יאמיר, ובפרט כי נתנו עולם עלינו עול מלכות ועול המדחבה, וממש נתקיים בנו והיו חיך תלויים לך מנגד, ומה יעשו העניים האומללים אשר אין להם על מה שיסמוכו, והתוה"ק הזהירה וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו, ובעוה"ר אין איש שם על לב, וזיל הכא קמרחי לי' וזיל הכא קמרחי לי', ומה נענה ליום פקודה, וכ' והי' כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני, וכמה חלי ומרגיש גברא דמרי' סייעי' הלא הוא הרבני הישיש הנכבד מו' אליהו במו' שלמה ז"ל מבורשטין, אשר אזר מתניו ועלה בסערה לעורר לבבות אחב"י המתנדרים בעם, ותהלה לאל דבריו עושים רושם, הוא הגבר הקים חבורת גמילות חסדים והכנסת אורחים, ובכל מקום מדרך כף רגלו אנשי חסד נאספים בכל עיר ועיר אשר דבר המלך מלכו של עולם ורתו מניע להקהל ולעמוד על נפשות האביונים, ולהחיות לב נדכאים, וחוברים חבר לקודש ולתרומה, וכל איש אשר ירבנו לבו יתן תרומת ד', העשיר ל"ו ירבה והדל לא ימעט לתת את תרומת ד', ומוטל על אנשי כל עיר ישראל הסרים למשמעתנו לידון מקום ממקום, ולעשות אזנים לקופה זו, וככה יתנהגו, ראשית יעשו צעטיל, ויכתוב כל איש בחתימת ידו כמה מתנרב מעות קדומים, וכמה יתן בכל ער"ה, ולמען יעמוד ימים רבים לדורות יעשו פנקס, גם להעתיק התקנות אחת אל אחת הכתובות פה לבל יפול דבר, ואח"כ ירשמו בו שמות המתנדרים, ומה שנרב כל אחד מעות הקדימה ולכל ער"ה, וכל הנכתבים ונחתמים לאלתר בעת עשיית הפנקס, אותן יוכלו בשם הלולים חבורת „הלואת חן" וגומלי חסדים, ועליהם לקיים ככל הדברים המבוארים בהתקנות, ואולם אחר גמר עשיית הפנקס, כשירצה א' לבא בהחבורה, אזי תלוי בדעת הראשים, וכאשר יעריכו עליו, כן יתן, ואז בא יבא בהחבורה הנ"ל להיות כאחד מהם, ויורשם בהפנקס יום ביאתו, ומה שנתן מעות קדימה ומה שקבל עליו מכאן ולהבא בכל ער"ה, ועל זה יבאו על החתום הראשים. ויתר תקנות הקבועות מבוארות בפנים:

מבוא

תמן תנינן (במס' ר"ה י"ח א') אר"י מנין לגזר דין שיש עמו שבועה שאינו נקרע, שנ' (ש"א ג') לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה כו', אביי אמר בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים, עוד איתא (שם ו' א') בכל הקרבנות עובר בכל תאחר בשלשה רגלים, אמר רבא וצדקה מיחייב עלה לאלתר ועובר בב"ת, מ"ט, דהא קיימי עניים, עוד איתא (שם) אר"י ואיתימא ר"א אין אשתו של אדם מתה אלא בעון נדרים שנ' (משלי כ"ב) אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך, (וכ"ה בשבת ל"ב ב'), ואמרו (שבת שם) רבי אומר בעון נדרים בנים מתים כשהן קטנים, שנ' (קהלת ה') אל תתן את

פיך לחטיא את בשרך גו' למה יקצוף האלקים על קולך וחבל את מעשה יריך, איזה הן מעשה ידיו של אדם הוי אומר בניו ובנותיו של אדם, עוד איתא (כמדרש משלי) כל העוסק בתורה ובצדקה ובגמילות חסדים זוכה לזקנה ולשיבה טובה, שנ' (שם ט"ז) עמרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא:

בשם השם

אלה שמות הגבורים אשר עלו בהסכמה לחזק ידי עושי המלאכה מלאכת הקודש את יד הרבני המופלג הוותיק מוהר"ר אליהו נ"ו כפי מכתבי פתוחי קודש אשר תחת יד מוהר"ר אליהו הנ"ל אשר העיר ד' את רוחו להוציא מכח אל הפועל באמונה ותום דרך.

ויהי זה ימים רבים ודבר ד' הי' אל אליהו לאמר לך לך מארצך וממולדתך אל ארץ אשר אראך, וישנם מתניו וירץ לקראת מצות גדולות ותיקון תקנות גדולות שנו כאן דהיינו מצות גמ"ח והכנסת אורחים שאדם אוכל מפירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, וילך הלך ונסוע מעיר לעיר וממדינה למדינה, ויהי כי בא אל עיר ויצאו אנשי העיר לקראתו ויאמרו אליו מה לך פה ומי לך פה אליהו ויאמר להם אליהו אשב נא פה כי ד' שלחני ורוחו, ודעו איפוא כי לא יפול מדבר ד' ארצה אשר דבר טוב על בני ישראל חבל נחלתו להחיות עם רב מאחינו בית ישראל, ובפרט לעניים ולאביונים, ובזכות זה יבא גואל צדקנו משיח ד' במהרה בימינו אמן סלה. ותשועת ד' כהרף עין.

הסכמות הגאונים

הסכמת הרב המאוה"ג חסידא ופרישא בוצינא קדישא המפורסם לשבח ולתהלה אבר"ק וואנילווב.

האי מאן דשפיר שומעני' שרי לשבוחי בשבח המגיע לכתבי"ם וינחו לו ברכות על ראשו ברכת אליהו, ה"ה הרבני הותיק ועושה חסד מו' אליהו מק"ק בורשטין אשר עלה במחשבתו מלאכת הקודש להרים ראש צור מחצבתנו מלאכת מחשבת אאע"ה הנאמר עליו למען אשר יצוה את בניו גו' ושמרו דרך ד' לעשות צדקה ומשפט בקרב הארץ, וזה אליהו בא לקרב את לב בני' לאבינו שבשמים, ותקנות גדולות שנו כאן, וחובר חב"ר חבורה קדושה הלוואת חן חן לה, ואסף בחפניו איש טהור מאת כל איש אשר ירכנו לכו להלות לעני בעת דוחקו, בלי שום תולדה דקדן, ע"פ תקנות הקבועות כאן בהפנקס, ועוד ידו נטויה ותיקן מצות הכנסת אורחים אשר לא המה ממנהדורי אפיתחא לתת אכלם בעתם, לו נאמר בערב ובבוקר לחם לשבוע, בכרי שלא להוציא על עצמו מה שקיבץ על יד, ומה יביא תשורה לביתו וספלא דתליין ב', ובחוש נראה שמקום הניחו לו מן השמים להתגדר בו, ויגש אליהו הגשה לפייס את אחינו בני ישראל לדבר על לבם בדברים

טובים ונחומים עד שיתרצה לכם הטהור להתנרב על מצוה רבה הנ"ל, וכבר תיקן להם לישראל התקנות הנז"ל בכמה קהלות קדושות, וגם עד זקנה ושיבה לא ינוח, ותמיד נוסע מעיר לעיר עד אשר מוציא מחשבתו אל הפועל, וכמו כן עשה פה בקהלתנו, לזאת חין מליצתי יערב עבור הרבני מו' אליהו הנ"ל, ואת אחינו בני ישראל הרחמנים [אבקש] לתומכו ולסעדרו בכל מיני סיעוד, ולעזור את מו' ר"א הנ"ל בעזרת השם בכדי להוציא מחשבתו אל הפועל בתקנות הנ"ל, וכל המסייע אותו יבורך בברכת אליהו ככפלים, ויזכה לראות בנחמת ציון וירושלים.

הכ"ד המעתיר בהפוכי מעתרת"י וכותב לשם שמים לכבוד קבה"ו. יום ו' עש"ק כ"ב טבת שנת ול"א תאמצ"ו את לבבכם על עני ואביון לפ"ק. (תקע"ד).

הק' משה מראזדיל החונה פ"ק הנ"ל

* * *

הסכמת הרב הג' המפורסם הותיק חו"פ בוצ"ק פרי צדיק עץ חיים אב"ד ור"מ ומ"ץ דק"ק יאסי, האזינו דברי מוסר אשר יצאו מפיו הק', וז"ל של הרב הנ"ל:

כל קבל די חזיתי להאי גברא דכייף נפשי' שפי ה"ה הרבני הישיש המופלא מו' אליהו נ"י השם נפשו בכפו להיות נודד ממקומו ולו קראי"ם ממעל לנתר על הארץ להעיר אוזן לשמוע בקול תוכחתו המוכיח על פני עמנו בנ"י על אשר כל אחד אל עבר פניו ילך וכוחו במתניו ואונו בשרירי בטנו לשבת בהיכלי עונג ולישן במטות שן ולא ישיתו לבם אל אביוני עמנו כ"י אשר הכל חייבים בראי' לראות את הנפילים אשר בארץ שירדו אל ירכתי עניו"ת להחזיק בידם ולנהלם בלאט לאט בלית חן, אשר כל היום ילכו ולא ייעפו ירוצו ולא ייגעו בארבע פינות העיר אולי יוכלו למצא שבר רעבון בתיהם והלכו חשכים ואין נוגה להם ותם לריק כוחם, ולעת ערב יחזרו לבתיהם בפחי נפש, והעני' זאת לשוא שמרה כל היום, ונהפכו עלי' צירים בביאת בעלה בידים ריקניות, וחבלים כיולדה יאחזו לקול יללת הכנים הכוכים ומככים אחרים עמהם על אשר נפשם יבשה ואין כל, ויקבדו ליום הולדם ויאמרו להרים כסונו ולגבעות נפלו עלינו, ולא יערב לב א' מהם לשקוד על פתחי נדיבים לבקש על נפשם להתוות עליהם תיו של תחי' להחיות נפשם להיות סעד לתומכם באיזו הלואה מועטה בכדי שיוכלו להשתקע עצמם באיזה מו"מ להיות עם המעות האלו מוליך ומביא מעלה ומוריד כקורא בהרים לקיים בהם וברכתך בכל אשר תעשה, פן ינזרו לבושת, ובשתיים יכסו פניהם ופיהם סתום לבלתי הרים קולם, אמנם אם יתער לב א' וגבר עליו הדמיון שיועיל בתפלתו והתנצלותו וישים מצחו כנחושה לעמוד בחצריהם ולבקש שחנן יחננו בהלואה מועטת על ימים לא כביר, אזי העשיר ההוא יענה למולו בקול דממה דקה אחי אחי גם אנכי חוליתי כמוד לא נופל אנכי ממך כי ירדתי עשר ירירות אחורנית ומפקנא אית לי ומעילנא לית לי ומאין אושיעך המן הגורן או מן היקב, וכל כך ירבה בהתנצלותו עד אשר יחס לבב העני להשליך מעליו אדרתו, והנה השומע כל זאת אם לבו כלב הארי המום ימוס, לכן אחב"י קודש ישראל לד' ראשית תבואתו תנו

כבוד לאלקיכם, וכל הפותח פיו בנדר ובנדרבה על נרבת הלואת חן תשיבו כעין תדורו שלא יהי' נכשל חלילה בעון נדרים, כי נדר שהורר על דעת רבים אין לו הפרה, ושפרו מעשיכם לפני תקיעת שופר שלא יהי' השטן מרקד בינינו כשיראה כפינו נגואלו בדמי"ם שהתנדרבו ולא סילקו, כי השטן יורד ומסית ועולה ומשטין, ע"כ חוסו נא על אביוני עמנו ב"י כי אל אחד בראנו ואב אחד לכלנו מדוע נבגר איש באחיו, ושלמו מה שנדרתם, אולי יוכלו להעזר מעט, והמזכה לעובר זה קנה לו העוה"ב שעשה לעצמו כלי גולה להיות נע ונד בארץ להצדיק הרבים במצות גמילות חסדים, ויתר תהי' לכם על אזניכ"ם לבלתי שמוע אל חלומותיו ואל דבריו של המלעיג ומרפה ירי המתחזקים במצוה זו, וגערו בנזיפה להאיש המסית ומדיח ממצוה רבה הלזו כי אם מחשים אנו ומצאנו עון, לכן שמעו להאיש הנ"ל וישמע אליכם ד', וגדול המעשה יותר מהעושה, ובזכות זה ישקף וירא ד' מן השמים, וימלא לכל המתנדרים כפלי כפלים, ויחוקו בספר החיים.

הק' יוסקא הלוי הורוויץ אב"ד ור"מ ומ"ץ דק"ק יאסי

בן לאותו צדיק גאון עוזנו מופת דורנו מו' ארי' ליבוש אברק"ק וואליטשיסק*)

* * *

הסכמת הרב הג' החו"ב בספרי ספרא ותוספתא וסתרי תורה מק"ק שינאווא
וזה לשונו הק':

אתא אליהו אידמי לן כפרשא, רץ למצות קונו כנברא קדישא, מזכה את הרבים בקדושה משולשה, צדקה וג"ח והכנסת אורחים יחדיו מכובשה, אם אמנם פה קהלתנו יצ"ו כבר נמצאה וכבר היתה הכנסת אורחים ואופד מאז לזו חבורה קדושה, עם כל זאת מקום הניחו לו בחבורה גמ"ח, כי נתקן ע"י דההוא זכאי הרבני מו' אליהו נ"י מק"ק בורשטין, הגם כי העיר ד' את רוחי השפל והנכאה זה ימים לא כביר למלא פי תוכחה להתחבר למצות ג"ח, כי המו מעי לעניי עמנו, ולא אסתייע מילתא לגמור עד כי אתא גברא יקירא הרין, וראיתי כי מן השמים מקום הניחו לו להתנדר בו, ואין מזניחין ואין מזיחין ואין מזיחין אותו, ואסתכלית במנדע לבי כי לא העיר ד' אותי בזה רק להכין לו דרך, ונתתי שמחה בלבי כי נעשה רצון המלך מלכו של עולם ב"ה וב"ש יהי' על ידי מי שיהי', ות"ל ית' עשה קציר כמו נטע בקהלתנו יצ"ו, והצליח ועשה פרי, כי התנדרבו אנשי קהלתנו יותר מארבע מאות והובים ריינוש, ועתה באתי כמזכיר, ויחל מש"ה את פני אחינו בני ישראל הקרובי' והרחוקים, חזקו נא ואמצו במצוה זו בכל אתר ואתר, איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק לעזרת ד', כי מלוה ד' חונן דל, הרימו שקלי נרבות לחבורה קדישא הלזו, ויתכונן עמוד החסד שורש המחצב ויסוד הבריאה ואבן פנתה, כאמור עולם חסד יבנה, וד' צלך, כי באתערותא דלתתא יתעורר רב חסד

(*) הגאון מוה"ר ארי' יהודה ליבוש הורוויץ אברק"ק וואליטשיסק הי' מתלמידי הגה"ק ר"ר בער המגיד ממעזריטש זצ"ל. בסוף ימיו נתיישב בצפת ונפטר שם ביום כ"ז ניסן שנת תקע"ו לפ"ק.

רלעילא, לרחם עמו לפתוח ארובות השמים להריק ברכה עד בלי די, ויאמר לצרותנו די, ונכתב ונחתם בספרן של הצדיקים לחיים בירושלים בשלום.
 הכ"ד הטרור ונאנח על צרות ישראל ודלותם, מהרה ישמח ישראל בעושיו.
 כותב וחותם יום ה' ו' תשרי שנת בחדס ברחמים אקבץ לפ"ק (תקס"ז).

הק' משה טייטלבוים מפרעמשלא החונה בק"ק שינאווא יצ"ו*)

* * *

הסכמת הרב המאוה"ג החריק ובקי המופלא והמופלג מק"ק ליזענסק, וז"ל:

פינחס זה אליהו ה"ה הרבני המופלא הותיק ועושה חסד מו' אליהו במוהר"ר שלמה מק"ק בורשטיין פונה מעסקיו וחם על עניים ואביונים, אליהו לגבוה סליק וישב בפתח עניי"ם למצא פתח תקוה לדלים לגמול חסד עמהם להלוות להם הלואת חן למען יוכלו להחיות נפשם ונפשות ביתם, והנה דבר בעתו מה טוב, כי לכל זמן ועת לכל חפץ, שזה כמה שנים שעברו אשר היוקר יאמיר, ועמא דארעא אזלי ונדרלדלו, וכגון זה אליהו בא לקרב את המרוחקים בזרוע עוזו, וקולו קול עוז נשמע בתוכחת מגולה בדברים המתקבלים על הלב, וראי משמים עוררו ד' להיות משתדל ועוסק במצות נמילות חסדים, ועזה כנמר חבורתו אשר פעל ועשה חבורה דגמילות חסדים בכמה קהלות קדושות, ומצוה רבה היא, וכל האנשים יתנו יקר סהרותא להאי גברא מו' אליהו הנ"ל, כפי אשר ראיתי תכריך של שטרות תחת ידו מכמה רבנים גאוני ארץ, אשר כולם משבחי' ומפארי' לפעלא שבא דהאי גברא בהעסק הנ"ל, וגם עיני ראו ולא זר אשר גדלו מעשיו והצליחו וגם עשו פרי, אף גם אצל אנשי אבירי לב הרחוקים מצדקה, גם המה נתקברו והתנבחו נדבות לדבר הזה על פי פעלו דהאי גברא מוה' אליהו הנ"ל, והנה פה קהלתנו אסף איש טהור גברא הנ"ל בחבורה נמ"ח סך מזומן אלף ותשעים זהובים פוליש, וחובות עולים למנין ג' מאות ועשרה ריינוש, הגם כי טרחתו לא לחנם היא, אך נוצר תאנה יאכל פרי', וזה פריו אשר ניתן לו בכל הקהלות וגם פה קהלתנו חמשה ממאה, כי כן נקצב לו בכמה קהלות קדושות. וכן יראו וכן יעשו בכל הקהלות, וראוי ונכון לקרב את האיש הנ"ל בכל מיני קרבות, כי בלא זה עני הגון הוא ופלי תלויין ב', והי' מעשה הצדקה שלום על ישראל עד שיבא איש מבשר שלום על י"ד יקותיא"ל לפ"ק (תקע"א).

הכ"ד המדבר בצדקה פה ק"ק ליזענסק יצ"ו, היום יום א' עשרה בטבת.

הק' דוד היילפרין מכונה וויין גארטין החונה פה ק"ק ליזענסק יצ"ו**)

(*) הוא הנח"ק בעל ישמח משה זצ"ל שהי' אח"כ אבד"ק אוהעל ושם מנ"כ.
 (**) הוא בנו של הנאון מוה"ר שלמה יצחק היילפרין זצ"ל אבד"ק בראדשין וטארניפאל. נרפס ממנו תשובה בשו"ת השיב משה סי' מ"ה וסי' ס"ד.

הסכמת הרה"ג החו"ב שלשלת היוחסין מוכתר בנימוסין אב"ד דק"ק פרעמיסלא והגליל יצ"ו, וזה לשונו הזהב:

כל בעלי השיר יוצאים בשיר ונמשכים בשיר ושבח דהאי גברא יקרא ה"ה הרבני המופלא הישיש מו' אלי' נ"י מק' בורשטין דעקר סיכ' ומשכ' ורהיט ואזיל לדבר מצוה ושוקד הוא בתקנת עניים ואביונים אשר בעו"ה גלי ומשכרי מצוקות הזמן עברו עלינו, ומחמת צוק העתים הקשים ועול המרהבה נתרלדלו הרבה מבני עמנו ואין להם משען ומשענה כל משען להם, וכל איש לדרך פונה, והכל טרודים על המח' ועל הכלכלה, ואדם לא זכר את האיש המסכן, ואין עוזר ואין תומך בעת כי משה ידו, ואליהו עלה ברוחו פי שנים להיות מרלג על הערי"ם לעורר לבות בני' החרדים לדבר ד' ולקב"ץ על המגבאות להרים תרומת ד' מאת כל איש אשר ירבו לבו לתתם ליד עושי המלאכה מלאכת עבודת הקודש הממונים על הצדקה, לצרף כל פרוטה ופרוטה לחשבון גדול, להיות הכסף מתוכן לעת מצוא להלות לעני בשעת דחקו, לעניי העיר וראתי מעלמא, לתת להם פרנסת לינה וצידה לדרך, ות"ל עלתה [בירו] ודרש והתקין בכמה קהלות בישראל שתי ח"ק הנקראות בשם „הלואת חן והכנסת אורחים". ואם אמנם בקהלתנו יצ"ו נקבעו הח"ק הנ"ל טרם בואו אלינו, אעפ"כ מחשבתו הטובה מצטרפת למעשה, ואמרין לפעלא שבא יישר כחו וחילו, וכאשר החל לטפל במצות אלו כן יוסיף, ויהא רעוא דלישתמען מיל' ויעשו רושם בכל מקום בואו לתקן תקנות אלו, ואיש את אחיו יעזורו ויאמר חזק ונתחזקה בעד בני עמנו לתמוך יד עני ואביון, והיה מעשה הצדקה שלום, וראוי ונכון ג"כ להיות נוצר תאנה יאכל פרוי אשר בכל מקום בוא מו' אליהו הנ"ל, להרים נדבות עבורו שיהא לו על הוצאות הדרך ולפרנסת בני ביתו, כי זה כמה שנים אשר עזב את ביתו ונמש את נחלתו ומטלטל את עצמו מעיר לעיר להוציא מכח אל הפועל מחשבתו הטובה אשר חשב על היהודים, וראוי לתת לו שכר בטלה דמוכח, והיות כי בטוח אני באחינו בני ישראל גומלי חסדים בני גומלי חסדים, ולכם משתוקק לשמוע בדבר ד', לזאת קצאתי באמרים.

הכ"ד המדבר בצדקה יום א' כ"ד סיון תקס"ח לפ"ק, פה ק"ק פרעמיסלא יצ"ו.

חק' יוסף אשר עהרין בארג חונה פה ק"ק פרעמיסלא והגליל יצ"ו*)

(המשך הפנקס יורפם כרצ"ה בקובץ הבא).

(*) נולד בפרעמיסלא לאביו הנאון מוה"ר יעקב משה מנחם עהרענבערג זצ"ל אבד"ק פרעמיסלא. למד אצל אביו, וגם אצל הנאון מוה"ר שמואל סאליר ראבד"ק לבוב מח"ס שם משמואל. בשנת תק"ן בערך נתקבל לאבד"ק פרעמיסלא למלאות מקום אביו. נרפס ממנו ספר דברי אמת (דרשות). חוץ מגדולתו בתורה, נודע כאיש צדיק נשגב. נלב"ע ביום ז' לחודש תמוז תקצ"א לפ"ק.

תעודות וסמיכות

ל.

בעז"ה.

הן היום הקריב לפני הרב המופלג החר"ף בנש"ק מו"ה יעקב קאפיל¹⁾ בהרב
האי גאון כו' מו"ה צ"ה זצלה"ה הראב"ד ק סטרעליסק נכד הרב הצדיק הקדוש
והטהור מו"ה אורי מסטרעליסק זצלה"ה, חידושי תורה על פרקי אבות, מצאתי
ראיתי בהם דברים טובים ונכוחים וראוים לאמרוס על ספר, ואמרת לפעלא טבא
יישר כוחו וחילו להוציא פרי מחשבתו מכחו אל הפועל, וע"כ מהיושר ומהראוי
להיות לו מעיר לעזור לקרבו ולתמכו בכל מקום בואו בסבר פנים יפות להעניקו
מסת נדבת ידכם כיד ד' הטובה אליכם למען יאכל פרי מעבדיו.
כנפש ידידכם המצפה להרמת קרן ישראל במהרה, כו"ח יום א' לסדר ואתה
תחזה שנתרמ"ב פ"ק קרשאנוב.

הק' דוד הלברשטאם

לא.

ב"ה.

ה"ה הרב המופלג החר"ף החסיד מ' יעקב קאפל נ"י בהרב הה"ג מ' צבי
זצלה"ה האב"ד ק סטרעליסק נכד הצדיק הקדוש הארי החי מו"ה אורי זצלה"ה
מסטרעליסק, הראה לי חידושים על פרקי אבות ומצאתי בהם דברי מוסר מעוררים
ליראת ואהבת השם דבר דבר על אופניו, גם הראה לי שאר חידושי' על דרך
הקבלה, והנה לא בינת אדם לי לתת הסכמה בדברים הנאמרים בכבשוננו של עולם,

(1) הוא הגה"צ מוה"ר יעקב קאפיל לאנדמאן בנו של הרב הגאון מוה"ר צבי הירש
לאנדמאן זצ"ל אב"ד ק סטרעליסק וקטוב (שהי' חתנו של הרה"ח מוה"ר איציק חתן
הרה"ק מוה"ר אורי מסטרעליסק זצ"ל). נולד בשנת ת"ר בערך. נסמך להוראה ע"י הגאון
בעל מנחת חינוך והגאון מוה"רצ"ה אורנשטיין אב"ד ק לבוב. אחר חתונתו נתיישב בעיר
טארנאפאל, והי' מנהיג לעדת חסידים. נרפס ממנו ספר השיב לב אבות על מס' אבות
(לבוב תרנ"ט). נלב"ע בשנת תרע"ט.

שתי הסכמות המודפסות כזה (מעצם כתי"ק) היו מונחים יחד עם חיבור קטן (כת"י)
„כרעא דאבות" עמ"ס אבות. — כנראה שהרכה שנים טרם שהרפס ספרו השיב לב
אבות עמ"ס אבות הנ"ל, הי' בדעתו להרפס ס' קטן עמ"ס אבות בשם כרעא דאבות.
הסכמות הללו לא נרפסו בס' השיב לב אבות, רק נרפסו שם, הסכמה (אחרת) מהגאון בעל
בית יצחק בעת שכינה כבר בלבוב, והסכמה מהג"ר שמעון באב"ד אב"ד ק טארנאפאל.
שניהם משנת תרנ"ט. — כפי ידיעתנו לא נרפס ס' כרעא דאבות הנ"ל (ובהעברה
בעלמא ראינו שכמה דברים משם נכללו בספרו השיב לב אבות), והרפסנו פה ההסכמות
כדי שלא יאבדו וזכרונן. — אפריון נמטי' לירידנו הרבני החשוב והנכבד בנש"ק מו"ה
שמעון קארניטצער נ"י, שברשותו נמצא הכת"י הנ"ל. תשח"ח לו.

אולם את ספרו על פרקי אבות אשר בדעתו להדפיס כעת, מהולל אקרא, וראוים דבריו לצאת לאור, ומהראוי לתמוך ידי המחבר פרי צדיק עץ חיים אשר בדעתו ליסע לארץ הקדושה, בריצוי כסף, למען יוכל להוציא מחשבתו לפועל ברצות ד', וד' יאיר עינינו בתורתו הקדושה ובימינו נחזה בהרמת קרן התורה יהודה וירושלים. פרעמישלא יום ב' פר שמות כבכר"ת לפ"ק.

יצחק שמעלקיש האבד"ק פה"ק

מכתבים אל המערכת

אברהם יפה שלעזינגר

מח"ס שו"ת באר שרים ב"ח

רב ואב"ד דקה"י, מחזיקי הדת

נענף

בס"ד. אסרו חג הסוכות תשמ"ג לפ"ק.

שו"ר אמע"כ חברי המערכת דירחון הנכבד, כרם שלמה שע"י תלמידי כ"ק הארמו"ר מבאבוב שליט"א בע"ת ברוקלין נוא-יארק יצ"ו. אחדשה"ט כמשנה ברכה והצלחה.

כימים אלו נתכבדתי ע"י ידידנו הרה"ח המפורסם הנגיד המפואר וכו' כש"ת מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן יצ"ו בכרך כרם שלמה (תשמ"א). וכאשר עיינתי בו, שמחתי כמצא שלל רב, בראותי דברים כלולים מהלכה ואגדה משפת"י גם חדשים, כולם ערכים וברורים, והכרם הזה הוא לגפן אדרת בכרם בית ישראל — והברכה אחת היא לכם, שתזכו להרחיב ע"י, גבול החכמה להגדיל תורה ולהאדירה בהדרגת כ"ק מרן הארמו"ר מבאבוב שליט"א לשמחת כל העמלים באמת בתורה"ק. ולמען תת אות וסימן כי עיינתי אם כי מקופיא בתוך הכרם אמרתי לכבודה של תורה להעלות כמה הערות מהירהורי על הכתב.

א) ראיתי בקונטרס י"א (תשמ"א) בסוגיא דנתקלקלו הלויים בשיר, ובדברי הטור או"ח (סי' קל"ג) דאין שירה לאחר תמיד של כה"ע ושירה הייתה רק בבוקר, והטור שנה הדברים (בסי' רל"ז בשם ר"ע נאון) מהגאון ר"מ פישלס ראבדק"ק פראג. והרבה דנו בדברי הטור, בשו"ת שער אפרים (סי' ל') ובאבני נזר או"ח (סי' כ"ז). וכדאי לציין מה שעורר בדבר באמבוכה דספרי על ספ"ז (פר' בהעלותך דף קל"ב ד"ה והנה) מהכתוב בדברי הימים (א' קפ"י כ"ג) כי מעמדם ליד בני אהרן לעבודת וגו' על החצרות ועל הלשכות וגו' ולעמוד בבקר בבקר להודות ולהלל לה' וכן לערב. הרי מקרא מפורש דהשירה גם בערב ע"ש מש"כ בזה. והנה, בסוף דבריו כתב הגר"מ פישלס זצ"ל, דרעת הרמב"ם דעשה דהשלמה אינה אלא למצוה ולא לעכב וכמ"ש הר"מ פ"א דתמידין, וא"כ כל הסוגיא בר"ה אולא אליבא דסתם מתני' ר' מאיר דס"ל השיר מעכב וכמ"ש מהר"ם אלשיך, אבל הרמב"ם פסק כרבנן דאין השיר מעכב כמו שהוכיח מהר"מ חביב א"כ ניהא לי' למנקט קלקול קרבן עכת"ד.

ואמרתי ב' תשובות בדבר, דאם לדעתו גם בקרבן ס"ל להרמב"ם דאינו מעכב וכשר לאחר התמיד, א"כ עדיין צ"ע מדוע בחר הר"מ למימר קלקול קרבן מקלקול שיר דבשניהם אינו מעכב אך מצוה בודאי איכא. והשנית, דהאמת דברמב"ם כהל' תמידין (פ"א) לא מפורש כלל דהקרבן כשר לאחר תמיד של כה"ע, והמשנ"ל (שם) האריך בדעת הר"מ והראשונים, וכתב, שהרמב"ם לא פירש דעתו, אלא שמלשונו שכתב, "אסור"

להקריב וכו' משמע דאיסור איכא ולא פסול בקרבן, (ע"ש בד"ה ודע שרבינו וכו' וכן בד"ה ודע דרבינו). אך אני בספרי שו"ת באר שרים (ח"ב סי' מ"א אות ו') כתבתי ברעת הר"מ דס"ל דהקרבן הקרב לאחר תמיד של בה"ע פסול הוא וכדעת הרישב"א יומא (כ"מ) וכן כתבו התוס' בהוריות (ד' ע"א ד"ה שהביא), וכן ס"ל ברעת הרמב"ם בספר אמרי צרופה שהובא במרחשת (ס' ז'), וע"ש בספרי מה שבררתי השיטות בזה.

(ב) שם בתשובות על ג' שאלות מהגאון רשכבה"ג מהר"י ראזין מדווינסק, וז"ל ע"ד היכמה וכו' אך אם הו' בעלה פרוץ גדול אז לא, ואקצר עכ"ל. רצוני לציין ע"ז, לעיין בהנהגות מהר"י חיות יבמות (כ"ב ע"ב) בשם הגאון מהר"י אב"ד ברלין, טעם שאין יבום בזמ"ה אף שחליצה במקום יבום לא מצוה, בכ"ז בזמן האחרון דלא אפשר דרא ואולי יש להאח שמת בן מ"מ וכה"ג פוגע באיסור אשת אח וטעם זה אמת וראוי לפרסמו עכ"ל.

(ג) בנוסחאות והערות ברש"י עה"ת (תבא) מתעורר בפלא על הגאונים שלא הזכירו מש"כ רש"י בברכות (מ' ע"ב) על הברייתא מספרי שהביא שם הש"ס לא עברתי מלברך ולא שכחתי מלהזכיר שמך עליו ופרש"י מלברך, ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש תרומה ומעשר וזוהי הברייתא שהביא הרא"ם מספרי שכתב עלה שזה מסכים עם פרושו שפי' על דברי רש"י עכ"ל.

והנה במ"כ לא ראה שהתוספות במעש"ש (פ"ה מ"א) כבר עורר על הרא"ם הנ"ל מדברי רש"י אלו דהכוונה על נוסח הברכה ולא על הודאה בשם מה"ת, ולכן דחה דברי הרא"ם. אך הצ"ח בברכות (מ' ע"ב ד"ה שם כוונת' רב) הצדיק את הרא"ם ודחה דברי התוספות הנ"ל, ודייק נכונה דבש"ס ברכות הנ"ל נאמר ולא עברתי מלברך וכו' ובמתני' מעש"ש נאמר ולא שכחתי מלברך, ועלה קאי הרא"ם ע"ש ודפח"ח. וע"ע בשו"ת ארץ צבי מהגר"צ פרומר אב"ד קזילובי"מ לובלין (ס' י"ט ד"ה ובהאי). וע"ע מה שהרחבתי הדיבור בזה הענין בספרי שו"ת באר שרים (ח"ב סי' ח"י אות ד' ובסי' כ"א) ודו"ק ותשכ"ח.

(ד) במדור תמיהות וישובים, בנוגע לדברי הגה"ק מאוסטראווצא בענין גירות בכפי' מש"כ בשם הגו"א ולא הוי כקטן שנולד רק במתנייר ברצונו. עיין במשך חכמה (פר' ואתחנן ד"ה שובו לכם לאהליכם) שהביא מדברי קצ"ה החת"ס בע"ז להתפלא מאין הוא המקור להא דאמרינן גר שנתנייר כקטן שנולד דמי, וע"ז כתב במש"ח דיצא להם זאת מהא דהוי יוצאי מצרים נשואים לאותם שאין בן נח מוזהר עליהם ועמרם יוכיח שנולד הרור היה ונשא דורתו ואיך אמר רחמנא אחר מתן תורה שובו לכם לאהליכם ואין אהלו אלא אשתו הלא אלו שנשאו קרבותיהם היו צריכים לפרוש, וע"כ דגר שנתנייר כקטן שנולד דמי. ואני כתבתי על הגליון דלדעת הגו"א הנ"ל אין ראייתו ראי' דהרי כלל ישראל נתנייר בכפי' ואין לו דין של קטן שנולד כמ"ש הגו"א. ובהנהגה שתחת לקו ציינתם דברי שו"ת אמרי כהן לדומ"ץ מטארנא (ס' י"ג), ואני מציין לעיין בדבריו (ס' כ"ג בד"ה ולכאורה וכו"ה אך) שהביא את כל הענין ושם זכר מש"כ קצ"ה החת"ס עה"ת (שמות) על הכתוב אז אמרה וגו' דכמ"ת יצא נשמתם והורד של של תחא"ה והקב"ה החי' אותם והו"א שבשל חיתון איש ואשתו ע"כ החזירו לשמחת עונה, ובאמרי כהן (שם) הסביר דבריו הק' לפי הגו"א, ומצד גר שנתנייר לא בשל החיתון של איש ואשתו כי הו' גרות בכפי' הר כניגית ולא חשיב כקטן שנולד, ולכן כתב מרן החת"ס מצד תחא"ה, משא"כ נבי משה דלא היה תחת ההר רק באנוכי ולא יהי' לך עי"ש, ודבריו גם נוגדים לדברי האור שמח במשך חכמה הנ"ל.

אשמח לקבל מכם הכרך של שנת תשמ"ב, וכן בקביעות הקובצים, והריני מצרף הסך עבור שנת תשמ"ג כדואר אויר.

הכו"ח במשנה ברכה והצלחה תוך צפי' לדבר ישועה ורחמים בכלל כל ישראל,

אברהם יפה-שלעזינגר

האבדק"ק פה

The
 I have been thinking of you very much lately
 and wondering how you are getting on.
 I hope you are well and happy.
 I have been very busy lately
 but I will try to write to you more often.
 I love you very much.
 Your affectionate friend,
 John

32

[illegible]

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם גאלדבערג נ"י מטאראנטא להולדת הבן
להרב אברהם ליב שיינבוים נ"י מקליוולאנד להולדת התאומים
להאברך היקר ר' אלעזר מנחם שפירא נ"י מבני ברק להולדת הבן
להאברך היקר ר' גבריאל אייזען נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' דוד ארי' עהרנפעלד נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' דוד פנחס ראזן נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה חיים צבי גרינשטיין נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' חיים שמעון ברוינפעלד נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יוסף פרידמאן נ"י מקרית באכוב להולדת התאומים
להאברך היקר ר' יחיאל עהרנפעלד נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יצחק ארי' גוטמאן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מנחם דוד קעססלער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' צבי ארי' בייגעל נ"י להולדת הבן
יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אליהו (כרי"מ) באכנער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ברוך בענדיט גוטמער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר בנש"ק ר' ברוך שמשון הלברשטאם נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה אהרן ליפשיץ נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה שלום קארף נ"י מקרית באכוב להולדת הבת
להאברך היקר ר' נפתלי שווארטץ נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' צבי גרובער נ"י להולדת הבת
יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכי"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להרב המפורסם וכו' מוה"ר נפתלי הלברשטאם שליט"א האדמו"ר
משמשאקאווא בירושלים עיה"ק לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה צבי מנחם רייכבערג נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה שמואל אהרן רובין נ"י מבני ברק לנישואי בנו נ"י

להאברך היקר ר' אהרן יחיאל הלוי בארנשטיין נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
 להאברך היקר ר' יצחק יוסף לעזער נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
 להאברך היקר ר' שלמה מאיר מיסקין נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
 יעזור השי"ת שיוזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא
 מתוך עושר ואושר מזל והרחבה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה בנימין מארקשטיין נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר מרדכי
 מנחם מענדיל נ"י תלמיד ישיבתנו
 להנה"ח מו"ה יעקב שאיר נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר אברהם משה
 נ"י תלמיד ישיבתנו
 להנה"ח מו"ה יצחק אייזיק מעטה נ"י לאירוסיו בנו נ"י
 להנה"ח מו"ה יצחק לערנער נ"י מאנטווערפן לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר
 שמשון נ"י
 להרב משה קעסלער נ"י מנהל ישיבת באבוב בני ציון לאירוסיו בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה משה מאיר איינהארן נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר יעקב
 ארי' נ"י תלמיד ישיבתנו
 להנה"ח מו"ה פינחס הכהן זילביגער נ"י מירושלים עיה"ק לאירוסיו בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה צבי ציטראנענבוים נ"י לאירוסיו נכדו נ"י
 בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
 למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאללער לשנה

בקאנאדע = 20 דאללער לשנה

בבעלגיע = 600 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

בשאר ארצות = בדואר רגיל 20 דאללער לשנה

בדואר אויר 30 דאללער לשנה

om:

KEREM SHLOMO

M.E.CH. of Bobov

1577 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.
U.S. POSTAGE
PAID

Permit No. 285
BROOKLYN, N.Y.

Address Correction Requested
Forwarding & Return Postage Guaranteed

(Please send P.S. form 3547)

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק ארמו"ר מוהר"ש מאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לפלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחי"ח מרכנים ות"ח ובחורי חמד חי"ו.

טבת תשמ"ג

(צ"ג)

שנה ר' קונטרס ג'

יצא לאור ע"י תלמודי

כ"ק מרן ארמו"ר מאבוב שליט"א

1577 48th Street

Brooklyn, New York 11219

Tel. 871-6623

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

הרבני הנגיד המופלג הנכבד והמפורסם
נדיב ושוע ומוקיר רבנן
רודף צדקה וחסד כל ימיו
והציל נפשות רבות בשנות הזעם
ה"ה מו"ה חיים כמו"ה משה אלי הכהן ע"ה
שטערן

נפטר בשם טוב
עש"ק פ' ויחי י"ז ימים לחודש טבת שנת תשל"ז לפ"ק
תהא נשמתו צרורה בצרור החיים
הונצח ע"י בנו,

זאב הכהן שטערן
לונדון

מזכרת נצח

הקובץ הזה נרפס

לעילוי נשמת

הנה"ח הנכבד

מו"ה חיים יהודה במו"ה שלום לערנער ע"ה

שנפטר לעולמו ביום כ"ג טבת שנת תשל"ג לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנו,

אשר לערנער

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לפרשת וארא

והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד עלי' לבלתי היות שם ערוב למען תדע כי אני ד' בקרב הארץ ושמתי פדת בין עמי ובין עמך. וצריך להבין, הלא כבר ידעינן דכל המכות לא שלטו על בני ישראל, א"כ מאי שנא מכת ערוב משאר המכות דהוצרך הכתוב לפרש דבארץ גושן שהיו שם בני ישראל, לא ה' שם הערוב. גם צריכין להבין אומרו שנית ושמתי פדת בין עמי ובין עמך הא כבר נאמר והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן. ונקדים דברי המסורה הובא בבעל הטורים, ג' פעמים פדו"ת, דין חסר וב' מלאים, ושמתי פד"ת בין עמי ובין עמך, ואידך פדו"ת שלח לעמו (תהלים קי"א), ואידך והרכה עמו פדו"ת (תהלים ק"ל). ויל"ד מדוע כתיב כאן פדת חסר, ואידך פדו"ת שניהם מלאים. וגם ראוי לבאר המשך דברי המסורה.

אמנם יתבאר הכל בחדא מחתא על פי מה דאיתא בילקוט פרשת בחוקותי עה"פ והשבתי ח' רעה רבי יהודה אומר מעבירים מן העולם רבי שמעון אומר משביתם שלא יזיקו אמר ר"ש אימתי הוא שבחו של הקב"ה כשאין מזיקין, או כשיש מזיקין ואין מזיקים, הוי אומר כשיש מזיקין ואינם מזיקים וכן הוא אומר (ישעי' י"א) וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבץ ועגל וכפיר ומריא יחדיו ונער קטן נוהג בם וגו'. והנה דברי רבי שמעון אתי שפיר עפ"י מה שאמרו חכמז"ל במס' ברכות (דף ל"ג ע"א) מעשה במקום אחד שהי' ערוד והי' מזיק את הבריות באו והודיעו לו לר' חנינא בן דוסא אמר להם הראו לי את חורו הראוהו את חורו נתן עוקבו על פי החור יצא ונשכו ומת אותו ערוד נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש אמר להם ראו בני אין ערוד ממית אלא החטא ממית. וכן הוא במס' סנהדרין (דף ל"ח ע"ב) אמר רמי בר חמא אין ח' רעה שולטת באדם אא"כ נדמה לו כבהמה שנאמר נמשל כבהמות נדמו. ועל זה נתכוון דהמע"ה באומרו (תהלים צ"א) על שחל ופתן תדרוך תרמוס כפיר ותנין כי בי חשק ואפלטתו, שלא יתבערו המזיקים מן העולם רק שלא יזיקו כי אין הערוד הממית רק החטא (עיי"ש באבן עזרא). וזהו כוונת הפסוק לדעת רבי שמעון, אם בחוקותי תלכו וגו' והשבתי ח' רעה מן הארץ, דאם ילכו בני ישראל בחוקות השי"ת לבלתי יחטאו, אז והשבתי ח' רעה מן הארץ דמשביתם שלא יזיקו כי לא נפגמו צורתם כלל, ויוקיים בהם הפסוק ומוראכם וחתכם יהי' על כל חית השדה. ובחסבר דברי רבי יהודה יתכן, דכוונתו לומר, שהרי לא ימלט בין רכבות אלפי ישראל שלא ימצאו ביניהם יחידים שאינם הולכים בתורת ד', נמצא דאף שהצדיקים המקיימים מצות ד' מובטחים המה שאינם ניזוקין כי צלם דמות תבניתו עליהם, אבל אותם החוטאים עדיין מוטלים בסכנה מאחר שסר צלם אלקים מעליהם ונדמו כבהמות,

ויוכלו החיות רעות למשול בהם, וזהו גנאי לצדיקים ח"ו כהא דאמרו בגמרא (מכות י"א ע"א) דההוא גברא דאכלי' אריא ברחוק תלתא פרסי מיני' דר' יהושע בן לוי ולא אישתעי אליהו בהדי' תלתא יומי, לכן בזכות הצדיקים מן ההכרח שהקב"ה יעבירם לחיות רעות מן העולם כדי שלא יזיקו אף להחוטאים. וסבר רבי יהודה שזהו כוונת הפסוק אם בחוקותי תלכו וגו' והשבתי חי' רעה, כלו', שכל העולם כולו ניצולים בזכות אותם החולכים בחוקות השי"ת. ולפ"ז בין למר ובין למר, בהצדיקים שלא פגמו צורתם אין החיות שולטות להזיקן, ורק שצריך להעבירם משום אותם בנ"א שפגמו צורתם.

ומעתה יתבאר היטב הא דכתיב והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד עלי' לבלתי היות שם ערוב וגו' ושמתי פדת בין עמי ובין עמך וגו', דנודע דבני ישראל היו אז בארץ מצרים בדיומא התחתונה משוקעים במ"ט שערי טומאה ונרמו כבהמות, ולא הי' באפשרות להניח שהחיות יבואו גם לארץ גושן מחמת החשש פן יזיקו את בני ישראל דעדיין לא נזרככו ולא נתקדשו שיהי' פניהם כפני אדם. ולזה אמר, והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד עלי' לבלתי היות שם ערוב, דלא נכנס הערוב למחיצתם כלל, ועל זה אמר, ושמתי פדת בין עמי ובין עמך, כתיב פד"ת חסר להורות שפדות זה לא הי' בשלימות, מאחר שלא הניע החיות לארץ גושן כלל, שזה מורה שעדיין לא תקנו מעשיהם והי' צורתם נפגמת.

אמנם בגאולה העתידה כשיעביר השי"ת את רוח הטומאה מן הארץ ויערה ממרום רוח טהרה על בני"י עד שיגיעו למדרגה עליונה מנוקים מכל חטא פגם, אז יהי' אימתם ופחדם על כל חית השדה ויקיים הפסוק, וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי וגו' ונער קטן נוהג בהם וגו', ואז יהי' פדות מלא.

וזאת תורת המסורה, ושמתי פד"ת בין עמי ובין עמך, דין חסר, כי בארץ מצרים לא הי' פדות שלם, דאילו היו החיות נכנסים לארץ גושן היו יכולים להזיק ח"ו את בני"י מחמת שהיו משוקעים בטומאת מצרים, והי' מן ההכרח להעבירם מארץ גושן, וזהו פדת חסר, אמנם, פדו"ת שלח לעמו, היינו כשישלח עזרו מקודש בגאולה העתידה, אז, והרבה עמו פדו"ת, שיהי' פדות מלא, והטעם, כי, והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו, שבני ישראל יהיו נקיים מכל עוונות ופשעים, וממילא לא יהי' להחיות שום שליטה עליהם ולא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ד'.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקיבוצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

ביאור דברי הירושלמי בפרק תשיעי מבבא בתרא ושתי תשובות בדיני כתיבת סת"ם

מהגאון מוה"ר משה פרווינצאלי זצ"ל ממנטובה¹

קנאת ה' צבאות ואהבת האמת תעשה זאת מצורף לחובה המוטלת עלי מוצא שפתי לשמור אשר נדרתי אשלם ברצון שוכני סנה לברר וללבן בכתב יושר הנכון אצלי במאמר ר' חייא רבה שבירושלמי בתשיעי מבבא (הלכה ג') סתם אחין שותפים הם עד שלשה דורות. כי שמעתי אומרים עליו דברים אשר לא כן, עד דנפיק מינ' חרבה להפריד בין אחים שניים ושלישים איש איש אל כל שאר בשרו יקרב לריב אתו, ולאחיו יאמר חלוק בטענות שלך שלי וכרי בזיון, וזה בהבינם או כי רצו להבין כוונת המאמר, שכל אחים סתם, הרצון בו שאין ביניהם שטר חלוקה נר' לעין, שותפים הם בכל אשר להם אעפ"י שאין ישיבתם יחד כי נפרדו איש מעל אחיו ונמשך כח שותפותם זה עד דור רביעי, כי בדור ההוא תפרד החבילה וזכה כל אחד במה שכידו, ואשרי שיאחז.

והנה זאת הכוונה, מלבד שהיא נגד המפרשים כלם שהביאו המאמר ההוא כנראה מדבריהם איש על מקומו, עוד היא מבוארת הביטול מכמה טעמים. — ראשונה כי לא מצאנו אצל חלוקת אחים צורך שטר, עד שבזולת שטר יהיו סתמן שותפים, אבל תקויים החלוקה במה שזה זוכה בחלקו, לפיכך כל זמן שהאחים נפרדים זה מזה, זה אוכל ועושה בפני עצמו וזה אוכל ועושה בפני עצמו הרי הן בחזקת חלוקים, והרת ניתנה להיות כל איש שורר בביתו ומושל בכל אשר לו ומי בעל דברים יגש על אח נפרד לומר לרבך טוב הוא עוד לי חלק ונחלה בביתך כי אנשים אחים אנחנו למען יחזיק המעט את המרובה, על זה וכיוצא בו כלל גדול בדין, המע"ה, ועוד איך יתכן כי השטר בלבד יפריד בין אחים וזולתו יהיו שותפים עד ג' דורות ומה יעשה אח שחלק, היתכן שיחוייב לו לשמור את שטר חלוקתו הוא ובניו ובניו ובניו כל הימים אשר הם חיים על הארמה, אפשר כן, וכבר אמרו חכמים שנה ראשונה ושני' וכו' מזדהר איניש בשטר' שפי לא מזדהר, ולא זו בלבד הרי מצינו שחשו חז"ל לאבירת שטרות ברבות הימים כברור אצל אין מורידין קרוב לנכסי קטן, ב"מ פרק המפקיד דף ל"ט, ועוד א"כ הוא שכל ממון האחים בסתם הוא בשותפות עד ג' דורות מפני מה דור רביעי לא ישובו גם הם להיות שותפים בו, והם קמים תחת אבותיהם ומכחם באים ויורשים ואיך נחלק

(1) הרחיד"א כותב אודותו בשם הגדולים — מרבנן קשישאי שבעיר מנטובה יע"א בזמן מרן והרמ"ע וסיעתם. — נולד בשנת רס"ג לאביו מוה"ר אברהם פרוינצאלי. ה' מגדולי הרבנים בדורו. נדפס ממנו תשובות בשו"ת רמ"א סי' נ"ט, בשו"ת זרע אנשים סי' כ"ו, בספר גור ארי' על השו"ע, בסוף ספר מאור עינים, ובפחד יצחק בכמה מקומות, ועוד. נלב"ע ביום ד' אלול שנת של"ו ומנ"כ במנטובה. בס' נפוצות יהודה (דרוש ל"ג) נדפס הספר עליו.

ד"ז הניע אלינו מאוצרו של ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמהולל מו"ה שאול הוטמערער נ"י מאנטווערפען. ברכות התורה יחולו על ראשו.

את השותפות מאלו להיות כל א' מהם נוטל בו עד מקום שידו מגעת אם מעט ואם הרבה, אבל האמת יורה דרכו שאין כוונת הרברים כך אלא כמו שאבאר, זאת לדעת כי בא המאמר ההוא בגמ' ירושלמי שם פ' מי שמת על משנה האומרת הניח בנים גדולים וקטנים והשביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע, ואם אמרו ראו מה הניח אבא הרי אנו עושים ואוכלים השביחו לעצמם, וטעם לדבר מבואר שם מפני שהאחים סתמן מוחלים זה לזה טורח מועט שהוא טורח בממון המשותף להן עד שיאמר בפירוש לעצמי אני עושה, אשר על זה אמר ר' חייא בירושלמי שלא באחים בלבד נוהגת מחילה זו כסתם אלא אף בבני אחים או בבני בניהם, שאפי' מת א' מהאחים והניח בנים קטנים השביח הגדול אחי המת את הנכסים שבתפיסת הבית יחד בשותפות השביח לאמצע כי כמו שסתמו שהוא מוחל לאחיו כך הוא סתמו שהוא מוחל לבן אחיו, וכן הדין לבני האחים זה עם זה ולבני בניהם אחריהם, והטעם כי כמו שרחמי האב על בניו ובני בניו עד דור שלישי, כך בין האחים ראשונים שניים ושלישים נמשכת אהבת אחוה ומחילת טורח מועט, אבל מדור שלישי ואילך כמו שנפסקו מעליהן רחמי הזקן אבי אבותם ונחשב אצלם כנכרי, כך מבין יוצאי ירכו הרחוקים כ"כ נפסק חוט' האחוה ונחשבים זה אצל זה כזרים המשתתפים יחד שסתמם אינם מוחלים זה לזה טורח אפי' מועט. וכך פי' המאמר, סתם אחים השותפים יחד בנכסי אביהן, הרצון כסתם, שלא אמרו לעצמנו אנו עושים, שכבר אמרו במשנה שאם השביחו קצתם את הנכסים השביחו לאמצע, נמשך והולך עד ג' דורות להיות השבח שאלו השביחו בנכסי הזקן לאמצע, כאמור.

ובזה נמצאו דברי הירושלמי מכוונים עם מה שאמרו בבראשית רבה פ' נ"ג, ועתה השבעה לי וכו' אם תשקור לי ולניני ולנכדי, עד כאן רחמי האב על הבן, אמר ר' אבא עד כאן לאחים השותפים, וכן הבינים הרב המגיד שהביאם שם ריש פרק ט' מהל' נחלות להרמב"ם. כמדומה בעיני, שדי בזה והותר, לסכור פי דוברי שקר, המחליפים דברים המצודקים שבאו בקבלה מפי השמועה איש מפי איש עד משה מסיני, אשר עליהם אמר ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים וגו'. אני הצעיר משה בכמ"ר אברהם פרווינצאלי זצ"ל פה מנטובה

* * *

בהנו"א.

שאלת, אם יוכל הסופר הכותב דבר שבקדושה או כנון הכותב התנין לס"ת, אם יוכל לשים לו על זרועותיו אז, בתי ידים שיהיו חתוכין בראש כל האצבעות נגד הקנה הקשה, ואני עני מה אעשה.

(תשובה). קדושת ס"ת גדולה מאד לפיכך צריך להתנהג בו יראה וכבוד יותר מראי, וכמו שאמרו במס' סופרים פ"ג הלכה י"א ולא יתננו על גבי ארכבותיו ויתן אציליו עליו וקורא ולא על גבי כסא ויהא תלוי וקורא בשם²) או עושה בו שום דבר, יראה לי שאין לו לעשות בתי ידים על ידיו אפי' חתוכי

(2) במס' סופרים שם הגירסא, לא יתננו על גבי הכסא ויהא תלוי וקורא בשם שקורין בשטרות וכו'.

אצבעותיו, שזה מנהג חולין, והוא אצלי בכלל מה שאמרו במס' אבות המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות, וכן אמרו שעבודת הקרבנות אסורה בכך, וכך הדין אצלי לכל דבר שבקדושה, וכ"ש מלאכת הכתיבה וזיון התנ"ך של ס"ת שעבודת קדש קרשים היא בלא ספק.

זה דודי רעי כנושא ונותן משה פרובינציאלי יצ"ו

* * *

על דבר הטלת קנקנתום בדיו כשר

האמנה כי בפ"ק דערובין דף י"ג וכן בסוטה פרק נוטל דף כ' עלתה המסקנא דבין לר' יהודה בין לר' מאיר הי' ר' עקיבא אומר לכל מטילין קנקנתום לתוך הדיו חוץ מפרשת סוטה, אפס כי לפי הכתוב בספרים מאשר ראיתי מהן הם דברי ר' מאיר שנשאו ונתנו עליהם ר' יהודה ור' עקיבא, אלא שאין זה נכון בעיני שישא ויתן ר' עקיבא על דברי ר' מאיר תלמידו. ונ"ל מחולפת השיטה שבמקום ר' מאיר ראוי ר' עקיבא ובמקום ר' עקיבא ראוי ר' מאיר⁽¹⁾, ובזה יבאו הדברים על נכון, שר' יהודה ור' מאיר יהיו נושאים ונותנים על דברי ר' עקיבא רבן, הרי שלר' עקיבא שהלכה כמותו מחבירו, מטילין קנקנתום לתוך דיו שכותבין בו ס"ת תפילין ומוזוז, אלא שכבר בא ההלכה בהן שנכתבין בדיו כבירושלמי דמגלה פ"א הלכה י"א הביאה הרמב"ם בהקדמתו לסדר זרעים בכלל כמה הלכות למשה מסיני, כותבים ס"ת בדיו ומסורגל הל"מ, וגם בשבת פרק הבונה דף ק"ג אמרו בבביתא נכתב שלא בדיו או שכתב את האזכרות בזהב יגנו, והובאו דבריהם לעיקר בהלכות אצל האלפסי והאשרי בהל' קטנות שלהם, באלפסי דף ע"ג וע"ב, וכן היא עיקר אצל הרמב"ם כמבואר בדבריו פ"א בבא ה' מהל' תפילין ומוזוז וס"ת לענין כתיבתן, ובבבא י"ט ממנו גבי צורת אותיותיהן, ודיו זה שאמרו אינו דיו לח של מי עפצא וקנקנתום קעין שלנו שאנו כותבין בו חשבונותינו ואגרותינו, אלא דיו שעושין אותו ריקין ומייבשין אותו, כנראה ממה שאמרו בפ"ב דנדה דף כ' באותו חכם שבקע ריק דיו לבדוק בו דם שחור, כך הוא בלא ספק דעת הרמב"ם שאנו נמשכים אחריו בדברים אלו, כמבואר בדבריו במעשה הדיו שם בבא ד'.

(3) לפנינו בגמ' שם (בעירובין י"ג ע"א, ובסוטה דף כ' ע"א) איתא, תניא ר' יהודה אומר ר' מאיר הי' אומר לכל מטילין קנקנתום לתוך הדיו חוץ מפרשת סוטה, ור' יעקב אומר חוץ מפ' סוטה שבמקדש. ואולי נוסחה מוטעית נזרמנה לו שהי' כתוב בה ר' עקיבא, ונדהק לתרץ מוחלפת השיטה, שר' יהודה אומר משמו של ר"ע ור"מ הוא דאמר חוץ מפ' סוטה שבמקדש, וע"ז הי' קשה לו שהרי הלכה כר"ע מחבירו, והוכרח לפרש לכל מטילין דיו וכשר, כמבואר בדבריו. אבל לנוסחת הגמ' שר' יהודה ור' יעקב הם דפליגי אליבא דר"מ, שהוא הי' משיל קנקנתום, עד שאסרה לו ר"ע, לק"מ. — מ"מ מדברי הרמב"ם שהביא, נראה שגם ר"ע לא אסרה אלא לכתחילה, ועיין בתוס' (עירובין שם ד"ה חוץ) שלדעתם לתירוץ הראשון הוא מדאורייתא, ולתירוץ הב' עכ"פ הוא פסול מדרבנן. (ועיין בדקדוקי סופרים בעירובין י"ג ע"א אות נ' שהביא מגמרא דפוס וויניציא ובסיליא וקושטא הנוסחא, ור' עקיבא, וכבר הניחו המהרש"ל).

ועוד פשוט הוא, שלדבריו אין מטילין בו קנקנתום, ממה שאמרו באותו דיו שהכתב הנכתב בו אם תמחקנו יהי' נמחק, והריו שבו קנקנתום אינו נמחק מכל וכל אבל רשמו ניכר, כברור ממה שלא היו מטילין אותו בדיו שכותבין בו פרשת סוטה מחמת שצריכה לימחק במים, אלא שלדבריו דיו זה בלי קנקנתום שאמרו עליו הל"מ שכותבין בו, אינו לעכב על שאר דיו השחור אלא למצוה מן המובחר, ומאמר ר' עקיבא פ"ק דעירובין ובסוטה שם, לכל מטילין קנקנתום, גם היא הלכה, אבל להכשיר, לא למצוה, ושעמו לכל מטילין קנקנתום לתוך הדיו וכשר חוץ מפרשת סוטה דפסול, ובריייתא דפרק הבונה האומרת נכתב שלא בדיו כו' יגנו שגם היא הלכה, לא בא לפסול אלא שאר צבעים דומיא דזהב כמו שאמרו נכתב שלא בדיו או שכתב האזכרות בזהב יגנו, ושעמו נכתב הספר שלא בדיו אלא בשאר מיני צבעונין או בזהב לאזכרות דרך כבוד מ"מ פסול הוא ויגנו, וכמו שכתב שם הרב בבא ה' שאם כתב בספרים כו' אפי' אות אחת בשאר מיני צבעונין או בזהב הרי אלו פסולין, כך הצעתן של דברים בהלכות אלו להרמב"ם, אצלי.

העולה מכללן, כי אחר שמצוה מן המובחר בדיו שאם תמחקנו יהי' נמחק, אין ראוי לתת לו קנקנתום, ובפירוש אמרו במסכת סופרים פ"א הלכה ה' ואין כותבין לא בשחור ולא בשיחור ולא בקומם ולא בקנקנתום ולא במי טריא ואין נותנין קנקנתום בדיו.

נאם אוהבו לנצח בנושא ונותן להתלמד, הצעיר משה פרוכניציאלי

בענין גט בנשתטית, ודבר שלא בא לעולם

מהגאון מוה"ר יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן זצ"ל אבד"ק לבוב⁽¹⁾

אזכיר מה שראיתי מובא בשם ספר שושנת העמקים⁽²⁾ להפרמ"ג ז"ל שהביא בשם הגאון מוה"ר חיים כהן ז"ל שכתב בנשתטית דיש לסמוך על ס"ס, דהרי ביבמות דף נ"ב מביא לי' בכותב ליבמתו לכשיבמה גרש בו מהו, והיא בתיקו, וא"כ אי נימא דיבמתו מועיל משום דאגידה ב' וה"ה בנשתטית מועיל כיון דאגידה ב', מועיל כשיכתוב, לכשתשפה, ואף את"ל דל"מ שאני התם דאין בידו כלל וכאן ספק אם אולי יודעת לשמור גיטה דאין אנו בקיאים בזה. והדבר תמוה דל"מ לפירש התוס' שם אין ענינו לכאן, ואף לפירש רש"י, כאן אין מהראוי

(1) הועתק מעצם כתי"ק המונח ברשותו של ידידנו העומד תמיד הכן לטובת כרמנו ה"ה האברך החשוב היקר והנעלה מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

(2) עיי"ש כלל כ"ג שכתב, וראיתי בשו"ת בית אברהם תשובה אחת כמדומה לרבינו הגדול הגאון מוהר"ר חיים כהן רפאפורט ז"ל אב"ד דק"ק לבוב והגליל (אין מצוי שו"ת בית אברהם כעת ת"י). עכ"ל הפרמ"ג. — וחפשנו בספר שו"ת בית אברהם (ברלין תקי"ג) ומצאנו שכן הוא, ותשובה זו נדפסה שם בדף נ"ד — נ"ו יעוי"ש. ונדפסה ג"כ בשו"ת רבינו חיים כהן בחאהע"ז סי' ו'.

שתועיל דהא אין בידו לגרשה כעת כ"ז שהיא שוטית, וכבר ראיתי למי שתמה בזה.

ולפע"ד נראה דכוונת הגאון ה', דהנה כאמת לפי שיטת הרמב"ם פ"ב מגרושין דהיא מטעם שאינו כתוב לשמה בודאי אין ענינו לכאן. ולפע"ד נראה דלשיטת הרמב"ם מתפרשת הסוגיא יפה, דהנה התוס' כתבו בריש פ' כל הגט דאף למאן דאית לי' ברירה מורה בזה כיון דכתיב וכתב לה לשמה כל דלא בירר הדבר לא נכתב לשמה, ולפ"ז זה המימרא דכשכתב לארוסתו לכשאכנסנה אנרשנה כיון דבידו היא שיכנסה א"כ שוב בעת הכתיבה נכתב לשם המתגרשת אבל אשה דעלמא הרי צריך לכתוב לשם אשתו והרי עדיין אינה אשתו כלל, ולכך ביבמה בודאי זקוקה לו, רק דמדרכנן צריכה מאמר, הרי מ"מ מבוררת שהיא אשתו והרי יוכל לכתוב לשם האשה, או דלמא כיון דצריך מאמר שוב אינו מבורר הלשמה.

ולפ"ז נ"ל ברור דזה סברת הגאון דבנשתתית א"כ ה' יכול לכתוב לשמה שהיא מבוררת שהיא אשתו, רק שאינה בת גרושין מצד שטותה, וא"כ שוב למה לא יוכל לגרשה לבשתשתפה. ולפע"ד נראה דגם התוס' והרא"ש שכתבו משום דהוה דשלבל"ע, כוונתם, כיון דכל הטעם ראין אדם מקנה דשלבל"ע היא מטעם דכל שלא הוה בא לעולם אינו סומך דעת לגמרי ולא כיון להקנות בלב שלם, ולפ"ז מכ"ש דלא הוה גט בלא נתברר למי כתב דהא ל"ש לה לשמה דעדיין אינה אשתו כלל, ולמ"ד אדם מקנה דשלבל"ל הרי ר"מ ס"ל דבאמת יש ברירה וכמ"ש בקצה"ח סי' ס"א וא"כ שוב מבורר שהיא אשתו. ובזה יתיישב קושית התוס' בנוזיר י"ב דאמאי לא יוכל לעשות שליח בדשלבל"ע ע"ש, ולפמ"ש גם התוס' מסכימים לשיטת הרמב"ם, ועיין באבני מלואים סי' ל"ה מ"ש על דברת התוס', ועיין באורח מישור מ"ש בזה ודו"ק היטב.

ודרך אנב אכתוב מה שהקשה אותי במכתב הרבני המופלג מו"ה ארי' ליב הורוויץ (נ"י)⁽³⁾ נכד הגאון מסטאנסלאוו בהא דאמרו (יבמות צ"ג ע"ב) דרבי ס"ל אדם מקנה דשלבל"ל דמוקי הקרא דלא תסגיר בכותב לו לכשאקחך קנוי לעצמך מעכשיו, וע"ז הקשה דהיכא מוכח דהא העבד תפוס בעצמו וכל דתפוס מועיל אף בדשלבל"ל, הנה כמו כן יכול להקשות הא בכתב שטר אף קודם שב"ל מועיל כמ"ש הט"ז בסי' ר"ט, וכאן כתב לו שטר, אבל זה טעות דע"כ לא מועיל בתפוס, או בשטר דהוה כתפוס, רק אם תפס הדבר עצמו, אבל כאן העבד כ"ז שלא לקחו הרי הוא ברשות האדון הראשון, וא"כ אימת יכול להיות תפוס בעצמו, טרם שקנהו לא הוה ברשות עצמו, ותיכף כשקנהו נכנס לרשותו, וא"כ כל שלא זכה בעצמו טרם שלקחו שוב ל"מ למ"ד אין אדם מקנה דשלבל"ל וז"פ.

ומ"ש מע"ל דהוה כמתנה על מה שכתוב בתורה וצריך קנין, לא ידעתי מה שח, מה מתנה עמ"ש בתורה שייך כאן, הא הוא יכול לשחרר עבדו טרם שקנהו, וזה ודאי דבר שבממון הוא, וגם הוא מקנהו טרם שהגיע לידו, וז"פ וברור.

(3) הוא הגאון אבד"ק סטרי וסטאניסלאוו זצ"ל מח"ס שו"ת הרי בשמים. — ויעויין מש"כ בזה בספרו שו"ת הרי בשמים ח"א סי' כ"ח ד"ה והנה הפנ"י ובר"ה אמנם.

על האי כללא דכו"ע מוגמר גמירי

מהגאון בעל שערי תורה זצ"ל¹

בס"ד.

(תשו' להגאון אבד"ק סעמניץ נ"י)

הגאון הנ"ל הקשה ראיתא במס' קרושין דף מ"ה ע"א הכל יודעים שאחות חליצה דרבנן, לפמ"ש תוס' במס' ב"מ דף ט"ו ע"ב ד"ה ונתן, במוכר שדהו ביובל ליכא למימר אדם יודע, שאין זה פשוט דהא רב סובר מכורה ויוצאה, א"כ גם באחות חליצה הא ר"ע ס"ל ביבמות דף מ"ד ע"א אחות חליצה דאורייתא, א"כ אין זה פשוט כ"כ דאחות חליצה דרבנן, ואיך אמרינן הכל יודעים, עכ"ד. ונלענ"ד בזה, דהנה בלא"ה דברי תוס' צריכין ביאור, הא עיקר קו' תוס' נימא אדם [יודע] שאין מכר ביובל ונתן לשם מתנה, א"כ מה בכך דהי' סובר כרב הא לרב מכורה ויוצאה ביובל וזה איבר מעותיו כמ"ש רש"י שם, וא"כ ג"כ לקח אדעתא דהכי שיהי' מעותיו נאכדים ואמאי המעות חוזרין. מיהו לפמ"ש תוס' במס' ערכין דף ל' ע"א ד"ה ודלמא, ניחא, שכתבו וז"ל, אבל המוכר שדהו בשנת היובל אין העולם בקיאים בכך ולא גמר לשם מתנה, לא כתבו שהי' סובר כרב², רק די"ל דלא הי' בקי והי' סובר שמכר חל ביובל, והיינו כמ"ש תוס' במס' גיטין דף מ"ב ע"ב ד"ה הואיל, במדרש חכמים לאו כ"ע בקיאים, רק מה דמפורש בקרא, וכן אי' במס' יו"ט דף י"ט ע"א הא הוא דלא גמיר הא הערב שמש גמיר, ופי' הא לא גמיר דלא כתיב בהדיא בכעדרה, אבל הערב שמש דבהדיא כתיב גמיר.

ובזה מובן דברי רמב"ם בפ"ד ממ"א(?) ה"ד שלכאורה כתב דברים מיותרים, ומובן עפ"י כלל זה. ועיין בחי' רשב"א במס' שבת דף י"ח ע"ב במ"ש כ"ע לאו ב"ש ידעי וכ"ש במקום ב"ה, וכוונתו מדרש חכמים מקרא דכל אשר אמרתי, ומ"ש במקום ב"ה, כוונתו לתוס' ב"מ הנ"ל, ותוס' שם דלא נחתו לזה צ"ע, ודבריהם סותרים זא"ז. וע"ע במס' ב"ק דף מ"ה ע"א תוס' ד"ה מכור, ובשלטי גיבורים במס' ב"ב בפ' המוכר פירות דף ר"א ס"ק ד', ובשו"ת מוהרי"ט ספר ב' סי' נ"ב דף ק"ו ע"ד ובש"ך ח"מ סי' ס"ק נ"ו, ובש"ך ח"מ סי' מ"ב ס"ק כ"ב ודו"ק.

ואולם דברי תוס' במס' ב"מ הנ"ל לא נראה לפרש כן, ודוחק לומר דכוונתם כמ"ש רש"י שם [בערכין] ד"ה וחדא ותוס' ד"ה ולא, לס"ד לשמואל מעות מתנה, דנ"מ בין רב לשמואל אי שמיט לוקח וקצין אילנות שהי' בה לרב דאמר מכורה היא שדה הדרא ואילנות דקץ קץ ולשמואל דאמר אינה מכורה ומעות

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ד' קונט' ו' עמוד י"ג. — תשובה זו הניע לידינו מאת ידידנו הרב המפורסם וכו' מוה"ר מאיר גרינבורג שליט"א אבד"ק קעזמארק. ישא ברכה מאת ד'.

(2) עיי"ש בשיטה מקובצת על הגליון בשם הרא"ש.

מתנה הדרי אילנות ואע"ג דלוקח לא שקיל זווי יע"ש, וא"כ מכ"ש לפי האמת לשמואל המעות חוזרין שלא חל המכירה שבודאי מחזיר האילנות שקצץ, וא"כ כיון דשמואל אמר המעות חוזרין שלא חל המכירה ומחזיר המוכר ללוקח הדמים ופשיטא שמחזיר הלוקח האילנות שקצץ, וע"ז הקשו תוס' נימא אדם יודע שאין המכר חל ונתן הדמים לשם מתנה ויהי מעותיו אבודין וגם יחזיר האילנות, וע"ז תי' שפיר דאין זה פשוט דהא אמר רב מכורה ויוצאה, וא"כ האילנות דקץ קץ, וא"כ לא נתן לשם מתנה, רק עבור האילנות, וכיון דלשמואל הדין שלא חל מכירה כלל, בודאי צריך להחזיר לו הדמים כי לא נתן לשם מתנה.

מיהו כל זה לא מרומז בדברי תוס', וההכרח לדחוק בדברי תוס' שכוונתם ג"כ למ"ש במס' ערכין, ור"ל כיון דעכ"פ אין זה דין פשוט ומפורש בתורה שלא חל המכירה, דלכאורה אפשר לומר כיון דאמר שמואל דאינה מכורה ק"ו מה מכורה כבר יוצאה שאינו מכורה אינו דין שלא תמכר, וכיון דסבירא מחייב לזה מחמת הק"ו הוי כמפורש בתורה, וזיל קרי בי רב הוא, והכל יודעין כמ"ש תוס' במס' גיטין הנ"ל, ולא שייך טעות, ובודאי נתן לשם [מתנה]. וע"ז כתבו דאינו פשוט, כיון דאמר רב מכורה ויוצאה, ואינו מפורש בתורה, וכיון דהוא רק מדרש חכמים יש לומר שטעה וסבר שחל המכירה לגמרי ולא נתן לשם מתנה.

והנה ראיתי בשו"ת מוהרי"ט ספר ב' סי' נ"ב דף ק"ו ע"ד שהביא האי כללא אי כ"ע גמירי, והביא דברי הטור בס' ק"ו באפטרופס שמכר קרקע שמכירתו קיימת דמסתמא עפ"י ב"ד מכר, ומשמע דאמרינן כ"ע דינא גמירי, אף להוציא הקרקע מחזקת יתומים, והוא חידוש נגד כמה דוכתי בש"ס דלאו כ"ע גמירי. ונראה שאין טעמו דכ"ע גמירי, אלא אע"ג דלא גמיר לא עביר מעשה להוציא קרקע של יתומים אא"כ נשאל לאחרים, ואומרים לו שצריך כח ב"ד, ע"ש. וכיוצא בו ראיתי זכר לדבר בר"ן במס' כתובות דף י' ע"א מסתמא מאן דאיתי קמי' בי דינא שיויל משאל ברישא מאי דינ' יע"ש. ולפ"ז יש לומר כעין סבירא זו בדבר דלא מפורש בקרא ולא בקי בדין ורוצה לעשות איזה מעשה שיהי' קיום, מן הסתם שואל ליודע הדין.

ובזה מיושב מה דהוי קשה לי על דברי תוס' הנ"ל (גיטין ל"ט ע"א), מהא דאי' במס' כתובות דף נ"ח ע"ב טעמא דר"מ דנעשה כאומר לה יקדשו יריך כיון דסובר אין אדם מוציא דבריו לבטלה, הא ל"ד דהתם אדם יודע שאין ערך פחות מכן חודש, כמפורש בתורה, משא"כ הכא דהוא מדרש חכמים, וגם הא פליגי תנאי קמאי במס' יבמות דף צ"ג, ואולי הי' סובר אדם מקנה דשלב"ל. ובהנ"ל א"ש, לפמ"ש הר"ן במס' קדושין ר"נ במדרש חכמים מסופק, וא"כ לעשות מעשה להקדיש דשלב"ל מסתמא שאל ליודע והי' אומרים לו הלכה פסוקה דאין אדם מקנה דשלב"ל, משא"כ הכא כמוכר שדהו, דבע"כ לא הי' שואל לבקי דאם הי' שואל לבקי הי' אומרים שלא חל המכירה, שפיר שייך טעות, וא"ש.

והנה קי' מעכת"ה, הוא רק על הלשון, הכל יודעים אחות חליצה דרבנן, ו"ל כיון דלא מפורש בתורה ויודע שאינו יודע, מסתמא המסופק שואל ליודע ויאמרו שהלכה שקדושין תופסין באחותה. ויש להאריך עוד, רק השליח אץ.

ברין בישול עכו"ם

מהגאון מוה"ר עקיבא יוסף שלעזינגער זצ"ל⁽¹⁾

בע"ה פה ק"ק נ"ש יע"א.

רפואה שלמה מעל וחילוף עצמות יעלה ויבוא להרב הגאון מופלא ומופלג בתורה סיני וע"ה צדיק נשגב מה' שמואל נ"י כעצם השמים לטוהר.

נפשי עוררני מאוד לדעת פשרון שאלתי אשר דברתי אתמול מול מעלת כ"ת נ"י ובעבור שלא רציתי לטרוח מעלתו הקדושה בפה, אמרתי אסדר דברי על כתב, ונא אל ימנע אדוני הטוב ממני להודיעני ולהורני בנידן זה וזה החלי: ע"ד פת שנאפה עם תפוחים הנקראים ערד עפפעל והנכרי מבשלן תחילה מאי דינו של האי פת, יש בו משום בישול נכרי או אין בו.

הנה לכאורה יש לי סמך גדול להתיר דאמרינן בע"ז דף ל"ח על כסא דהרסנא מאי דתימא הרסני עיקר קמ"ל קימחא עיקר אלמא אמרינן גבי עיסה קמחא עיקר וגם התוס' ז"ל מתיר מהאי טעמא פת הנילוש מן ביצים, דקמחא עיקר, ולפ"ז היה ראיה להתיר. ועוד ראיה היה לי מדאמרינן בש"ע סי' קט"ו עירב דבר שנאכל כמו שהוא חי עם דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי הולכין אחר העיקר אם הוא דבר שנאכל כמו שהוא חי מותר ואם לאו אסור, א"כ לפי"ז הכי נמי כיון שהקמח עיקר היה לן להתיר. ועוד יש להביא ראיה להתיר מדאמרינן בתוס' ע"ז דף ל"ב על שכר כיון דבטל השעורים לגבי ברכה, בטל נמי לענין בשולי עכו"ם, א"כ ה"נ לא מקרי בישול כיון דבטיל לגבי ברכה, ואין לחלק ולומר דשאני הכא דפת פוטר הכל, זה אינו דגם אם יאכל פחות מכזית או יעשה פשטיד"א דלא צריך נטילה ג"כ בטיל לגבי קמחא לענין ברכה. איברא ראיה זו אינו ראיה דשאני הכא דהוה התפוחים נטפל לקמחא וכל שהיה עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה כדאמרינן בברכות דף מ"ד, משא"כ גבי שכר דהשעורים לטעמא עיברי ולא הוה טפל לגבי מים, אמנם הראיות ראשונות במקומן עומדין.

איברא יש לי ג"כ ראיה לאסור דמכריע את כולן דאמרינן בתוס' ביצה דף ט"ז ע"ב ד"ה (מאי טעמא) [קמ"ל] שהביא תוס' ז"ל על פשטיד"א של גוי שנילוש עם שומן דגים כיון שקודם שנאפה היה האיסור בעין שוב לא פקע כיון שנבלע עתה העיסה באיסור דרבנן, ולפ"ז אוכל לרחות כל ראיותי להתיר, כי

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ה' עמוד י"ט. — ד"ז הניע לירינו מאת ידידנו הרב המפורסם וכו' מוה"ר משה הלברשטאם שליט"א דומ"ץ דעדה החרדית בירושלים עיה"ק ור"מ דשיבת דברי חיים. ישא ברכה מאת ד'.